

ФІЛІП К. ДІК

ТРИ СТИГМАТИ ПАЛМЕРА ЕЛДРИЧА

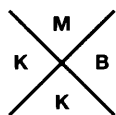

ТРИ
СТИГМАТИ
ПАЛМЕРА
ЕЛДРИЧА

ФІЛІП К. ДІК

ПЕРША
УКРАЇНСЬКА
ПЛАТФОРМА
КРАУДПАБЛІШИНГУ

Видаймо наші улюблені книжки разом!

WWW.KOMUBOOK.COM.UA

Philip K. Dick

THE THREE
STIGMATA
OF PALMER
ELDRITCH

A NOVEL

Філіп К. Дік

ТРИ
СТИГМАТИ
ПАЛМЕРА
ЕЛДРИЧА

РОМАН

Переклад з англійської
Геника Белякова

Видавництво «Комубук»
Київ — 2020

УДК 811.111(73)'06-312.9
Д45

Філіп К. Дік

Д45 Три стигмати Палмера Елдрича / Філіп К. Дік; пер. з англ. Геніка
Белякова — Київ : Комубук, 2020. — 296 с.

ISBN 978-617-7438-31-0

Кінець ХХІ століття. Земля перенаселена та перегріта настільки, що людям небезпечно перебувати на її поверхні без спеціальних охолоджувальних пристроїв, а в поселеннях-колоніях на інших планетах панують спартанські, майже первісні умови життя. Щоб краще зносити нудне монотонне існування у цьому похмурому технологічному світі, люди призвичаїлися до вживання загадкового наркотику Цукер-К, який дає їм змогу поринати у спільний ілюзорний, радісний світ. Коли промисловець Палмер Елдрич повертається з міжзоряної подорожі, він привозить з собою новий наркотик Жуй-Ц, який є значно потужнішим за попередній і загрожує занурити світ у перманентний стан наркотичного марення, яке, як починає підозрювати головний герой роману, насправді контролюється таємничим Елдричем. «Три стигмати Палмера Елдрича» (1965) — це один із найвідоміших та найхарактерніших романів Філіпа К. Діка (1928–1982), де його повсякчасне творче зацікавлення крихкою природою реальності досягає нового, досі не баченого рівня.

УДК 811.111(73)'06-312.9

Переклад *Геніка Белякова*
Дизайн обкладинки *Олександра Приймака*

THE THREE STIGMATA OF PALMER ELDRITCH

Copyright © 1964, Philip K. Dick

Copyright renewed © 1992, Laura Coelho, Christopher Dick and Isa Hackett

ALL RIGHTS RESERVED

© Philip K. Dick, 1964, 1992

© Комубук, українське видання, 2020

Всі права застережено

ISBN 978-617-7438-31-0

**ТРИ
СТИГМАТИ
ПАЛМЕРА
ЕЛДРИЧА**

Зрештою, як на мене, ви маєте враховувати, що ми створені лише з пилу. Звісно, це не казна-що, але й не варто про таке забувати. Та навіть попри, на мою думку, нездалий початок, ми непогано справляємося. Тож особисто я вірю, що ми впораємось навіть із такою кепською ситуацією. Зрозуміли мене?

З внутрішнього аудіоповідомлення для консультантів з пре-моди корпорації «Набори Прудкої Пет», надиктованого Лео Булеро одразу ж після повернення з Марсу.

Голова боліла жахливо, Барні Меерсон прокинувся в незнайомій спальні незнайомого йому конапту. Поруч із ним, легко дихаючи через рот, спала вкрита до гладеньких голих плечей незнайома дівчина з білим, мов вата, волоссям.

Б'юсь об заклад, на роботу я спізнився, — подумав він, а тоді вислизнув з ліжка й, заплющивши очі, невпевнено підвівся, намагаючись побороти нудоту. Наскільки Барні зрозумів, він був за кілька годин від офісу; імовірно, навіть не в Сполучених Штатах. Утім, це *точно* Земля; сила тяжіння, яка на нього діяла, була звична й нормальна.

У сусідній кімнаті біля дивана стояв знайомий портфель його психіатра доктора Смайла.

Він зайшов босоніж до вітальні і всівся поряд із портфелем; відкрив його, клацнув перемикачами й увімкнув доктора Смайла. Запрацювали датчики, механізм загудів.

— Де я? — поцікавився Барні. — І як далеко від Нью-Йорка?

Це було найголовніше. Тепер він помітив на кухонній стіні годинник; 07:30 ранку. Зовсім не пізно.

Механізм, що був портативним розширенням доктора Смайла, з'єднаним за допомогою мікрореле з комп'ютером

у підвалі нью-йоркського конапту Барні на Ренаун, 33, пропищав:

— А, містере Беерсон.

— Меерсон, — виправив Барні, пригладжуючи тремтячими пальцями волосся. — Що ти пам'ятаєш про минулу ніч?

Тепер, відчуваючи сильну фізичну відразу, він зауважив на кухонному столі напівпорожні пляшки бурбону й газованої води, лимон, біттери та формочки для льоду.

— Хто ця дівчина?

— Дівчину в ліжку звати міс Рондінелла Фугате. Або, як вона просила її називати, Роні, — відповів доктор Смайл.

Ім'я видалося ледве знайомим і незрозуміло як пов'язаним з його роботою.

— Слухай, — звернувся він до портфеля, але у спальні заворушилася дівчина; Барні негайно ж вимкнув доктора Смайла й підвівся, почуваячись у самих трусах присоромленим і незграбним.

— Вже встав? — сонно спитала вона.

Пововтузившись, дівчина сіла й поглянула на нього; доволі мила, — вирішив Барні, — очі гарні, великі.

— Котра година? Каву поставив?

Він побрів на кухню, ввімкнув плиту, щоб нагріти воду для кави. Тим часом грюкнули двері; дівчина пішла у ванну. Полилася вода. Роні приймала душ.

Повернувшись до вітальні, Барні знову ввімкнув доктора Смайла.

— Як вона пов'язана з «Наборами П. П.»? — запитав він.

— Міс Фугате — ваша нова асистентка; вчора вона прибула з Китайської Народної Республіки, де працювала

в «Наборах П. П.» регіональним консультантом з премоді. Втім, попри талановитість, міс Фугате неабияк бракує досвіду, тож містер Булеро* вирішив, що короткочасне перебування на посаді вашої асистентки, я б навіть сказав «під вашим керівництвом», хоча це можна хибно потрактувати, зважаючи на...

— Чудово, — проказав Барні. Зайшовши до спальні, він відшукав свій одяг, який, поза сумнівом, сам і звалив купою на підлозі, та почав обережно вдягатися; йому досі було зле, і він докладав неабияких зусиль, щоб стримувати нудоту.

— Точно, — сказав Барні доктору Смайлу, повертаючись до вітальні й застібаючи сорочку. — Я пригадую п'ятничне повідомлення з приводу міс Фугате. Вона непередбачувана. Помилилася з вітражем на тему Громадянської війни в США... подумала, що він матиме шалений успіх в Народному Китаї, треба ж таке.

Він розсміявся.

Двері ванної прочинилися, і перед ним постала Роні — рожева, пружнотіла й чиста; вона саме витиралася.

— Любий, ти мене кликав?

— Ні, — відказав він. — Я розмовляв зі своїм доктором.

— Усі припускаються помилок, — видав беззмістовну фразу доктор Смайл.

— Як ми з нею так швидко опинилися в... — поцікавився Барні, вказавши на спальню.

— Хімія, — відповів той.

— Невже?

* *Bulero (ісп.)* — представник церкви, який видавав папські індульгенції учасникам хрестових походів і збирав пожертви. — Тут і долі прим. пер.

— Ви обоє ясновидці. Ви передбачили, що врешті-решт у вас виникне еротичний потяг одне до одного. Тож після кількох чарок подумали: навіщо чекати? «Життя коротке, мистецтво...»

Портфель замовк, оскільки гола Роні Фугате вийшла з ванної і рушила повз нього й Барні до спальні. Вона була стрункою, мала бездоганну поставу, і, як зауважив Барні, маленькі випнуті груди із сосками, що нагадували рожеві горошини. Або радше рожеві перлини, подумки виправив себе він.

— Я ще вчора хотіла спитати, навіщо тобі психіатр? — поцікавилась Роні Фугате. — І Боже правий, ти ж його скрізь із собою носиш; ні разу ніде не лишав... і не вимикав аж до...

Вона підняла брову й кинула на нього проникливий погляд.

— Принаймні тоді я його вимкнув, — зауважив Барні.

— Як думаєш, я гарненька?

Ставши на пальці ніг, вона потягнулася всім тілом, підняла руки над головою, а тоді, на його подив, узялася виконувати серію швидких вправ, підскакуючи й підстрибуючи, під час цього її груди заходили ходором.

— Звісно, — приголомшено пробурмотів він.

— Я б тонну важила, — важко видихнула Роні Фугате, — якби не цей ранковий комплекс від Збройного крила ООН. Любий, зроби, будь ласка, кави.

— Ти й справді моя нова асистентка в «Наборах П.П.»?

— Аякже. Ти що, не пам'ятаєш? Хоча мені здається, ти, як і всі найсильніші ясновидці, настільки добре бачиш майбутнє, що минуле для тебе — це лише туманні спогади. Що саме ти пам'ятаєш про минулу ніч?

Вона зробила перерву у вправах, щоб відновити дихання.

— О,— ухильно відказав він,— та, напевно, все.

— Послухай. Єдиною причиною носитися всюди з психіатром може бути лише повістка. Так?

Барні помовчав і кивнув. *Це він пам'ятав.* Знайомий продовгуватий синьо-зелений конверт доставили тиждень тому; наступної середи він мав скласти тест на психічне здоров'я у військовому шпиталі ООН у Бронксі.

— І це допомогло? Він... — вона вказала на портфель. — Зробив тебе достатньо хворим?

— Зробив? — розвертаючись до портативного розширення доктора Смайла, запитав Барні.

— На жаль, містере Меерсон, ви досі цілком придатні, — відповів портфель. — Ви здатні витримати десять фройдів стресу. Перепрощую. Однак у нас є ще кілька днів. Ми ж тільки почали.

Дорогою до ванної Роні Фугате підбрала свою спідню білизну й почала одягатись.

— Просто уяви собі, Меерсон, — замислено мовила вона. — Якщо тебе призвуть і відправлять до колонії... можливо, я обійму твою посаду.

Вона усміхнулася, зблиснувши бездоганними рівними зубами.

Така версія видавалася йому доволі похмурою, але його дар ясновидця тут нічим не міг зарадити: результат був визначений бездоганним балансом ваг причиново-наслідкових зв'язків.

— Ти не впораєшся, — відказав Барні. — Ти не впоралася навіть у Китаї, а тамтешня ситуація була відносно проста, якщо казати про виготовлення пре-елементів.

Однак колись вона зможе; і це передбачення не вартувало йому жодних зусиль. Вона молода і неймовірно обдарована: аби дорівнятися до нього — а в їхній галузі він був найкращим, — їй бракувало лише кількох років досвіду. Тільки тепер, коли усвідомлення свого становища повернулося, він повністю прокинувся. Його цілком могли призвати, але навіть якщо цього не станеться, Роні Фугате могла завиграшки відібрати в нього прекрасну й таку жадану посаду, посаду, до якої він поволі, крок за кроком просувався цілих тринадцять років.

У такій скрутній ситуації опинитися з нею в одному ліжку було дивним рішенням; цікаво, як він до цього докотився?

Нахилившись до портфеля, він тихо спитав доктора Смайла:

— От скажи мені, якого біса я вирішив...

— На це можу відповісти я, — крикнула Роні Фугате зі спальні; тепер на ній була обтисла салатова кофта, яку вона саме застібала перед дзеркалом туалетного столика. — Вчора вночі, після п'ятого бурбону з водою ти все мені пояснив. Ти сказав...

Вона витримала паузу й зблиснула очима.

— Це було грубо. Але ти сказав ось що: «Не можеш здолати — очолюй». Тільки дієслово було не «очолюй».

— Гм-м, — протягнув Барні й пішов на кухню, щоб налити собі кави. Так чи так, до Нью-Йорка звідси недалеко; якщо міс Фугате — його колега в «Наборах П. П.», то до офісу можна дістатися відносно швидко. Можна навіть разом. Як мило. Цікаво, чи прихильно поставився б до цього їхній шеф Лео Булєро, якби довідався про них. І чи прописано в офіційній політиці компанії пункт щодо сексуальних зв'язків між колегами? Майже про все

решту там щось було... Хоча він ніяк не міг зрозуміти, де чоловік, який здебільшого відпочиває на пляжних курортах Антарктики або відвідує німецькі клініки Е-терапії, знаходив час писати догмати про все на світі.

Колись, — казав він собі, — я житиму, як Лео Булеро; і не стирчатиму в Нью-Йорку у стовісімдесятиградусну спеку...

Під ногами затремтіла підлога. Запрацювала система охолодження будівлі. Почався день.

За вікном кухні спекотне вороже сонце визирало з-за інших конаптів; він заплющив очі. Певно, знову буде пекло, можливо, навіть до двадцяти за Вагнером. Щоб передбачити це, не треба бути ясновидцем.

У конапті під злиденно високим номером 492 на окраїні Мерилін Монро в Нью-Джерсі Річард Гнатт байдуже доїдав свій сніданок і ще байдужіше проглядав учорашні прогнози погоди в ранковій гомеозеті.

Протягом останньої доби основний льодовик «Стара шкіра» відступив на 4,62 грейбла. Ополудні температура в Нью-Йорку перевищила показники попереднього дня на 1,46 вагнера. До того ж з огляду на випаровування океанів показники вологості повітря зросли на 16 селкірків. Отже, стало спекотніше й вологіше; велична процесія природи з брязкотом сунула вперед. Але куди? Гнатт відклав гомеозету й узявся за пошту, яку доставили ще до світанку... Поштарі вже давно не показували носа надворі вдень.

Першим йому трапився на очі здирницький рахунок за охолодження житла; минулого місяця він заборгував Конапту 492 рівно десять з половиною шкірок, а це означало надбавку в три четверті шкірки за квітень. Колись,

казав він собі, стане так жарко, що це місце просто розплавиться, і *ніщо* його не вбереже; він пам'ятав той день, коли, здається, в 2004-му через раптовий збій системи охолодження будівлі його колекція платівок 1-р злилася в грудку. Тепер він мав залізоокисні плівки; вони не плавилися. Тоді ж усі папуги та венеріанські мін-птахи в будинку попадали замертво. А сусідська черепаха зварилася заживо. Звісно, це трапилося вдень, і всі — принаймні чоловіки — були на роботі. Натомість дружини сховалися на найнижчому підземному рівні й думали (він пам'ятав це з розповідей Емілі), що смертний час врешті настав. І не через століття, а просто *зараз*. Передбачення Каліфорнійського технологічного інституту не справилися... Утім, звісно, це було не так; у нью-йоркських комунальників всього-на-всього пошкодився кабель живлення. Досить швидко з'явилися роботомайстри й усе полагодили.

У вітальні його дружина, одягнута в синю спецівку, старанно розписувала необпечений керамічний виріб глазур'ю; вона висолопила язика, її очі блищали... кисть рухалася майстерно, і він уже знав, що річ вдасться на славу. Побачивши Емілі за роботою, він згадав про власні плани на сьогодні: завдання було не з приємних.

— Може, варто зачекати, перед тим як до нього йти, — пробурчав Гнатт.

— Кращої колекції, ніж зараз, ми йому вже не покажемо, — не глянувши на нього, відказала Емілі.

— А що, як відмовить?

— Робитимемо ще. Невже ти думаєш, що ми здамося лише тому, що мій колишній чоловік не може або не хоче передбачити, який успіх врешті-решт матимуть ці новинки на ринку?

— Ти знаєш його, — сказав Річард Гнатт. — Я ні. Він же не мстивий? Не зацаїв образи?

Хай там як, але на що міг ображатися її колишній? Ніхто не зробив йому нічого поганого; зі слів Емілі — радше навпаки.

Дивно було постійно чути про Барні Меерсона і ніколи його не бачити, не знати особисто. Тепер це зміниться, адже цього ранку о дев'ятій він мав зустріч із Меерсоном в офісі «Наборів П. П.». Звісно, Меерсон буде на коні; кине одним оком на зразки кераміки й відмовить. Ні, скаже він, «Наборів П. П.» такі мініатюри не цікавлять. Повірте моїм здібностям ясновидця, моему таланту маркетинголога в галузі пре-моди й моему досвіду. І все: Річард Гнатт візьме колекцію горщиків під пахву й забереться геть; більше податися нікуди.

Визирнувши у вікно, він з огидою зауважив, що надворі для людини вже надто спекотно; пішохідні жолоби враз спорожніли, всі сховалися в укриття. Проболю пів на дев'яту, час рушати; підвівшись, він пішов у коридор і дістав із шафи корковий шолом та обов'язковий охолоджувальний модуль; за законом, кожен, хто вирушав у місто, мав носити його на спині до настання ночі.

— Бувай, — сказав Гнатт дружині, спинившись біля вхідних дверей.

— Бувай, і щастя тобі!

Вона зі ще більшою старанністю, ніж зазвичай, занурилася у своє глазурування, і він одразу ж зрозумів, що саме це й виказувало її хвилювання; Емілі не могла дозволити собі зупинитися ні на мить. Відчинивши двері, Гнатт вийшов у хол і відчув, як його обдав холодом портативний модуль, запихкавши в нього за спиною.

— Гей, — гукнула Емілі, коли він уже почав зачиняти двері; тепер вона підвела голову і змахнула довге каштанове волосся з очей. — Повідом мене по відеофону, щойно вийдеш від Барні, щойно знатимеш результат.

— Добре, — пообіцяв він і зачинив за собою двері.

Спустившись рампою, Гнатт відкрив у банку їхній сейф і переніс його в приватну кімнату; там він дістав демонстраційний контейнер зі зразками керамічних виробів, які мав показати Меєрсону.

Невдовзі він уже їхав у термоізольованому міжбудиноківому вагоні в центр Нью-Йорка, у компанію «Набори П. П.», величезну бліду будівлю із синтетичного цементу, де виникла Прудка Пет і всі атрибути її мініатюрного світу. Лялька, — думав він, — яка підкорила людину, коли та підкорила собі планети Сонячної системи. Прудка Пет — одержимість колоністів. Що ще можна сказати про життя колоністів?.. Що ще треба знати про цих нещасних, яких, за законами ООН про вибірку службу, вигнали із Землі, аби вони почали нові інопланетні життя на Марсі, Венері, Ганімеді, чи хай куди їх закине уява бюрократів ООН... і якось вижили?

А ми вважаємо, що нам погано тут, — подумав він.

Середнього віку чоловік у сірому корковому шоломі, сорочці без рукавів і яскраво-червоних, популярних серед бізнес-класу шортах зауважив:

— І знову спека.

— Так.

— Що у вас там, у цій великій коробці? Пікнік для барака марсіанських колоністів?

— Кераміка, — відказав Гнатт.

— Певно, обпалюєте її, просто виставивши ополудні надвір, — захихотів бізнесмен, а тоді розгорнув свою

ранкову гомеозету на першій шпальті. — Пишуть, що на Плутоні розбився корабель з-поза Сонячної системи. Працює пошукова команда. Як думаєте, це вони? Ненавиджу ці штуки з інших систем.

— Більше схоже на те, що повернувся один із наших кораблів, — сказав Гнатт.

— Бачили коли-небудь проксимців?

— Лише на фото.

— Жах. Якщо вони знайдуть на Плутоні цей розбитий корабель і виявиться, що то ця штука, сподіваюсь, її одразу ж спопелять лазером. Зрештою, за законом їм заборонено прилітати в нашу систему.

— Еге ж.

— А можна глянути на вашу кераміку? Я от краватками займаюсь. Живі краватки Вернера, симуляція ручної роботи, розмаїття титанистих кольорів... Сам таку ношу, бачите? Насправді, наші кольори — це примітивні живі організми, ми імпортуємо їх і культивуємо тут, на Террі. Але як ми змушуємо їх розмножуватися — це професійна таємниця, ну, знаєте, як формула кока-коли.

— З подібних причин, — мовив Гнатт, — я не можу показати вам цю кераміку, хай як би мені хотілося. Це новинки. Я везу їх ясновидцю з відділу пре-моди в «Наборах П. П.». Якщо він захоче мініатюризувати їх для наборів, ми у грі: лишиться тільки переслати інформацію диск-жокею П. П. — як там його звать? — ну, того, що на орбіті Марсу. Та й усе.

— Краватки Вернера ручної роботи є в наборах Прудкої Пет. У її хлопця Волта таких ціла шафа, — сказав бізнесмен і широко усміхнувся. — Коли «Набори П. П.» вирішили мініатюризувати наші краватки...

— Ви з Барні Меерсоном спілкувались?

— З ним спілкувався не я, а наш регіональний менеджер з продажу. Кажуть, Меерсон — складний тип. На перший погляд, його рішення імпульсивні, але він ніколи їх не змінює.

— А буває, що він помиляється? Відмовляється від продуктів, які все ж стають модними?

— Звісно. Може, він і ясновидець, та зрештою просто людина. Я вам ось що скажу. Можливо, це стане вам у пригоді. Він дуже підозріливо ставиться до жінок. Кілька років тому в нього розвалився шлюб, і він досі від того не оклигав. Його дружина завагітніла *вдруге*, і рада директорів конапту, здається, 33-го, проголосувала виселити його разом із нею, оскільки вони порушили житловий кодекс. Ну, знаєте, це ж 33-й, ви ж розумієте, як важко потрапити в такі з низьким рангом. Але замість того, щоб полишити конапт, він вирішив розлучитися з дружиною, і вона з'їхала, забравши з собою дитину. Вочевидь, пізніше він вирішив, що припустився помилки, й озлобився. Звісно, винив в усьому себе. Втім, помилка цілком типова. На Бога, що б ми з вами не віддали заради того, щоб жити в 33-му або 34-му конапті? Більше він не одружувався. Хтозна, можливо, сповідує неохристиянство. Але в кожному разі, коли намагатиметесь продати йому вашу кераміку, будьте обережні в усьому, що стосується жінок. Не кажіть «це сподобається жінкам» чи щось таке. Більшість роздрібних товарів купують...

— Дякую за пораду, — підводячись, сказав Гнатт; з контейнером у руках він рушив до виходу. Зітхнув. Буде непереливки, можливо, справа навіть безнадійна; він не зможе боротися з обставинами, які передували його стосункам з Емілі і її горщикам, що тут вдієш.

На щастя, йому вдалося зловити таксі; поки вони продиралися крізь щільний трафік центру, він розгорнув власну ранкову гомеозету, а саме передовицю про корабель, який нібито повернувся з Проксими лише для того, щоб розбитися на морозних пустищах Плутона... Щось вони не договорюють! Тим паче вже висловили припущення, що це може бути знаменитий міжпланетний промисловець Палмер Елдріч*, який десять років тому полетів до Проксими на запрошення Ради гуманоїдів; ті хотіли, щоб він осучаснив їхні автофабрики на зразок земних. Відтоді про Елдріча не було жодної звістки. А тепер таке.

Для Терри, — думав він, — було би ліпше, якби Палмер Елдріч не повернувся взагалі. Це був геть безумний, однак блискучий професіонал-одинак; він творив дива, розгортаючи роботу автофабрик на колонізованих планетах, проте, як це завжди трапляється, мав надто великі плани. Товари масового споживання накопичувалися в місцях, де не існувало жодних колоністів, які могли б ними скористатися. Поступово під впливом погодних умов вони неминуче перетворювалися на гори мотлоху. Зокрема, під впливом снігових бур, якщо хтось ще міг повірити в те, що десь такі існують... по-справжньому холодні місця. Насправді ж, надто холодні.

— Ми прибули, ваша світлосте, — проказало автономне таксі, зупинившись перед великою, проте здебільшого підземною будівлею. Корпорація «Набори П. П.»; крізь численні термоізольовані рампи всередину спритно заходили працівники.

* Одне з можливих значень імені персонажа — «лиховісний (потойбічний) паломник» (англ. *Palmer Eldrith*).

Він заплатив таксі, вийшов і поквапився через невеличкий відкритий майданчик до входу, тримаючи контейнер обома руками; на якусь мить опинився під прямими сонячними променями й відчув — або радше уявив, — як усе всередині закипає. Спече, мов жабу, й висушить, як тараньку, — подумав він, успішно діставшись рампи.

Незабаром Гнатт спустився під землю, і секретарка запросила його до офісу Меерсона. Прохолодне тьмяне приміщення налаштовувало на розслаблений настрій, однак заспокоїтись йому не вдавалося; він ще міцніше стиснув контейнер, напружився й, попри те, що не сповідував неохристиянства, пробурмотів багатослівну молитву.

— Містере Меерсон, — секретарка, вища за Гнатта, ефектна у відкритій сукні й босоніжках на підборах, звернулася не до нього, а до чоловіка, який сидів за столом.

— Містер Гнатт, — проінформувала вона Меерсона. — Містере Гнатт, містер Меерсон.

Позаду Меерсона стояла дівчина з абсолютно білим волоссям, у салатівій кофті. Волосся мала надто довге, а кофту надто обтислу.

— Містере Гнатт, це міс Фугате. Асистентка містера Меерсона. Міс Фугате, містер Річард Гнатт.

Не звертаючи уваги на відвідувача, Барні Меерсон продовжував вивчати якийсь документ, тож Річард Гнатт мовчки чекав, переживаючи змішані почуття: сплеск гніву — той поселився в його горлі і грудях — і, звісно ж, *Angst*^{*}, але зрештою, попри все, взяла гору цікавість. Отже, це і є колишній чоловік Емілі, якщо вірити

* Тривога, страх, занепокоєння (нім.).

торговцю живими краватками, він досі гірко тужить, шкодуючи за розірваним шлюбом. Меерсон виявився доволі кремезним чоловіком близько сорока років, із незвичними і до того ж не надто модними довгими кучерями. Він мав знуджений, проте аж ніяк не ворожий вигляд. Утім, можливо, він ще не...

— Покажіть ваші горщики, — зненацька сказав Меерсон.

Поставивши демонстраційний контейнер на стіл, Річард Гнатт відкрив його, вийняв один за одним зразки керамічних виробів, розставив їх на столі й відступив назад.

Витримавши паузу, Барні Меерсон мовив:

— Ні.

— «Ні»? — перепитав Гнатт. — Що «ні»?

— Вони не матимуть успіху, — відказав Меерсон і повернувся до читання свого документа.

— Тобто ви отак просто взяли й вирішили? — запитав Гнатт, не в змозі повірити, що на цьому все.

— Саме так, — сказав Меерсон. Зразки кераміки його більше не цікавили; немовби Гнатт уже склав свої горщики й забрався геть.

— Перепрошую, містере Меерсон, — втрутилася міс Фугате.

— Що таке? — поглянув на неї Барні Меерсон.

— Містере Меерсон, — міс Фугате підійшла до горщиків, узяла один і, зважуючи й потираючи глазуровану поверхню, потримала його в руках. — Я, звісно, перепрошую, але в мене склалося кардинально протилежне враження. Я відчуваю, що ця кераміка матиме успіх.

Гнатт перевів погляд з неї на нього.

— Дайте мені оту, — вказав Меерсон на темно-сіру вазу; Гнатт одразу її подав.

Якийсь час Меерсон тримав її в руках.

— Ні, — врешті проказав він. Тепер уже похмуро. — Я все одно не відчуваю, що ця річ стане хітом. Міс Фугате, на мою думку, ви помиляєтеся.

Меерсон повернув вазу на місце.

— Втім, з огляду на протиріччя між мною і міс Фугате... — мовив він до Річарда Гнатта, замислено почувхавши носа. — Залиште мені ваші зразки на кілька днів. Я огляну їх уважніше.

Однак було очевидно, що він цього не робитиме.

Простягнувши руку, міс Фугате взяла маленький виріб дивакуватої форми й ледь не з ніжністю пригорнула його до грудей.

— Зокрема, ось цей. Я відчуваю від нього надзвичайно потужні еманції. Ця річ буде найуспішнішою з усіх.

— Роні, ти з глузду з'їхала, — тихо проказав Барні Меерсон. Схоже, тепер він розізлився не на жарт; його обличчя потемніло від люті.

— Я зв'яжуся з вами по відеофону, коли прийму остаточне рішення, — сказав він Річарду Гнатту. — Але не плекайте надій, бо я не бачу причин змінювати попереднє. Взагалі, можете їх навіть не лишати.

Після цих слів він кинув на свою асистентку суворий, різкий погляд.

О десятій годині того ж ранку Лео Булеро, голова ради директорів корпорації «Набори П. П.», отримав відеодзвінок, на який власне й чекав, від Трипланетарної служби правопорядку, приватного поліцейського органу. Він зробив запит за кілька хвилин після того, як дізнався про падіння на Плутоні міжсистемного корабля, що повертався з Проксими.

Лео слухав краєм вуха, оскільки, попри виняткову важливість новини, переймався зовсім іншим.

Ситуація склалася ідіотська, зокрема, й через те, що «Набори П. П.» щороку платили ООН величезну данину за недоторканність; хай там як, але бойовий корабель Бюро контролю за наркотичними речовинами ООН затримав неподалік від марсіанського північного полюса партію Цукер-К на суму ледь не мільйон шкірок; її доставляли з плантацій на Венері, які пильно охоронялись. Вочевидь, у складній ієрархії ООН хабар не потрапив до рук правильних людей.

Утім, він нічого не міг вдіяти. ООН — монада без вікон і дверей, на яку Лео не мав жодного впливу.

Наміри Бюро контролю за наркотичними речовинами були для нього цілком зрозумілі. Вони хотіли, щоб

«Набори П. П.» подали позов до суду з метою повернення вантажу. А це означало б, що нелегальний наркотик під назвою Цукер-К, який вживає величезна кількість колоністів, вирощує, виготовляє і розповсюджує таємна компанія, підконтрольна «Наборам П. П.». Тому, попри цінність вантажу, ліпше було махнути на нього рукою, аніж намагатися повернути.

— Припущення, висловлені в гомеозеті, справдилися, — сказав з екрана відеофона Фелікс Блау, шеф приватної поліції. — Це Палмер Елдрич, і, схоже, він живий, хоч і зазнав серйозних травм. За нашими даними, лінкор ООН везе його у військовий шпиталь, розташований якого, звісно ж, не розголошується.

— Гм-м, — кивнув Лео Булеро.

— Однак про те, що Елдрич знайшов у Проксимі...

— Тобі нізащо цього не дізнатися, — сказав Лео. — Елдрич мовчатиме, на цьому все й закінчиться.

— Але нам повідомили одну цікаву деталь. На борту його корабля була — та й досі є — дбайливо збережена культура лишайника, дуже подібного до лишайника з Титану, з якого виробляють Цукер-К. Я подумав, що з огляду на... — Блау тактовно замовкнув.

— Можна якось знищити ці культури? — інстинктивно випалив Лео.

— На жаль, люди Елдрича вже заволоділи рештками корабля. Безперечно, вони стануть нам на заваді. Звісно, замість того, щоб застосовувати силу, ми можемо спробувати... підкупити їх, — співчутливо запропонував Блау.

— Спробуй, — погодився Лео, хоч сам він не сумнівався, що це марна трата часу й зусиль. — А хіба головний указ ООН не забороняє ввезення будь-яких форм життя з інших систем?

Було б непогано змусити війська ООН розбомбити рештки корабля Елдрича. У своєму записнику він занотував: подзвонити юристам, подати скаргу в ООН на ввезення лишайників з іншої системи.

— Поговоримо пізніше, — сказав він Блау й вимкнув відеофон. Натиснувши кнопку на інтеркомі, Лео наказав секретарці:

— З'єднай мене з керівництвом ООН у Нью-Йорку. Скажи, що я хочу поговорити з секретарем Гепберном-Гілбертом особисто.

Невдовзі його з'єднали зі спритним індійським політиком, який минулого року став секретарем ООН.

— А, містер Булеро, — скромно усміхнувся Гепберн-Гілберт. — Бажаєте подати скаргу стосовно конфіскації партії Цукер-К, яку...

— Не знаю я ні про яку партію Цукер-К, — урвав його Лео. — Мене цікавить зовсім інше. Ви взагалі усвідомлюєте, що планує Палмер Елдрич? Він привіз до нас лишайники з іншої системи. Може початися ще одна чума, як у 98-му.

— Ми розуміємо. Однак люди Елдрича стверджують, що це лишайник із Сонячної системи, який містер Елдрич узяв з собою в подорож до Проксими і тепер привіз назад... за їхніми словами, він слугував йому джерелом протеїну.

Індієць зблиснув білозубою усмішкою, насолоджуючись своєю перевагою; його розважала нікчемність цієї відмовки.

— І ви в це вірите?

— Звісно, ні, — ще ширше усміхнувся Гепберн-Гілберт. — Але, містере Булеро, чому вас це цікавить? Вас так сильно турбують... е-е... лишайники?

— Я небайдужий громадянин Сонячної системи. І я наполягаю на тому, щоб ви вжили належних заходів.

— Ми це й робимо. Провели розслідування... доручили його, до речі, містеру Ларку... ви з ним знайомі... От бачите?

Розмова зійшла на пси, і Лео Булеро вимкнув відеофон, відчуючи, що політики вже сидять йому в печінках; вони одразу вжили заходів, коли це стосувалося його, втім, щодо Палмера Елдрича... «а, містер Булеро, — передражнив він секретаря. — Це знову ж таки зовсім інше питання, сер».

Так, Ларка він знав. Нед Ларк був головою Бюро контролю за наркотичними речовинами ООН, і саме він був відповідальним за конфіскацію останньої партії Цукер-К; секретар ООН навмисне залучив Ларка до цієї катавасії з Елдричем. ООН діяла за принципом *quid pro quo**; вони тягтимуть kota за хвіст і нічого не робитимуть Елдричу, доки Лео Булеро не зменшить поставки Цукер-К; він відчував це, але, звісно ж, не міг довести. Зрештою, Гепберн-Гілберт, цей підлий низенький темношкірий нееволюціонований політик не казав цього прямо.

Ось у що тебе втягують, коли провадиш перемовини з ООН, — думав Лео. Афро-азійська політика. Болото. Скрізь сидять, працюють і всім керують іноземці. Він зиркнув на порожній екран відеофона.

Поки Лео думав, що робити далі, його секретарка міс Глісон увімкнула інтерком зі свого боку і сказала:

— Містере Булеро, у приймальні містер Меерсон. Він проситься до вас на кілька слів.

* Щось за щось (лат.).

— Нехай заїде.

Лео зрадів нагоді відволіктися.

За мить увійшов насуплений Барні Меерсон, експерт у галузі завтрашньої моди. Він мовчки сів навпроти нього.

— Меерсон, що тебе гризе? — поцікавився Лео, знизивши голос. — Кажі. Я тут саме для цього. Можеш поплакатися в мене на плечі. Скажи, що трапилось, і я тебе підтримаю.

— Моя асистентка. Міс Фугате.

— Так, я чув, що ти з нею спиш.

— Не в тому річ.

— Ага, ясно, — мовив Лео. — Це лише другорядна дрібниця.

— Я просто хочу сказати, що прийшов сюди поговорити про міс Фугате, але з іншого приводу. Сьогодні між нами виникла суттєва суперечка. Торговець...

— Ти відмовив йому, а вона не погодилася.

— Так.

— Ех ви, ясновидці.

А це вже цікаво, — подумав Лео. Можливо, існують альтернативні версії майбутнього.

— То ти хочеш, щоб на майбутнє я наказав їй в усьому тебе підтримувати?

— Вона — моя асистентка, — сказав Барні Меерсон. — А отже, має мене слухатись.

— Ну... а хіба спання з тобою не явний рух у цьому керунку? — розсміявся Лео. — Хоча вона мала би підтримати тебе у присутності торговця, а всі свої сумніви висловити пізніше особисто.

— Мене й таке не влаштовує, — ще більше насупився Барні.

— Знаєш, завдяки Е-терапії в мене величезна лобова частка мозку, — різко сказав Лео. — Я так розвинувся, що й сам майже став ясновидцем. Торговець приносив горщики? Кераміку?

Барні вельми неохоче кивнув.

— То були горщики твоєї колишньої дружини, — зауважив Лео.

Її вироби розходилися добре; він бачив рекламу в гомеозетах; вони продавалися в одному з найвишуканіших мистецьких салонів Нью-Орлеана, а також тут, на Східному узбережжі, і в Сан-Франциско.

— Отже, вони матимуть успіх, Барні? — він пильно поглянув на свого ясновидця. — *Міс Фугате мала рацію?*

— Богом клянуся, вони ніколи не матимуть успіху, — байдужим тоном відказав Барні.

Утім, надто байдужим, враховуючи тему розмови, — вирішив Лео, — надто нечуттевим.

— Я так бачу, — вперто додав ясновидець.

— Гаразд, — кивнув Лео. — Я тобі вірю. Але якщо її горщики стануть хітом, а ми не матимемо їхніх мініатюр для наборів колоністів...

На якусь мить він задумався.

— Цілком можливо, що твоя партнерка по ліжку сяде ще й у твоє крісло.

Підводячись, Барні перепитав:

— То ви проінструктуєте міс Фугате щодо позиції, яку їй варто зайняти?

Він враз почервонів і під регіт Лео забурмотів:

— Я маю на увазі...

— Добре, Барні. Я закручу їй гайки. Вона молода. Переживе. А от ти старієш. Мусиш триматися гідно і нікому не дозволяти собі перечити.

Він також встав, і, підійшовши до Барні, поплескав його по спині.

— Але послухай мене. Припини краяти собі серце. Забудь уже про свою колишню. Домовились?

— Я давно про неї забув.

— Є ж інші жінки, — сказав Лео, згадавши про Скотті Сінклер, свою нинішню коханку; тендітну білявку з величезним бюстом, яка в цей час відпочивала на його супутниковій віллі, розташованій у п'яти сотнях миль над поверхнею Землі, чекаючи, доки він влаштує собі тижневу відпустку. — Їх завжди безліч. Це тобі не старі поштові марки США чи трюфельні шкірки, які правлять нам за гроші.

Раптом йому спало на думку, що можна залагодити це питання, віддавши Барні одну зі своїх відкинутих, але досі догідливих колишніх коханок.

— Я тобі ось що скажу, — почав він, але Барні одразу ж урвав його гнівним помахом руки.

— Ні? — перепитав Лео.

— Ні. Хай там як, а Роні Фугате мене заводить. Для будь-якого нормального чоловіка однієї цілком достатньо.

Барні зміряв свого шефа суворим поглядом.

— Згоден. Господи, я й сам можу зустрічатися тільки з однією за раз. Невже ти думаєш, що я тримаю в Маєтку Вінні-Пука цілий гарем? — розсердився той.

— Коли я був там востаннє, — відказав Барні, — в січні, на вашому дні народження...

— Та годі тобі. Тож вечірки. То зовсім інше. Те, що відбувається на вечірках, не рахується.

Він провів Барні до дверей офісу.

— Знаєш, Меерсон, тут про тебе чутки ходять, і одна з них мені геть не до вподоби. Тебе бачили з портфельним

розширенням конаптового психіатричного комп'ютера...
Ти отримав повістку?

Запала мовчанка. Врешті-решт Барні ствердно кивнув.

— А нам сказати не збирався? — запитав Лео. — Коли ми мали про це дізнатися? Коли ти зійдеш на борт корабля, що летітиме на Марс?

— Я відкошу.

— Аякже. Як і всі. Саме так ООН вдалося населити чотири планети, шість супутників...

— Я провалю тест на психічне здоров'я, — пояснив Барні. — Я відчуваю це як ясновидець. Він мені допомагає. Я не зможу витримати достатньо фрейдів стресу... Погляньте на мене.

Він витягнув перед собою руки; вони помітно тремтіли.

— Гляньте, як я зреагував на невинне зауваження міс Фугате. Гляньте, як зреагував на Гнатта, коли той приніс горщики Емілі. Гляньте, як...

— Гаразд, — мовив Лео, хоча й не припинив перематися.

Зазвичай повістку отримували лише за дев'яносто днів до призову, а міс Фугате хтозна чи буде готова замінити Барні так скоро. Звісно, він міг перевести з Парижу Мака Ронстона... Але навіть Ронстон із його п'ятнадцятирічним стажем був професіоналом зовсім не того калібру, що Барні Меерсон; він мав досвід, але талант не приходиться з часом: це — Божий дар.

ООН взяли за мене серйозно, — подумав Лео. Цікаво, Барні отримав повістку саме зараз просто за збігом обставин чи це ще одна спроба намацати мої слабкі місця. Якщо друге, то справи кепські. Мені нічим тиснути на ООН, щоб його відмазати.

І все лише тому, що я постачаю колоністам Цукер-К, — сказав він собі. Але хтось же має це робити; вони мусять його отримувати. Інакше яка їм користь з наборів Прудкої Пет?

До того ж це одна з найприбутковіших торговельних обладок у Сонячній системі. Тут крутилася купа трюфельних шкірок.

І в ООН також про це знали.

О пів на першу за нью-йоркським часом Лео Булеро обідав у компанії нової дівчини, яка нещодавно вступила до лав секретарок. Сидячи навпроти нього в окремії кімнаті «Багряної лисиці», Піа Джургенз зосереджено пережовувала їжу, рівномірно рухаючи маленькою акуратною щелепою. Вона була рудою, а він рудих полюбляв; вони або страшенно потворні, або ж надприродно привабливі. Міс Джургенз стосувалося друге. Аби лише знайти привід привезти її в Маєток Вінні-Пуха... Припустимо, Скотті не заперечуватиме... Хоча наразі таке малоймовірно; Скотті норовлива, а такі жінки небезпечні.

Шкода, що мені не вдалося підкинути її Барні Меєрсону, — подумав він. Убив би одним пострілом двох зайців: і Барні б почувався більш психологічно захищеним, і собі руки розв'язав би...

Маячня! Барні мусить почуватися *незахищеним*, інакше він, вважай, уже на Марсі; саме тому він і плачуть за той балакучий портфель. Схоже, я зовсім не розумію сучасного світу. Я й досі живу в двадцятому столітті, коли психоаналітики робили людей *стійкішими* до стресу.

— Містере Булеро, а ви завжди такий мовчазний? — поцікавилася міс Джургенз.

— Ні.

Але чи можу я позитивно вплинути на поведінку Барні, — міркував він, — чи можу якимось допомогти йому, як би це сказати, стати менш придатним?

Утім, все не так просто; він відчував це завдяки збільшеній лобовій частці мозку. Неможливо перетворити здорову людину на хвору, просто віддавши їй наказ.

Чи все ж таки можливо?

Перепросивши, Лео розшукав робота-офіціанта й попрохав принести йому на стіл відеофон.

За кілька хвилин він зв'язався з міс Глісон в офісі.

— Слухай, щойно я повернусь, поклич до мене міс Рондінеллу Фугате з команди містера Меерсона. Але так, щоб містер Меерсон про це не знав. Ясно?

— Так, сер, — записавши, відказала міс Глісон.

— Я все чула, — сказала Піа Джургенз, коли він закінчив розмову. — Взагалі-то я могла б розповісти про це містеру Меерсону. Ми майже щодня бачимося з ним у...

Лео розсміявся. Йому стало смішно від однієї думки про те, що Піа Джургенз може відмовитися від прекрасного майбутнього, яке відкривалося перед нею.

— Не переймайся, — сказав він, погладивши її по руці. — Людських слабкостей це не стосується. Доїдай свої крокети з ганімедської шпур-жаби і поїхали в офіс.

— Я мала на увазі, що така відвертість у компанії майже незнайомої людини мене дещо здивувала, — холодно відрізала міс Джургенз.

Вона зміряла його поглядом, і її спокусливі, надміру збільшені груди стали ще більш привабливими, роздувшись від обурення.

— Вочевидь, мені доведеться познайомитися з тобою ближче, — мовив Лео, з апетитом дивлячись на неї. — Ти коли-небудь пробувала Цукер-К?

Питання було риторичне.

— А варто б. Навіть попри те, що це викликає залежність. Незабутній досвід.

Звісно ж, у Маєтку Вінні-Пуґа він мав власні запаси класу АА; коли збиралися гості, Лео частенько пригощав їх, щоб додати родзинки й не нудьгувати.

— Питаю я тому, що ти справляєш враження жінки з бурхливою уявою, а реакція на Цукер-К залежить — або радше варіюється — від творчих здібностей і власне уяви.

— Радо спробувала б, — відповіла міс Джургенз.

Кинувши оком довкола, вона нахилилася до нього й тихо проказала:

— Але це незаконно.

— Невже? — впився в неї поглядом Лео.

— Та ви ж знаєте.

Дівчина здавалася роздратованою.

— Я можу тобі трохи дістати, — сказав Лео.

Звісно, він пожує разом із нею; під час спільного вживання думки різних людей зливалися й утворювали одне ціле, нове ество — чи принаймні так здавалося. Кілька спільних прийомів Цукер-К, і він знатиме про Піу Джургенз усе; щось, крім очевидної анатомічної пишноти, його в ній приваблювало; йому кортіло зблизитися з нею.

— Набір ми не будемо використовувати.

За іронією, він, творець і виробник мікросвіту Прудкої Пет, надавав перевагу вживанню Цукер-К у вакуумі. Що міг отримати мешканець Терри з набору, якщо той був просто зменшеною копією умов, наявних у будь-якому місті планети? Натомість для колоністів, які

ховалися на дні бараків від метанового граду на якомусь супутнику, де ніколи не вщухали шторми і буревії, все було зовсім інакше; Прудка Пет і її набір надавали їм змогу повернутися у світ, де вони народилися. Але для Лео Булєро цей рідний світ, у якому він і досі був змушений жити, вже встиг набити оскому. Навіть Маєток Вінні-Пуґа з усіма його химерними і не зовсім розвагами не міг заповнити порожнечу. Хоча...

— Цукер-К — велика річ, — сказав Лео міс Джурґенз. — Не дивно, що її заборонили. Це як релігія. Цукер-К — це релігія для колоністів, — засміявся він. — Один шмат, п'ятнадцять хвилин штирить і... — він махнув рукою. — Нема барака. Нема метанового граду. Хочеться жити далі. Хіба це не варте ризику й витрат?

Та чи є щось таке ж цінне для нас? — запитав Лео себе й засмутився. Виробляючи набори Прудкої Пет, вирощуючи та розповсюджуючи лишайник, що правив за сировину для виготовлення Цукер-К, він робив стерпним життя понад мільйона вимушених експатів з Терри. Але що, чорт забирай, він отримував натомість? Я присвятив своє життя іншим, — думав він, — а тепер починаю брикатися; мені цього недостатньо. Він мав власний супутник, де на нього чекала Скотті; завжди була купа мороки з обома його великими підприємствами, одне з яких було законне, а друге — ні... Та чи було в житті щось іще?

Він не знав. Ніхто цього не знав, оскільки всі, як, наприклад, Барні Меєрсон, у різних варіантах відтворювали його життя. Барні і міс Рондінелла Фугате були другосортною копією Лео Булєро і міс Джурґенз. Куди не кинь оком, скрізь те саме; ймовірно, навіть Нед Ларк, голова Бюро контролю за наркотичними речовинами, провадив такий самий триб життя... Ймовірно, так само

робив Гепберн-Гілберт, вочевидь, утримуючи якусь бліду високу шведську старлетку з грудьми завбільшки з кулі для боулінгу... і такими ж твердими. Та навіть Палмер Елдрич. Ні, — раптом усвідомив він. Палмера Елдрича це не стосується; він знайшов щось інше. Десять років Елдрич пробув у системі Проксими, чи принаймні літав туди й назад. *Що ж він знайшов? Щось варте докладених зусиль? Варте кораблетроці на Плутоні?*

— Ви бачили гомеозети? — запитав він міс Джургенз. — Читали про корабель на Плутоні? Таких, як цей Елдрич — один на мільярд. Таких, як він, більше нема.

— Я читала, що в нього протікає дах, — відповіла вона.

— Аякже. Десять років коту під хвіст, стільки мук, і заради чого?

— Запевняю вас, ці десять років він собі відшкодував, — відказала міс Джургенз. — Він божевільний, але не дурний. Про себе дбає, як і будь-хто інший. Тож дах у нього *не такий уже й дірявий*.

— Хотів би я з ним зустрітись, — проказав Лео Булуро. — Просто поговорити, бодай одну хвилину.

І тієї ж миті він вирішив, що зробить це: полетить до Палмера Елдрича у шпиталь, байдуже — силою чи грошима прокладе собі шлях до нього в палату і дізнається, що саме той знайшов.

— Колись я вважала, — сказала міс Джургенз, — що кораблі, які вперше вилетіли за межі нашої системи до іншої зірки... Пам'ятаєте ж?.. Тоді так казали... — вона завагалася. — Це так по-дурному, але я була ще дитиною, коли Арнольдсон уперше злітав до Проксими й повернувся. Ну, тобто я була дитиною, коли він *повернувся*. Я справді думала, що, можливо, залетівши так далеко,

він... — дівчина схилила голову, щоб не зустрітися з Лео поглядом. — Знайде Бога.

І я так вважав, — подумав Лео. Але я тоді був дорослим. Мені вже було добряче за тридцять. І я неодноразово розповідав про це Барні.

Однак я досі в це вірю, навіть зараз. Після десятилітнього польоту Палмера Елдрича.

Після обіду, повернувшись до офісу «Наборів П. П.», Лео Булеро вперше зустрівся з Рондінеллою Фугате; вона на нього чекала.

Симпатична, — подумав він, зачиняючи двері офісу. Гарна фігура, а які прекрасні блискучі очі! Схоже, вона нервувала; закинула ногу на ногу, розгладила спідницю і крадькома позирала на нього, поки він всідався перед нею за стіл. Дуже молода, зрозумів Лео. Дитина, яка нізащо не мовчатиме й сперечатиметься зі своїм керівником, якщо вважатиме його неправим. Зворушливо...

— Знаєш, чому я покликав тебе до себе в офіс? — запитав він.

— Гадаю, ви розлютились через нашу суперечку з містером Меерсоном. Але я справді відчула перспективність тієї кераміки. То що мені було робити?

Вона благально напіввстала, але затим знову сіла.

— Я вірю тобі, — сказав Лео. — Але містер Меерсон — людина вразлива. Якщо ти з ним живеш, то знаєш, що він усюди носить із собою портативного психіатра.

Висунувши шухляду, він дістав коробку найкращих *Cuesta Rey* і запропонував міс Фугате, яка з вдячністю взяла одну з тонких темних сигар. Він узяв одну й собі, припалив їй, потім собі й відкинувся в кріслі.

— Знаєш, хто такий Палмер Елдрич?

— Так.

— Можеш скористатися ясновидінням для передбачення чогось, окрім моди? Приблизно наступного місяця в гомеозетах цілком відкрито називатимуть місцеперебування Елдрича. Я хотів би, щоб ти поглянула на них і сказала мені, де він зараз. Я знаю, що ти зумієш.

Маєш зуміти, — сказав він про себе, — як хочеш тут працювати. Він чекав, кутив сигару, спостерігав за дівчиною і з деякою заздрістю думав, чи у ліжку вона така ж, як і на вигляд...

— Містере Булєро, я маю лише найрозмитіше уявлення, — тихо, затинаючись проказала міс Фугате.

— Байдуже, кажи.

Він потягнувся по ручку.

Їй знадобилося кілька хвилин, та коли вона повторювала спроби, її уявлення не ставало чіткішим. Тож він записав у нотатнику: ветеранський шпиталь імені Джеймса Ріддла, База III, Ганімед. Установа ООН, звісно ж. Він так і передбачав. Не надто й безнадійно; можна спробувати туди потрапити.

— Але він там не під своїм ім'ям, — зауважила бліда й виснажена від зусиль, необхідних для передбачення, міс Фугате; вона знову припала згаслу сигару; сівши в кріслі рівніше, ще раз схрестила свої гнучкі ноги. — В гомеозетах напишуть, що Елдрич числився в шпитальних документах як містер...

Вона замовкла, заплющила очі й зітхнула.

— О, чорт! Ніяк не можу розгледіти. Один склад. Френт. Брент. Ні, здається, Трент. Так, Елдон Трент.

Вона полегшено усміхнулася; її великі очі зблиснули з наївним, дитячим задоволенням.

— Вони й справді неабияк попіклувалися про те, щоб сховати його. А ще в гомеозетах напишуть, що його допитували. Тож, очевидно, він при свідомості.

Раптом вона насупилася.

— Чекайте. Я бачу заголовок. Я у власному конапті, сама. Ранній ранок, читаю першу шпальту. О, Господи!

— Що там? — різко нахилившись уперед, запитав Лео; він відчув її тривогу.

— Заголовки кажуть, що Палмер Елдріч помер, — прошепотіла міс Фугате.

Вона кліпнула очима, здивовано озирнулася навкруги, а тоді поволі зосередила погляд на ньому; дівчина подивилася на нього зі страхом і сум'яттям та відсахнулася; відсторонившись, вона зіщулилася в кріслі і сплела пальці рук.

— І в цьому звинувачують вас, містере Булеро. Чесно. Так написано в заголовку.

— Хочеш сказати, що я його *вб'ю*?

Вона кивнула.

— Але... це не стовідсотково. Я лише побачила це в одній із версій майбутнього... Розумієте? Ми, ясновидці, бачимо...

Міс Фугате зробила жест рукою.

— Я знаю.

Він знав ясновидців; зрештою, Барні Меєрсон пропрацював на «Набори П. П.» тринадцять років поспіль, а дехто навіть довше.

— Це може статися, — проскреготів він.

Але навіщо мені це робити? — запитував себе Лео. Поки що не відомо. Можливо, коли він дістанеться до Елдріча, поговорить з ним... Вочевидь, так і станеться.

— Думаю, що з огляду на таку версію майбутнього вам не варто намагатися зустрітися з містером Елдричем, — сказала міс Фугате, — чи не так, містере Булеро? Я маю на увазі, що ризик є... І він доволі великий. Гадаю... приблизно... в районі сорока.

— Сорока чого?

— Відсотків. Майже половина можливих версій.

Тепер, трохи заспокоївшись, вона курила сигару й дивилася на нього; її очі, темні й уважні, виблискували, поки вона, очевидно, роздумувала над тим, навіщо ж йому це робити.

Підвівшись, він підійшов до дверей офісу.

— Дякую. Я ціную твою допомогу.

Він витримав паузу, чітко натякаючи на те, що хоче, аби вона пішла.

Втім, міс Фугате лишилася сидіти. Він відчув ту саму впертість, яка так засмутила Барні Меерсона.

— Містере Булеро, — тихо проказала вона, — я думаю, мені варто повідомити про це поліцію ООН. Ми, ясновидці...

Він знову зачинив двері.

— Ви, ясновидці, надто переймаєтеся життям інших людей, — сказав Лео. Але міс Фугате його впіймала. Цікаво, — міркував він, — що ж їй вдасться зробити з цим знанням.

— Містеру Меерсону загрожує призов, — сказала міс Фугате. — Вам, звісно, про це відомо. Ви збираєтеся спробувати повпливати на них, щоб його відпустили?

— Так, я мав намір допомогти йому ухилитися, — відверто мовив він.

— Містере Булеро, — тихо, але впевнено проказала вона, — домовмося. Нехай його призвуть. І тоді я стану вашим нью-йоркським консультантом з пре-моди.

Вона чекала; Лео мовчав.

— Що скажете? — поцікавилася вона.

Було очевидно, що міс Фугате не звикла до таких перемовин. Однак вона була налаштована за можливості домогтися свого; врешті-решт, — подумав він, — усім, навіть найкмітливішим ділкам, треба з чогось починати. Можливо, перед ним початок блискучої кар'єри.

Аж раптом Лео дещо згадав. Він згадав, чому її перевели з Пекіну в Нью-Йорк на посаду асистентки Барні Меєрсона. Її передбачення були несталими. А деякі з них, а насправді надто багато з них — помилковими.

Можливо, її передбачення заголовка, що звинувачував його у вбивстві Палмера Елдрича, якщо припустити, що вона не брехала, а й справді бачила його, було черговою помилкою. Таке саме помилкове передбачення, як і те, що привело її сюди.

— Я подумаю, — сказав він уголос. — Дай мені кілька днів.

— У вас є час до завтрашнього ранку, — твердо мовила міс Фугате.

— Тепер я бачу, чому Барні був такий роздратований, — розсміявся Лео.

Ймовірно, Барні, як ясновидець, відчував — бодай неясно, — що вона збирається завдати йому вирішального удару і поставити під ризик усю його кар'єру.

— Слухай, — підійшов він до неї. — Ти ж коханка Меєрсона. Не хочеш його кинути? Я можу запропонувати тобі цілий супутник.

Звісно, якщо припустити, що він зможе вигнати звідти Скотті.

— Ні, дякую, — відмовилася міс Фугате.

— Але чому? — здивувався він. — Твоя кар'єра...

— Мені подобається Меерсон, — відказала вона. —
І не надто приваблюють булькоголо...

Вона урвала себе й виправилась:

— Чоловіки, які еволюціонували в клініках.

Він знову відчинив двері офісу.

— До завтрашнього ранку я тебе повідомлю.

Спостерігаючи, як вона виходить у приймальню, Лео подумав: «Це дасть мені час злітати до Палмера Елдрича на Ганімед; тоді я дізнаюся більше. Дізнаюся, хибне твоє передбачення, чи ні».

Зачинивши за дівчиною двері, він одразу ж повернувся до столу і клацнув кнопкою відеофона.

— З'єднайте мене з ветеранським шпиталем імені Джеймса Ріддла на Базі III, Ганімед. Я хочу поговорити особисто з містером Елдоном Трентом. Він там пацієнт, — сказав він нью-йоркському оператору, повідомив своє ім'я та номер, від'єднався, похитав гачок і набрав космопорт імені Кеннеді.

Забронювавши квиток на вечірній експрес-корабель з Нью-Йорка до Ганімеда, Лео нетерпляче заходив офісом в очікуванні дзвінка з ветеранського шпиталю імені Джеймса Ріддла.

Булькоголовий, — думав він. Щоб так назвати свого шефа...

Через десять хвилин почувся дзвінок.

— Перепрошую, містере Булеро, — вибачився оператор. — За наказом лікарів містер Трент не приймає дзвінків.

Отже, РондіNELла Фугате мала рацію; у шпиталі імені Джеймса Ріддла лежав Елдон Трент, і цілком вірогідно це був Палмер Елдрич. Цієї підстави було цілком достатньо для польоту; шанси хороші.

Хороші шанси на те, — іронічно думав Лео, — що я зустрінуся з Елдричем, ми бозна через що посваримося, і врешті-решт він помре. Чоловік, із яким наразі я навіть не знайомий. І мене притягнуть до відповідальності; з рук це мені не спустять. Чудові перспективи!

Однак його не полишала цікавість. За які б обладунки він не брався, йому ще ніколи, за жодних обставин не доводилося когось убивати. Між ним і Палмером Елдричем мало статися щось унікальне; і подорож на Ганімед покаже що.

Тепер важко було б повернути назад. Загострена інтуїція підказувала Лео, що трапиться саме те, на що він сподівався. До того ж Рондінелла Фугате сказала, що його лише звинуватять у вбивстві; жодних даних стосовно винесеного вироку не було.

Звинуватити людину його становища в злочині, який карався смертною карою, навіть для керівництва ООН було б украй непросто.

Нехай спробують.

Поклавши демонстраційний контейнер перед собою на столі, Річард Гнатт попивав текілу сауер в барі поблизу «Наборів П. П.». Він чудово знав, що з горщиками Емілі все гаразд; її роботи продавалися. Проблема була в її колишньому чоловікові та його владі.

І Барні Меерсон її застосував.

Треба повідомити Емілі, — сказав Гнатт собі, і почав було підводитися.

Йому заступив шлях якийсь чоловік; дивакуватий товстун із худорлявими ногами.

— Хто ви? — поцікавився Гнатт.

Чоловік хитнувся перед ним, мов іграшка, водночас риючись у кишені, мовби відшкрібаючи знайомий мікроорганізм із непідвладними часу паразитичними властивостями. Урешті-решт він видобув звідти візитівку.

— Нас цікавлять ваші керамічні вироби, містере Гатт. Натт. Чи як вас там?

— Ікгольц, — прочитав Гнатт на візитівці; там було тільки ім'я, жодної додаткової інформації, не було навіть номера відеофону. — Те, що в мене з собою, — це лише зразки. Я скажу вам адреси крамниць, де продаються наші товари. Але ці...

— Для мініатюризації, — кивнувши, продовжив схожий на іграшку містер Іггольц. — Саме їх ми й хочемо. Містере Гнатт, ми збираємося мініатюризувати вашу кераміку; ми вважаємо, що Меерсон помиляється... Вона стане модною, і дуже скоро.

Гнатт витріщився на нього.

— Ви хочете мініатюризувати, і ви не з «Наборів П. П.»?

Більше ніхто не займався мініатюризацією. Всі знали, що «Набори П. П.» були монополістами.

Сівши за стіл біля демонстраційного контейнера, містер Іггольц дістав гаманець і почав рахувати шкірки.

— Спершу майже ніхто про це не знатиме. Однак зрештою...

Він запропонував Гнатту пачку зморщених коричневих трюфельних шкірок, що правили в Сонячній системі за гроші: тільки вони містили єдину молекулу, унікальну білкову амінокислоту, яку не здатні були дублювати Принтери, живі організми з Білтонга, які багато заводів на Террі використовували замість автоматизованих збірних конвеєрів.

— Мені треба порадитися з дружиною, — відповів Гнатт.

— Хіба не ви представник вашого підприємства?

— Так, я.

Він узяв стос шкірок.

— Ось угода.

Діставши документ і розклавши його на столі, Іггольц простягнув Гнатту ручку.

— Вона надає нам ексклюзивні права.

Нахилившись, щоб підписати, Річард Гнатт прочитав назву компанії Іггольца. Бостонська фабрика «Жуй-Ц».

Йому ніколи не доводилося про них чути. Жуй-Ц... Назва нагадувала інший продукт, але він ніяк не міг згадати, який саме. Згадав лише, поставивши підпис, коли Ікгольц уже відривав його примірник угоди.

Нелегальна галюциногенна наркотична речовина Цукер-К, яку використовували в колоніях разом із наборами Прудкої Пет.

У нього виникло дуже погане передчуття. Але було пізно. Ікгольц уже забирав демонстраційний контейнер; відтепер його вміст належав Бостонській фабриці «Жуй-Ц», США, Терра.

— Як мені... з вами зв'язатися? — запитав Гнатт, доки той ще не відійшов від столу.

— А вам не доведеться. Якщо ми захочемо, то вийдемо з вами на зв'язок самі, — коротко посміхнувся Ікгольц.

Як йому, в біса, сказати про це Емілі? Гнатт перерахував шкірки, перечитав угоду й поступово усвідомив, скільки Ікгольц йому заплатив; цього вистачило б на п'ятиденну відпустку для нього й Емілі в Антарктиці, в одному з найкращих, найпрохолодніших курортних міст, куди вчашали багатії з Терри і де, поза сумнівом, відпочивали влітку такі люди, як Лео Булеро... А тепер літо тривало цілий рік.

Або... Можна зробити навіть більше; вони з дружиною — звісно, якщо захочуть, — можуть відвідати одну з найелітніших установ планети. Вони можуть полетіти до Німеччин і записатися в одну з клінік Е-терапії доктора Віллі Денкмаля. Нічого собі, — подумав Гнатт.

Він зачинився у відеофонній будці бару й набрав Емілі.

— Збирай валізу. Ми летимо в Мюнхен. У... — Гнатт обрав клініку навмання; бачив її рекламу в одному

з модних паризьких журналів, — в Айхенвальд. Доктор Денкмаль...

— Барні їх узяв? — спитала Емілі.

— Ні. Але тепер мініатюризацією займається ще де-хто, крім «Наборів П. П.».

Він мав піднесений настрій.

— Барні нам відмовив. То й що? З цією новою компанією нам навіть краще. Схоже, в них купа грошей. Побачимося за пів години. Я замовлю квитки на експрес-рейс TWA. Лиш уяви: Е-терапія для нас обох.

— Коли до цього дійшло, то я не впевнена, що хочу еволюціонувати, — тихо сказала Емілі.

— Звісно ж, хочеш, — приголомшено заперечив він. — Тобто я хочу сказати, що це може врятувати нам життя, а якщо й не нам, то нашим дітям... дітям, які в нас, можливо, колись з'являться. Але навіть якщо ми побудемо там недовго й еволюціонуємо лише трохи, подумай, які нам відкриваються можливості. Нас пускатимуть усюди. Ти знайома *особисто* бодай із кимось, хто пройшов Е-терапію? Ми постійно читаємо про них у гомеозетах, про цих світських людей... але...

— Я не хочу мати шерсть по всьому тілу, — відказала Емілі. — Не хочу, щоб збільшилася моя голова. Ні. Я не полечу в Айхенвальдську клініку.

Схоже, вона прийняла остаточне рішення; її обличчя було цілком спокійне.

— У такому разі я полечу сам, — мовив він.

З економічного погляду це також вигідно; зрештою, саме він домовлявся з покупцями. До того ж він міг би пробути в клініці вдвічі довше, еволюціонувати вдвічі більше... Звісно, якщо терапія подіє. На деяких людей вона не діяла, але навряд чи в цьому можна звинувачувати

доктора Денкмаля; не всі були однаково наділені здатністю до еволюції. Стосовно себе Гнатт був певен: він суттєво еволюціонує, дожене великих цабе, а деяких навіть пережене, якщо говорити про ороговілу шкіру, що її Емілі з хибних упереджень назвала «шерстю».

— А що ж робити мені, поки тебе не буде? Просто ліпити горщики?

— Так, — відказав він.

Адже замовлення почнуть надходити великі й швидко; інакше Бостонська фабрика «Жуй-Ц» не цікавилася б мініатюризацією. Вочевидь, вони винайняли власних ясновидців у галузі пре-моди, як робили в «Наборах П. П.». Аж раптом Гнатт згадав; Ікгольц казав, що *спершу майже ніхто про це не знатиме*. Це означало, що нова компанія не мала мережі диск-жокеїв довкола колонізованих супутників і планет; на відміну від «Наборів П. П.», вони не мали змоги передавати новини через Аллена чи Шарлотту Фейнів.

Утім, для встановлення диск-жокейських супутників треба час. Це зрозуміло.

І все ж йому стало не по собі. А що, як ця компанія працює нелегально? — у паніці спало на думку Гнатту. Можливо, Жуй-Ц, як і Цукер-К, заборонено. Можливо, я вліз у щось небезпечне.

— Чула коли-небудь про Жуй-Ц? — поцікавився він в Емілі.

— Ні.

Гнатт знову дістав угоду і вкотре її передивився. Що за маячня? Як я міг у таке вляпатися? Якби ж той клятий Меерсон нам не відмовив...

О десятій ранку знайомий жахливий гудок розбудив Сема Рігана, і той вилаявся на корабель ООН нагорі;

він знав, що шум зчинили навмисне. На кораблі, який кружляв над баракком «Вітрянковий руднік», хотіли переконатися, що скинуті пакунки дісталися колоністам, а не лише місцевим тваринам.

— Заберемо, — пробурмотів собі під ніс Ріган; застібнувши захисний комбінезон і взувши високі черевики, він понуро та якомога повільніше поплентався до рампи.

— Рано він сьогодні, — поскаржився Тод Морріс. — І б'юсь об заклад, що там тільки скоби, цукор та основні продукти на кшталт сала... Нічого цікавого, ніяких цукерок.

Норман Шайн навалився плечима на люк на вершечку рампи; в очі вдарило яскраве холодне сонце, він примружився.

Вгорі, на тлі чорного неба, виблискував корабель ООН, що немов звисав на тонкій нитці. А пілот вправний, — подумав Тод. Знає Півмісяць Файнберга. Він помахав кораблю рукою, і знову пролунав гудок, змусивши його прикрити вуха руками.

З нижньої частини корабля висунулася ракета, випустила стабілізатори й по спіралі спустилася на землю.

— Трясця, — з відразою мовив Сем Ріган і байдуже відвернувся. — Це — скоби; вони — без парашута.

Як жалюгідно сьогодні нагорі, — подумав він, розглядаючи поверхню Марсу. Нудьга. І нащо ми сюди прилетіли? Бо мусили, бо нас змусили.

Ракета ООН уже впала; її корпус тріснув від удару, і три колоністи побачили каністри. Певно, п'ятсот фунтів солі. Сема Рігана охопила ще більша зневіра.

— Гей, — мовив Шайн, підійшовши до ракети й зазирнувши всередину. — Схоже, тут щось корисне.

— У цих коробках радіо, — сказав Тод. — Транзисторні радіо.

Задумавшись, він рушив за Шайном.

— Можливо, з їх допомогою ми зможемо додати в наші набори щось новеньке.

— У моєму вже є радіо, — відказав Шайн.

— Ну тоді збереш із деталей автоматичну газонокосарку, — відрізав Тод. — Такого в тебе нема, чи не так?

Він добре знав Шайнів набір Прудкої Пет; їхні пари, він з дружиною і Шайни, з огляду на сумісність, частенько практикували злиття.

— Приймачі мої. І я знаю, що з ними робити, — сказав Сем Ріган.

Його набору бракувало механізму для автоматичного відчинення дверей у гаражі, який був і в Шайна, і в Тода; порівняно з ними він суттєво пас задніх. Звісно, всі ці предмети можна було придбати. Але в нього закінчилися шкірки. Весь свій запас він витратив на потреби, які вважав більш нагальними. Ріган купив у пушера доволі велику кількість Цукер-К і заховав її під своїм спальним відсіком на найнижчому рівні їхнього спільного барака.

Він був вірянином; вірив у диво трансляції — майже сакральну мить, коли мініатюрні артефакти з набору починали не просто нагадувати про Землю, а й самі *ставали* Землею. Тоді він і решта тих, хто під час переселення в ляльок зливався в одне ціле, переносилися завдяки Цукер-К в інший час і простір. Багато колоністів досі не вірили; для них набори були лише символами світу, де нікому з них уже не доведеться побувати. Втім, поступово невірні наvertsалися.

Навіть зараз, рано-вранці, він прагнув повернутися під землю, зжувати шмат Цукер-К зі свого сховку

й разом із товаришами пережити найбільш священне відчуття, яке було їм доступне.

— Хтось хоче *вдатися до переходу*? — запитав він Тода і Норма Шайна. Так вони називали спільне вживання. — Я повертаюся вниз. Можемо скористатися моєю Цукер-К. Я поділюсь.

Відмовитися від такої пропозиції було неможливо; схоже, і Тод, і Норм спокусилися.

— Так рано? — запитав Норм Шайн. — Ми ж щойно прокинулися. Хоча однаково робити нічого.

Він похмуро копнув автономний піскокопач; той уже не перший день стояв перед входом у барак. Ніхто не мав сил піднятися на поверхню і продовжити розчисні роботи, розпочаті ще на початку місяця.

— Але, здається, це неправильно, — пробурмотів він. — Ми мусимо працювати на поверхні, на наших городах.

— А город у тебе нічогенький, — усміхнувся Сем Ріган. — Що ти там вирощуєш? Назвав уже якимось?

Запхавши руки до кишень комбінезона, Норм Шайн пройшовся порослим рідкою рослинністю пухким піщаним ґрунтом до свого колись дбайливо доглянутого городу; він зупинився й оглянув грядки в надії, що бодай якісь із спеціально підготовлених насінин проросли. Жодна.

— Швейцарський листовий буряк, — підбадьорливо сказав Тод. — Правильно? Хоч він і мутував, я все одно впізнаю це листя.

Відірвавши листок, Норм пожував його, але виплюнув; той був гіркий і присипаний піском.

Тремтячи під холодним марсіанським сонцем, з барака вийшла Гелен Морріс.

— У нас тут суперечка, — звернулася вона до трьох чоловіків. — Я кажу, що земні психоаналітики коштували п'ятдесят доларів за годину, а Френ стверджує, що то лише за сорок п'ять хвилин. Ми хочемо додати в наш набір аналітика, але треба, щоб усе було правильно, адже це автентична річ, яку виготовлять на Землі і доставлять сюди, — пояснила вона. — Пам'ятаєте ж корабель Булеро, що прилітав минулого тижня?..

— Пам'ятаємо, — сердито відказав Норм Шайн.

І ціни, які встановлював продавець Булеро, також. Аллен і Шарлотта Фейни постійно розповідали зі супутника про різні предмети й лишень розбурхували апетит.

— Спитай у Фейнів, — сказав Тод, чоловік Гелен. — Виклич їх по радіо, коли супутник пролітатиме над нами наступного разу.

Він зиркнув на годинник.

— За годину. Вони мають усю інформацію про автентичні предмети. Взагалі-то, цю інформацію мають докладати до предмета, класти разом із ним у коробку.

Тод непокоївся, бо, звісно ж, саме за його шкірки — його і Гелен — була куплена крихітна фігурка людини-психоаналітика, а також кушетка, робочий стіл, килим і приголомшлива шафа з надзвичайно якісно мініатюризованими книжками.

— Ти ж ходив до аналітика на Землі, — звернулася Гелен до Норм Шайна. — Скільки він коштував?

— Ну, я здебільшого відвідував групову терапію, — відповів Норм. — У Державній клініці психогієни в Берклі, і вони брали стільки, скільки ти міг заплатити. А Прудка Пет і її хлопець, звісно ж, ходять до приватного аналітика.

Він сердито рушив уздовж городу між рядами по-
нівеченого листя, все воно певною мірою було сточене
й поглинуте мікроскопічними місцевими шкідниками.
Якби знайти хоч одну здорову рослину, хоч одну неторк-
нуту... Цього було б достатньо, щоб підняти його дух.
Пестициди з Землі зовсім не годилися; місцеві шкідники
процвітали. Вони чекали десять тисяч років, щоб хтось
прилетів сюди й спробував виростити врожай.

— Треба полити, — сказав Тод.

— Еге ж, — погодився Норм Шайн.

Засмучений, він рушив до гідронасосної системи
«Вітрянкового рудника»; вона була з'єднана з їхньою
тепер уже частково засипаною піском зрошувальною
мережею, що обслуговувала всі городи барака. Перед
поливом треба прибрати пісок, — подумав Норм Шайн.
Якщо ближчим часом не завести великого піскокопача
класу А, то вони не зможуть поливати сади, хоч би як
їм того кортіло. Однак йому не хотілося цим займатися.

І все ж Норм не міг, як Сем Ріган, просто показати
спину, повернутися під землю й розважатися там зі своїм
набором, збирати або монтувати нові предмети, робити
покращення... або, як знову ж таки пропонував Сем, ді-
стати дбайливо сховану Цукер-К і почати комунікацію.
Ми маємо обов'язки, — подумав він.

— Попроси мою дружину піднятися сюди, — сказав
Норм Гелен.

Френ могла пояснити йому, як керувати піскокопач-
ем; вона мала до такого хист.

— Я покличу її, — дорогою вниз мовив Сем Ріган. —
Ніхто зі мною не йде?

За ним ніхто не пішов; Тод і Гелен Моррісі врешті
вирішили оглянути власний город, а Норм Шайн узявся

знімати з піскокопача захисний чохол, готуючи його до роботи.

Опинившись під землею, Сем Ріган розшукав Френ Шайн; вона зосереджено схилилася над набором Прудкої Пет, яким Морріси й Шайни користувалися разом.

— Ми повезли Прудку Пет у її новому «форді» з твердим відкидним дахом через центр, запаркувались, закинули в лічильник десять центів, вона сходила по крамницях, а тепер сидить у приймальні психоаналітика й читає *Fortune*. Скільки вона має заплатити? — не виводячи погляду, спитала Френ.

Побачивши, хто прийшов, вона пригладила своє довге темне волосся й усміхнулася. Безперечно, Френ була найвродливішою та найефектнішою особою в їхньому бараці; він зауважив це далеко не вперше.

— Як ти можеш колупатися в цьому наборі, нічого не зжувавши... — сказав Сем.

Він озирнувся довкола; крім них, нікого поблизу не було. Нахилившись до неї, він тихо запропонував:

— Давай пожуємо першокласної Цукер-К. Як ми вже з тобою робили. Що скажеш?

Поки Сем чекав на відповідь, у нього хутчіш забилося серце; від спогадів про те, як вони востаннє вдвох транслювалися водночас, у нього підкошувалися ноги.

— Гелен Морріс буде...

— Ні, вони нагорі, заводять піскокопач. Їх ще годину не буде.

Взявши Френ за руку, він допоміг їй підвестися.

— Те, що привозять у звичайній коричневій обгортці, — сказав Сем, виводячи її з відсіку в коридор, — не можна довго зберігати. Воно старіє і черствіє. Втрачає силу.

А ми за цю силу платимо, — похмуро подумав він. Надто багато, щоб спускати її на пси. Втім, дехто — не з цього барака — стверджував, що сила трансляції залежить не від Цукер-К, а від якості набору. Він вважав це нісенітницею, проте ця точка зору мала своїх прихильників.

— Семе, я зжую водночас із тобою, — сказала Френ, щойно вони поспіхом зайшли до його відсіку, — але тільки давай не будемо робити на Террі нічого такого... Ну ти зрозумів. Такого, чого б ми не зробили тут. Те, що ми — не ми, а Пет і Волт, не дозволяє нам...

Вона застерезливо насупилась, дорікаючи йому за його поведінку минулого разу і за те, що він робив, не спитавши згоди.

— Отже, ти визнаєш, що ми справді переносимося на Землю?

Вони вже неодноразово сперечалися на цю тему, і їхні думки кардинально різнилися. Френ схилилася до того, що трансляція лише видимість (колоністи називали таке випадковою властивістю, *акцидентцією*), тобто лише зовнішній вияв тих чи тих місць та об'єктів, але не їхня сутність.

— Байдуже, — повільно проказала Френ, забравши свою долоню з його і зупинившись біля дверей, які вели з коридору у відсік, — чи це гра уяви, наркотична галюцинація, а чи справжнє перенесення з Марсу на колишню Землю за допомогою невідомої нам сили...

Вона знову кинула на Сема різкий погляд.

— Як на мене, ми мусимо утримуватися. Аби не псувати досвіду комунікації.

Спостерігаючи, як він обережно відсуває металеве ліжко від стіни й опускає довгий гак у тріщину, Френ додала:

— Це має бути досвід очищення. Ми полишаємо наші матеріальні тіла, втрачаємо нашу, як то кажуть, тілесність. І натомість здобуваємо тіла нетлінні, принаймні на якийсь час. Або й назавжди, якщо ти, як дехто, теж віриш, що це відбувається поза часом і простором, що це відбувається у вічності. Чи ти не згоден, Семе?

Вона зітхнула.

— Знаю, що не згоден.

— Духовність, — з відразою мовив він, діставши з тріщини під відсіком пакетик Цукер-К. — Заперечення реальності. Але що ти отримуєш натомість? Нічого.

— Визнаю, — погодилась Френ, підійшовши ближче й спостерігаючи, як він відкриває пакетик. — Я не можу *довести*, що внаслідок утримання ти маєш натомість щось краще. Але я знаю ось що. Ви, сенсуалісти, не усвідомлюєте, що, жуучи Цукер-К і полишаючи наші тіла, *ми вмираємо*. А померши, ми скидаємо з себе тягар...

Вона завагалась.

— Та кажи вже, — відкривши пакетик, сказав Сем і відрізав ножем від коричневої маси грубих рослинноподібних волокон одну смужку.

— Гріха, — закінчила Френ.

Сем Ріган зайшовся сміхом.

— Гаразд... принаймні ти — ортодокс.

Більшість колоністів погодилися б із Френ.

— Але, — сказав він, повертаючи пакетик у схованку, — я жую його не тому. Я не хочу нічого позбутися... я хочу щось отримати.

Зачинивши двері відсіку, Сем хутко дістав власний набір Прудкої Пет, розклав його на підлозі та швидко й нетерпляче розташував усі предмети на потрібні місця.

— Щось зазвичай нам недоступне, — додав він так, наче Френ цього не знала.

Її чоловік, його дружина, обоє разом або й усі мешканці барака могли зайти, поки вони з Френ перебуватимуть у стані трансляції. Їхні тіла сидітимуть достатньо далеко одне від одного; і ніщо не виказуватиме неподобства, хай якими пильними були б спостерігачі. Все було законно; зносини довести неможливо; юристи з керівництва ООН на Марсі й інших колоніях намагалися... але в них нічого не вийшло. Під час трансляції можна було вдаватися до інцесту, коїти вбивства, робити що завгодно, і з юридичного погляду це вважалося лише фантазією, безневинним бажанням.

Цей надзвичайно цікавий факт давно підштовхнув його до вживання Цукер-К; для нього в житті на Марсі приємного було вкрай мало.

Сем простягнув їй пів смужки Цукер-К, а тоді поклав до рота свою й жадібно розжував.

Усе ще засмучена Френ також почала жувати.

Він був Волтом. Мав спортивний корабель «Ягуар ХХВ», що розганявся до п'ятнадцяти тисяч миль за годину. Носив італійські сорочки та англійське взуття. Розплющивши очі, він глянув на маленький телевізор з годинником від *General Electric*, що стояв біля ліжка; той увімкнувся автоматично й налаштувався на ранкову розважальну програму з першокласним клоуном-новинарем Джимом Бріскіном. Його постать у червоногарячій перуці вже проступала на екрані. Волт сів, торкнувся кнопки керування ліжком, перевів його в режим сидіння і відкинувся, щоб трохи подивитися поточну програму.

— Я перебуваю на розі Ван-Несс і Маркет у центрі Сан-Франциско, — приємним голосом говорив

Бріскін, — і ми просто зараз станемо свідками відкриття неймовірного нового підземного конапту «Сер Френсіс Дрейк», першої будівлі, повністю розташованої під землею. Поруч зі мною стоїть чарівна співачка, яка проведе урочисте відкриття та...

Волт вимкнув телевізор, підвівся й босоніж підійшов до вікна; розсунувши штори, він побачив вулицю Сан-Франциско, що виблискувала в теплих променях ранкового сонця, пагорби та білі будинки. Був суботній ранок, і йому не треба було летіти на роботу в Пало-Альто, де він працював у корпорації *Атrex*; натомість — і ця думка радісно відлунювала в голові — Волт мав побачення зі своєю дівчиною на ім'я Пет Крістенсен, яка мешкала в невеличкій сучасній квартирі на Портеро-Гілл.

Тут завжди була субота.

У ванній він плеснув на обличчя води, вичавив трохи крему для гоління й почав голитися. А поки голився, дивлячись на знайоме відображення в дзеркалі, помітив пришпилену кнопкою записку із його власним почерком.

ЦЕ ІЛЮЗІЯ. ТИ — СЕМ РІГАН, КОЛОНІСТ
ІЗ МАРСУ. НЕ МАРНУЙ ЧАСУ ТРАНСЛЯЦІЇ,
ДРУЖЕ. ХУТЧІШ ЗВ'ЯЖИСЯ З ПЕТ!

І підпис: Сем Ріган.

Ілюзія, — припинивши голитися, подумав він. Але як так? Волт спробував пригадати; Сем Ріган, Марс, по-нурий барак колоністів... еге ж, у пам'яті зринули нечіткі образи, але вони здавалися далекими, розмитими і непереконливими. Збитий з пантелику й дещо пригнічений, він знизав плечима і продовжив голитися. Гаразд, припустимо, те, що в записці, — правда; можливо, він справді

пам'ятає той інший світ, похмуре квазіжиття вимушеного експата в неприродних умовах. То й що? Нащо все це псувати? Зірвавши записку, він зім'яв її і пожбурих у стічний жолоб.

Поголившись, Волт викликав по відеофону Пет.

— Слухай, — одразу ж холодно й різко сказала вона; на екрані зблиснуло її біляве волосся: Пет його щойно висушила, — Волте, я не хочу тебе бачити. Будь ласка. Я знаю, що в тебе на думці, і мені це просто нецікаво. Розумієш?

Вона дивилася на нього холодним поглядом блакитно-сірих очей.

— Гм-м, — протягнув Волт, намагаючись придумати відповідь. — Але ж надворі чудовий день... Варто прогулятися. Може, зганяти в парк Голден-Гейт.

— Надто жарко.

— Ні, — роздратовано заперечив він. — То пізніше. Ну ж бо, ми можемо походити по пляжу, поплескатися в океані. Що скажеш?

Вона помітно завагалася.

— Але нещодавно ми говорили...

— Та ні про що ми не говорили. Я тебе тиждень не бачив, з минулої суботи, — якомога впевненіше й переконливіше сказав Волт. — Я прилечу по тебе за пів години. І вдягни купальник, ну, той, знаєш, жовтий. Іспанський, із зав'язками.

— Ой, — зневажливо відказала вона, — та ж він уже геть вийшов з моди. В мене тепер новий, шведський. Цей ти ще не бачив. Я вдягну його, якщо це не заборонено. Консультантка з *A&F* точно визначити не змогла.

— Домовились, — сказав він і від'єднався.

Через пів години його «ягуар» опустився на надземний посадковий майданчик її конапту.

Пет одягнула светр і слакси; купальник, як вона сказала, був уже на ній. Із кошиком для пікніка вона рушила за ним по рампі до корабля. Нетерпляча й гарна, постукуючи босоніжками, вона побігла поперед нього. Все відбувалося саме так, як він і сподівався; зрештою, день мав вдатися на славу; його тривога зникла... дякувати Богу.

— Чекай, ще побачиш мій купальник, — сказала Пет, сівши в корабель і поставивши кошик собі на коліна. — Він справді чудовий. Його майже не видно: правду кажучи, треба бути вірянином, щоб повірити в його існування.

Щойно він сів поруч, вона притислася до нього.

— Я думала про нашу розмову... Дозволь мені закінчити, — торкнувшись пальцями його вуст, попросила вона. — Я знаю, що ми говорили, Волте. Але певним чином ти маєш рацію. Загалом ти ставишся до цього правильно. Нам варто брати якомога більше. В нас мало часу... Принаймні мені так здається.

Вона злегка посміхнулася.

— Тож лети щодуху. Я хочу до океану.

За якусь мить вони вже приземлялися на пляжній парковці.

— Стає дедалі спекотніше, — розважливо мовила Пет. — Щодня. Чи не так? Врешті спека стане нестерпною.

Після цього вона стягнула светр і, посовавшись на сидінні, скинула слакси.

— Але ми до того не доживемо... Мине ще пів століття, доки люди не зможуть виходити вдень надвір. Як то кажуть, виходитимуть самі лиш безумні пси та англійці*. Але до того ще далеко.

* *Mad Dogs and Englishmen* — пісня з однойменного альбому Ноела Коварда (англ. Noël Coward; 1899–1973; англійський композитор, співак, актор, режисер і драматург).

Пет відчинила дверцята й вийшла на вулицю в курпальнику. І вона мала рацію. Щоб углядіти його, треба було вірити в існування невидимого. Це повністю влаштовувало їх обох.

Вони побрели по твердому мокрому піску, розглядаючи медуз, мушлі, гальку та викинуте хвилями на берег сміття.

— Який зараз рік? — зненацька вклякнувши на місці, запитала Пет. Вітер роздував її розпущене волосся; блискучі світлі чистісінькі пасма здіймалися в неї за спиною білявою хмарою.

— Ну, я думаю, зараз...

Волт не зміг згадати; вилетіло з голови.

— Чорт! — сердито вилаявся він.

— Що ж, яка різниця?

Взявши його за руку, вона рушила далі.

— Дивись, там попереду, за скелями, є затишне місце.

Вона пришвидшила крок; її тіло пульсувало, пружні м'язи боролися з вітром, піском і старою знайомою силою тяжіння, притаманною давно втраченому світу.

— А я... як там її... Френ? — неочікувано спитала вона.

Пет зайшла за скелі, і пінна хвиля намочила їй ноги по кісточки; засміявшись, вона підстрибнула й затремтіла від раптової прохолоди.

— Чи Патрісія Крістенсен?

Вона провела обома руками по волоссю:

— Біляве, тож, певно, я — Пет. Прудка Пет. —

Коли вона зникла за скелями, він швидко подерся за нею.

— Колись я була Френ, — кинула вона через плече, — але тепер це не має значення. Раніше я могла бути ким завгодно, — Френ, Гелен, Мері, — але тепер це нічого не значить. Правда ж?

— Ні, — наздогнавши її, не погодився він. — Те, що ти Френ, — важливо. Це суттєво.

— «Суттєво», — повторила вона, а тоді впала на пісок, сперлась на лікоть, узяла гострий чорний камінець, прокреслила різкими рухами кілька глибоких ліній, за мить пожбурила його геть і сіла обличчям до океану. — Але акциденції... це — Пет.

Після цього вона злегка підняла руками власні груди, і на її обличчі проступило сум'яття.

— Вони не мої. Вони Пет. Мої менші. Я пам'ятаю.

Він мовчки сів поруч.

— Ми тут, — зрештою сказала вона, — щоб робити те, що не можемо робити в бараці. Там, де ми полишили наші тлінні тіла. Доки ми піклуватимемося про наші набори, це... — вона вказала на океан, а тоді знову недовіжливо торкнулася себе. — Воно ж не може змарніти? Ми ж безсмертні.

Вона лягла спиною на пісок, заплющила очі і прикрила рукою лице.

— Оскільки ми тут, і можемо робити те, що заборонено нам у бараці, то, за твоєю теорією, ми *маємо* це зробити. Маємо скористатися нагодою.

Він нахилився й поцілував її в губи.

Голос у його голові мовив: «Але ж я можу зробити це будь-коли».

Враз його тілом заволоділа якась чужорідна сила; відсторонившись від дівчини, він сів як і сидів.

«Зрештою, — подумав Норм Шайн, — вона — моя дружина». І засміявся.

«Хто тобі дозволив користуватися моїм набором? — розлючено подумав Сем Ріган. — Геть з мого відсіку! Б'юсь об заклад, ти ще й мою Цукер-К зжував».

«Ти сам нам запропонував, — відповів його сусід по психофізичному тілу. — От я й вирішив долучитись».

«Я теж тут, — подумав Тод Морріс. — І якщо хочете знати мою думку...»

«Тебе про неї ніхто не питав, — розлютився Норм Шайн. — Тебе взагалі сюди ніхто не кликав. Чому б тобі не повернутися на поверхню до свого захирілого городу, де тобі й місце?»

«Я підтримую Сема, — спокійно подумав Тод Морріс. — Де мені ще трапиться така нагода, як не тут?» Сила його бажання об'єдналася з Семовою; Волт знову схилився над лежачою дівчиною і ще раз поцілував її в губи; цього разу міцніше, більш збуджено.

— Я теж тут. З вами Гелен, — не розплющуючи очей, тихо проказала Пет і додала: — ну і Мері також. Але не турбуйся, Семе, ми вже не твою Цукер-К жували. Ми принесли свою.

Вона обійняла його, і троє всередині Прудкої Пет об'єднали свої зусилля. Здивований Сем Ріган обірвав зв'язок із Тодом Моррісом, об'єднав зусилля з Нормом Шайном, і Волт знову відхилився від Прудкої Пет.

Океанські хвилі омивали їх обох, поки вони мовчки лежали на березі; дві постаті з шістьма сутностями всередині. Двоє в шістьох, — подумав Сем Ріган. Знову та сама загадка; як так виходить? Вічне питання. Але все, що мене непокоїть зараз, — мою Цукер-К вони жували чи ні. Б'юсь об заклад, що мою; начхати, що вони кажуть: я їм не вірю.

— Схоже, з таким самим успіхом я можу піти скупатися. Тут все одно нема що робити, — підвівшись, сказала Прудка Пет. Вона зайшла у воду і з плескотом попливла геть від тих, хто сидів у другому тілі й спостерігав за нею.

«Ми втратили наш шанс», — з іронією подумав Тод Морріс.

«Це моя вина», — визнав Сем. Об'єднавшись, їм із Тодом вдалося звестися на ноги; вони зробили кілька кроків услід за дівчиною, аж раптом завмерли по кісточки у воді.

Сем Ріган уже відчував, що наркотик почав відпускати; з'явилася слабкість, страх, і від усвідомлення цього підкочувала нудота. Чорт, так швидко, — подумав він. Усьому кінець; назад у барак, у яму, де ми звиваємося й зіщулюємося, мов черв'яки в паперовому пакеті, що не бачать денного світла. Бідо-білі й жахливі. Він аж здригнувся.

...Здригнувся і знову побачив свій відсік з металевим ліжком, умивальником, столом, плитою... а на підлозі — нерухомі порожні оболонки Тода і Гелен Моррісів, Френ і Норма Шайнів та його дружини Мері; вони витріщалися порожніми поглядами, і він з відразою відвернувся.

Між ними стояв його набір; він опустив очі й побачив ляльок, Волта і Пет, на березі океану біля припаркованого «ягуара». Звісно ж, Прудка Пет була одягнута в майже невидимий шведський купальник, а поряд із ляльками стояв крихітний кошик для пікніка.

Біля набору валялась коричнева обгортка з-під Цукер-К; уп'ятьох вони зжували весь запас, і, мимоволі поглянувши на сусідів, він помітив, як з їхніх безвільно роззявлених ротів досі стікали тоненькі цівочки блискучого коричневого сиропу.

Навпроти ворухнулася Френ Шайн; розплющила очі, застогнала, поглянула на нього і втомлено зітхнула.

— Нас застукали, — сказав Сем.

— Ми надто довго тягнули.

Вона невпевнено підвелася, спіткнулася і ледь не впала; він одразу ж підскочив і підтримав її.

— Ти був правий. Якщо вже збирались, треба було зробити це одразу. Але...

На якусь мить вона дозволила йому себе обійняти.

— Мені подобаються прелюдії. Подобається гуляти пляжем, красуватися перед тобою в купальнику, який навіть купальником не назвеш.

Вона легенько усміхнулася.

— Б'юсь об заклад, вони ще кілька хвилин будуть у відключці, — мовив Сем.

— Так, твоя правда, — з широко розплющеними очима відказала Френ.

Вирвавшись з його обіймів, вона кинулася до дверей, розчахнула їх і зникла в коридорі.

— Гайда в наш відсік, — гукнула вона. — Мерщій!

Зрадивши, він рушив за нею. Це було дуже весело; його розбирав сміх. Попереду нього дівчина бігла рампю до свого рівня барака; наздогнавши її, він обійняв її якраз тієї миті, коли вони дісталися її відсіку. Разом завалилися всередину, сміючись і борючись, покотилися твердою металевою підлогою та спинилися під протилежною стіною.

Врешті ми перемогли, — подумав він, спритно розстібаючи її ліфчик, гудзики на сорочці, блискавку на спідниці й одночасно знімаючи з неї шльопанці; він торкався її скрізь, і Френ зітхнула; цього разу не від утоми.

— Краще зачинити двері.

Підвівшись, він поспішив до дверей, зачинив їх і надійно замкнув. Тим часом Френ звільнилася від розстібнутого одягу.

— Іди до мене, — нетерпляче покликала вона. — Чого стоїш дивишся?

Френ нашвидкуруч склала речі на купу, поставивши зверху шльопанці, наче два прес-пап'є.

Він опустився на підлогу поруч із нею, і її прудкі вправні пальці взялися до справи; її темні очі палали, вона продовжувала його пестити.

І це відбувалося тут, у їхній жахливій марсіанській оселі. Усе ж... їм вдалося зробити це у старий єдино можливий спосіб: завдяки наркотику, який постачали таємні пушери. Це стало можливим завдяки Цукер-К; вони потребували її. І в жодному разі не були вільні.

Але нам зовсім не хочеться бути вільними, — промайнуло у нього в голові, коли Френ обхопила його оголене тіло ногами. Радше навпаки. Насправді, не завадило би ще трохи, — думав він, проводячи рукою по її пласкому тремкому животі донизу.

На рецепції ветеранського шпиталю імені Джеймса Ріддла III Бази Ганімеда Лео Булеро торкнувся свого дорогого котелка ручного крою з хутра ваба перед дівчиною в накрохмаленому білому халаті і сказав:

— Я хочу побачитися з пацієнтом на ім'я Елдон Трент.

— Перепрошую, сер, — почала дівчина, але він її перебив.

— Передайте йому, що прийшов Лео Булеро. Ясно? Лео Булеро.

Зазираючи в реєстраційний журнал, що лежав у неї під рукою, він побачив номер палати Елдрича. Щойно дівчина розвернулася до комутатора, Лео рушив до потрібної палати. На біса чекати, — подумав він, — я подолав мільйони миль і маю намір побачитися з ним, байдуже, хто чи що він таке.

Біля дверей його зупинив озброєний рушницею солдат ООН, юний хлопчина з ясними холодними й дещо дівочими очима — очима, що однозначно казали «ні». Навіть йому.

— Гаразд, — пробурчав Лео. — Зрозуміло. Але якби він знав, хто до нього прийшов, то впустив би мене.

Раптом у нього за спиною пролунав різкий жіночий голос:

— Містере Булеро, як ви дізналися, що мій батько тут?

Озирнувшись, він побачив доволі кремезну жінку за тридцять; вона уважно на нього поглянула, і він зрозумів: це Зої Елдріч. Мав би здогадатися; вона ж частенько з'являється на сторінках світської хроніки гомеозет.

Підійшов представник ООН.

— Міс Елдріч, якщо хочете, ми можемо вивести містера Булеро зі шпиталю; слово за вами.

Він люб'язно усміхнувся Лео, і той одразу ж його впізнав. Голова юридичного відділу ООН Френк Сантіна, шеф Неда Ларка. Темноокий, пильний, енергійний Сантіна хутко переводив погляд з Лео на Зої Елдріч, чекаючи на її відповідь.

— Ні, — врешті-решт відказала Зої. — Принаймні не зараз. Допоки я не дізнаюся, як він довідався, що мій тато тут; він не міг цього знати. Чи не так, містере Булеро?

— Ймовірно, за допомогою якогось ясновидця з відділу пре-моди, — пробурмотів Сантіна. — Так, Булеро? Лео неохоче кивнув.

— Бачите, міс Елдріч, — мовив Сантіна, — такий чоловік, як Булеро, може винайняти кого завгодно, будь-якого профі. Тож ми на нього чекали.

Він вказав на двох озброєних охоронців у формі перед дверима до палати Палмера Елдріча.

— Тому вони нам потрібні. Обидва. Цілодобово. Що я й намагався вам пояснити.

— Чи можу я обговорити з Елдрічем справи? — поцікавився Лео. — Я ж заради цього сюди прилетів. Нічого протизаконного. Як на мене, ви всі або божевільні, або намагаєтеся щось приховати. Можливо, у вас нечиста совість.

Він глянув на них, але ніхто нічого не відказав.

— Там справді Палмер Елдрич? Не вірю.

І знову жодної відповіді; ніхто з них на це не повівся.

— Я втомився, — сказав він. — Довгий переліт. Біс із ним. Піду-но краще поїм, а тоді знайду готель, просплю десять годин і про все забуду.

Розвернувшись, Лео рушив до виходу.

Ні Сантіна, ні міс Елдрич не зробили жодних спроб його спинити. Розчарований, він ішов далі з важким відчуттям огиди.

Вочевидь, доведеться дістатися до Палмера Елдрича через посередника. Можливо, Фелікс Блау і його приватна поліція зможуть отримати доступ, — міркував Лео. Варто спробувати.

Але в такому пригніченому настрої здавалося, що все це не має значення. Чому б не зробити так, як він сказав? Поїсти, відпочити й забути про Елдрича назавжди. Біс із ними всіма, — подумав він, виходячи зі шпиталю на тротуар і роззираючись у пошуках таксі. Ще й ця дочка. Крута баба, коротка зачіска, жодного макіяжу, певно, лесбійка. Уф!

Він сів у таксі й, занурившись у думки, полетів геть.

Скориставшись відеофонною системою таксі, Лео викликав Фелікса на Землі.

— Добре, що ви набрали, — сказав Фелікс Блау, зрозумівши, хто йому дзвонить. — У Бостоні за дивних обставин з'явилася нова організація. *Таке враження*, що вона виникла просто за одну ніч, включно з...

— Чим вони займаються?

— Готуються щось продавати. У них є обладнання, а також три рекламні супутники, схожі на ваші, один на Марсі, один на Ю та один на Титані. Ходять чутки, що

вони готуються зайти на ринок з продуктом, який стане безпосереднім конкурентом вашим наборам Прудкої Пет. Називатиметься «Компаньйонка Конні». Як мило, правда ж? — коротко посміхнувся Фелікс.

— А що з... ну... з приправою? — поцікавився Лео.

— Нічого не відомо. Якщо така й існує, то, вочевидь, вони розповсюджуватимуть її в обхід легальних каналів торгівлі. А мініатюризований набір узагалі працює без... «приправи»?

— Ні.

— От вам і відповідь.

— Я подзвонив, щоб дізнатися, чи можете ви надати мені доступ до Палмера Елдрича. Я знайшов його на Базі III, він на Ганімеді.

— Пам'ятаєте мій звіт стосовно ввозу Елдричем лишайника, схожого на той, що використовують для виробництва Цукер-К? Вам не спадало на думку, що цю нову бостонську компанію міг заснувати Елдрич? І хоча здається, що минуло замало часу, він міг передати вказівки доньці по радіо багато років тому.

— Я маю з ним побачитися, — сказав Лео.

— Схоже, ви говорите про шпиталь імені Джеймса Ріддла. Ми підозрювали, що він там. До речі, ви коли-небудь чули про чоловіка на ім'я Річард Гнатт?

— Ні.

— З ним зустрічався представник цієї нової бостонської компанії і уклав якусь ділову угоду. Цей представник, Ікгольц...

— Бедлам та й годі, — відказав Лео. — А я тут навіть з Елдричем зустрітись не можу. Біля дверей чатують Сантіна і ця лесба, Палмерова донька.

Повз них нікому не пройти, — подумав він.

Лео повідомив Феліксу Блау адресу готелю на Базі III, в якому залишив свій багаж, і від'єднався.

Ймовірно, він має рацію. Цей конкурент — Палмер Елдріч. Така вже доля: я маю працювати в тій самій галузі, до якої, повернувшись із Проксими, вирішив увійти Елдріч. Виготовляв би системи наведення ракет, конкурував би лише з *General Electric* та *General Dynamics*.

Тепер його й справді зацікавив лишайник, який привіз Елдріч. Можливо, це вдосконалена Цукер-К. Дешевша у виробництві, здатна викликати довшу й потужнішу трансляцію. Боже мій!

Раптом у нього виникла дивна думка. В Об'єднаній Арабській Республіці існувала організація, що готувала найманих убивць. Цілком імовірно, Палмер Елдріч їм по зубах... Коли такі люди приймають рішення...

І все ж Лео згадав передбачення Рондінелли Фугате; у майбутньому в убивстві Палмера Елдріча звинуватять його.

Вочевидь, спосіб подолати перешкоди знайдеться.

Він мав із собою зброю, настільки маленьку, настільки невидиму, що її неможливо було виявити навіть під час найбільш прискіпливого обшуку. Колись у Вашингтоні, в окрузі Колумбія, один хірург вшив йому в язик самокерований високошвидкісний отруєний дротик, виготовлений за радянським зразком... але значно вдосконаленіший; потрапивши в ціль, він безслідно самознищувався. Отрута також була оригінальна; вона не вражала серце і не впливала на дихання; насправді, це була навіть не отрута, а здатний до фільтрування вірус, який розмножувався в кровоносній системі жертви і спричиняв смерть протягом сорока восьми годин. Карциноматозний, досі

малодосліджений вірус з якогось супутника Урана; це влетіло йому в копієчку. Потрібно було лише наблизитися до цілі на відстань витягнутої руки та вручну стиснути корінь язика, одночасно виставивши його в потрібному напрямку. Тож якщо йому вдасться *побачитися* з Елдричем...

І краще зробити це до того, як ця нова бостонська корпорація розпочне виробництво, — подумав він. До того, як вона зможе функціонувати без Елдрича. Як всякий бур'ян, її треба було викоринити якомога раніше або не чіпати взагалі.

З готельного номера він викликав офіс «Наборів П. П.», щоб перевірити, чи не було важливих повідомлень та чи не трапилося чогось, вартого уваги.

— Так, — впізнавши його, відповіла міс Глісон. — Був терміновий дзвінок від міс Імпейшенс Вайт... Звісно, якщо це ім'я і я правильно його записала. Ось її номер. Це на Марсі.

Вона піднесла до екрана папірець.

Спершу Лео не зміг пригадати жодної знайомої Вайт. Аж раптом він зрозумів, хто це... і йому стало страшно. Чому йому дзвонила *вона*?

— Дякую, — пробурмотів він і одразу ж від'єднався. Боже, хоч би юридичний відділ ООН не прослуховував цей дзвінок... Імпі Вайт була головною пушеркою Цукер-К на Марсі.

Лео вкрай неохоче набрав її номер.

На екрані відеофона з'явилась Імпі Вайт: маленьке обличчя, гострий погляд, низенька, проте гарна. Він уявляв її собі набагато кремезнішою, натомість вона виявилася доволі мініатюрною, хоча зухвалості їй не бракувало.

— Містере Булєро, хочу вам сказати...

— А інакше ніяк не можна? Невже інших каналів немає?

Лео підтримував зв'язок із Коннером Фріменом, керівником венеріанської бази. Міс Вайт могла зв'язатися з ним через Фрімена, свого шефа.

— Містере Булеро, — продовжила вона, — цього ранку я возила товар у барак на півдні Марсу. Колоністи відмовились брати. Сказали, що витратили всі свої шкірки на новий продукт. Такого ж класу, як... наш. Жуй-Ц. І...

Лео вимкнув відеофон. Вражений, він мовчки сидів у цілковитій тиші.

Не можна втрачати рівновагу, — думав Лео. Зрештою, я еволюціонував. Тож нехай; ось він, продукт нової бостонської фірми. Виготовлений з Елдричевого лишайника; припустимо, це так. Він лежить у лікарняному ліжку ближче, ніж за милю від мене і, поза сумнівом, віддає накази через Зої, а я ніхріна не можу вдіяти. Механізм налагоджено, все працює. Вже запізно. Тепер навіть ця штука в моєму язичку нічим не зарадить.

Але він знав: щось таки придумає. Як і завжди.

Для «Наборів П. П.» це був аж ніяк не кінець.

Єдине питання: що саме він *міг* зробити? Це було незрозуміло і зовсім не зменшувало його потовиділення, нервовості і тривоги.

Прийди до мене, штучно прискорена кортикально-розвинута ідея, — помолився він. Допоможи мені, Боже, здолати моїх ворогів, цих виродків. А що, як задіяти моїх ясновидців з відділу пре-моди, Роні Фугате та Барні?.. Можливо, вони щось підкажуть. Зокрема, цей старий профі Барні; я ж його поки що до цього взагалі не залучав.

Лео ще раз викликав по відеофону офіс «Наборів П. П.» на Террі. Цього разу відділ Барні Меерсона.

Аж раптом він згадав проблему Барні з призовом, що йому потрібно було розвинути нестійкість до стресу, аби не опинитися в марсіанському бараці.

І я забезпечу його потрібними доказами, — похмуро вирішив Лео, — призов йому не загрожує.

Коли пролунав виклик від Лео Булеро з Ганімеда, Барні Меерсон сидів в офісі сам.

Розмова була короткою; вимкнувши відеофон, він зиркнув на годинник і зрадів. П'ять хвилин. Йому здавалося, що минула ціла вічність.

Підвівшись, Барні натиснув на кнопку інтеркому і промовив:

— Поки що нікого не впускайте. Навіть... а точніше, зокрема... міс Фугате.

Він підійшов до вікна й поглянув на спекотну світлу порожню вулицю.

Лео звалив усю проблему на його плечі. Він уперше бачив свого шефа в розпачі; уявіть-но, — думав він, — Лео Булеро в паніці — у нього вперше з'явився конкурент. Він просто до такого не звик. Поява бостонської компанії повністю збила його з пантелику, принаймні на якийсь час; він поводився, як дитина.

Врешті-решт Лео виборсається, але тим часом... *що з цього можу отримати я?* — запитував себе Барні Меерсон і не одразу знайшов відповідь. Можна допомогти Лео... але що він здатен зробити для мене? Це питання подобалося йому набагато більше. Насправді, він мусив думати в такому ключі; за роки роботи Лео сам його до цього привчив. Інакше йому неможливо було вгодити.

Якийсь час він сидів і думав, а тоді, як і наказав Лео, зазирнув у майбутнє. І заразом вчергове поглянув

на власну ситуацію з призовом; Барні спробував ясно побачити, як саме вона врешті-решт вирішиться.

Проте його призов був надто неважливою, надто мізерною подією, аби бути записаним у публічні аннали великих; йому не вдавалося ні просканувати заголовки гомеозет, ні прослухати новини... однак у випадку Лео все знову змінилося. Барні передбачив кілька передовиць гомеозет, які стосувалися Лео та Палмера Елдрича. Звичайно ж, усе було розмито, і з хаосу надлишковості постійно виринали альтернативні версії. Лео зустрінеться з Елдричем; Лео не зустрінеться з Елдричем. І... тут він зосередився... Лео звинуватять у вбивстві Палмера Елдрича; Боже правий, а *це* що означає?

Уважно придивившись, він виявив, що саме те й малося на увазі. Арешт, суд і вирок Лео могли стати кінцем для «Наборів П. П.» як для підприємства, яке забезпечувало Барні зарплатою. А отже, й кінцем кар'єри, заради якої він пожертвував усім, що було в його житті: шлюбом і жінкою, яку він — навіть зараз! — кохав.

Було очевидно, що йому ліпше, навіть необхідно, попередити Лео. Але й із цієї інформації можна було отримати вигоду.

Він перенабрав Лео.

— Маю для вас новини.

— Добре, — усміхнувся Лео, на його почервонілому продовгуватому і вкритому кіркою обличчі з'явився вираз полегшення. — Кажі, що там, Барні.

— Невдовзі станеться подія, якою ви можете скористатися, — сказав Барні Меєрсон. — Ви можете зустрітися з Палмером Елдричем не у шпиталі, а десь інде. Він сам накаже перевезти себе з Ганімеда, — обережно додав він, не бажаючи розкривати надто багато отриманої

інформації. — Між ним і ООН виникне конфлікт. Зараз, поки він недієздатний, Елдріч використовує їх як охорону. Але коли він одужає...

— Детальніше, — одразу ж наказав Лео, насторожено схиливши свою велику голову.

— Я хотів би отримати дещо взамін.

— За що?

Помітно еволюціоноване обличчя Лео насупилося.

— За те, що я повідомлю вам точну дату і місце, де вам вдасться зустрітися з Палмером Елдрічем, — відказав Барні.

— І що ж ти, в біса, хочеш? — буркнув Лео, змірявши Барні пильним поглядом; Е-терапія не зробила його спокійнішим.

— Чверть одного відсотка вашого доходу. Тобто доходу «Наборів П. П.»... не беручи до уваги дохід з будь-яких інших джерел, — сказав Барні, маючи на увазі мережу венеріанських плантацій, де виготовляли Цукер-К.

— Господи, Боже мій, — збився на диханні Лео.

— І це не все.

— Чого тобі ще? Ти ж розбагатієш!

— Я хочу реструктурувати відділ консультантів з пре-моди. Всі залишаться на тих посадах, які номінально обіймають зараз, але з однією поправкою. Всі рішення будуть передаватися мені для остаточного узгодження. Я матиму вирішальне право голосу стосовно їхніх передбачень. Так я більше не буду представником якогось одного регіону. Нью-Йорк ви можете передати Роні, щойно...

— Жага до влади, — процідив Лео.

Барні знизав плечима. Яка різниця, як це називати? Це кульмінація його кар'єри; ось що важливо. І всі вони

в цьому брали участь, включно з Лео. Насправді ж, Лео передусім.

— Гаразд, — кивнув Лео. — Можеш контролювати всіх консультантів із пре-моди. Мені байдуже. А тепер кажи як, коли і де...

— Ви можете зустрітися з Палмером Елдричем через три дні. Післязавтра на одному з власних кораблів без розпізнавальних знаків він полетить з Ганімеда у свій маєток на Луні. Там він продовжить лікуватися, але вже не на території ООН. Френк Сантіна вже не матиме жодної влади, тож про нього можете забути. Двадцять третього числа Елдрич матиме в маєтку зустріч із репортерами й викладе їм свою версію того, що відбулося під час його подорожі. Він перебуватиме в доброму гуморі... Принаймні так вони напишуть. Цілком здоровий, радий своєму поверненню, успішно відновлюється... Він розповідь довгу історію про...

— Просто скажи, як мені туди потрапити. Там же все одно буде його власна охорона.

— Уявіть собі, «Набори П. П.» видає галузевий щоквартальник «Дух мініатюризації». У нього настільки маленький тираж, що ви, певно, навіть не знаєте про його існування, — сказав Барні.

— Ти маєш на увазі, що мені варто полетіти туди в ролі репортера від нашого журналу? — витріщився на нього Лео. — І в *такий* спосіб я зможу отримати доступ до його маєтку?

Він гидливо скривився.

— Чорт! Ця нікудишня інформація нічого не варта. Про це так чи так оголосили б за день-два... Якщо туди пускатимуть репортерів, про це мусять повідомити широкий загал.

Барні знизав плечима і нічого не відповів.

— Схоже, ти мене підловив, — сказав Лео. — Я був надто нетерплячий. Що ж, — філософськи додав він, — може, скажеш мені, що саме він розповість репортерам. Що він знайшов у Проксимі? Чи згадає він про привезений сюди лишайник?

— Так. Він стверджуватиме, що це безпечна форма життя, дозволена Бюро контролю за наркотичними речовинами ООН, яка замінить... — Барні завагався, — певні наразі широко розповсюджені небезпечні деривати, які викликають залежність. І...

— І оголосить про заснування компанії, що продаватиме цей ненаркотичний препарат, — із кам'яним виразом на обличчі завершив Лео.

— Так, — відказав Барні. — Він називається «Жуй-Ц». Слоган: «Жуй-Ц жувати — мудро обирати».

— Бісове поріддя!

— Це все було підготовано ще давним-давно за допомогою міжсистемного радіолазерного зв'язку через його доньку за підтримки Сантіни і Ларка в ООН, правду кажучи, вони отримали схвалення самого Гепберна-Гілберта. Вбачають у цьому можливість покласти край торгівлі Цукер-К.

Запала мовчанка.

— Гаразд, — урешті прохрипів Лео. — Шкода, звісно, що ти не передбачив це кілька років тому, але біс із ним... Ти ж звичайний працівник, і ніхто тобі цього не доручав.

Барні знизав плечима.

З похмурим виразом на обличчі Лео вимкнув відеофон.

От і все, — подумав Барні. Я порушив правило кар'єриста номер один: ніколи не кажи керівнику те, що він не хоче чути. Цікаво, які будуть наслідки.

Відеофон одразу ж задзвонив ще раз; на екрані знову з'явилося обличчя Лео Булєро.

— Послухай, Барні. Мені тут дещо спало на думку. Тобі це не сподобається, тож приготуйся.

— Я готовий, — сказав Барні і приготувався.

— Я забув, хоч і мав пам'ятати, про свою розмову з міс Фугате. Їй відомо про... певні майбутні події, які стосуються мене і Палмера Елдрича. Так чи так, їй відомо про події, про які вона, якщо її розлютити, — а твоя влада над нею обов'язково її розлютить — може розповісти й завдати нам шкоди. Правду кажучи, я думаю, що потенційно всі мої консультанти з пре-моди можуть натрапити на цю інформацію, тож твоя ідея щодо контролю над ними...

— Ці «події», — урвав його Барні, — стосуються вашого звинувачення у вбивстві Палмера Елдрича, чи не так?

Лео буркнув, щось прохрипів і кинув на нього похмурий погляд. Зрештою неохоче кивнув.

— Ми щойно уклали угоду, — нагадав Барні. — Ви дещо пообіцяли, і я очікую від вас...

— Але, — пробелькотів Лео, — це дурне дівчисько... Вона непередбачувана. Побіжить до поліції ООН. Барні, вона тримає мене за зябра!

— Як і я, — тихо зауважив Барні.

— Так, але ми знайомі багато років. — Схоже, тим часом Лео швидко аналізував ситуацію за допомогою свого, як він любив казати, «просунутого еволюціонованого розуму наступного етапу розвитку гомо сапієнс». — Ти друг. Ти не зробиш того, на що здатна вона. І в будь-якому разі ти отримаєш той відсоток доходу, який просив. Гарзд?

Він тривожно, але рішуче й грізно поглянув на Барні; для себе Лео вже все вирішив.

— То ми можемо домовитися?

— Ми вже домовилися.

— Але, чорт! Я ж кажу, що забув про...

— Якщо ви не виконаєте зобов'язань, — сказав Барні, — я звільнюсь. І застосую свій дар деінде.

Він прослужив надто багато років, щоб тепер поступитися.

— Ти? — не повірив своїм вухам Лео. — Ти хочеш сказати, що не тільки підеш до поліції ООН, але й перекинешся... перейдеш до Палмера Елдрича!

Барні промовчав.

— Клятий щур! — вилаявся Лео. — То ось до чого призводить намагання залишитися на плаву в ці важкі часи. Послухай мене. Я не впевнений, що Палмер тебе прийме. Ймовірно, він уже набрав штат консультантів з пре-моди. А якщо так, то йому вже відомо про моє... — він затнувся. — Гарзд. Я ризикну. Але, як на мене, це — грецький гріх... Як він там називається? Гібрис? Гордіня. Як у Сатани, який піднявся зависоко. Вперед, Барні! Роби, що хочеш. Мені байдуже. Щастя тобі! Тримай мене в курсі своїх справ, і коли наступного разу вирішиш когось шантажувати...

Барні вимкнув відеофон. Екран став безформно-сірий. Сірий, як світ всередині й довкола мене, — подумав Меерсон, як реальність. Підвівшись і запхавши руки до кишень штанів, він скуто заходив офісом туди-сюди.

Найкраще, що я можу зараз зробити, — вирішив він, — хай уже Бог мене простить, це об'єднатися з Роні Фугате. Адже вона та єдина, кого Лео боїться, і не дарма.

Вона здатна на купу вчинків, які не під силу мені. І Лео це знає.

Знову сівши за стіл, він урешті-решт викликав до себе Роні.

— Привіт! — весело сказала вона, заходячи до офісу в шовковій пекінській сукні, але без ліфчика. — Що трапилось? Хвилину тому я намагалася до тебе додзвонитись, але...

— Ти ніколи, ніколи не буваєш повністю одягнута, — сказав Барні. — Зачини двері!

Роні зачинила.

— А проте, — мовив він, — мушу віддати тобі належне: минулої ночі в ліжку ти була пречудова.

— Дякую.

Її чисте молоде обличчя засяяло від радості.

— Ти *чітко* бачиш, що наш шеф уб'є Палмера Елдрича? Чи є якісь сумніви? — запитав Барні.

Проковтнувши клубок у горлі, вона схилила голову й пробурмотіла собі під ніс:

— Ти аж сочишся талантом.

Вона сіла й схрестила ноги, які, зауважив він, були голі.

— Звісно, сумнів є. Передусім я вважаю вчинок містера Булеро ідіотським, адже для нього це означатиме кінець кар'єри. Гомеозети не знають... тобто не дізнаються... його мотивів, тож цього я передбачити не можу. Певно, це щось надзвичайне й жахливе. А ти що думаєш?

— Кінець кар'єри для нього, — сказав Барні, — а також для тебе і для мене.

— Ні, любий, — заперечила Роні, — не думаю. Поміркуй ось про що. Палмер Елдрич збирається зайняти його місце в галузі мініатюризації. Чим не мотив для

Булеро? І хіба це нічого не говорить нам про майбутні зміни в економіці? Навіть якщо містер Елдрич загине, його організація...

— Отже, ми перекинемося до Елдрича? Отак-от просто?

Зосереджено примруживши очі, Роні насилу проказала:

— Ні, я *не зовсім* це мала на увазі. Але нам треба бути обачними, щоб не програти разом із містером Булеро. Ми ж не хочемо потонути разом з ним... У мене ще все життя попереду. Ну і в тебе якоюсь мірою теж.

— Дякую, — уїдливо відказав Барні.

— Зараз нам потрібно все ретельно спланувати. Якщо вже ясновидці не здатні спланувати майбутнє...

— Я повідомив Лео інформацію, що дозволить йому зустрітися з Елдричем. Тобі не спадало на думку, що вони можуть утворити синдикат?

Він зміряв її пильним поглядом.

— У майбутньому... я нічого такого не бачу. Жодних заголовків.

— Господи, — зневажливо мовив Барні. — В гомеозети це не потрапить.

— А, — знічено кивнула вона. — Схоже, що ні.

— І якщо це станеться, — сказав він, — а ми полишимо Лео і перейдемо до Елдрича, то залишимося ні з чим. Він поверне нас собі на власних умовах, і тоді нам ліпше буде взагалі покинути галузь пре-моди.

Для нього це було очевидно, і з виразу обличчя Роні Фугате було помітно, що для неї також.

— Якщо ми перейдемо до Палмера Елдрича...

— «Якщо»? Ми вимушені.

— Ні, це не так, — заперечив Барні. — Ми можемо залишитися тут.

Залишитися працівниками Лео Булеро, незважаючи на те, чи програє він, чи переможе, а чи навіть зникне взагалі, — подумав він.

— Я скажу тобі, що ще ми можемо зробити. Ми можемо зв'язатися з усіма консультантами з пре-моди, які працюють на «Набори П.П.», і утворити наш власний синдикат.

Цю ідею Барні виношував роками.

— Таку собі, так би мовити, гільдію, з монополією. Тоді ми зможемо диктувати свої умови і Лео, і Елдричу.

— От тільки Елдрич, вочевидь, уже має власних консультантів з пре-моди, — усміхнулася Роні. — Барні, схоже, ти не знаєш, що його робити, адже так? Я ж бачу. Шкода. А стільки років тут пропрацював.

Вона сумно похитала головою.

— Тепер я розумію, чому Лео вагався, чи варто переходити тобі дорогу.

— Бо я кажу правду? — підняла брови дівчина. — Так, мабуть, тому. Всі бояться правди. От, наприклад, ти... ти не можеш змиритися з фактом, що відмовив тому нещасному продавцю кераміки, аби помститися жінці, яка...

— Стули пельку, — люто випалив він.

— А знаєш, де цей торговець керамікою зараз? Він підписав угоду з Палмером Елдричем. Ти зробив йому і своїй колишній дружині послугу. А от якби не відмовив, то прив'язав би його до компанії, яка загниває, позбавив би їх обох шансу...

Вона замовкла.

— Тобі від цього зле?

— Ні, просто це ніяк не стосується того, для чого я тебе сюди покликав, — відмахнувся Барні.

— Ти правий, — кивнула Роні. — Ти покликав мене, щоб ми разом розробили план зради Лео Булеро.

— Послухай... — спантеличено проказав він.

— Але ж це так. Ти не здатний впоратися самотужки. Я тобі потрібна. І я не сказала «ні». Заспокойся. Хай там як, але мені здається, що це не найкраще місце для обговорення таких справ. Почекаймо, доки не опинимося вдома. Добре?

Вона подарувала йому сяйливу усмішку, сповнену абсолютного тепла.

— Добре, — погодився Барні. Вона мала рацію.

— От була б халепа, — сказала Роні, — якби виявилось, що у твоєму офісі «жучки»? Що, як містер Булеро зараз отримає плівку з усім, що ми тільки-но наговорили?

Усмішка не сходила з її уст, ба більше, вона стала навіть ширшою; це справило на нього неабияке враження, і він зрозумів: ця дівчина не боялася нікого й нічого ні на Землі, ні в усій Сонячній системі.

Йому хотілося й самому бути таким сміливцем, як вона. Але була одна проблема, яка не давала йому спокою і про яку він не говорив ні з Лео, ні з нею, хоча Лео, безперечно, також мучило це питання... а якщо Роні була такою розсудливою, якою здавалася на позір, то мало б мучити і її.

Ще треба було переконатися, чи те, що повернулося з Проксими і розбилося на Плутоні, — байдуже людина то чи ні — справді Палмер Елдріч.

Покращивши своє фінансове становище завдяки угоді з виробниками Жуй-Ц, Річард Гнатт подзвонив в одну з німецьких клінік Е-терапії доктора Віллі Денкмаля; він обрав центральну, розташовану в Мюнхені, і почав домовлятися про сеанси для них із Емілі.

Тепер я серед великих, — думав він, чекаючи разом із Емілі в розкішному, оздобленому шкірами гнофвів вестибюлі клініки; за традицією доктор Денкмаль запропонував спершу провести їм особисту консультацію, хоча операції, звісно, виконуватиме його персонал.

— Я нервую, — прошепотіла Емілі; вона тримала на колінах журнал, але не могла змусити себе читати. — Це так неприродно.

— Чорт! — наполегливо заперечив Гнатт. — Аж ніяк. Це лише прискорення природного процесу еволюції, який так чи так відбувається, хоча й настільки повільно, що ми його не помічаємо. Згадай наших предків, які мешкали в печерах. Вони були волохаті, не мали підборідь, у них були дуже слабо розвинуті лобові частки мозку. Але вони мали величезні зростлі зуби, щоб пережовувати необроблене насіння.

— Гарзд, — кивнула Емілі.

— Що далі ми від них відійдемо, то краще. В будь-якому разі вони еволюціонували, щоб пережити льодовиковий період. Ми ж мусимо еволюціонувати, щоб пережити протилежне — вогняний період. А отже, нам потрібна хітиноподібна ороговіла шкіра та змінений метаболізм, який дасть нам змогу спати вдень, а також вдосконалена дихальна система і...

З кабінету вийшов доктор Денкмаль, низенький круглолиций німець із сивим волоссям і вусами, як в Альберта Швейцера, типовий представник середнього класу. З ним був ще один чоловік, і Річард Гнатт уперше отримав нагоду роздивитися наслідки Е-терапії зблизька. Це було зовсім інакше, ніж на сторінках світської хроніки в гомеозеті. Зовсім інакше.

Голова чоловіка нагадала Гнатту світлину, що її він колись бачив у підручнику; та світлина була підписана «*гідроцефал*». Збільшена над бровами голова мала чітку форму купола та на диво німецький вигляд, і Гнатт зрозумів, чому цих еволюціонованих багатіїв у народі називали *булькоголовими*. Здається, що вона от-от вибухне, — вражено подумав він. І... масивний шар кірки. Волосся поступилося місцем темнішому, більш однорідному хітиновому покриву. Булькоголовий? Радше кокосоголовий.

— Містере Гнатт. Фрау Гнатт, — спинившись, звернувся до них доктор Денкмаль. — Я повернуся до вас за хвилину.

Він знову розвернувся до чоловіка, який стояв поруч:

— Вам пощастило, що ми в останній момент змогли втиснути вас у сьогоднішній графік, містере Булеро. Ви нічого не втратили, радше навпаки.

Але містер Булеро не зводив очей з Річарда Гнатта.

— Я вже чув ваше ім'я. Про вас згадував Фелікс Блау. Його надзвичайно розумні очі потемнішали.

— Це ви нещодавно підписали угоду з бостонською фірмою під назвою... — видовжене обличчя, немов постійно спотворюване кривим дзеркалом, насупилося. — «Жуй-Ц»?

— А щоб вам! — затнувся Гнатт. — Ваш консультант з пре-моди нам відмовив.

Лео Булеро зміряв його поглядом, а тоді знизав плечима й розвернувся до доктора Денкмалья:

— Побачимося за два тижні.

— Два?! Але... — жестом запротестував Денкмаль.

— Наступного тижня я не зможу. Мене знову не буде на Террі.

Булеро ще раз затримав погляд на Річарді та Емілі Гнатт і рушив геть.

Дивлячись йому вслід, доктор Денкмаль проказав:

— Дуже еволюціонований чоловік. Як фізично, так і духовно.

І розвернувшись до Гнаттів, усміхнувся:

— Вітаю вас в Айхенвальдській клініці!

— Дякую, — знервовано відказала Емілі. — А це... боляче?

— Наша терапія? — здивовано захихотів доктор Денкмаль. — Аж ніяк. Хоча спершу... ви можете відчути... образно кажучи... шок. Під час росту кори головного мозку у вас з'являтиметься багато нових захопливих ідей, зокрема стосовно релігії. О, якби Лютер і Еразм жили зараз, їхні суперечки можна було б так легко вирішити завдяки Е-терапії. Вони б обоє побачили істину як, *zum Beispiel**, стосовно переосутнення... ну ви ж розумієте,

* Наприклад (нім.).

Blut und... — він кашлянув і урвав сам себе. — Англійською це означає кров і облатку, під час меси. Дуже схоже на тих, хто вживає Цукер-К. Не зауважували? Але ходімо! Ми починаємо.

Він поплескав Річарда Гнатта по спині і провів їх обох у свій кабінет, кинувши на Емілі, як здалося Річарду, доволі бездуховний пожадливиий погляд.

Вони опинилися у величезній палаті з купою приладів і двома франкенштейнськими столами зі скобами для рук і ніг. Побачивши їх, Емілі застогнала й відсахнулася.

— Нічого не бійтеся, фрау Гнатт. Це як електрошок. Спричиняє певні м'язові реакції. Рефлекси. Ви ж розумієте? — захихотів Денкмаль. — А тепер вам треба буде... е-е... роздягнутися. Звісно, кожен окремо. Одягніть халати і *auskommen***... зрозуміло? Медсестра вам допоможе. Нам уже надіслали ваші медичні картки з *Nord Amerika*. Нам відомі ваші історії. Ви обоє цілком здорові й сильні, гарні *Nord Amerikanische* люди.

Денкмаль провів Річарда Гнатта в сусідню палату, відділену ширмою; там він полишив його і повернувся до Емілі. Опинившись у палаті сам, Річард почув, як доктор Денкмаль говорив з Емілі заспокійливим, проте командним тоном; таке поєднання було доволі підступним; він відчув заздрість, підозру і зрештою спохмурнів. Усе було зовсім не так, як він собі уявляв, зовсім не так розкішно.

Але ж із цієї палати вийшов Лео Булеро, що правило за доказ автентичної розкоші; Булеро нізащо не зголосився б на менше.

Збадьорившись, він почав роздягатися.

** Виходити (нім.).

Десь пискнула Емілі.

Гнатт знову одягнувся і, переймаючись, повернувся до головної палати. Однак побачив Денкмаля за столом, той читав медичну картку Емілі; Гнатт зрозумів, що з нею пішла медсестра, а отже, все було гаразд.

Треба ж таке, — подумав він, — у мене точно розхитані нерви. Річард Гнатт ще раз вийшов до сусідньої палати й продовжив роздягатися; помітив, що в нього тремтіли руки.

Невдовзі його прикріпили скобами до одного зі столів; Емілі лежала поряд. Схоже, вона також боялася; була дуже бліда й мовчазна.

— Ваші залози, — пояснював доктор Денкмаль, весело потираючи руки й грайливо зиркаючи на Емілі, — зазнають стимуляції, зокрема залоза Кресі, яка відповідає за швидкість еволюції, *nicht Wahr?** Так, але ви це знаєте. Тепер кожен школяр знає те, що ми тут винайшли. Сьогодні ви не помітите ні росту хітинового покриву, ні черепа, ні втрати нігтів на руках і ногах... Б'юсь об заклад, ви цього не знали!.. Однак відбудеться маленька, проте дуже-дуже важлива зміна в лобовій частці мозку... Він порозумнішає. Каламбур такий, розумієте? Розумнішає він — розумнішаєте ви.

Він знову засміявся. Річард Гнатт почувався жалюгідно; мов зв'язана тварина, він чекав на свою долю. Не думав, що бізнес робиться так, — покійно подумав Гнатт і заплющив очі.

З'явився помічник і став біля нього; білявий, нордичної зовнішності, на вигляд абсолютно позбавлений інтелекту.

* Чи не так? (нім.)

— Ми включимо заспокійливу *Musik*** — натискаючи кнопку, сказав доктор Денкмаль.

Із усіх кутків приміщення долинули звуки прісної музтифонічної оркестрової версії якоїсь популярної італійської опери, чи то Пуччіні, чи то Верді; чиєї саме Гнатт не знав.

— А тепер *höre****, герр Гнатт, — зненацька із серйозним виглядом схилився над ним Денкмаль. — Я хочу, щоб ви зрозуміли. Час від часу ця терапія... Як ви там кажете?.. *Дає помилку*.

— Дає збій, — проскрипів Гнатт. Він на це очікував.

— Проте здебільшого все проходить успішно. Але, герр Гнатт, річ у тім, що коли відбувається збій, боюсь, замість того, щоб еволюціонувати, залоза Кресі починає... регресувати. Ви розумієте мою англійську?

— Так, — пробурмотів Гнатт. — Наскільки сильно регресувати?

— Не сильно. Але це може бути неприємно. Звісно, ми можемо вчасно це помітити і припинити терапію. Зазвичай тоді регресія припиняється. Але... не завжди. Іноді після стимуляції залози Кресі... — він махнув рукою, — регресія продовжується. Я мушу повідомити вам про це, якщо ви раптом вагаєтесь. То що?

— Я ризикну, — відказав Річард Гнатт. — Усі ж ризикують, чи не так? Почнімо.

Він розвернув голову й побачив Емілі, яка тепер зблідла навіть більше; вона майже непомітно кивнула, не зводячи з нього скляного погляду.

А трапиться, ймовірно, ось що, — приречено подумав він, — хтось із нас, напевно, Емілі — еволюціонує,

---

** Музика (нім.).

*** Послухайте (нім.).

а інший, вочевидь, я — регресує до синантропа. Зрослі зуби, крихітний мозок, криві ноги і схильність до канібалізму. Непереливки ж буде мені в галузі продажів.

Доктор Денкмаль клацнув перемикачем, весело на-свистуючи під звуки опери.

Е-терапія Гнаттів почалась.

Йому здалося, що він втратив вагу, от і все, принаймні спершу. Аж раптом розболілася голова, наче по ній вга-тили молотком. Разом із болем майже одразу прийшло нове чітке усвідомлення; вони з Емілі пішли на стра-шенний ризик, і з його боку було нечесно наражати її на це лише заради майбутніх продажів. Очевидно ж: вона цього не хотіла; а що, як вона регресує настільки, що втратить хист до гончарства? Тоді їм обом кінець; його кар'єра залежала від того, чи залишиться Емілі однією з найкращих керамісток планети.

— Стоп, — уголос проказав він, але не почулося жод-ного звуку; він нічого не почув, попри те, що його голо-совий апарат, схоже, функціонував цілком добре...

Гнатт відчув, як слова застрягли в горлі. І лише тоді зрозумів. Він еволюціонував; це працювало. Ці думки ви-никли в нього завдяки змінам метаболізму в мозку. І якщо припустити, що з Емілі також усе гаразд, то все було добре.

Він також зрозумів, що доктор Віллі Денкмаль був дешевим жалюгідним шарлатаном, і все це трималося лише на марнославстві смертних, які прагнули стати чимось більшим, ніж те, на що мали право, і до того ж, суто по-земному, тимчасово. На біса продажі, угоди; хіба вони мали бодай якесь значення порівняно з можливіс-тю еволюції людського мозку до цілком нового порядку мислення? Наприклад...

Унизу простягався світ мерців, незмінний демо-нічний світ причин і наслідків. Посередині пласт людський, однак людина може будь-якої миті піти на дно... опуститися, так би мовити, потонути... в нижньому пекельному пласті. Або ж піднятися до ефемерного вищого світу, до третього з цієї тріади пластів. На середньому людському пласті завжди існував ризик потонути. І все ж людина повсякчас могла піднятися; кожної миті який завгодно аспект чи перебіг подій у реальності *міг привести як до одного, так і до іншого*. Пекло і рай, і не після смерті, а просто зараз! Депресія, психічні хвороби — шлях на дно. Але інший пласт... Як досягти його?

Завдяки емпатії. Розумінню іншого не ззовні, а зсередини. От, наприклад, чи бодай колись вбачав він у горщиках Емілі щось більше, ніж товар для наявного ринку? Ні. А варто було побачити в них намір мисткині, душу, яку вона в них вкладає, внутрішню цінність.

А ще ця угода з Бостонською фабрикою «Жуй-Ц», — подумав він, — я підписав її, не порадившись із нею... так неетично вчинити! Я пов'язав її з цією фірмою, хоча вона, може, й не хоче, аби вони займалися мініатюризацією її продукції... Нам нічого не відомо про якість їхніх наборів. Вони можуть виявитися неякісними. Другосортними. Однак тепер уже запізно; дорога в пекло вимощена здогадками. А що, як вони мають стосунок до незаконного виробництва трансляційного препарату? Тоді назва «Жуй-Ц» стає цілком зрозуміла... Схоже на «Цукер-К». Але... такий вибір назви відверто натякає на те, що вони не мають жодних протизаконних намірів.

Інтуїція пронизала його, мов блискавка: хтось винайшов трансляційний препарат, що задовольнив вимоги

Бюро контролю за наркотичними речовинами ООН. Отримавши дозвіл Бюро, Жуй-Ц з'явиться на відкритому ринку. У такий спосіб трансляційний препарат уперше стане доступним на ретельно контрольованій поліцією Террі, а не лише у віддалених непідвладних колоніях.

А це означало, що набори «Жуй-Ц», на відміну від наборів Прудкої Пет, будуть продавати на Террі, як і сам препарат. А коли з роками погода псуватиметься і середовище рідної планети ставатиме дедалі ворожішим, набори продаватимуться швидше. Ринок, підконтрольний Лео Булеро, був жалюгідно нікчемним, порівняно з тим, що врешті-решт — хоч і не зараз — відкриється перед фабрикою «Жуй-Ц».

Отже, він таки підписав хорошу угоду. І... не дивно, що фабрика «Жуй-Ц» заплатила йому так багато. Вони були великою компанією з великими планами і, вочевидь, із необмеженим фінансовим капіталом.

Але звідки міг узятися цей необмежений капітал? Точно не з Террі; так йому підказувала інтуїція. Імовірно, тут долучили Палмера Елдрича, який повернувся до Сонячної системи, уклавши фінансову угоду з мешканцями Проксими; вони й стоять за Жуй-Ц. Отже, щоб отримати шанс знищити Лео Булеро, ООН дозволила расі з іншої системи діяти на теренах нашої.

Кепське рішення, можливо, навіть фатальне.

Наступне, що він відчув, це те, як доктор Денкмаль плескав його по щоці, намагаючись привести до тями.

— Як воно? — дивлячись на нього, поцікавився Денкмаль. — Безмежні всеохопні думки?

— Т-так, — відказав Річард Гнатт і спробував сісти; його вже відстібнули.

— Отже, боятися нічого, — сказав доктор Денкмаль і усміхнувся; його сиві вуса настовбурчилися, наче антени. — А тепер поспілкуємося з фрау Гнатт.

Помічниця вже відстібала її; Емілі кволо сіла й позіхнула. Схоже, доктор Денкмаль занепокоївся.

— Як почуваетесь, фрау? — запитав він.

— Добре, — пробурмотіла Емілі. — В мене з'явилася купа ідей стосовно горщиків. Вони виникали одна за одною.

Вона боязко глянула спершу на доктора, а тоді на Річарда.

— Це щось означає?

— Папір, — сказав доктор Денкмаль, дістаючи планшет. — Ручка.

Він простягнув їх Емілі.

— Запишіть ваші ідеї, фрау.

Тремтячою рукою Емілі зробила кілька ескізів. Здається, їй важко тримати ручку, — зауважив Гнатт. Мабуть, це мине.

— Гарзд, — сказав доктор Денкмаль, коли вона закінчила, і показав ескізи Річарду Гнатту. — Високоорганізована цефалічна активність. Прекрасна винахідливість, чи не так?

Безперечно, ескізи горщиків були хороші, ба більше — чудові. І все ж Гнатт відчував, ніби щось негаразд. Щось із цими ескізами було не так. Лише коли вони вийшли з клініки і стояли під антитермальною завісою надворі, чекаючи на посадку реактивного експрес-таксі, Гнатт зрозумів, у чому річ.

Ідеї були хороші... але до Емілі вони вже приходили. Багато років тому; це були її перші професійні роботи: вона показувала йому ескізи, а потім і самі горщики

ще до їхнього одруження. Невже Емілі цього не пам'ятає? Вочевидь, ні.

Цікаво, чому ж вона не пам'ятає і що це означає, — міркував Гнатт; йому стало зовсім не по собі.

Однак після першого сеансу Е-терапії його постійно щось непокоїло: спершу доля людства загалом і Сонячної системи зокрема, а тепер ще й дружина. Можливо, це просто ознака того, що Денкмаль назвав «високоорганізованою цефалічною активністю», — подумав Гнатт. Стимуляція мозкового метаболізму.

Або... ні.

Прибувши на Луну з посвідченням працівника журналу «Наборів П. П.», Лео Булеро опинився в напхому напханому гомеозетними репортерами тракторі, що прямував попельастою поверхнею супутника до маєтку Палмера Елдріча.

— Ваші документи, сер, — гаркнув озброєний охоронець не у формі ООН, коли Лео приготувався вийти на стоянку маєтку. Відтак він застряг у дверях трактора, поки позаду нього, бажаючи вийти, штовхалися й галасували справжні репортери.

— Містере Булеро, — не поспішаючи проказав охоронець, повертаючи йому посвідчення журналіста, — містер Елдріч на вас чекає. Ходіть за мною.

Його одразу ж замінив інший охоронець, який почав по черзі перевіряти документи репортерів.

У супроводі охоронця Лео, нервуючи, пройшов сповненим повітрям і нагрітим до комфортної температури коридором до самого маєтку.

Попереду з'явився ще один охоронець у формі й заступив прохід; піднявши руку, він навів на Лео Булеро щось маленьке й блискуче.

— Гей, — завмерши на місці, слабо запротестував Лео; він розвернувся, пригнувся і зробив кілька кроків у протилежному напрямку.

Невідомий промінь торкнувся його, і Лео повалився обличчям донизу, спробувавши виставити поперед себе руки.

Прийшовши до тями, він виявив, що — хай як це абсурдно — сидить посеред порожньої кімнати, прив'язаний до стільця. В голові дзвеніло; Лео обвів туманним поглядом приміщення, але не побачив нічого, крім невеличкого столу в центрі кімнати, на якому стояв якийсь електронний пристрій.

— Випустіть мене звідси, — сказав він.

Із пристрою на столі одразу пролунав голос:

— Доброго ранку, містере Булеро. Я Палмер Елдріч. І як я розумію, ви хотіли мене бачити.

— Це жорстоке ставлення, — мовив Булеро. — Спершу приспати, а тепер ще й отак зв'язати.

— Пригощайтесь сигарою.

Із пристрою вилізло щупальце з довгою зеленою сигарою; кінчик спалахнув, і видовжена псевдопідія простягнула її Лео.

— Я віз із Проксими десять коробок, але після аварії вціліла тільки одна. Це не тютюн. Це набагато краще. То що, Лео? Чого ти хотів?

— Елдріч, ти справді там, у цій штуці? Чи десь інде, і просто через неї зі мною говориш? — запитав Лео Булеро.

— Вдовольняйся тим, що маєш, — долинув голос із металевого приладу на столі. Якийсь час він ще простягав йому запалену сигару, але невдовзі забрав її, загасив і сховав рештки всередині. — Хочеш покажу тобі кольорові слайди мого візиту до Проксими?

— Жартуєш?

— Ні, — відказав Палмер Елдріч. — Так ти зможеш отримати бодай якийсь уявлення про те, на що я там наштотхнувся. Це покадрові 3-D слайди, дуже якісні.

— Ні, дякую.

— Ми знайшли вшитий у твій язик дротик, — сказав Елдріч, — і видалили його. Але підозрюємо, що ти можеш мати щось іще.

— Ви мене переоцінюєте, — мовив Лео. — Я на таке не заслуговую.

— За чотири роки на Проксимі я багато чого навчився. Шість років перельоту, чотири там. Проксимці збираються захопити Землю.

— Знущаєшся?

— Твоя реакція зрозуміла. ООН, і зокрема Гепберн-Гілберт, зреагували так само. Але це правда... хоча, звісно, не у звичайному розумінні, а в глибшому, жорсткішому, який мені й самому не вдалося втямити, попри те, що так довго серед них прожив. З того, що я знаю, можливо, це якось стосується земного потепління. А може, станеться щось гірше.

— Поговорімо краще про лишайник, який ти привіз сюди.

— Я заволодів ним незаконно. Проксимці не знали, що я його взяв. Вони використовують його під час релігійних оргій. Як наші індіанці використовували мескалін і пейотль. Ти через це хотів зі мною побачитися?

— Звісно. Ти втручаєшся в мою справу. Я знаю, що ти вже заснував корпорацію, адже так? Хрін з тими проксимцями і завоюванням! Мене бентежить те, що робиш ти. Невже ти не міг підшукати собі іншу галузь, окрім мініатюризованих наборів?

Кімната вибухнула просто в нього на очах. Згори з'явилося біле світло, засліпило його, і Лео заплющив очі. Боже, — подумав він. Хай там як, а щодо проксимців я йому не вірю. Він просто намагається відвернути нашу увагу. Це така стратегія.

Розплющивши очі, він побачив, що сидить на порослому травою березі. Поруч із ним маленька дівчинка гралася з йо-йо.

— Ця іграшка популярна у Проксимі, — сказав Лео Булеро; виявивши, що його руки й ноги розв'язані, він підвівся й поворушив кінцівками.

— Як тебе звати?

— Моніка, — відповіла дівчинка.

— Так чи так, проксимці — гуманоїди. Вони носять перуки і вставні щелепи, — сказав Лео і смикнув дитину за блискуче біляве волосся.

— Ой, — скрикнула дівчинка. — Ви поганий.

Щойно Лео її відпустив, вона відбігла подалі, досі граючись зі своїм йо-йо та зухвало позираючи на нього.

— Вибач, — пробурмотів він.

Її волосся було справжнім; можливо, він був не в Проксимі. Та хай де він був, Палмер Елдріч намагався щось йому сказати.

— Ви плануєте захопити Землю? — запитав Лео в дитини. — Просто якось не схоже.

Може, Елдріч зрозумів їх хибно, — міркував він. Не зрозумів проксимців? Зрештою, наскільки йому відомо, Палмер не еволюціонував і не володів потужним удосконаленим сприйняттям, яким забезпечувала Е-терапія.

— Моє йо-йо — чарівне, — сказала дитина. — З ним я можу зробити все, що захочу. То що ж мені зробити? Скажіть. Ви, наче, добра людина.

— Відведи мене до вашого вождя*, — мовив Лео. — Це старий жарт. Тобі не зрозуміти. Вже сто років як вийшов з моди.

Роззирнувшись довкола, він не помітив жодних ознак життя; сама лише трав'яниста рівнина. Надто прохолодно для Землі. Вгорі блакитне небо. Хороше повітря. Щільне.

— Тобі шкода мене, бо Палмер Елдріч втрутився в мій бізнес, і якщо йому все вдасться, то мені, ймовірно, настане кінець? — запитав Лео. — Я маю якимось із ним домовитися.

Хоча тепер, схоже, вбити його вже не вийде, — похмуро подумав він.

— Але я не можу зрозуміти, на які умови він зголоситься. Здається, всі козирі в нього. Наприклад, він переніс мене сюди, і я навіть не знаю, де я.

Не те, щоб це мало якесь значення, — спало йому на думку. Адже хай де я є, тут усім керує Елдріч.

— Карти, — повторила дитина. — У мене в портфелі є колода карт.

Лео не бачив жодного портфеля.

— Де?

Дівчинка стала на коліна й торкнулася в кількох місцях трави. Одна ділянка одразу ж відсунулася вбік; дитина опустила руку в заглиблення й дістала звідти портфель.

---

* *Take me to your leader* (англ.) — популярна фраза з науково-фантастичних коміксів, сказана інопланетним прибульцем, який приземлився на Землю, першій зустрічній людині. Задля комічного ефекту часто інопланетянин звертався до тварин або неживих предметів, яких вважав землянами. Вважається, що вперше її вжив шотландський ілюстратор Алекс Грем (англ. *Alex Graham*; 1913–1991) у 1953 році.

— Я ховаю його, — пояснила вона. — Від спонсорів.

— Хто такі «спонсори»?

— Щоб перебувати тут, потрібно мати спонсора. Вони є в усіх нас. Я думаю, вони за все платять, платять, доки нам не стане краще і ми не будемо в змозі повернутися додому, якщо, звісно, цей дім у нас є.

Вона сіла біля портфеля й відкрила його... чи принаймні спробувала. Замок не піддався.

— Дідько! — вилаялася вона. — Це не той. Це доктор Смайл.

— Психіатр? — пожвавився Лео. — З одного з великих конаптів? Він працює? Увімкни його.

Дівчинка слухняно ввімкнула психіатра.

— Привіт, Моніко! — пропищав портфель. — І вас вітаю, містере Булеро!

Він неправильно вимовив його прізвище, з наголосом на останньому складі.

— Що ви тут робите, сер? Для цього місця ви занадто старий. Хі-хі. Чи, може, ви регресували через невдачу так званої Е-терапії? Р-г-г-г-г-г клац! — схвильовано прострекотів він і додав: — Терапії в Мюнхені?

— Зі мною все гаразд, — запевнив його Лео. — Послухай, Смайл, чи знаєш ти когось із тих, кого знаю я і хто може мене звідси витягнути? Назви когось, будь-кого. Я більше не можу тут залишатися, ясно?

— Я знайомий з містером Беерсоном, — відповів доктор Смайл. — Насправді, я навіть зараз поруч із ним. Через портативне розширення, звісно. Просто в його офісі.

— Не знаю я ніякого Беерсона, — сказав Лео. — Що це за місце? Схоже на якийсь табір відпочинку для хворих або малозабезпечених дітей чи якусь таку хрінь. Спершу я взагалі подумав, що це на Проксимі, але

якщо ти тут, то, вочевидь, це не так. Беєрсон? — раптом здогадався він. — Чорт, та ти про Меєрсона? Барні? З «Наборів П. П.»?

— Саме так, — відказав доктор Смайл.

— Зв'яжись із ним, — наказав Лео. — Скажи, хай негайно повідомить Фелікса Блау з Трипланетарної служби правопорядку, чи як вони там називаються. Хай змусить Блау розшукати мене і надіслати сюди корабель. Зрозуміло?

— Добре, — мовив доктор Смайл. — Я негайно зв'яжусь з містером Меєрсоном. Наразі він розмовляє з міс Фугате, його асистенткою, а також коханкою. Сьогодні вона одягнута в... гм... Зараз вони говорять про вас. Але, звісно, я не можу розповісти, що саме. Медична таємниця, ви ж розумієте. Отже, вона одягнута в...

— Та яка різниця? — роздратовано буркнув Лео.

— Перепрошую, я на хвилинку відключусь, — ображено сказав портфель. Запала тиша.

— У мене для вас погані новини, — сказала дитина.

— Що таке?

— Я пожартувала. Насправді це не доктор Смайл. Він лише вдавав, щоб нам не було так самотньо. Він живий, але ні з чим ззовні не з'єднаний. Це називається інтринсивність.

Він знав, що це означає; прилад був самодостатнім. Але як у такому разі він міг знати про Барні, міс Фугате та їхнє особисте життя? І навіть про те, у що вона була одягнута? Очевидно, дитина бреше.

— Хто ти? — запитав Лео. — Яка ще Моніка? Скажи мені своє прізвище.

У ній було щось знайоме.

— Я повернувся, — зненацька проказав портфель. — Що ж, містере Булерб... — Він знову вимовив його

прізвище неправильно. — Я обговорив вашу дилему з містером Меерсоном, і, як ви й попросили, він зв'яжеться з Феліксом Блау. Містеру Меерсону здається, що колись він читав у гомеозеті про табір ООН для розумово відсталих дітей десь поблизу Сатурна. Дуже схоже на те місце, де зараз перебуваєте ви. Можливо...

— Чорт! — урвав його Лео. — Ця дівчинка не відстала.

Радше передчасно розвинута. Нісенітниця. Втім, Палмер Елдріч точно чогось від нього хотів; він не просто повчав його: він його залякував.

На горизонті з'явилося щось сіре й величезне; із неймовірною швидкістю помчавши до них, воно почало збільшуватися в розмірах. У нього були потворні нашорошені вуса.

— Це щур, — спокійно мовила Моніка.

— Такий величезний? — спитав Лео. На жодній планеті чи супутнику Сонячної системи не існувало таких гігантських диких створінь. — Що він з нами зробить?

Він не міг зрозуміти, чому дитина не боїться.

— О, — відказала Моніка, — гадаю, він нас уб'є.

— І ти не боїшся? — Лео почув, що його голос зірвався на крик. — Невже ти хочеш отак померти? Просто зараз! Невже ти хочеш, щоб тебе з'їв щур завбільшки з...

Він схопив дівчинку однією рукою, другою взяв портфель із доктором Смайлом і почав тікати від щура.

Наздогнавши їх, щур промчав повз і зник; його силует поступово зменшувався, доки врешті не розчинився вдалині.

Дівчинка захихотіла.

— Ви злякались. Я знала, що він нас не побачить. Вони не можуть. Тут вони нас не бачать.

— Вони?

Нарешті Лео зрозумів, де він. Фелікс Блау не зміг би його знайти. Та ніхто не зміг би, навіть якби шукали цілу вічність.

Елдрич увів йому внутрішньовенну ін'єкцію трансляційного препарату; безперечно, Жуй-Ц. То був несправжній світ, аналог ірреальної «Землі», на яку транслявалися колоністи, коли вживали його власний продукт — Цукер-К.

Натомість щур, на відміну від усього решти, був справжнім. На відміну від них самих; він і ця дівчинка також не були реальними. Принаймні не тут. Десь-інде їхні порожні мовчазні тіла лежали, як мішки, тимчасово позбавлені церебрального вмісту. Поза сумнівом, їхні тіла перебували на Луні, в маєтку Палмера Елдрича.

— Ти Зої, — сказав Лео. — Адже так? Такою ти хочеш бути. Знову стати маленьким восьмирічним дівчам. Так? З довгим білявим волоссям.

І навіть з іншим ім'ям, — подумки зауважив він.

— Ніякої Зої тут нема, — натягнуто відказала дитина.

— Ніякої, крім тебе. Твого батька звати Палмер Елдрич, правда ж?

Дівчинка дуже неохоче кивнула.

— Це місце для тебе особливе? — запитав він. — Ти часто сюди приходиш?

— Це *моє* місце, — сказала вона. — Ніхто не приходить сюди без мого дозволу.

— То чому ж ти пустила сюди мене? — Лео розумів, що він їй не подобається. Вона незлюбила його від початку.

— Бо ми думаємо, — мовила дитина, — що, можливо, вам вдасться зупинити проксимців.

— І знову те саме, — не повірив їй Лео. — Твій батько...

— Мій батько намагається врятувати нас. Він не хотів привозити сюди Жуй-Ц. Вони його змусили. Жуй-Ц — засіб, який перенесе нас до них. Розумієте?

— У який спосіб?

— Вони контролюють ці місця. Такі, як це. Куди потрапляєш під дією Жуй-Ц.

— Не схоже, що тебе контролюють чужинці. Сама послухай, що ти мені розповідаєш.

— Це поки що, — розсудливо кивнула дівчинка. — Але невдовзі контролюватимуть. Як і мого батька. Йому дали цей препарат на Проксимі. Він вживав його роками. Тепер для нього вже запізно, і він це знає.

— Доведи, — сказав Лео. — Бодай щось. Будь-що. Дай мені які-небудь факти.

— Містере Булєро, Моніка каже правду, — проказав портфель, що його він досі тримав у руці.

— А ти звідки знаєш? — роздратовано запитав Лео.

— Бо я також перебуваю під впливом проксимців, — відповів портфель. — Ось чому я...

— Нічого не зробив, — закінчив Лео, поставивши портфель на землю. — Клятий Жуй-Ц! — сказав він як портфелю, так і дівчинці. — Він усе сплутав. Я не розумію, що, в біса, відбувається. Ти не Зої... ти навіть не знаєш, хто вона така. А ти... ти не доктор Смайл, і ти не спілкувався з Барні, а він не розмовляв з Роні Фугате. Все це — лише наркотична галюцинація. До мене повернулися мої страхи перед Палмером Елдричем. Уся ця маячня про вплив проксимців і ти. Де це чувано, щоб портфелем заволоділи розумні істоти з іншої зоряної системи?

Страшенно обурений, він пішов від них геть.

Я знаю, що відбувається, — зрозумів Лео. У такий спосіб Палмер Елдріч намагається підкорити мій розум; це один із методів того, що колись називали промиванням мізків. Йому вдалося мене налякати. Він розмірено йшов далі й не озирався.

Це заледве не стало його фатальною помилкою. Щось — Лео помітив його краєм ока — стрибнуло йому до ніг; він відскочив убік, істота схибила, однак, зорієнтувавшись, одразу ж розвернулася і знову кинулася на нього, як на здобич.

— Щури нас не бачать, — крикнула дівчинка, — а от глюки — навпаки! Ліпше тікайте!

Не роздивившись до пуття істоти, Лео побіг; того, що він побачив, йому було достатньо.

Таке вже не спишеш на вплив Жуй-Ц. Адже це була не ілюзія, не пристрій, за допомогою якого Палмер Елдріч намагався його налякати. Глюк, чим би він не був, аж ніяк не походив із Землі і не був породжений уявою землянина.

За ним, полишивши портфель, бігла дівчинка.

— А як же я? — стривожено гукнув доктор Смайл.

По нього ніхто не повернувся.

— Містере Меерсон, я обробив надані вами матеріали, — сказав з екрана відеофона Фелікс Блау. — Є підстави вважати, що ваш керівник, а також мій клієнт містер Булеро зараз перебуває на орбіті Землі, на штучному супутнику, зареєстрованому під назвою «Сигма 14-Б». Згідно з реєстром власників, супутник належить виробнику ракетного палива в Сент-Джорджі, штат Юта.

Він звірився з документами перед собою:

— «Робард Летеїн Сейлз». «Летеїн» — це торгова марка їхнього...

— Добре, — відказав Барні Меерсон. — Я зв'яжуся з ними.

Як, на Бога, Лео потрапив *туди*?— подумав він.

— Є ще дещо, що може вас зацікавити. «Робард Летеїн Сейлз» зареєстровано чотири роки тому, в той самий день, що й Бостонську фабрику «Жуй-Ц». Як на мене, це аж ніяк не збіг.

— А як щодо того, аби забрати Лео з супутника?

— Ви можете звернутися до суду й отримати письмовий наказ про виконання вимог позивача...

— Надто довго, — відказав Барні. Глибоко в душі він відчував, що несе особисту відповідальність за те, що трапилось. Вочевидь, Палмер Елдрич влаштував пресконференцію для того, щоб заманити Лео у свій маєток на Луні... а його, ясновидця Барні Меерсона, чоловіка, який умів передбачати майбутнє, обвели круг пальця, і він бездоганно зіграв свою роль, відправивши Лео туди.

— Я можу надати вам близько сотні людей з різних відділів моєї організації. Ще п'ятдесят знайдете в «Наборах П. П.». Можете спробувати взяти супутник силою, — запропонував Фелікс Блау.

— І знайти його мертвим.

— Ваша правда, — закопилів губу Блау. — В такому разі можете звернутися до Гепберна-Гілберта і попросити допомоги в ООН. Або спробувати зв'язатися — що ще неприємніше — з Палмером або тим, що зараз замість нього, і домовитися безпосередньо з *ним*. Можливо, вам вдасться викупити Лео.

Барні обірвав зв'язок і одразу ж набрав міжпланетну лінію:

— З'єднайте мене з Палмером Елдричем на Луні. Це терміново. Будьте ласкаві, міс, якнайшвидше.

Поки він чекав на з'єднання, з протилежного кінця офісу почувся голос Роні Фугате:

— Схоже, ми не матимемо часу перекинутися до Елдрича.

— Схоже, що ні.

Як вправно все влаштовано; Елдрич дозволив своєму супротивнику все зробити самому. І зі мною та Роні та сама історія; ймовірно, він упіймає нас так само. Насправді, Елдрич міг і чекати нашого прильоту на супутник; інакше навіщо він дав Лео доктора Смайла?

— Я от що думаю, — посмикуючи застібку блузки, сказала Роні. — Чи хочемо ми працювати на таку розумну людину? Якщо це, звісно, людина. Мені дедалі більше здається, що це не Палмер, а один із них. Думаю, нам треба з цим змиритися. Варто очікувати, що невдовзі Жуй-Ц захопить ринок. З дозволу ООН, — гірко додала вона. — А Лео, який принаймні один із нас і просто хоче заробити, загине або відступить...

Роні втупилася розлюченим поглядом поперед себе.

— Це вже патріотизм, — сказав Барні.

— Це інстинкт самозбереження. Я не хочу одного ранку виявити, що жую цю штуку і роблю те, що робить людина, коли вживає її замість Цукер-К. Переміщаючись... ну вже точно не у світ Прудкої Пет.

— Сер, на лінії міс Зої Елдрич. Говоритимете з нею? — сказала операторка відеофону.

— Гарзд, — смиренно погодився Барні.

На екрані з'явилося зменшене зображення стильно одягненої жінки з гострим поглядом із густим волоссям зібраним ззаду в пучок:

— Так?

— Це Меєрсон з «Наборів П. П.». Що нам треба зробити, аби повернути Лео Булеро?

Він почекав і, не отримавши жодної відповіді, уточнив:

— Ви ж знаєте, про що я кажу?

— Містер Булеро прибув у наш маєток і захворів, — помовчавши, відказала вона. — Він лежить у нашій лікарні. Коли йому стане краще...

— Чи може його оглянути наш корпоративний лікар?

— Звісно, — не змигнула й оком Зої Елдрич.

— Чому ви нас не повідомили?

— Це сталося щойно. Мій батько саме збирався вам подзвонити. Схоже, що це не більше, ніж реакція на зміну гравітації. Насправді, таке частенько трапляється зі старшими людьми, які сюди прилітають. Сила тяжіння в нас не наближена до земної, як на супутнику містера Булеро в Маєтку Вінні-Пуха. Тож, як бачите, все доволі просто.

Вона ледь всміхнулася.

— Він повернеться до вас щонайпізніше сьогодні ввечері. Ви в цьому сумніваєтесь?

— Я сумніваюсь, що він узагалі на Луні, — сказав Барні. — Підозрюю, зараз він перебуває на супутнику «Сигма 14-Б», який належить вашій фірмі з Сент-Джорджа. Чи це не так? А от у вашій лікарні ми знайдемо аж ніяк не Лео Булеро.

Роні вражено глянула на нього.

— Можете прилетіти й перевірити самі, — з кам'яним виразом обличчя відказала Зої. — Там *Лео Булеро*. Принаймні наскільки нам відомо. Той самий, який прибув до нас разом із репортерами гомеозет.

— Я прилечу до вас, — мовив Барні, хоча й розумів, що робить помилку.

Так підказував йому дар ясновидіння. Крім того, у протилежному кутку офісу підхопилася й завмерла на місці Роні Фугате; вона також це вловила. Вимкнувши відеофон, він розвернувся до неї і сказав:

— Працівник «Наборів П. П.» вчинив самогубство. Чи якось так. Правильно? Про це напишуть у завтрашніх ранкових гомеозетах.

— Якщо слово в слово... — почала Роні.

— Та мені начхати, як там буде слово в слово.

Втім, він уже знав, що це станеться через його появу надворі. Опівдні на пішохідній рампі знайдено тіло чоловіка; причиною смерті стала надмірна доза сонячної радіації. Десь у центрі Нью-Йорка. Там, де його висадили люди Елдрича. Точніше висадять.

Барні міг передбачити це, навіть не будучи ясно-видцем. Тим паче, що діяти за своїм передбаченням він не мав жодного наміру.

Понад усе його стурбувала світлина в гомеозеті, крупний план його власного, спаленого сонцем тіла.

Він став перед дверима офісу й просто стояв.

— Тобі не можна летіти, — мовила Роні.

— Не можна.

Після того, як він передбачив світлину, так точно. Доведеться Лео подбати про себе самому, — подумав Барні, — а тоді повернувся до столу й сів.

— Єдина проблема в тому, що, якщо він повернеться, тобі важко буде пояснити, в чому річ, — сказала Роні. — Чому ти нічого не зробив.

— Знаю.

Але це була не єдина проблема; насправді, її важко було назвати проблемою взагалі.

Адже Лео, радше за все, не повернеться.

Глюк вчепився йому в щиколотку й намагався смоктати кров, впившись у його плоть крихітними джгутикопо-дібними хоботками. Лео Булеро закричав... аж раптом перед ним постав Палмер Елдрич.

— Ти помилявся, — сказав Елдрич. — *Я не знайшов у Проксимі Бога. Але знайшов дещо краще.*

Він ткнув глюка кийком; той неохоче прибрав джгутики й почав згортатися, доки повністю не відчепився від Лео; впавши на землю, він посунув геть, оскільки Елдрич не припиняв штрикати його палицею.

— Бог обіцяє вічне життя. Натомість я можу запропонувати щось цікавіше. *Я можу його дати.*

— Як дати?

Відчувши полегшення, втім, досі тремтячи й борючись зі слабкістю, Лео важко опустився на траву, сів і спробував відновити дихання.

— За допомогою лишайника, який ми продаємо під назвою «Жуй-Ц», — відповів Елдрич. — І Лео, на ваш продукт він майже не схожий. Цукер-К застаріла. Бо що вона дає? Коротку мить втечі, нічого, крім фантазії. Кому таке треба? Кому це потрібно, якщо в мене можна отримати щось справжнє?

І додав:

— Ми зараз там.

— Я так і знав. Але якщо ти думаєш, що люди платитимуть за таке... — Лео вказав на глюка, який досі скрадався поблизу, не спускаючи з них очей, — то ти не тільки з тіла, а ще й з розуму вижив.

— Це особливий випадок. Я мав довести тобі, що все по-справжньому. А для цього немає нічого кращого, ніж страх і біль. Глюки ясно дали тобі зрозуміти, що це — не фантазія. Вони справді могли тебе вбити. А якщо б ти тут помер, то так і сталося б. Це тобі не Цукер-К, еге ж?

Схоже, Елдрич отримував від цього насолоду.

— Коли я відкрив для себе цей лишайник, то й сам не міг повірити. Лео, я вже прожив сотню років, вживаючи його на Проксимі під наглядом їхніх медиків. Я вживав його перорально, внутрішньовенно, у формі свічок... підпалював і вдихав дим, робив водний розчин, кип'ятив і вдихав випари: я вживав його всіма можливими способами, і він мені не зашкодив. На проксимців він майже не діє. Точніше, діє, але зовсім не так, як на нас. Для них це слабший стимулятор, аніж найліпший тамтешній тюн. Хочеш дізнатися більше?

— Не надто.

Елдрич сів поруч, поклав штучну руку на коліна й продовжував ліниво помахувати кийком, не зводячи очей з глюка, який досі не втік.

— Коли ми повернемося в наші колишні тіла... Зауваж, я кажу «колишні», а цей термін аж ніяк не стосується Цукер-К і не дарма... *ти виявиш, що час зупинився.* Ми можемо прожити тут п'ятдесят років, і буде так само: повернемося в маєток на Луні й побачимо, що нічого не змінилося, а той, хто за нами спостерігатиме,

не помітить ні втрати свідомості, як буває під час вживання Цукер-К, ні трансу, ні ступору. Ну, хіба що повіки кліпнуть. Доля секунди. Це вже визнаю.

— Що впливає на час нашого перебування тут? — запитав Лео.

— Наше ставлення. Не кількість вжитого препарату. Ми можемо повернутися, коли нам заманеться. Тож немає потреби, щоб кількість наркотику...

— Брехня. Я вже давно хочу вибратися звідси.

— Але не ти побудував це... середовище. Це зробив я, і воно належить мені. Я створив глюків, цей пейзаж...

Він повів кийком.

— Чорт, та ж геть усе, що ти бачиш, і твоє тіло також.

— Моє тіло?

Лео оглянув себе. Звичайне, звичне тіло, знайоме до кінчиків пальців; це тіло — його, не Елдрича.

— Я хотів, щоб ти опинився тут точнісінько таким, яким ти є в нашому всесвіті, — мовив Елдрич. — Розумієш, саме це й привабило Гепберна-Гілберта, а він, як відомо, буддист. Ти можеш реінкарнуватися в будь-якому тілі за власним або, як у нашому разі, чиймось бажанням.

— То ось чому в ООН клюнули, — сказав Лео. Це багато що пояснювало.

— Завдяки Жуй-Ц ти можеш переходити з одного життя в інше. Бути жуком, викладачем фізики, соколом, найпростішим, слизовиком, повією в Парижі 1904-го року або...

— Навіть глюком. І хто з нас той глюк?

— Я ж сказав тобі, що створив його з частинки себе. Ти також можеш щось створити. Ну ж бо... спроектуй часточку свого ества, і вона сама набуде матеріальної форми. Ти даєш їй логос. Запам'ятав?

— Запам'ятав, — сказав Лео.

Він зосередився, і неподалік одразу ж матеріалізувалася громіздка конструкція з дротів, ґрат і решіток.

— Це ще що, в біса, таке? — стривожився Елдрич.

— Пастка на глюка.

Закинувши голову, Елдрич розсміявся.

— Чудово. Тільки, будь ласка, не будуй пастки на Палмера Елдрича. Я все ще маю тобі дещо сказати.

Удвох із Лео вони спостерігали, як глюк, підозріло принюхуючись, підійшов до пастки. Він зайшов усередину, і та гучно закрилась. Глюка було спіймано, почався процес знищення; коротке шипіння, маленький струмінь диму, й істота зникла.

Повітря перед Лео замерехтіло; з'явилася чорна книжка, він її взяв, погортав, а тоді задоволено поклав на коліно.

— Що це? — запитав Елдрич.

— Біблія короля Якова. Подумав, що вона зможе мене захистити.

— Не тут. Це моє царство.

Елдрич вказав на Біблію, і та зникла.

— Утім, можеш завести власне й наповнити його Бібліями. Як і будь-хто. Щойно ми візьмемося за справу. Звісно, в нас будуть набори, але пізніше, коли ми почнемо працювати на Террі. Та й у будь-якому разі це лише формальність, ритуал для полегшення переходу. Цукер-К і Жуй-Ц продаватимуть в умовах відкритої конкуренції. Ми не говоритимемо, що Жуй-Ц має якісь властивості, яких не має ваш продукт. Ми не хочемо відлякувати людей. Релігія стала досить делікатним питанням. Лише спробувавши кілька разів, люди усвідомлять дві основні відмінності: відсутність часового розриву і те — а це,

мабуть, важливіше, — що це не фантазія, і вони справді потрапляють в інший всесвіт.

— Багато хто ставиться так до Цукер-К, — зауважив Лео. — Люди вірять у те, що вони справді потрапляють на Землю.

— Фанатики, — з відразою мовив Елдрич. — Те, що це ілюзія, очевидно, бо ж не існує ні Прудкої Пет, ні Волта Ессекса, а вигадане середовище так чи так обмежене артефактами, встановленими в наборі. Неможливо користуватися автоматичною посудомийкою, якщо заздалегідь не встановити її мініатюру. До того ж людина, яка не бере участі у сеансі, може побачити, що ці дві ляльки нікуди не переміщуються. Всередині них нікого немає. Це можна продемонструвати...

— Але цих людей буде важко переконати, — сказав Лео. — Вони залишаться вірними Цукер-К. Незадоволених наборами Прудкої Пет немає. Навіщо їм відмовлятися...

— А я тобі скажу. Хай як чудово тимчасово перевтілюватися в Прудку Пет і Волта, врешті-решт вони однаково змушені повертатися до своїх бараків. Лео, тобі знайоме це відчуття? Спробуй якимось. Прокинься в бараци на Ганімеді після двадцяти-тридцяти хвилин свободи. Таке не забувається.

— Гм-м.

— Але є ще дещо... і ти також про це знаєш. Після короткого періоду втечі, коли колоніст повертається... він не здатний далі провадити звичайне буденне життя. Він деморалізований. Проте якщо замість Цукер-К він зжував би...

Елдрич замовк. Лео його не слухав; він зосередився на створенні якоїсь речі.

Перед ним з'явилося кілька сходинок, що вели в блискуче кільце. Де закінчувалися сходи, роздивитися було неможливо.

— І куди вони ведуть? — роздратовано запитав Елдрич.

— У Нью-Йорк, — сказав Лео. — В «Набори П. П.».

Він підвівся й підійшов до сходів.

— Елдрич, мені здається, *щось* із цим Жуй-Ц негаразд. І ми не дізнаємося про це, доки вже не стане запізно.

Лео рушив сходами вгору, аж раптом згадав про дівчинку Моніку; цікаво, чи все з нею добре в цьому світі Палмера Елдрича.

— А що з дитиною? — спинився він. Униз, досить далеко, як йому здалося, Лео бачив Елдрича, який сидів зі своїм кийком на траві. — Її ж не піймали глюки?

— Цією дівчинкою був я, — відказав Елдрич. — Саме це я й намагаюся тобі пояснити. Ось чому я кажу, що це справжня реінкарнація, перемога над смертю.

— То ось чому вона видавалася знайомою...

Лео кліпнув очима, замовк і знову поглянув на Елдрича.

Той зник. Замість нього на траві сиділа Моніка з доктором Смайлом у портфелі. Тепер усе було зрозуміло.

Він, вона, а чи вони казали правду. Лео повільно спустився сходами на траву.

— Містере Булеро, — сказала Моніка, — я рада, що ви нікуди не йдете. Приємно поговорити з такою розумною та еволюціонованою людиною, як ви.

Вона поплескала по портфелю, що лежав перед нею на траві.

— Я повернулася по нього. Він злякався глюків. Бачу, ви знайшли, за допомогою чого з ними впоратися.

Дівчинка кивнула в бік пастки на глюка, яка, тепер порожня, чекала на наступну жертву.

— Дуже розумно. Я до такого не додумалась. Просто щодуху тікала. Деінцефалічна панічна реакція.

— Ти ж Палмер, так? — повагавшись, запитав її Лео. — Я маю на увазі, всередині. Насправді.

— Якщо згадати середньовічну доктрину сутності й акциденцій, — люб'язно сказала дитина, — то акциденції в мене дитячі, а от сутність... Це як із вином і облаткою під час переосутнення...

— Гаразд, — сказав Лео. — Ти Елдріч. Я тобі вірю. Але мені однаково не подобається це місце. Ті глюки...

— Не винить у цьому Жуй-Ц, — сказала дитина. — То моя вина. Їх придумала я, а не лишайник. Та й невже кожен новостворений всесвіт має бути *приємним*? Мені мої глюки подобаються. Щось у них мене приваблює.

— Припустимо, я хочу створити власний всесвіт, — мовив Лео. — Можливо, в мені також є щось зле, якась частина моєї особистості, про яку мені нічого не відомо. Яка змусить мене створити щось іще потворніше, ніж те, що створив ти.

Принаймні в наборах Прудкої Пет людина була обмежена тими речами, які встановлювала заздалегідь, як власне й зауважив Елдріч. І... це дарувало певну безпеку.

— Все можна скасувати, — байдуже сказала дитина. — Якщо виявиш, що тобі щось не сподобалося. А якщо сподобається... — вона знизала плечима. — Тоді нехай лишається. Чому б ні? Кому від цього гірше? Ти ж сам у своєму...

Раптом вона замовкла, закривши долонею рота.

— Сам, — повторив Лео. — Тобто кожен опиняється в окремому суб'єктивному світі? Тоді це не зовсім так,

як із наборами, бо ж усі, хто вжив Цукер-К, потрапляє в набір, чоловіки — у Волта, жінки — в Прудку Пет. Але це означає, що тебе тут немає.

Або, — подумав він, — мене. Але в такому разі...

Дівчинка пильно поглянула на Лео, намагаючись оцінити його реакцію.

— Ми не під дією Жуй-Ц, — тихо проказав Лео. — Все це — гіпнотичне всуціль штучно створене псевдосередовище. Ми там, де й були. Досі у твоєму маєтку на Луні. Жуй-Ц не створює ніяких нових всесвітів, і тобі це чудово відомо. Він не дарує ніякої істинної реінкарнації. Це все просто одне велике ошуканство.

Дитина мовчала. Але не зводила з нього погляду; її очі палали холодним ясним вогнем, вона не кліпала.

— Ну ж бо, Палмере, що *насправді* дає Жуй-Ц? — запитав Лео.

— Я ж уже казала, — різко відповіла дитина.

— Це навіть менш реально, ніж Прудка Пет, ніж ефект від нашого препарату. Та й навіть про *це* можна сперечатися, якщо говорити про істинність досвіду, його достовірність на противагу його ж суто гіпнотичній чи то галюцинаторній природі. Тож очевидно, що у вашому випадку про це й мови не буде. Тут явно останне.

— Ні, — заперечила дівчинка. — І краще повірте мені, інакше вам ніколи не вибратися з цього світу живцем.

— У галюцинації померти неможливо, — відказав Лео. — Як і заново народитися. Я повертаюся до «Наборів П. П.».

Він знову рушив до сходів.

— Ідіть, ідіть, — кинула дитина йому вслід. — Мені начхати. Заждіть, і побачите, куди вони вас приведуть.

Лео піднявся сходами й пройшов крізь блискуче кільце.

Його засліпило люте пекуче сонце; у пошуках прихистку він поквапився вулицею до найближчих дверей.

Помітивши його, з даху хмарочоса спустилося реактивне таксі.

— Підвезти, сер? Краще, сідайте. Вже майже полудень.

— Так, дякую. Відвезіть мене до «Наборів П. П.», — хапаючи ротом повітря і майже не в змозі дихати, вичавив із себе Лео. Він ледь заліз до таксі й одразу ж відкинувся на сидінні, відсапуючись у прохолоді, забезпеченій антитермальним щитом.

Таксі здійнялося в повітря. Невдовзі вони вже сідали на злітно-посадковому майданчику центральної будівлі компанії.

Щойно Лео дістався приймальні, він негайно ж наказав міс Глісон:

— Зв'яжись із Меерсоном. Дізнайся, чому він навіть пальцем не поворухнув, щоб мене врятувати.

— Врятувати вас? — перелякалася міс Глісон. — Але, містере Булеро, що трапилося? — Вона пройшла за ним у кабінет. — Де ви були і що...

— Просто виклич Меерсона.

Він сів за знайомий стіл і відчув полегшення. Біс із тим Палмером Елдричем, — подумав Лео і дістав з шухляди улюблену англійську вересову люльку та півфунтову банку голландського плиткового тютюну *Sail*.

Він саме розкурював люльку, коли відчинилися двері і на порозі з боязким і втомленим виглядом з'явився Барні Меерсон.

— Ну? — поцікавився Лео, завзято пахкаючи люлькою.

— Я... — протягнув Барні. Він розвернувся до міс Фугате, яка зайшла за ним, махнув рукою, поглянув на Лео і сказав: — Хай там як, ви повернулись.

— Звісно, я повернувся. Я збудував собі сходи прямо сюди. Може, розповіси, чому ти нічого не зробив? Думаю, ні. Бо ж, як ти кажеш, у цьому не було потреби. Тепер я знаю, що таке цей новий препарат Жуй-Ц. Він, безперечно, гірший, ніж Цукер-К. Я в цьому переконався. Безсумнівно, це звичайний галюциноген. А тепер до справи. Елдрич переконав ООН підтримати Жуй-Ц, стверджуючи, що він дає змогу пережити справжню реінкарнацію, що відповідає релігійним переконанням понад половини членів правління Генеральної асамблеї, а також цього індійського негідника Гепберна-Гілберта. Однак він їх обманув, бо Жуй-Ц нічого такого не дає. Але найгірше те, що Жуй-Ц соліпсистський. Завдяки Цукер-К ти переживаєш справжній міжособистісний досвід, під час того як решта мешканців твого барака... — Він роздратовано замовк. — Міс Фугате, в чому річ? На що ви дивитесь?

— Перепрошую, містере Булеро, але під вашим столом якась істота, — пробурмотіла Роні Фугате.

Нахилившись, Лео зазирнув під стіл.

Між стільницею і підлогою втиснулося якесь створіння; воно дивилося на нього незмигним поглядом зелених очей.

— Геть звідси! — сказав Лео, а тоді розвернувся до Барні: — Знайди якусь лінійку чи віник. Треба чимось його прогнати.

Барні вийшов з офісу.

— Чорт забирай, міс Фугате, — мовив Лео, раз у раз затягуючись люлькою. — Навіть думати не хочу, що воно таке. І що це означає.

Адже це могло означати те, що Елдрич... в образі маленької дівчинки Моніки... мав рацію, коли та сказала: *«Мені начхати. Заждіть, і побачите, куди вони вас приведуть»*.

Створіння вилізло з-під столу й посунуло до виходу. Воно протиснулося під дверима і зникло.

Ще страшніше, ніж глюки. Він таки встиг роздивитися.

— Що ж, — сказав Лео. — Шкода, міс Фугате, але ви можете повертатися у свій офіс. Нам із вами немає жодного сенсу обговорювати план заходів проти нагальної появи Жуй-Ц на ринку. Адже я ні з ким не говорю. Я просто сиджу тут і теревеню сам із собою.

Його охопив похмурий настрій. Елдрич обвів його круг пальця і до того ж продемонстрував справжність, або принаймні видиму справжність, досвіду під впливом Жуй-Ц. Навіть він сплутав його з реальністю. Лише цей страшний, навмисне створений Елдричем жук видав правду.

Інакше, — подумав Лео, — я міг би застрягнути тут довіку.

Як казав Елдрич, провести сто років у цьому ерзацвсесвіті.

Господи, — подумав він, — Палмер Елдрич мене переміг.

— Міс Фугате, — сказав Лео, — прошу, не стійте, повертайтеся у свій офіс.

Він підвівся, підійшов до кулера й набрав у паперовий стаканчик мінеральної води. Несправжня вода для несправжнього тіла, — спало йому на думку. На очах у несправжньої працівниці.

— Міс Фугате, — запитав Лео, — а ви справді коханка містера Меерсона?

— Так, містере Булеро, — кивнула вона. — Як я вам і казала.

— І ви не станете моєю, — похитав він головою. — Бо я надто старий і надто еволюціонований. Але знаєте... звичайно, не знаєте... у цьому всесвіті я маю певну владу, хоч і обмежену. Я можу переробити своє тіло, зробити себе молодим.

Або, — подумав Лео, — зробити старою тебе. Як тобі таке сподобалося б? Він випив воду й жбурнув стаканчик у сміттепровід; не дивлячись на міс Фугате, він подумав: «Ти мого віку. Ба навіть старша. Подивимось. Тобі зараз приблизно дев'яносто два. Принаймні в цьому світі. Ти постаріла, тут... Час збіг для тебе швидше, бо ти відмовила мені, а я не люблю, коли мені відмовляють. А взагалі, тобі вже понад сотню, ти зморщена, висхла, беззуба і сліпа. Ти — річ».

Позаду почувся сухий скрегіт, вдих. І тремтячий різкий голос, схожий на крик переляканої пташки:

— О, містере Булеро...

Я передумав, — подумав Лео. Ти така, як і була; беру свої слова назад, гаразд? Він озирнувся й побачив Роні Фугате чи принаймні те, що стояло на тому місці, де вона була востаннє. Павутиння, переплетені грона сірих грибів, що утворювали хиткий стовбур... Він побачив голову з впалими щоками, мертвими очицями, сповненими м'якого білого слизу, що скрапував густими повільними слізьми; ці очі намагалися благодати, проте не могли, оскільки не мали змоги його побачити.

— Ти така, як і була, — різко сказав Лео і заплющив очі. — Скажеш мені, коли все закінчиться.

Кроки. Чоловічі. Це Барні знову зайшов у кабінет.

— Господи, — заляк він на місці.

— Вона ще не повернула собі звичного вигляду? — не розплющуючи очей, запитав Лео.

— *Вона?* Де Роні? І що це таке?

Лео розплющив очі.

То була не Роні Фугате, навіть не її древня подоба; то була калюжа, але не води. Ця калюжа була жива, і в ній плавали гострі зазублені сірі скалки.

Густа тваниста субстанція, яка спершу поволі розтікалася навсібіч, враз затремтіла й зібралась до купи; тверді шматки сірої речовини, що плавали посередині калюжі, сплелися в грубу кулю, увінчану перекрученими і сплутаними пасмами волосся. Проступили розмиті обриси порожніх очиць; поступово з'являвся череп якоїсь майбутньої форми життя: це чудовисько ожило згідно з підсвідомим бажанням Лео, аби дівчина відчула на собі найжахливіші аспекти еволюції.

Заклацала щелепа, відкриваючись і закриваючись так, ніби хтось смикав за огидні невидимі дроти; не припиняючи дрейфувати в калюжі, вона проквакала:

— Бачте, містере Булєро, вона стільки не прожила. А ви про це й не подумали.

Голос, поза сумнівом, належав не Роні Фугате; хай навіть віддалено, проте він нагадував голос Моніки, що долинав мовби з далекого протилежного кінця навощеної мотузки.

— Ви схотіли, щоб їй було за сотню років, а вона доживе лише до сімдесяти. Тож вона вже тридцять років як була мертва, коли ви вирішили її оживити. Ось, чого ви захотіли. Ба навіть гірше...

Беззубі щелепи загойдалися, і на нього витріщилися порожні очиці.

— Вона еволюціонувала не за життя, а вже лежачи в землі.

Череп припинив пищати й поступово розвалився; його частини розпливлися врізнобіч, і видимість живої подоби знову зникла.

— Лео, витягни нас звідси, — за якийсь час проказав Барні.

— Гей, Палмере, — мовив Лео, не надто володіючи своїм голосом, що від страху зазвучав по-дитячому: — Гей, знаєш що? Я здаюсь. Справді.

Килим під його ногами враз зогнив, зробився схожим на кашу, після чого пустив паростки, ожив і проріс зеленими стеблами; Лео побачив, що той перетворюється на траву. Затим, перетворившись на пил, обвалилися стіни і стеля; їхні рештки безшумно, мов попіл, осипалися долі. Вгорі з'явилося спокійне, незаймане блакитне небо.

З кийком на колінах на траві сиділа Моніка; поряд з нею стояв портфель із доктором Смайллом.

— Ви хочете лишити містера Меерсона? — поцікавилася дівчинка. — Я так не думаю. Я приберу його разом з усім, що ви створили. Гаразд?

Вона усміхнулася.

— Гаразд, — задихаючись від хвилювання, погодився Лео.

Пороззиравшись навкруги, він не побачив нічого, крім зеленої рівнини; навіть пил, з якого склалися «Набори П. П.», сама будівля і люди всередині неї, увесь кудись зник, за винятком тонкого шару на його руках і піджаку; Лео машинально обтрусився.

— Бо ти порох, — мовила Моніка, — і до пороху...

— Гаразд! — гучно сказав він. — Зрозуміло. Не треба забивати мені цим голову. Отже, все було по-справжньому. То й що? Чорт забирай, Елдрич, ти мене переконав: ти

можеш робити тут усе, що тобі заманеться, а я тут — ніщо, просто фантом.

Він відчув, як його охопила ненависть до Палмера Елдрича, і подумав: «Якщо я коли-небудь звідси виберусь, якщо мені вдасться від тебе, паскудо, втекти...»

— Годі, годі, — з вогником в очах зупинила його дівчинка. — Я не радила б вам так висловлюватися, та ви й не будете, адже я вам цього не дозволю. Я навіть не казатиму, що я зроблю, якщо ви не припините, але, містере Булеро, ви ж мене знаєте, чи не так?

— Так, — відказав Лео.

Він відійшов на кілька кроків, дістав хусточку й витер піт з верхньої губи, шиї і ямки під адамовим яблуком, де так важко було голитися вранці. Боже, — подумав він, — допоможи мені. Допоможеш? Бо ж якщо так, якщо Ти зможеш дістатися цього світу, я зроблю все, що завгодно, все, що забажаєш; я більше не боюсь, мені зле. Це вб'є моє тіло, навіть якщо воно лише ектоплазма, фантом.

Лео зігнувся вдвоє, і його знудило; він зблював на траву. Це тривало доволі довго — принаймні так здавалося, — але врешті йому покращало; він спромігся розвернутися і повільним кроком пішов назад до дитини, яка сиділа поруч зі своїм портфелем.

— Умови, — рішуче сказала дівчинка. — Зараз ми узгодимо точні умови ділової співпраці наших компаній. Нам потрібна твоя пречудова мережа рекламних супутників, а також система транспортування з найсучаснішими міжпланетними кораблями та колосальні плантації на Венері. Булеро, нам потрібно все. Ми вирощуватимемо наш лишайник там, де зараз росте Цукер-К, перевозитимемо його тими самими кораблями, продаватимемо

його колоністам через тих самих умілих і досвідчених пушерів, з якими працюєш ти, а рекламуватимуть його такі профі, як Аллен і Шарлотта Фейни. Цукер-К і Жуй-Ц не конкуруватимуть, адже постачатиметься лише один продукт — Жуй-Ц. Ти підеш у відставку. Лео, ти мене зрозумів?

— Звісно, — відказав Лео. — Я все почув.

— То ти зробиш це?

— Гарзд, — сказав він. І накинувся на дитину.

Він схопив її руками за горло і почав душити. Дівчинка мовчки, стиснувши губи, незворушно дивилася на нього, навіть не намагаючись боротися, дряпатися чи вириватися. Лео душив її так довго, що йому почало здаватися, ніби його руки приросли до неї й залишаться на її шиї навіки, мов вузлувате коріння якоїсь древньої, хворої, проте досі живої рослини.

Коли він відпустив її, дівчинка вже була мертва. Її тіло подалося вперед, а тоді похилилось і впало набік, завмерши горілиць на траві. Жодної крові. Навіть жодної ознаки боротьби, хіба що горло потемніло, вкрилося плямами й набуло чорно-червоного кольору.

Лео підвівся й задумався: «То вдалося мені чи ні? Якщо він... вона чи воно, хай що це було... померло тут, то чи йому справді кінець?»

Втім, симульований світ нікуди не зник. Хоча він очікував, що той згасне разом із її, тобто Елдрича, життям.

Збитий з пантелику, Лео вклякнув на місці, приношуючись до повітря й дослухаючись до звуків вітру вдалині. *Ніщо* не змінилося, крім того, що дівчинка померла. Але чому? Що стало йому на заваді? Це було неймовірно, але він помилився.

Нахилившись, він увімкнув доктора Смайла.

— Поясни мені, — сказав Лео.

— Містере Булеро, він помер тут, — слухняно пропищав доктор Смайл. — Але в маєтку на Луні...

— Гаразд, — грубо обірвав його Лео. — Тоді скажи, як мені звідси вибратися. Як мені повернутися на Луну, у... — він махнув рукою. — Ну ти зрозумів, про що я. У дійсність.

— Зараз Палмер Елдрич, попри неабияке розчарування і гнів, внутрішньовенно вводить вам речовину-антидот до попередньої ін'єкції Жуй-Ц. Незабаром ви повернетесь, — пояснив доктор Смайл і додав: — Тобто за часовими мірками того світу зовсім скоро, навіть миттєво. Однак у цьому...

Він фиркнув від сміху.

— Цей період може видатися довшим.

— *Наскільки* довшим?

— О, можуть сплинути роки, — відказав доктор Смайл. — Але цілком імовірно, що менше. Дні... місяці... Відчуття часу суб'єктивне, тож побачимо. Ви зі мною згодні?

Втомлено сівши поряд із тілом дитини, Лео зітхнув, схилив голову і приготувався чекати.

— Якщо зможу, то складу вам компанію, — сказав доктор Смайл. — Але боюсь, без анімованої присутності містера Елдрича...

Лео зауважив, що його голос зробився слабкішим, а мовлення — повільнішим.

— Ніщо не здатне підтримати цей світ, — кволо протягнув він, — крім містера Елдрича. Тож я боюсь...

Голос психіатра повністю затих.

Зосталася тільки тиша. Тепер не було чути навіть вітру вдалині.

Як довго? — запитував Лео себе. Аж раптом йому стало цікаво, чи здатний він, як і раніше, створювати речі.

Вимахуючи руками, мов натхненний диригент, він спробував створити реактивне таксі.

Врешті в повітрі перед ним проступили неясні обриси. Нематеріальні, некольорові, майже прозорі; Лео підвівся, підійшов ближче і знову доклав усіх можливих зусиль. На якусь мить здалося, що машина набула кольору і стала справжньою, але враз усе завмерло; мов непотрібна хітинова шкаралупа, вона впала долі й розлетілася на друзки. Шматки, у кращому разі всього-навсього двовимірні, вибухали й розпадалися на подерті клапті... Він відвернувся і з відразою рушив геть. Бедлам та й годі, — понуро подумав Лео.

Він продовжував безцільно кудись іти, доки зненацька не натрапив серед трави на щось мертве; помітивши якийсь створіння, Лео обережно наблизився до нього. Ось, — подумав він, — останній доказ того, що я зробив.

Лео копнув мертвого глюка; носак його черевика пройшов наскрізь, і він з огидою відступив назад.

Рушивши далі, тримаючи руки в кишенях, він заплющив очі і ще раз помолився, але цього разу не настільки впевнено; спершу з'явилося лише непевне бажання, та згодом усе стало ясно. Я знищу його в реальному світі, — сказав собі Лео. Не тільки тут, як я вже зробив, але й так, як напишуть у гомеозетах. Не заради себе, не заради того, щоб врятувати «Набори П. П.» і торгівлю Цукер-К. А заради... і він знав, що мав на увазі... всіх мешканців системи. Адже Палмер Елдріч — загарбник, і зрештою всі ми так закінчимо, опинившись тут, посеред пустелі мертвих потвор, що розпалися на друзки; ось вона, обіцяна Гепберну-Гілберту «реінкарнація».

Якийсь час він блукав, але незабаром повернувся до портфеля з доктором Смайлом.

Над портфелем щось схилилося. Людина або майже людина.

Помітивши його, істота випросталась; зблиснувши лисою головою, вона здивовано на нього поглянула. А затим підхопилася й помчала геть.

Проксимець.

Спостерігаючи за його втечею, Лео подумав, що тепер все стало дещо зрозумілішим. Це місце населив такими істотами Палмер Елдріч; він досі був тісно з ними пов'язаний; навіть тепер, коли повернувся до рідної системи. Те, що трапалося щойно, дало змогу зазирнути в глибини його розуму; Палмер Елдріч міг навіть не знати, чим саме заселив свій галюцинаторний світ... Той проксимець міг виявитися для нього такою ж несподіванкою.

Звісно, якщо це не Проксима.

Можливо, було б добре піти за ним.

Він рушив у тому напрямку і, як йому здалося, не спинався протягом кількох годин; навкруги не було нічого, крім трави під ногами й рівної лінії горизонту. Але врешті-решт він усе ж помітив попереду якусь річ; Лео пішов до неї і зрозумів, що перед ним корабель. Спинившись, він здивовано його розглядав. Цей корабель був точно не з Терри, але й не з Проксими також.

Таких просто не існувало в жодній із систем.

Як і двох істот, що відпочивали біля нього; йому ще ніколи не доводилося бачити таких створінь. Високі, стрункі, зі схожими на очерет кінцівками та гротескними яйцеподібними головами, вони навіть з відстані здавалися представниками на диво витонченої високо-еволюційованої раси, — подумав Лео, — і все ж, судячи

із зовнішнього вигляду, радше спорідненої з землянами, ніж із проксимцями.

Піднявши руку у привітанні, він рушив до них.

Озирнувшись, одна з істот побачила його, роззявила від здивування рота і штовхнула ліктем товариша; вони обоє вирячилися на нього, і перша істота мовила:

— Боже, Алеку, це ж одна зі старих форм життя. Ну з цих, ти зрозумів, з недолюдей.

— Еге ж, — погодилася друга.

— Зачекайте, — мовив Лео Булеро. — Ви говорите мовою землян, англійською двадцять першого сторіччя... А отже, колись ви точно бачили землян.

— Землян? — перепитала істота на ім'я Алек. — Та ж ми — земляни. А ти хто, в біса, такий? Певно, один з тих виродків, що вимерли кілька століть тому. Ну, може, й не століть, але вже точно давно.

— Вочевидь, на цьому супутнику досі існує їхній анклав, — припустила перша істота і поцікавилася в Лео: — Як багато вас, первісних людей, окрім тебе? Ходи ближче, друже. Ми не завдамо тобі шкоди. Серед вас є жінки? Ви здатні розмножуватися?

Своєму товаришеві істота сказала таке:

— Це тільки так здається, що минули століття. Ти ж маєш пам'ятати, що ми еволюціонували на сотню тисяч років уперед за один сеанс. Якби не Денкмаль, ці первісні люди й дотепер були б...

— Денкмаль, — повторив Лео. Отже, вони були кінцевим результатом Е-терапії; минуло зовсім небагато часу, можливо, всього кілька десятиліть. Утім, він теж відчував, що між ними прірва, щонайменше в мільйон років, хоча насправді це була лиш ілюзія; після завершення терапії він і сам міг би стати схожим на них. Хіба що

вони не мали хітинової шкіри, а це була одна з ключових змін у зовнішньому вигляді еволюціонованих людей.

— Я відвідую його клініку, — сказав він їм. — Раз на тиждень. У Мюнхені. Я еволюціоную. Це впливає і на мене.

Підійшовши до них впритул, Лео уважно їх оглянув.

— Але де покрив? — запитав він. — Для захисту від сонця.

— О, цей період позірного потепління закінчився, — зневажливо махнувши рукою, сказала істота на ім'я Алек. — Його влаштували проксимці у змові з Ренегатом. Ну ти, мабуть, знаєш. Хоча, може, й ні.

— З Палмером Елдричем? — уточнив Лео.

— Еге ж, — кивнув Алек. — Але ми його знищили. Правду кажучи, на цьому самому супутнику. Тепер це святиня... Не для нас, звісно, а для проксимців. Вони прокрадаються сюди, щоб вшанувати його. Не помічав їх часом? Ми маємо їх арештовувати. Це територія Сонячної системи. Вона належить ООН.

— А це супутник якої планети? — запитав Лео.

Обидва еволюціонованих землянина усміхнулися.

— Терри, — відповів Алек. — Він штучний. Називається «Сигма 14-Б». Збудований багато років тому. Хіба у твій час його не було? Мав би бути. Він справді старий.

— Здається, був, — сказав Лео. — Отже, ви можете відвезти мене на Землю?

— Звісно, — ствердно кивнули обоє еволюціонованих землян. — До речі, ми відлітаємо за пів години. Заберемо вас із собою. Тебе і решту твого племені. Тільки скажи, де ви є.

— Тут тільки я, — роздратовано відказав Лео, — і ми так чи так не плем'я. Ми ж не з доісторичних часів.

Йому стало цікаво, як він потрапив у це майбутнє. Чи, може, це також була ілюзія, створена майстерним галюцинатором Палмером Елдричем? Чому він вважає, що це щось більш реальне, ніж маленька Моніка, глюки чи штучна будівля «Наборів П. П.», у якій він побував... побував і побачив, як вона розвалилась? А тепер Палмер Елдрич уявив собі майбутнє; це були химерні витвори його блискучої творчої уяви, якими він розважався, чекаючи у своєму маєтку на Луні, доки мине дія внутрішньовенної ін'єкції Жуй-Ц. Не більше.

Насправді ж, навіть звідти, де він стояв, крізь корабель ледь-ледь прозирала лінія горизонту; корабель був трішечки прозорим, недостатньо матеріальним. Як і двоє еволюціонованих землян; вони коливалися в ледь помітному, проте повсюдному русі, що нагадало Лео часи, коли він страждав на астигматизм, ще до того, як йому за допомогою хірургічного втручання пересадили цілком здорові очі. Жоден з них не займав фіксованого місця в просторі.

Він простягнув першому землянину руку.

— Я хотів би потиснути вам руки, — промовив Лео. Усміхнувшись, землянин Алек простягнув у відповідь свою.

Рука Лео пройшла крізь Алекову й опинилася з іншого боку.

— Гей, — насупився Алек, і рвучко, мов поршень, відсмикнув руку. — Це ще що таке? Цей тип несправжній, — сказав він своєму товаришеві. — І як це ми не подумали? Він же... як їх там називали? Тих, хто жував той сатанинський наркотик, привезений Елдричем з Проксими. *Жуець*. Точно. Він — фантазм.

Алек поглянув на Лео.

— Я? — ослабили голосом перепитав той і раптом зрозумів, що Алек мав рацію. Його справжнє тіло — на Луні; насправді його тут не було.

Але хто в такому разі ці двоє еволюціонованих землян? Можливо, вони не були конструктами нестримної уяви Елдрича; що, як лише вони перебували тут насправді? Тим часом Алек не зводив з нього очей.

— А знаєш, — сказав Алек своєму товаришеві, — цей *жуець* здається мені знайомим. Я бачив його фото в гомеозетах. Точно. Як тебе звать, *жуйцю*? — запитав він Лео й зміряв його різкішим та уважнішим поглядом.

— Лео Булеро, — відповів той.

Обоє землян ледь не підскочили від несподіванки.

— Гей, — вигукнув Алек, — не дивно, що він видався мені знайомим. Це вбивця Палмера Елдрича! Та ти, друже, герой, — сказав він Лео. — Хоча, б'юсь об заклад, тобі про це невідомо, адже ти лише *жуець*, адже так? І повернувся сюди, бо це історичне місце, де...

— Він не повернувся, — урвав його товариш. — Він з минулого.

— Але ж однаково може повернутися, — заперечив Алек. — Для нього це друге пришестя, після його часів. Він повернувся... гаразд? Можна ж так сказати? Ти повернувся сюди, бо це місце пов'язане зі смертю Палмера Елдрича, — пояснив він Лео, а тоді розвернувся й побіг до корабля. — Я розповім про це гомеозетам, — крикнув він. — Можливо, вони зможуть тебе сфотографувати... Тебе, привида «Сигми 14-Б».

Алек завзято махнув рукою.

— Тепер це місце стане по-справжньому туристичним. Але стережись: можливо, привид Елдрича, тобто його *жуець*, з'явиться тут також. Щоб помститися тобі.

На цих словах він трохи спохмурнів.

— Уже з'явився, — відказав Лео.

Алек спинився й повільно повернувся.

— Уже з'явився? — Він знервовано озирнувся навкруги. — Де він? Деся поблизу?

— Він мертвий, — сказав Лео. — Я його вбив. Задушив.

Стосовно цього він не відчував нічого, крім втоми. Та й хіба можна почуватися піднесено після того, як когось уб'єш, тим паче дитину?

— Вони змушені повторювати це вічно, — з квадратними від здивування очима проказав Алек і похитав своєю величезною яйцеподібною головою.

— Нічого я не повторював. Це було вперше, — мовив Лео. А тоді подумав: «І не по-справжньому. Це ще має статись».

— Ти хочеш сказати, — протягнув Алек, — що...

— Я все ще маю це зробити, — скрипнув зубами Лео. — Але один із моїх консультантів у відділі пре-моди стверджує, що чекати недовго. Ймовірно, недовго.

Він ніколи не забував про те, що це не було лише ймовірним. І Елдрич знав про це також; потрібно було немало часу, щоб просто тут і зараз розповісти про всі зусилля Елдрича; той всіляко намагався відвернути свою смерть, — принаймні Лео так здавалося.

— Ходімо, — покликав його Алек, — покажемо тобі меморіальну дошку.

Двоє землян пішли вперед; Лео неохоче рушив за ними.

— Проксимці, — кинув Алек через плече, — постійно намагаються цей пам'ятник... як його... окревнити.

— Осквернити, — виправив його товариш.

— Так, — кивнув Алек і зупинився. — А ось і він.

Перед ними стояла імітація гранітної колони, вона вражала; на рівні очей була надійно закріплена мідна дошка. Лео мимохіть прочитав напис:

НА ЗГАДКУ ПРО ТЕ, ЩО В 2016 РОЦІ
ВІД Р. Х. НЕПОДАЛІК ЦЬОГО МІСЦЯ
ГЕРОЙ ДЕВ'ЯТИ ПЛАНЕТ НА ІМ'Я ЛЕО
БУЛЕРО З ТЕРРИ В ЧЕСНОМУ ДВОБОЇ
ПОЗБАВИВ ЖИТТЯ ВОРОГА СОНЯЧНОЇ
СИСТЕМИ ПАЛМЕРА ЕЛДРИЧА.

— Еге-ге, — вигукнув мимоволі вражений Лео. Він прочитав напис ще раз. І ще раз. А відтак почасти сам до себе проказав: — Цікаво, чи бачив це Палмер.

— Якщо він *жуєць*, то, мабуть, бачив, — відказав Алек. — Оригінальна форма Жуй-Ц видобувала те, що виробник — власне Елдрич — назвав «часовими обертонами». Це ти зараз. Ти обіймаєш певне місце через багато років після власної смерті. В будь-якому разі я гадаю, що ти вже помер.

І перепитав у товариша:

— Лео Булеро ж уже помер, так?

— Чорт, звісно, — сказав той. — Кілька десятиліть тому.

— Взагалі, мені здається, що я читав... — почав Алек, але раптом, поглянувши Лео за спину, замовк і штурхнув свого товариша ліктем. Лео розвернувся і побачив, у чому річ.

До них наближався захлялий худючий пес із шерстю неприємного білого кольору.

— Твій? — запитав Алек.

— Ні, — відповів Лео.

— Схожий на пса-жуєця, — мовив Алек. — Бачте, він трохи прозорий.

Утрюх вони спостерігали, як той підступив до них, протрусив повз і попрямував до пам'ятника.

Взявши камінець, Алек жбурнув ним у пса; камінець пройшов крізь тварину і впав на траву позаду неї. Це був пес-жуєць.

На їхніх очах пес став біля пам'ятника, на якусь мить неначе задивився на меморіальну дошку, а тоді...

— Обсирає! — почервонівши від злості, закричав Алек.

Він кинувся до пса, вимахуючи руками й намагаючись його копнути, а тоді потягнувся по лазерний пістолет на поясі, але від хвилювання схибив і не зміг схопити його за руків'я.

— Оскверняє, — виправив його товариш.

— Це Палмер Елдрич, — сказав Лео.

Елдрич виявляв свою зневагу до пам'ятника та відсутність страху перед майбутнім. Такий пам'ятник ніколи не встановлять. Пес спокійнісінько побрів геть, доки двоє еволюціонованих землян марно лаялися йому вслід.

— Це точно не твій собака? — підозріло запитав Алек, зиркнувши на Лео. — Бо схоже, ти тут єдиний жуєць.

Лео спробував пояснити їм, що трапилося; було важливо, щоб вони зрозуміли. Аж раптом ні з того ні з сього двоє еволюціонованих землян зникли; трава, пам'ятник, пес... — усе просто розчинилося в повітрі, немовби хтось клацнув перемикачем, який проектував, стабілізував і забезпечував їхнє існування. Лише порожній білий простір, сліпучий зблиск, неначе з проектора вийняли 3-D слайд. Світло, що лежить в основі гри явищ, яку ми називаємо «реальністю», — подумав Лео.

За мить він виявив, що сидить у порожній кімнаті маєтку Палмера Елдрича на Луні перед столом з електронним приладом.

— Так, я бачив пам'ятник, — сказав пристрій, якийсь хитромудрий апарат. — Він є у приблизно сорока п'яти відсотках версій майбутнього. Шансів дещо менше, ніж п'ятдесят на п'ятдесят, тож я не надто переймаюсь. Сигару?

Апарат знову простягнув Лео сигару.

— Ні.

— Я відпущу тебе. Ненадовго. Десь на добу. Можеш повертатися на Терру, у крихітний офіс своєї нікчемної компанії. І поки будеш там, я хочу, щоб ти обдумав ситуацію. Тепер ти відчув потужність Жуй-Ці і розумієш, що твою допотопну Цукер-К із ним навіть не зрівняти. Ба більше...

— Хрін там, — сказав Лео. — Цукер-К набагато краща.

— Ну, ти все одно подумай, — упевнено відказав пристрій.

— Добре, — погодився Лео і не без зусиль підвівся.

Невже він справді побував на штучному супутнику Землі «Сигма 14-Б»? Хай над цим попрацює Фелікс Блау; експерти мають відстежити. Зараз цим перейматися не варто. Нагальна проблема й без того доволі серйозна; він досі перебував під контролем Палмера Елдрича.

Він міг піти, тільки якщо Елдрич вирішить його відпустити. Така вона, неприкрита реальність, хоч як неприємно було це визнавати.

— Лео, — сказав пристрій, — я хочу наголосити, що змиловився над тобою. Я міг би... скажімо, поставити крапку у твоєму доволі короткому житті. Будь-якої миті. І з огляду на це очікую... радше наполягаю... аби ти дуже серйозно подумав, щоб віддячити мені тим самим.

— Я вже сказав, що подумаю, — відрубав Лео.

Він почувався дратівливим, неначе випив забагато кави, і хотів забратися звідти якомога швидше; відчинив двері й вийшов у коридор.

Не встиг він зачинити за собою двері, як прилад сказав йому навздогін:

— Лео, якщо ти не захочеш приєднатися до мене, *я не чекатиму*. Я тебе вб'ю. Я буду змушений зробити це, щоб врятувати себе. Ти зрозумів?

— Зрозумів, — відповів Лео і зачинив двері.

Як і я, — подумав він. Буду змушений убити тебе... чи, можливо, нам обом варто висловлюватися не так буквально, як там кажуть про тварин: *приспати*?

І я змушений зробити це не лише для того, щоб врятувати себе, але й усіх мешканців системи; ось на що спираюся я. Наприклад, тих двох еволюціонованих солдатів із Терри, на яких я натрапив біля пам'ятника. Аби їм було що охороняти.

Він повільно рушив коридором. У протилежному кінці стояли репортери гомеозет; вони досі не полетіли і навіть не взяли інтерв'ю... Час майже не сплив. Отже, щодо цього Палмер казав правду.

Приблизившись до репортерів, Лео розслабився і відчув себе суттєво краще. Можливо, тепер йому вдасться звідси вибратися; можливо, Палмер Елдріч справді його відпустив. Він знову зможе жити, відчувати запахи, бачити й пити.

Але в глибині душі Лео розумів, що це не так. Елдріч ніколи його не відпустить; спершу хтось із них мусить померти.

Він лише сподівався, що ця доля спіткає не його. Однак, попри бачений пам'ятник, інтуїція підказувала йому, що цілком може статися і навпаки.

Двері в кабінет Барні Меерсона розчахнулися, і на порозі з'явився Лео Булеро, згорблений від втоми й виснажений подорожжю.

— Ти навіть не спробував мені допомогти.

Барні помовчав і відповів:

— Так.

У поясненнях не було сенсу, і не тому, що Лео не зрозумів чи не повірив би, а з огляду на саму причину. Цього просто було недостатньо.

— Меерсон, тебе звільнено, — сказав Лео.

— Гаразд.

Головне, що я живий, — подумав він. А якби полетів по Лео, то зараз мене б не було. Онімілими пальцями Барні почав збирати зі столу свої особисті речі та складати їх у порожню коробку для зразків.

— Де міс Фугате? — запитав Лео. — Вона обійме твою посаду.

Підійшовши до Барні, він поглянув на нього впритул.

— Чому ти не прилетів по мене? Барні, назви бодай одну причину, чорт забирай!

— Я зазирнув у майбутнє. Це забагато мені коштувало б. Я заплатив би за це життям.

— Але ж не було потреби летіти особисто. Це — велика компанія... Ти міг би набрати команду, а сам залишився би тут. Хіба ні?

Саме так. Але він про це навіть не подумав.

— Отже, ти хотів, щоб мені настав кінець, — виснував Лео. — Іншого пояснення я не бачу. Чи, може, ти прагнув цього несвідомо? Так?

— Мабуть, так, — визнав Барні. Адже він точно про це не думав. Так чи так, Лео мав рацію; інакше чому він не взяв відповідальності на себе, не зібрав озброєної команди, як йому радив Фелікс Блау, і не послав її з «Наборів П. П.» на Луну. Це рішення було таке очевидне. Таке просте.

— У володіннях Палмера Елдрича я пережив щось страшне, — сказав Лео. — Барні, він клятий чаклун. Що він зі мною тільки не робив? Нам з тобою таке годі й уявити. Наприклад, він перетворився на маленьку дівчинку, показав мені майбутнє, — проте, можливо, це вже ненавмисно, — сотворив цілий всесвіт із жахливою потворою під назвою глюк, примарним Нью-Йорком, а також тобою і Роні. Бедлам та й годі.

Він втомлено похитав головою.

— Що робитимеш далі?

— Існує лише одне місце, куди я можу податись.

— І куди ж? — насторожено поглянув на нього Лео.

— Є лиш одна людина, якій можуть знадобитися мої здібності в галузі пре-моди.

— Тоді ти станеш моїм ворогом!

— Вже став. Принаймні можете так вважати.

Він був готовий визнати, що Лео вчинив справедливо, цілком правильно розтлумачивши його бездіяльність.

— У такому разі я дістанусь і до тебе, — сказав Лео. — Разом із цим безумним чаклуном, так званим Палмером Елдричем.

— Чому так званим?

Барні кинув на нього швидкий погляд і припинив збирати речі.

— Бо я більш ніж переконаний, що він — не людина. Я навіть не бачив його, хіба під впливом Жуй-Ці. В усіх інших випадках він спілкувався зі мною через електронне розширення.

— Цікаво, — сказав Барні.

— Ще б пак. А ти, продажна душе, збираєшся влаштуватися до нього на роботу. Незважаючи на те, що він, можливо, проксимець у перуці або якась ще гірша штука, яка потрапила до нього на корабель у далекому космосі, зжерла його і зайняла його місце. Якби ти бачив тих глюків...

— Тоді, заради Бога, *не змушуйте мене*, — мовив Барні. — Залиште мене тут.

— Не можу. Тільки не після того, як ти мене зрадив.

Лео відвів погляд і швидко проковтнув клубок у горлі.

— Я не хотів би на тебе злитися, не хотів би вчиняти так холоднокровно, але...

Він безсило стиснув кулаки.

— Це було жахливо. Він майже зламав мене. А тоді я натрапив на цих двох еволюціонованих землян, і це мені допомогло. Доки Елдрич не з'явився у подобі пса і не обісцяв пам'ятник.

Лео різко скривився.

— Мушу визнати, що він виразно продемонстрував своє ставлення, свою зневагу.

І немовби звертаючись сам до себе, додав:

— Він вірить у свою перемогу, у те, що навіть, попри меморіальну дошку, боятися йому нічого.

— Побажайте мені удачі, — сказав Барні і простягнув руку; вони швидко обмінялися традиційним рукостисканням, і Меерсон вийшов з кабінету, оминув стіл своєї секретарки та рушив центральним коридором. Він почувався порожнім, набитим якимось нічийним нікчемним мотлохом, наприклад, соломою. І все.

Поки він чекав на ліфт, до нього підбігла захекана Роні Фугате зі схвильованим виразом на ясному обличчі.

— Барні... він тебе звільнив?

Меерсон кивнув.

— Ой леле, — проказала вона. — І що тепер?

— Тепер я перекинуся на інший бік. Хоча невідомо, чи це на краще, — відказав він.

— Але як же ми житимемо разом, якщо я працюватиму на Лео, а ти...

— Не маю ані найменшого уявлення, — сказав Барні.

Прибув автоматичний ліфт, і він зайшов усередину.

— Побачимося, — попрощався Барні й натиснув на кнопку; двері зачинилися й закрили від нього Роні. Побачимося в місці, яке неоохристияни називають пеклом, — подумки додав він. Мабуть, не раніше. Якщо, звісно, не вважати, що пекло вже настало, а це цілком імовірно.

Діставшись наземного поверху, він вийшов з будівлі «Наборів П. П.», став під антитермальним щитом і почав виглядати таксі.

Щойно навпроти входу спинилося таксі і він рушив до нього, як його хтось гукнув:

— Барні, зачекай.

— Ти з глузду з'їхала, — відказав він. — Повертайся. Не відмовляйся від своєї перспективної кар'єри заради того, що лишилось від мене.

— Ми ж збиралися працювати разом, пам'ятаєш? — мовила Роні. — Щоб, як я сказала, зрадити Лео. Чому б нам не продовжити співпрацю?

— Усе змінилося. І все через моє неморальне, хворобливе небажання, чи то неспроможність, називай як хочеш, полетіти на Луну й допомогти Лео.

Тепер Барні дивився на свій вчинок інакше, без зайвого співчуття.

— Боже, та не потрібен я тобі, — сказав він дівчині. — Колись ти можеш опинитися в скрутній ситуації і потребуватимеш моєї допомоги, а я вчиню з тобою точнісінько так само, як із Лео: дивитимусь, як ти тонеш, і не поворухну навіть пальцем.

— Але ж твоє власне життя було під...

— А так завжди, — зауважив він. — Коли щось робиш. Саме так і називається комедія, в якій ми — актори.

Втім, це його не виправдало, принаймні, в її очах. Барні сів у таксі, машинально назвав адресу свого конапту, відкинувся на сидінні, і авто злетіло у випалене вогнем полудневе небо. Далеко внизу, під антитермальним щитом, стояла Роні Фугате і, прикриваючи долонею очі, дивилася вслід. Без сумніву, з надією, що він передумає і повернеться.

Проте він цього не зробив.

Потрібна певна сміливість, — подумав Барні, — щоб зазирнути собі в очі й сказати прямо: «я прогнів». Я вчинив зле і зроблю так знову. Це не випадковість; це був вияв мого справжнього, істинного «я».

Невдовзі таксі почало готуватися до посадки; він поліз до кишені по гаманець, аж раптом виявив, що

це не його конапт; у паніці він спробував зрозуміти, куди прилетів. За мить все стало на свої місця. Це був конапт 492. Він дав таксі адресу Емілі.

Вжух! Назад у минуле. Коли речі мали сенс. Коли в мене була робота, — подумав він, — коли я розумів, чого хочу від майбутнього, і навіть у глибині душі знав, від чого заради цього готовий відмовитися, знав, що відкинути, що принести в жертву... і заради чого. Однак тепер...

Тепер він пожертвував своєї кар'єрою заради того, щоб, як йому в певний момент здавалося, врятувати собі життя. Тож за логікою колись так само заради свого життя він пожертвував Емілі; все просто. Що може бути зрозуміліше. Не заради ідеалістичної мети, не по-пуританськи, не заради виконання високого кальвіністського обов'язку; просто керуючись інстинктом, притаманним кожному хробаку, не більше. Господи! І я зробив це: поставив себе вище спершу за Емілі, а тепер і за Лео. Що я за людина? І як я чесно їй зізнався, наступною буде Роні. Це неминуче.

Можливо, Емілі мені допоможе, — подумав він. Можливо, я опинився тут саме тому. Вона завжди зналася на таких речах; вміла бачити крізь ілюзії самовиправдання, якими я тішив себе, аби лиш не зазирати в очі правді. І звісно, через це я тільки дужче хотів її спекатися. Правду кажучи, такій людині, як я, вже цього було достатньо. Але... можливо, тепер я до цього готовий.

За мить він уже стояв перед дверима Емілі й тиснув на кнопку дзвінка.

Якщо вона вважає, що мені треба податися до Палмера Елдріча, я так і зроблю, — міркував він. А якщо ні, то ні. Але вона і її чоловік уже працюють на Елдріча;

то хіба можуть вони, не кривлячи душею, мене відмовити? Отже, це питання вирішене. І можливо, я знав про це й сам.

Двері відчинилися. На нього вельми здивовано поглянула Емілі, одягнута в синю заляпану як мокрою, так і сухою глиною спецівку.

— Привіт! — сказав він. — Лео мене звільнив.

Він зачекав, але вона нічого не відказала.

— Можна зайти?

— Так.

Вона впустила його до квартири; посеред вітальні, як і раніше, купу місця займав знайомий йому гончарний круг.

— Я працювала. Рада тебе бачити, Барні. Якщо хочеш випити кави, то доведеться...

— Я прийшов спитати твоєї поради, — сказав він. — Але тепер вирішив, що це необов'язково.

Він підійшов до вікна, поставив свою напхом напхану коробку для зразків і визирнув надвір.

— Не заперечуєш, якщо я працюватиму? Мені спала на думку хороша ідея, ну чи принаймні вона мені такою здалася.

Емілі потерла лоба й помасажувала очі.

— А от тепер навіть не знаю... та й втома розбирає. Цікаво, чи не пов'язане це з Е-терапією?

— Еволюційною терапією? Ти записалась?

Він одразу ж розвернувся й пильно на неї поглянув; чи не змінилася вона фізично?

Йому здалося — але можливо, це тому, що він давненько її не бачив, — наче риси її обличчя погрубшали.

Вік, — подумав він. Утім...

— І як воно?

— Ну, я була лише на одному сеансі. Але знаєш, у голові каша. Не вдається ніяк зосередитися. Всі ідеї наче перемішалися.

— Краще тобі від неї відмовитися. Навіть попри те, що це модно, й до цього вдаються всі, хто хоч чогось вартий.

— Може, й так. Але вони такі задоволені. Річард і доктор Денкмаль.

Вона опустила голову; давній знайомий жест.

— Вони ж знають, як краще, хіба ні?

— Та ніхто не знає. Ця штука не досліджена. Краще облиш. Ти, як завжди, дозволяєш іншим вирішувати за себе, — сказав він командним тоном; він безліч разів так робив, коли вони жили разом, і зазвичай це спрацьовувало. Проте не завжди.

І схоже, цього разу трапився саме такий випадок; в її очах була сама впертість, відмова повестися нормально і скоритися.

— Гадаю, це моя справа, — з гідністю відказала вона. — Я маю намір продовжувати.

Стенувши плечима, він заходив кімнатою туди-сюди. Він не мав над нею жодної влади; та й йому було байдуже. Але чи справді це так? Чи справді його це не обходило? Він уявив собі, як Емілі деградує... і водночас намагається працювати над керамікою, бути творчою. Це було смішно... і страшно.

— Послухай, — різко сказав він. — Якщо цей тип справді тебе любить...

— Але я вже сказала тобі, — мовила Емілі. — Це моє рішення.

Вона повернулася до свого круга; на ньому стояв прекрасний високий горщик. Він підійшов ближче, щоб ліпше його роздивитися. Гарний, — подумав він. І все ж...

знайомо. Хіба вона вже колись такий не робила? Однак він нічого їй не сказав; просто оглянув його, та й по всьому.

— Що ти збираєшся робити? — поцікавилася Емілі. — На кого працюватимеш?

Схоже, їй було його шкода, і це нагадало йому про те, як нещодавно він не дозволив продати її горщики «Наборам П. П.». Вона запросто могла поставитися до нього вороже, але, як і завжди, не зробила цього. Хоча, звісно ж, знала, що саме він відмовив Гнатту.

— Можливо, моя доля вже вирішена, — відказав він. — Я отримав повістку.

— Святий Боже! Ти на Марсі. Я навіть уявити собі цього не можу.

— Я можу жувати Цукер-К, — сказав Барні. — Лише...

Замість набору Прудкої Пет, — подумав він, — можливо, в мене буде набір Емілі. І у фантазії я знову буду разом з тобою, знову житиму життям, від якого зумисне і так по-ідіотськи відмовився. То був єдиний по-справжньому хороший період мого життя, час, коли я був справді щасливий. Але, звісно ж, я цього не знав, бо не мав з чим порівняти... як маю тепер.

— Чи є якась надія на те, що ти полетиш зі мною? — запитав він.

Вона поглянула на нього, а він на неї; обоє були ошелешені його пропозицією.

— Я серйозно, — сказав Барні.

— Коли це ти вирішив?

— Яка різниця коли? Важливо лише те, що мені хочеться цього зараз.

— Важливо й те, чого хочеться *мені*, — тихо відказала Емілі і продовжила працювати над горщиком. — А я цілком щаслива у шлюбі з Річардом. У нас все чудово.

Її обличчя було безтурботним; поза сумнівом, вона казала правду. Він був проклятий і приречений опинитися серед порожнечі, у ямі, яку вирив сам собі. І він на це заслужив. Вони обоє це знали, слова були зайві.

— Тоді я, мабуть, піду, — сказав Барні.

Емілі не заперечувала. Лише кивнула.

— Сподіваюсь, що ти, заради Бога, не деградуєш, — мовив він. — Хоча, як на мене, це так. Я бачу це, наприклад, з твого обличчя. Поглянь у дзеркало.

Після цього він пішов, і двері за ним зачинилися. Барні одразу ж пожалкував про сказане, втім, можливо, це було й на краще... це могло їй допомогти, — подумав він. Адже я помітив. І мені цього не хочеться; та нікому цього не хочеться. Навіть цьому її телепню-чоловікові, якого вона любить більше, ніж мене... з причин, яких мені ніколи не зрозуміти, хіба що цей шлюб — його доля. А її доля — жити з Річардом Гнаттом і ніколи не стати моєю дружиною знову; час не повернути навспак.

Це можна зробити тільки під дією Цукер-К, — подумав Барні. Або цього нового продукту — Жуї-Ц. Усі колоністи це роблять. На Землі вони не доступні, але на Марсі, Венері, Ганімеді та в будь-яких інших рубіжних колоніях усе не так.

Якщо все решта йде коту під хвіст, зостається це.

І цілком можливо, що все вже туди й пішло. Бо...

Проаналізувавши все ще раз, він вирішив, що не може піти до Палмера Елдріча. Тільки не після того, що цей чоловік зробив — чи спробував зробити — з Лео. Він усвідомив це перед відчиненими дверцятами таксі. За ним мерехтіла полуднева вулиця. А що, як вийти на неї, — подумав Барні. Чи знайде мене хтось, доки я не помру? Радше за все, ні. Нічим не гірше, ніж будь-який інший вихід...

Прощавай, моя остання надіє на працевлаштування. Лео посміявся б, якби дізнався, що я відмовився від цієї думки саме тут. Він здивувався б і, мабуть, зрадив би.

Біс із ним, — вирішив Барні, — подзвоню Елдричу, спитаю, подивимось, чи дасть він мені роботу.

Він відшукав відеофонну будку і попросив з'єднати його з маєтком Елдрича на Луні.

— Це Барні Меерсон, — сказав він. — Колишній головний консультант з пре-моди Лео Булеро, до того ж у «Наборах П. П.» я був його замісником.

— І що ви хочете? — насупився керівник відділу кадрів Елдрича.

— Я хочу поцікавитися наявністю вакансії.

— Ми не набираємо консультантів з пре-моди. Вибачте.

— А ви могли б запитати в містера Елдрича?

— Містер Елдрич уже сказав з цього приводу своє слово.

Барні від'єднався і вийшов з відеофонної будки.

Насправді, він майже не здивувався.

А якби вони сказали: «прилітай на Луну на співбесіду», невже я полетів би? Так, — подумав він. Полетів би, але потім утік би. Щойно переконався б, що вони справді мене беруть.

Повернувшись до відеофона, він подзвонив у комісаріат ООН з питань вибіркової служби.

— Це містер Барні Меерсон.

Він продиктував їм свій офіційний ідентифікаційний код.

— Днями я отримав повістку. Я хотів би не витратити часу на формальності й одразу ж стати до служби. Дуже хочу емігрувати.

— Тести на фізичне і психічне здоров'я обов'язкові, — повідомив його бюрократ з ООН. — Однак ви можете завітати до нас у будь-який час — якщо бажаєте, навіть зараз — і скласти обидва.

— Добре. Так і зроблю.

— І, містере Меерсон, як доброволець, ви маєте право обрати...

— Я згоден на будь-яку планету або супутник, — сказав Барні. Він вимкнув відеофон, вийшов з будки, знайшов таксі і назвав адресу комісаріату з питань вибіркової служби, розташованого поблизу його конапту.

Поки вони з гулом летіли над центром Нью-Йорка, в повітря здійнялося ще одне таксі й обігнало їх, похитуючи боковими стабілізаторами.

— Вони намагаються з нами зв'язатися, — сповістив автономний контур таксі. — Бажаєте відповісти?

— Ні, — відказав Барні. — Пришвидшись. — Аж раптом передумав: — Можеш спитати, хто там?

— Спробую вийти на радіозв'язок.

Якийсь час таксі мовчало, а тоді сказало:

— Вони кажуть, що мають для вас повідомлення від Палмера Елдрича. Він хоче повідомити, що згоден прийняти вас на роботу, і щоб ви не...

— Повтори ще раз, — сказав Барні.

— Містер Палмер Елдрич, якого вони представляють, візьме вас на роботу згідно з вашим нещодавнім запитом. Попри те, що за їхніми правилами...

— Дай мені з ними поговорити.

Перед ним з'явився мікрофон.

— Хто ви? — запитав Барні.

— Мене звуть Ікгольц, — відповів незнайомий чоловічий голос. — Я представляю Бостонську фабрику

«Жуй-Ц». Ми можемо приземлитися й обговорити питання вашого працевлаштування в нашій компанії?

— Я лечу в комісаріат. За призовом.

— Але ж письмової угоди ще немає? Ви нічого не підписували?

— Ні.

— Добре. Тоді ще не пізно.

— На Марсі в мене буде Цукер-К.

— Заради Бога, нащо вона вам?

— Так я зможу повертатися до Емілі.

— Хто така Емілі?

— Моя колишня дружина, яку я вигнав через те, що вона завагітніла. Тепер я розумію, що тільки з нею я був по-справжньому щасливий. Насправді, тепер я люблю її більше, ніж будь-коли. Моя любов не згасла, а лише стала сильнішою.

— Послухайте, — сказав Ікгольц. — Ми можемо забезпечити вас будь-якою кількістю Жуй-Ц, а цей препарат набагато кращий. Ви зможете вічно жити в незмінному ідеальному світі разом із вашою колишньою. Жодних проблем.

— А якщо я не хочу працювати на Палмера Елдріча?

— Але ж ви подали запит!

— Я вагаюсь, — відказав Барні. — І це серйозно. В разі чого я вас повідомлю. Не дзвоніть мені, я зв'яжуся з вами сам. Якщо не запишуся на службу.

Він віддав мікрофон таксі:

— Тримай. Дякую.

— Служити — це патріотично, — сказало таксі.

— Тебе це не обходить, — мовив Барні.

— Я думаю, що ви чините правильно, — незважаючи на це, проказало таксі.

— Якби ж я таки полетів на «Сигму 14-Б» і врятував Лео. Чи все ж на Луну? Де він тоді був? Уже й не згадаю. Все здається якимось спотвореним сном. Хай там як, але якби я полетів, то й досі працював би на нього і все було би добре.

— Всі ми припускаємось помилок, — благочестиво проказало таксі.

— Але дехто — фатальних, — зауважив Барні. Спершу це стосується наших коханих, дружин і дітей, а згодом — наших керівників, — подумав він.

Таксі летіло далі.

Потім ми припускаємося останньої помилки, — думав Барні. Вона впливає на все наше життя. Піти на роботу до Елдрича чи служити? Що б ми не обрали, зрозуміло одне:

Вибір хибний.

За годину він успішно склав тест на фізичне здоров'я; після цього щось зовсім не схоже на доктора Смайла провело йому тест на психічну придатність.

Також успішно.

Мов у заціпенінні він склав присягу («Присягаюсь шанувати Землю як матір і главу...» тощо, тощо), а тоді з папкою написаних у вітальному стилі інформаційних брошур його відпустили до конапту збирати речі. Він мав двадцять чотири години до відльоту корабля, що прямував... туди, куди його відправляли. Йому досі не повідомили, куди саме. Цілком імовірно, припускав він, що сповіщення про місце призначення починатиметься зі слів: «Мене, мене, текел*». Принаймні мало би, зважаючи на обмежену кількість можливих версій.

* «А оце писання, що написане: Мене, мене, текел упарсін. Ось розв'язка цієї речі: „Мене“ — порахував Бог царство твоє,

Я полечу, — сказав він собі й відчув цілу палітру емоцій: радість, полегшення, жах, а тоді меланхолію вкупі з непереборним відчуттям поразки. Так чи так, — думав він дорогою до свого конапту, — це краще, ніж вийти під полуднєве сонце й перетворитися, як то кажуть, на безумного пса чи англійця.

Чи ні?

Хай там як, але *це повільніше*. У такий спосіб він помиратиме довше, ймовірно, років п'ятдесят, і такий варіант подобався йому більше. Але чому, він і сам не знав.

Однак, — міркував він, — я завжди можу прискорити цей процес. Безсумнівно, в колоніях можливостей для цього так само багато, як тут, а то й більше.

Поки він збирав речі, насолоджуючись останніми митями перебування в улюбленому конапті, на який він так сумлінно заробляв, почувся дзвінок відеофону.

— Містере Беєрсон... — звернулася до нього з екрана дівчина, якась дрібна службовиця одного з численних підрозділів управління ООН з питань колонізації. Вона *усміхалася*.

— Меєрсон.

— Так. Я хочу повідомити вам ваше місце призначення, і... містере Меєрсон, вам пощастило!.. Ви полетите на родючу ділянку Марсу, відому як Півмісяць Файнберга. Я *переконана*, що вам там сподобається. Всього найкращого, сер! Хай вам щастить!

Вона не припиняла усміхатися, аж доки він не вимкнув екран. Це була усмішка людина, яка нікуди не летить.

— І тобі хай щастить, — сказав він.

і покінчив його. „Текел“ — ти зважений на вазі, і знайдений легеньким. „Перес“ — поділене царство твоє, і віддане мідянам та персам». (Дан. 5:25–28, пер. Івана Огієнка).

Півмісяць Файнберга. Про це місце він чув; воно справді було відносно родюче. У будь-якому разі тамтешні колоністи мали городи; на відміну від деяких інших місцин, де були лише пустелі, де рік у рік не вщухали жахливі безперервні шторми й метановий град. Як неймовірно це не звучало б, але він навіть матиме змогу час від часу виходити зі свого барака на поверхню.

У кутку вітальні стояв портфель з доктором Смайлом; він увімкнув його і сказав:

— Докторе, тобі, певно, важко буде в це повірити, але твої послуги мені більше не потрібні. Прощавай і хай тобі щастить, як сказала дівчина, яка нікуди не летить. Я записався добровольцем, — пояснив він.

— Кдрякс-с-с-с-с, — проскреготів доктор Смайл; комп'ютер у підвалі конапту прорахувався. — Але для вашого типу... це практично неможливо. Містере Мерсон, яка цьому причина?

— Бажання померти, — проказав він, вимкнув психіатра і продовжив збиратися в тиші. Господи, — подумав він, — а нещодавно ми з Роні будували такі великі плани: зрадити Лео, перебігти до Елдрича, раз, два — і в дамках. Що ж сталося? А я скажу тобі, що сталося, — мовив він сам до себе, — Лео зреагував першим.

І тепер Роні отримала мою посаду. Саме те, чого хотіла.

Що більше він думав про це, то більше злився й поринав у сум'яття. Але він ніяк не міг цьому зарадити, принаймні не на цьому світі. Можливо, зжувавши Цукер-К або Жуй-Ц, він зможе потрапити у всесвіт, де...

У двері хтось постукав.

— Привіт, — сказав Лео. — Можна я зайду?

Він увійшов до квартири, на ходу витираючи складеною хусточкою піт зі свого величезного чола.

— Гаряче сьогодні. У гомеозеті пишуть, що аж до шести десятих...

— Якщо ви прийшли, щоб знову запропонувати мені мою посаду, — припинивши збиратися, урвав його Барні, — то вже запізно. Я записався на службу. Завтра відлітаю на Півмісяць Файнберга.

Якби Лео вирішив помиритися, то це була б просто іронія долі; останній оберт сліпого колеса світобудови.

— Я не пропоную тобі повернутися на посаду. І мені відомо, що тебе призвали. У мене є інформатори в комісаріаті, крім того, я отримав сповіщення від доктора Смайла. Ти, звісно, цього не знав... але я платив йому, щоб він звітував мені про твої успіхи в розвитку нестійкості до стресу.

— То чого вам треба?

— Я хочу, щоб ти пішов працювати до Фелікса Блау, — сказав Лео. — Вже про все домовлено.

— Решту свого життя я проведу на Півмісяці Файнберга, — тихо проказав Барні. — Ви це розумієте?

— Заспокойся. Я намагаюся зробити кепську ситуацію кращою, і ти постарайся теж. Ми обоє зробили надто поспішні вчинки: я звільнив тебе, а ти віддав себе на поталу цьому вампірському комісаріату. Барні, схоже, я придумав, як заманити Палмера Елдрича в пастку. Я обговорив це з Блау, і йому ідея сподобалася. Ти маєш видати себе за колоніста... — сказав Лео і одразу ж виправився: — Тобто полетіти туди і жити справжнім життям колоніста, стати одним із них. Днями, можливо, наступного тижня, Елдрич збирається почати продавати Жуй-Ц у твоїй місцині. Вони можуть

вийти просто на тебе. Принаймні ми на це сподіваємося. І розраховуємо.

Барні підвівся.

— А я маю побігти й купити.

— Саме так.

— Навіщо?

— Ти напишеш скаргу в ООН. Наші юристи все для тебе підготують. Ти заявиш, що ця срана бісова хрінь викликала в тебе токсичні побічні ефекти. Які саме — зараз не важливо. Ми доб'ємося, щоб твій випадок став прецедентом і примусимо ООН заборонити Жуй-Ця як шкідливий небезпечний препарат... тоді він узагалі не потрапить на Терру. Насправді, все склалося ідеально: тебе звільнили з «Наборів П. П.», і ти записався на службу. Кращої нагоди могло й не трапитися.

Барні покрутив головою.

— Що це означає? — запитав Лео.

— Без мене.

— Чому?

Барні стенив плечима. Правду кажучи, він не знав.

— Після того, як я вас підвів...

— Ти запанікував. Не знав, що робити. Та це й не твоя робота. Треба було мені наказати докторові Смайлу зв'язатися з Джоном Зельцером, головою корпоративної поліції. Так, ти припустився помилки. Але все вже в минулому.

— Ні, — заперечив Барні.

Я роблю так, — подумав він, — бо дізнався з цього випадку дещо про себе; я не можу цього забути. Зворотного шляху немає. Такі усвідомлення потрапляють просто в серце. І вони отруйні.

— На Бога, та що тут думати? Це тобі тільки шкодить. У тебе попереду ціле життя, навіть якщо ти мешкатимеш

на Півмісяці Файнберга. Тобто, радше за все, тебе так чи так призвали б. Хіба ні? Ти згоден?

Роздратувавшись, Лео міряв кроками вітальню.

— Бедлам та й годі. Гаразд, можеш нам не допомагати. Нехай Елдрич і ці проксимці, чи хто вони там є, захоплять Сонячну систему або ще гірше — весь всесвіт, починаючи з нас.

Він зупинився і поглянув на Барні.

— Дайте мені... подумати.

— Зачекай. От спробуєш Жуй-Ц і дізнаєшся. Це отруїть нас усіх зсередини і вийде назовні... це повний хаос.

Захрипнувши від напруги, Лео замовк і прокашлявся.

— Забагато сигар курю, — слабким голосом проказав він. — Господи.

Лео поглянув на Барні.

— Цей тип дав мені один день. Ти про це знав? Я маю здатися, інакше... — він клацнув пальцями.

— Так швидко я на Марс не дістанусь, — сказав Барні. — Не кажучи вже про те, щоб купити партію Жуй-Ц.

— Я знаю, — суворо відказав Лео. — Але й він не зможе знищити мене так швидко. Йому знадобляться тижні, можливо, навіть місяці. А до того часу в нас уже буде своя людина в суді, спроможна довести шкоду. Я розумію, що для тебе це звучить не надто привабливо, але...

— Зв'яжіться зі мною, коли я буду на Марсі. У бараці, — сказав Барні.

— Так і зроблю! Так і зроблю! — вигукнув Лео, а тоді, неначе звертаючись до самого себе додав: — І в тебе з'явиться виправдання.

— Прошу?

— Барні, забудь.

— Поясніть.

Лео знизав плечима.

— Чорт, я розумію, в якій ситуації ти опинився. Роні зайняла твоє місце. Ти мав рацію. До того ж я за тобою простежив. Я знаю, що ти одразу ж помчав до колишньої. Ти досі її любиш, але вона не схотіла летіти з тобою, так? Я знаю тебе краще, ніж ти сам. Я точно знаю, чому ти не полетів рятувати мене, коли я був у Палмера в полоні. Ти все життя йшов до того, щоб зайняти моє місце, але тепер усе коту під хвіст. Тобі доведеться почати спочатку. Кепські справи, але ти винний у цьому сам. Перегнув палку. Бачиш, я не збираюся поступатись і ніколи не збирався. Ти хороший працівник, та тільки як консультант з пре-моди, а не як керівник. Надто дріб'язковий. Згадай, як ти відмовив Річарду Гнатту з горщиками. Ти сам себе видав. Вибач, Барні. Мені шкода.

— Гаразд, — врешті сказав Барні. — Можливо, ви праві.

— Схоже, ти багато про себе дізнався. І тепер можеш почати спочатку на Півмісяці Файнберга.

Лео поплескав його по спині.

— Стань лідером свого барака, зроби його креативним і продуктивним, чи чим там взагалі займаються. І працюватимеш агентом Фелікса Блау. Це твій шанс.

— Я міг би піти до Елдрича, — мовив Барні.

— Так, але ти цього не зробив. Кого обходить те, що ти *міг би* зробити?

— Думаєте, я правильно вчинив, записавшись добровольцем?

— Друже, а що тобі, в біса, лишалось? — тихо відказав Лео.

На це відповіді не було. І вони обоє це знали.

— А коли закортить пожаліти себе, — сказав Лео, — згадуй ось що: *мене хоче вбити Палмер Елдрич...* Мені пощастило набагато менше, ніж тобі.

— Мабуть, так.

Це було схоже на правду, але в нього з'явилося ще одне передчуття.

Він опиниться в такій самій ситуації, що й Лео, щойно подасть позов проти Палмера Елдріча.

Це його аж ніяк не надихало.

Тієї ж ночі він сів на корабель ООН, що прямував на Марс. На сусідньому сидінні, відчайдушно намагаючись приховати свій переляк, сиділа вродлива чорнявка з настільки виразними рисами обличчя, що скидалася на модель з обкладинки журналу. Вона сказала йому своє ім'я, щойно корабель набрав космічну швидкість — так сильно їй кортіло послабити напругу розмовою байдуже з ким і на яку тему. Її звали Енн Готорн. Могла ухилитися від призову, однак не зробила цього, дещо тужливо зауважила вона, бо вірила, що прийняти повістку із заспокійливими вітаннями від ООН — це її патріотичний обов'язок.

— І як би ви ухилилися? — поцікавився він.

— Шум у серці, — відповіла Енн. — А також аритмія і пароксизмальна тахікардія.

— А як щодо передчасного скорочення передсердя, вузлів і шлуночків, передсердної тахікардії, тріпотіння чи миготіння передсердь, не кажучи вже про нічні судоми? — спитав Барні, який сам — утім, безрезультатно — цікавився цією темою.

— Я могла надати документи з лікарень, свідчення лікарів і висновки страхових компаній.

Вона оглянула його з ніг до голови і з неабиякою цікавістю запитала:

— Схоже, що й ви могли ухилитися, містере Пеерсон.

— Меерсон. Я записався добровольцем, міс Готорн.

Але міг би й ухилитися, — подумав він, — хоча й не надовго.

— Колоністи дуже релігійні. Принаймні я таке чула. А до якої конфесії належите ви, містере Меерсон?

— М-м, — спантеличено протягнув він.

— Думаю, вам краще визначитися, доки ми не прилетіли. Вас обов'язково запитують про це, і треба буде відвідувати службу, — сказала вона і додала: — Передусім це стосується цього препарату... ну ви знаєте... Цукер-К. Він призвів до багатьох змін у загальноновизнаних релігіях... проте багато колоністів отримують достатній релігійний екстаз суто від самого наркотику. У мене на Марсі родичі. Вони мені пишуть, тому я знаю. Я лечу на Півмісяць Файнберга, а ви?

У дупу світу, — подумав він, але вголос сказав:

— Туди ж.

— Можливо, ми з вами мешкатимемо в одному бараці, — проказала Енн Готорн із замисленим виразом на бездоганному обличчі. — Я належу до реформатської гілки Неоамериканської церкви, Нової християнської церкви Сполучених Штатів і Канади. Насправді, в нашій церкві дуже давнє коріння: у 300-му році нашої ери єпископи наших прабатьків брали участь у конференції, що відбувалась у Франції. Ми не відкололися від інших церков так пізно, як усі думають. А тому, як бачите, маємо Апостольську спадкоємність, — цілком серйозно й дружньо усміхнулася вона.

— Я вам вірю, — сказав Барні. — Чесно. Як так, то так.

— На Півмісяці Файнберга діє Неоамериканська місіонерська церква, а отже, є вікар, тобто священник. Сподіваюсь, що зможу ходити до Причастя принаймні раз на місяць. І сповідатися двічі на рік, як має бути,

і як я робила на Террі. Наша церква має багато таїнств... Містере Меерсон, ви коли-небудь прилучалися до двох великих таїнств?

— Е-е... — завагався він.

— Христос заповідав, щоб ми дотримувалися двох таїнств, — терпляче пояснила Енн Готорн. — Хрещення водою і Святе Причастя. Останнє на спомин про Нього... Воно було започатковане під час Тайної вечері.

— О, ви про хліб і вино.

— Ви ж знаєте, що Цукер-К спричиняє так звану трансляцію того, хто її вживає, в інший світ. Однак це річ мирська, адже це тимчасовий і лише фізичний світ. Хліб і вино...

— Перепрошую, міс Готорн, — сказав Барні, — але боюсь, у це я вже не вірю. Я маю на увазі в усі ці штуки з хлібом і вином. Це для мене занадто містично.

І спирається на недоведені твердження, — подумав він. Хай там як, але вона мала рацію: завдяки Цукер-К на колонізованих планетах і супутниках релігія стала невід'ємною частиною життя, і, як сказала Енн, йому доведеться мати з нею справу.

— Ви збираєтеся спробувати Цукер-К?

— Звісно.

— Ви в неї вірите, — зауважила Енн. — Хоча знаєте, що Земля, на яку вона вас переносить, несправжня.

— Не хочу про це сперечатися, — відказав він. — Відчувається, як справжня. Це все, що мені відомо.

— Так само й сни.

— Але ця річ сильніша. Ясніша. І нею... — Барні ледь не сказав «причащаються» — пригощаються в компанії інших людей, які справді переживають усе разом. Тож це не може бути суто ілюзією. Сни ж — річ індивідуальна. Саме тому ми й вважаємо їх ілюзією. А от Прудка Пет...

— Цікаво було б дізнатися, що про все це думають ті, хто виробляє набори Прудкої Пет, — замислено сказала Енн.

— Можу вам розповісти. Для них це просто бізнес. Мабуть, так само, як виготовлення святого вина та обла-ток для тих, хто...

— Якщо ви вже збираєтеся спробувати Цукер-К, — мовила Енн, — й увірувати в неї, як у шлях до нового життя, то чи не зголосилися б ви спробувати хрещення й конфірмацію в Неоамериканській християнській церкві? Так ви зможете пересвідчитися в тому, чи вона теж заслуговує на вашу віру? Або в Першій Ревізованій християнській церкві Європи, яка, звісно, також дотримується двох великих таїнств. Щойно ви сходите до Причастя...

— Я не можу, — сказав Барні.

Я вірю в Цукер-К, — подумав він, — і за потреби повірю в Жуй-Ц. Ти можеш вірити в щось понад двадцяти-столітньої давнини, але я надаю перевагу чомусь новому. Такі справи.

— Містере Меерсон, — сказала Енн, — чесно кажучи, я маю на меті відвернути якомога більше колоністів від Цукер-К і навести їх до традиційних християнських практик. Це основна причина, чому я не надала документів, які звільнили б мене від служби.

Вона подарувала йому милу усмішку, і він мимоволі відчув її тепло.

— Хіба це неправильно? Скажу вам відверто: я думаю, що вживання Цукер-К вказує на істинне прагнення цих людей повернутися до того, що ми в Неоамериканській церкві...

— А я думаю, — обережно проказав Барні, — що вам треба залишити цих людей у спокої.

І мене також, — подумки додав він. У мене й так достатньо проблем; тільки твого релігійного фанатизму бракувало. Але вона зовсім не відповідала його уявленням про фанатиків та й говорила геть інакше. Це збивало з пантелику. Звідки в неї настільки сильні й непохитні переконання? Він ще міг уявити собі таке в колоніях, де люди так сильно їх потребували, але ж вони з'явилися в неї на Землі.

А отже, ні існування Цукер-К, ні досвід групової трансляції не пояснювали цього повною мірою. Можливо, — міркував він, — річ у тім, що всі вони передбачали — ба навіть переживали! — поступове перетворення Землі на пекельний випалений пустир; знову з'явилася надія на нове життя в інших умовах.

Я ж, точніше, той, ким я був, Барні Меерсон із Землі, працівник «Наборів П. П.» і мешканець славетного конапту під неймовірно низьким номером 33, уже мертвий. Тієї особи більше немає, її немов губкою стерли з лиця землі.

Подобається це мені чи ні, але я народився заново.

— Життя колоніста на Марсі дуже відрізнятиметься від життя на Террі, — сказав Барні. — Можливо, коли я опинюсь там...

Він замовк; хотів було сказати: «Можливо, тоді мене більше зацікавлять догмати вашої церкви», — але все одно, поклавши руку на серце, не міг такого навіть припустити; все його єство повставало проти такої досі чужої йому ідеї. І все ж...

— Ну ж бо, — підбадьорила Енн Готорн. — Кажіть.

— Поговорімо про це знову, коли я якийсь час поживу на дні барака на чужій планеті. Коли я почну нове життя колоніста, якщо це можна назвати життям.

Він проказав це зі злістю; і його здивувала власна розлюченість... що межувала з болем, із соромом, — усвідомив Барні.

— Добре. Я буду рада, — спокійно відказала вона.

Після цього обоє летіли мовчки; Барні читав гомеозету, а фанатичка-місіонерка Енн Готорн — книжку. Він підглянув назву: то була славетна праця Еріка Ледермана про життя в колоніях «Пілігрим без поступу»*. І де їй тільки вдалося дістати собі примірник? Ця книжка була заборонена ООН, тож знайти її було надзвичайно важко. А читати тут, на кораблі ООН... Це вимагало неабиякої відваги; він був вражений.

Поглянувши на неї, Барні зрозумів, що вона надзвичайно його приваблює, якщо не зважати на надмірну худордявість, відсутність макіяжу і те, що майже все своє густе темне волосся вона ховала під круглим білим капелюшком з вуаллю; вона одяглася так, — подумав він, — наче на неї чекала довга мандрівка, що завершиться в церкві. А проте йому подобалася її манера говорити, її співчутливий, туркотливий голос. Чи перетнуться вони на Марсі знову?

Барні зловив себе на думці, що подумав про це з надією. Зрештою, хіба було в цьому щось непристойне? Він сподівався навіть спробувати разом із нею Цукер-К.

Так, — вирішив він, — це непристойно, адже я знаю, які маю наміри і що досвід спільної трансляції з нею значиме для мене.

Однак надія його не полишала.

* Алюзія на працю Джона Баньяна «Поступ пілігрима» (англ. *The Pilgrim's Progress*).

— Вітаю, Меєрсон, — простягнувши руку, щиро промовив Норм Шайн. — Я офіційно запрошую вас до нашого барака. Ласкаво просимо на... е-е... Марс.

— Я — Френ Шайн, — сказала його дружина, також потиснувши руку Барні Меєрсону. — У нас дуже порядний, стабільний барак. Не думаю, що він видасться вам надто жахливим.

І додала, неначе звертаючись вже до себе:

— Він просто жахливий, що тут казати.

Френ усміхнулася, але Меєрсон їй не відповів; він мав похмурий, втомлений і пригнічений вигляд, як і більшість новоприбулих колоністів перед знайомством із життям, що, як вони знали, було важке й, по суті, беззмістовне.

— Не чекайте, що ми нахвалюватимемо вам тутешні принади, — сказала вона. — Це робота ООН. Ми — такі самі жертви, як і ви. Хіба що пожили тут довше.

— Не нагнітай, — дорікнув їй Норм.

— Але це так, — відказала Френ. — Містер Меєрсон і сам усе бачить. Нащо йому казки? Правда ж, містере Меєрсон?

— Ну, наразі трохи не завадило б, — сказав Барні, сівши на металеву лавочку при вході в барак. Тим часом

піскокопач, який його сюди привіз, вивантажував його речі; він безрадісно спостерігав.

— Вибачте, — мовила Френ.

— Тут можна курити? — Барні дістав пачку земних сигарет; Шайни рішуче на нього поглянули, і він із почуттям провини запропонував їм по одній також.

— Ви прилетіли у складні часи, — пояснив Норм Шайн. — У нас тут якраз обговорення.

Він обвів поглядом решту.

— А оскільки ви тепер мешканець нашого барака, то не бачу причин, чому б вам не долучитися. Зрештою, це стосується і вас.

— А якщо він нас... ну, знаєш... викаже? — занепокоївся Тод Морріс.

— Він може заприсягтися зберігати таємницю, — сказав Сем Ріган, і його дружина Мері, погоджуючись, кивнула. — Містере Геерсон, ми говоримо про...

— Меерсон, — виправив Барні.

— Ми говоримо про наркотик Цукер-К, старий перевірений транслаційний препарат, від якого ми тут усі залежимо, та новий неперевірений Жуй-Ц, і ніяк не можемо вирішити, чи відмовитися від Цукер-К на завжди й...

— Може, продовжимо вниз? — сердито перебив його Норм Шайн.

Сівши на лавочку поруч із Барні Меерсоном, Тод Морріс сказав:

— Цукер-К капут. Надто важко дістати, задорога, і особисто мені Прудка Пет набридла... надто штучно, надто поверхово та й матеріалістальність у... перепрошую... ми голосуємо за...

Пояснення давалося йому важко.

— Ну, от ця квартира, машини, засмагання на пляжі, дорогий одяг... Певний час нам це подобалося, але от з якогось нематеріалістального погляду цього недостатньо. Меерсон, ви мене розумієте?

— Це все добре, але ж містер Меерсон цього не пережив. Не переситився. Можливо, йому все це сподобається, — зауважив Норм Шайн.

— Як і нам колись, — погодилася Френ. — Однак ми не проголосували. Ми ще не вирішили, що віднині купуватимемо і вживатимемо. Я думаю, містеру Меерсону треба спробував обидва. Чи, може, ви вже пробували Цукер-К?

— Так, — відповів Барні. — Але давно. Надто давно, щоб усе пам'ятати.

Лео якось пригостив його і пропонував більше, великі кількості, скільки захоче. Але він відмовився; йому не сподобалося.

— Боюсь, з нашого боку не надто гарно одразу ж після прибуття втягувати вас у цю суперечку, — сказав Норм Шайн, — але в нас закінчилася Цукер-К. Нам треба або поновити запаси, або перейти на інший товар: зараз критичний момент. Звісно ж, наша пушерка Імпі Вайт переконує нас знову замовити в неї Цукер-К... До вечора нам треба прийняти рішення. І від цього залежатиме... все наше подальше життя.

— Тож радійте, що не прилетіли завтра, — мовила Френ. — Після голосування.

Вона підбадьорливо усміхнулася, намагаючись поводитися гостинно; вони мало що могли запропонувати йому, окрім взаємопідтримки, тепер він теж став їхньою ріднею.

Ну й місце, — подумав Барні Меерсон. *На все подальше життя...* Це здавалося неможливим, однак вони

казали правду. Закон ООН про вибіркову службу не передбачав звільнення від служби. І з цим фактом важко змиритися; тепер ці люди — його колектив, і все ж... могло бути набагато гірше. Обидві жінки були фізично привабливими, і він бачив — або принаймні йому здавалося, — що вони ним, так би мовити, зацікавились; Барні тонко відчував наявність численних труднощів у взаємостосунках, що вибудувалися в тисняві цього барака. Проте...

— Містере Меерсон, — тихо сказала Мері Ріган, сівши біля нього з іншого боку, — вибратися звідси можна тільки завдяки одному з трансляційних наркотиків. Без них, як ви бачите... — вона поклала руку йому на плече; фізичний контакт, уже — жити тут було б неможливо. Ми просто повбивали б одне одного з розпачу.

— Так, — відказав він. — Розумію.

Однак Барні дізнався про це не тепер, коли прибув на Марс; як і будь-який мешканець Терри, він з самого дитинства чув про життя в колоніях і боротьбу зі спокую закінчити все одним махом.

Не дивно, що всі, як колись і він сам, так оскаженіло намагалися ухилитися від призову. Це була боротьба за виживання.

— Сьогодні, — мовила Мері Ріган, — ми оберемо один наркотик і відмовимося від іншого. Імпі пролітати-ме тут близько сьомої вечора за часом Півмісяця Файнберга. На той час ми вже маємо знати, що їй відповісти.

— Думаю, ми можемо проголосувати вже зараз, — сказав Норм Шайн. — Схоже, містер Меерсон, попри те, що тільки-но прибув, цілком до цього готовий. Так?

— Так, — запевнив Барні. Піскокопач закінчив вивантаження; його речі лежали скромною купкою, і їх

уже почало замітати піском — якщо не забрати просто зараз, вони досить скоро зникнуть під шаром пилюки. Чорт, — подумав він, — можливо, це й на краще. Зв'язки з минулим...

Решта колоністів взялися йому допомагати, передаючи валізи з рук в руки до стрічки конвеєра, який спускав їх під землю. Навіть якщо його й не цікавило збереження власного майна, це цікавило їх; вони мали більше досвіду.

— Навчіться жити одним днем, — співчутливо сказав йому Сем Ріган. — Довшими проміжками часу тут не мислять. Від вечері до відбою; цілком конкретні часові інтервали, завдання й задоволення. Втечі.

Викинувши сигарету, Барні взяв найважчу з валіз.

— Дякую.

Це була цінна порада.

— Перепрошую, — ввічливо сказав Сем і підняв викинутий недопалок, щоб докурити.

Розмістившись у достатньо просторому відсіку, де вистачило місця всім, мешканці барака, разом із новоприбулим Барні Меерсоном, приготувалися урочисто проголосувати. Шоста вечора за часом Півмісяця Файнберга. Спільна — за тутешнім звичаєм — вечеря скінчилася; посудомийна машина мила посуд. Тепер, як здалося Барні, ні в кого не було жодних справ; над усіма навис тягар вільного часу.

Підраховуючи зібрані голоси, Норм Шайн проголосив:

— Чотири за Жуй-Ц. Три за Цукер-К. Отже, рішення прийнято. Гарзд. Хто хоче сповістити Імпі Вайт погані новини?

Він обвів поглядом кожного.

— Вона розізлилась. Треба бути до цього готовими.

— Я поговорю з нею, — сказав Барні.

Три пари колоністів ошелешено витріщилися на нього.

— Але ж ви навіть не знайомі, — запротестувала Френ Шайн.

— Я скажу їй, що це моя провина, — відказав Барні. — Що це я перехилив баланс на користь Жуй-Ц.

Він знав, що вони дозволять йому це зробити; завдання було не з приемних.

За пів години Барні Меерсон вже стояв серед мовчазної темряви біля входу в барак; він курих і дослухався до незнайомих звуків марсіанської ночі.

Раптом по небу пронісся якийсь круглий об'єкт, на мить затуливши собою зорі. Невдовзі почувся гул гальмівних двигунів. Уже скоро; схрестивши руки на грудях, він чекав, почуваячись більш-менш розслаблено й повторюючи про себе заготовлені слова.

Незабаром з темряви вийшла низенька жінка у важкому захисному комбінезоні.

— Шайн? Морріс? Це ти, Ріган, чи що?

Вона примружилась і посвітила інфрачервоним ліхтарем.

— Я тебе не знаю, — насторожено зазмерши на місці, сказала вона. — У мене лазерний пістолет.

На нього дивилося дуло.

— Говори.

— Відійдемо, щоб нас не чули.

З неабиякою обережністю Імпейшенс Вайт рушила за ним, тримаючи Барні на прицілі. Взявши його ідентифікаційну картку, вона присвітила собі ліхтарем.

— Ти працював на Булеро, — поглянула вона, оцінюючи його. — То що?

— А от що, — мовив Барні. — Ми переходимо на Жуй-Ц. Весь «Вітрянковий рудник».

— Чому?

— Просто прийми це і більше тут не з'являйся. З усіма питаннями — до Лео. Або до Коннера Фрімена з Венери.

— Я спитаю, — сказала Імпейшенс. — Жуй-Ц — лайно. Від нього з'являється залежність, він токсичний і що ще гірше — викликає летальні сні-втечі, але ти опиняєшся не на Террі, а... — вона махнула пістолетом — у гротескних барокових фантазіях, інфантильних і вкрай збочених. Поясни чому.

Він промовчав; лише знизав плечима. Втім, його зацікавила її ідеологічна відданість; сміх та й годі. Хоча насправді, — замислився Барні, — цей її фанатизм докорінно відрізнявся від продемонстрованого місіонеркою на борту корабля Терра-Марс. Очевидно, предмет переконань не мав жодного значення; раніше він ніколи цього не усвідомлював.

— Завтра, у цей же час, на цьому ж місці, — вирішила Імпейшенс Вайт. — Якщо ти сказав правду, нехай. А якщо ні...

— А якщо ні, то що? — неспішно й зважено запитав він. — Змусиш нас купувати свій товар? Він, до речі, нелегальний. Ми можемо попросити захисту в ООН.

— Новачок, — її презирству не було меж. — ООН чудово відомо про трафік Цукер-К у цьому регіоні. І я регулярно плачу їм, щоб вони не втручались. Але коли сюди зайде Жуй-Ц... — вона знову повела пістолетом. — Якщо вони під захистом ООН і за ними майбутнє...

— Ти перекинешся до них, — закінчив Барні.

Вона нічого не відповіла; просто розвернулася і забралася геть. Її низенька постать майже одразу

розчинилася в темряві марсіанської ночі; він постояв на місці, а тоді рушив назад до барака, орієнтуючись на невиразне темне громаддя, вочевидь, якийсь занедбаний сільськогосподарський трактор, що стояв неподалік.

— І що? — здивовано запитав Норм Шайн, зустрівши Барні біля входу. — Я саме вийшов подивитися, скільки дірок вона пробила у вашому черепі.

— Вона сприйняла це філософськи.

— Імпі Вайт? — розреготався Норм. — Для неї це бізнес, за яким стоять мільйони шкірок... «Філософськи»? Хрін там! Що сталося насправді?

— Вона ще повернеться, щойно отримає вказівки зверху, — відповів Барні і почав спускатися в барак.

— Оце вже схоже на правду. Вона дрібнота. От Лео Булеро на Террі...

— Знаю. — він не бачив причини приховувати своє минуле; так чи так, ця інформація була в загальному доступі; рано чи пізно його сусіди на неї натраплять. — Я працював у Лео консультантом з пре-моди по Нью-Йорку.

— І проголосували за Жуй-Ц? — не повірив Норм. — Ви посварилися з Булеро, так?

— Колись розкажу.

Барні спустився на дно рампи і зайшов до спільного відсіку, де на нього чекала решта.

— Принаймні вона не підсмажила вас своїм лазерним пістолетиком, яким постійно вимахує, — з полегшенням сказала Френ Шайн. — Певно, перша відвела погляд.

— З нею покінчено? — запитав Тод Морріс.

— Дізнаюся завтра ввечері, — відказав Барні.

— Ми думаємо, що ви дуже смілива людина, — сказала Мері Ріган. — Схоже, ви зробите для цього барака багато хорошого, містере Меерсон. Тобто, Барні. Скажу як на духу — ти нам тут неабияк підняв дух.

— Ой-ой, — засміялася Гелен Морріс. — Намагаючись справити враження на нашого нового сусіда, ми вже забули про такт.

— Я й не намагалася справити враження, — почервоніла Мері Ріган.

— Просто полестила, — стишила голос Френ Шайн.

— Ти теж, — розлютилася Мері. — Ти перша почала підлизуватися до нього, коли він зійшов з рампи... Ну чи принаймні хотіла. І ти б це зробила, якби тут не було нас і, зокрема, твого чоловіка.

— Шкода, що сьогодні ми не можемо транслюватися, — змінив тему Норм Шайн, — востаннє скористатися старим добрим набором Прудкої Пет. Можливо, Барні сподобалося б. Принаймні, він міг би побачити, проти чого проголосував.

Норм багатозначно обвів поглядом кожного.

— Ну ж бо... бодай в *одного* з вас точно є Цукер-К, яку ви тримаєте на чорний день у щілині стіни чи під відстійником. Ну ж бо, будьте щедрими з новим сусідом, покажіть, що ви не...

— Добре, — урвала його почервоніла від обурення Гелен Морріс. — У мене є трохи, вистачить на сорок п'ять хвилин. Однак це все, що я маю. А що, як Жуй-Ц в нашому районі досі нема?

— Неси свою Цукер-К, — сказав Норм, і кинув їй услід: — Не хвилюйся. Жуй-Ц *вже тут*. Сьогодні, забираючи останній скинутий ООН мішок із сіллю, я наштовхнувся на одного з їхніх пушерів. Він дав мені візитівку.

Норм показав картку.

— Нам треба лише о пів на восьму вечора запустити звичайну сигнальну ракету з нітратом стронцію, і вони спустяться до нас із супутника...

— Із супутника?! — хором скрикнули всі.

— У такому разі в них має бути дозвіл ООН, — схвилювано сказала Френ. — А набори в них є? А диск-жокеї, щоб рекламувати нові мініатюри?

— Поки не знаю, — відповів Норм. — Зараз ще багато плутанини. Зачекай, доки пилюка вляжеться.

— Тут, на Марсі, — глухо мовив Сем Ріган, — вона ніколи не вляжеться.

Вони сіли колом. У центрі стояв набір Прудкої Пет, повний, вдосконалений, принадний; всі відчували, як їх до нього тягне, а Норм Шайн ще й наголосив, що це важлива подія, оскільки вони більше ніколи цього не побачать... Якщо, звісно, їм не вдасться скористатися цим набором з Жуй-Ц. І як воно спрацює, — думав він. Цікаво...

Утім, щось підказувало йому, що результат буде зовсім інший.

І... він може їм не сподобатися.

— Під час трансляції, — сказав Сем Ріган їхньому новому сусідові, — ми збираємося слухати й дивитися новий аніматор великих книг Пет... Ну, оцю штуку, що її нещодавно випустили на Террі... Барні, ти точно знаєш про неї більше, ніж ми. Може, поясниш, що й до чого?

Барні не заперечував:

— Спочатку кладеш у резервуар одну з великих книг, наприклад, «Мобі Дік». Потім встановлюєш перемикач на потрібний варіант: «довгий» чи «скорочений». Тоді

обираєш версію: «смішну», «таку, як у книжці», або «сумну». Після цього виставляєш індикатор стилю, обравши класика живопису, у чиєму стилі буде анімовано твір: Далі, Бекон, Пікассо... Аніматор середнього класу може створювати мультиплікацію у стилях дванадцяти відомих системі художників. Під час купівлі ти самобираєш яких. Але потім можна додати більше.

— Неймовірно, — у захваті сказав Норм Шайн. — Так це ж розвага на цілий вечір. Скажімо, «сумна» версія «Ярмарку суєти» у стилі Джека Райта. Ого!

— Барні, ти ж щойно з Терри. Певно, вона ще відлучене у твоїй душі, — замріяно зітхнула Френ.

— Біс із ним, під час трансляції ми маємо все, що є там, — відказав Норм і нетерпляче простягнув руку по крихітний запас Цукер-К. — Почнімо.

Узявши свій шмат, він рішуче його розжував.

— Велика книга, яку я збираюся перетворити на «смішний» повнометражний мультфільм у стилі де Кіріко це... — Норм задумався, — м-м... «Наодинці з собою» Марка Аврелія.

— Дуже дотепно, — уїдливо сказала Гелен Морріс. — А я збиралася запропонувати «Сповідь» Августина у стилі Ліхтенштейна... Звісно ж, «смішну».

— Я серйозно! Лиш уявіть: сюрреалістична перспектива, закинуті зруйновані будівлі з доричними колонами, що лежать долі, порожні голови...

— Ліпше починайте жувати, — беручи свій шматок, порадила Френ, — щоб усі синхронізувались.

Барні взяв свій. Прощавай, минуле, — жуючи, подумав він, — я беру участь в останньому для цього барака сеансі, але що вони отримають після цього? Якщо вірити Лео, щось незмірно гірше та й узагалі не гідне

порівняння. Звісно, Лео — особа зацікавлена. Але він еволюціонований. І мудрий.

Мініатюризовані предмети, які я колись затвердив, — спало на думку Барні. За мить я порину у світ, створений з них, зведений до їхнього виміру. І, на відміну від решти мешканців барака, я зможу порівняти свій досвід використання цього набору з тим, що недавно полишив.

А незабаром, — тверезо усвідомив він, — мені доведеться проробити те саме з Жуй-Ц.

— Це доволі дивне відчуття, коли ти опиняєшся в одному тілі з трьома іншими людьми, — сказав Норм Шайн. — Ми всі маємо дійти згоди в тому, що ми хочемо, аби тіло діяло, або принаймні має утворитися переважна більшість, інакше ми просто застрягнемо на місці.

— Трапляється й таке, — зауважив Тод Морріс. — Правду кажучи, у половині випадків так і відбувається.

Усі зжували по шматочку Цукер-К; черга дійшла до Барні Меерсона, і той неохоче взяв свій. От чорт, — подумав він, підійшов до умивальника й виплюнув у нього недожовану Цукер-К.

Решта тих, хто сиділи довкола набору Прудкої Пет, уже впали в кому, тож ніхто не звернув на нього уваги. Він ураз опинився в цілковитій самоті. На якийсь час барак належав тільки йому.

Дослухаючись до тиші, Барні блукав туди-сюди.

Я просто не можу, зрозумів він. Не можу з'їсти цю клятву штуку, як вони. Принаймні поки що.

Пролунав дзвінок.

Хтось стояв перед входом і просив дозволу увійти; впустити чи не впустити мав вирішити він. Барні піднявся нагору, сподіваючись, що чинить правильно і що

це не один з періодичних рейдів ООН; він не зміг би завадити їм знайти решту колоністів, наркоманів, залежних від Цукер-К, які безвільно лежали довкола набору, просто на місці злочину.

На поверхні біля входу, з ліхтарем у руці стояла молода жінка в громіздкому теплоізольованому костюмі, до якого вона явно не звикла; було видно, що їй у ньому надзвичайно незручно.

— Вітаю, містере Меерсон, — сказала вона. — Пам'ятаєте мене? Я відшукала вас, бо мені стало страшенно самотньо. Можна зайти?

Це була Енн Готорн; він здивовано поглянув на неї.

— Чи ви зайняті? Я можу завітати іншим разом.

Вона розвернулася, щоб піти.

— Бачу, Марс вас неабияк шокував, — сказав Барні.

— Це гріх, — відказала Енн, — але я вже його ненавиджу. Справді... Я знаю, що маю ставитися до всього смиренно і таке інше, але...

Вона освітила ліхтарем пейзаж за бараком і тремтячим, розпачливим голосом проказала:

— Все, чого мені зараз хочеться, це знайти якийсь спосіб повернутися на Землю. Я не хочу нікого навертати, не хочу нічого змінювати, я просто хочу звідси забратися.

І похмуро додала:

— Але я знаю, що це неможливо. От і подумала побачитися з вами. Розумієте?

Взявши за руку, він провів її вниз по рампі до виділеного йому відсіку.

— А де ваші сусіди? — насторожено роззиралася навсібіч вона.

— Відлучились.

— На поверхні?

Енн відчинила двері спільного відсіку й побачила тіла, що лежали довкола набору.

— А, от ви про що. Але ви — ні.

Насуплена й очевидно спантеличена, вона одразу ж зачинила двері.

— Ви мене дивуєте. Я так погано сьогодні почувалася, що радо погодилася б на Цукер-К. Але погляньте на себе: порівняно зі мною ви чудово тримаєтесь. Я така... непристосована.

— Можливо, просто мета мого перебування тут важливіша, — сказав Барні.

— З метою в мене все гаразд.

Знявши свій громіздкий костюм, вона сіла, а він тим часом почав готувати каву.

— В моєму бараці, — за пів милі на північ звідси, — всі так само відлучились. Знали б ви, наскільки близькою була до цього я... Скажіть, ви б мене шукали?

— Звісно, шукав би.

Він знайшов негарні пластикові чашки з блюдцями, поставив їх на розкладний стіл і приставив два розкладних стільці.

— Можливо, на Марсі Бога нема. Можливо, коли ми полишили Терру...

— Маячня, — обурилася Енн.

— Я так і знав, що це вас розлютить.

— Звісно, е. Він усюди. Навіть тут.

Вона кинула оком на його частково розпаковані пожитки, валізи і заклеєні коробки.

— А ви небагато з собою привезли. Більшість моїх речей ще летить сюди самокерованим кораблем.

Підійшовши ближче, Енн узялася розглядати купку книжок у м'яких палітурках.

— «*De Imitatione Christi*», — здивувалась вона. — Ви читаете Тому Кемпійського? Це велика й прекрасна книга.

— Купив якимось, — відказав він, — але так і не прочитав.

— Навіть не починали? Авжеж ні.

Енн розгорнула книжку навмання і почала читати про себе, рухаючи губами.

— «Так і ти будь вдячний за найменший дар, і будеш гідний отримати ще більший. Нехай навіть і найменша річ буде в тебе за найбільший дар, а маловажна дрібниця за нечуваний дарунок»*. Це ж і про життя на Марсі також, чи не так? Це маловажне життя в полоні цих... бараків. Влучна назва для цих споруд, еге ж? Чому, заради Бога...

Вона поглянула нього.

— Чому не можна прожити тут якийсь *визначений* термін, а тоді повернутися додому?

— Колонія за визначенням мусить бути постійною, — сказав Барні. — Згадайте острів Роанок.

— Так, — кивнула Енн. — Я про це думала. Як би мені хотілося, щоб Марс був величезним островом Роанок, і ми всі повернулися додому.

— Щоб смажитися там на повільному вогні.

— Ми можемо еволюціонувати, як багатії. Це можна було б зробити загальнодоступним. — Вона різко відклала книжку. — Але я цього також не хочу: цієї хітинової шкаралупи й усього решти. Містере Меерсон, чи є якийсь вихід? Знаєте, неохристиян учать вірити в те, що

* Тома Гемеркен Кемпійський, «Наслідування Христа» (1416). Переклад Йосифа Боцяна.

вони — мандрівники на чужій землі. Подорожні. Тепер так і є. Земля припиняє бути нашим природним середовищем, а *це* точно ніколи ним не стане. Наш світ зник!

Енн поглянула на нього; її ніздрі тремтіли.

— У нас не лишилося батьківщини!

— Ну, — ніяково протягнув він, — завжди є Цукер-К і Жуй-Ц.

— А ви щось маєте?

— Ні.

Вона кивнула.

— Отже, повертаємося до Томи Кемпійського.

Однак Енн більше не торкнулася книжки; натомість вона опустила голову й просто стояла в безрадісній задумі.

— Я знаю, що трапиться далі, містере Меерсон. Барні. Я нікого не наведу в неоамериканське християнство. Це вони спокусять мене Цукер-К, Жуй-Ц або чим тут ще зараз грішать, будь-чим, що дає змогу втекти. Сексом. Знаєте, вони тут, на Марсі, страшенно розпусні: всі сплять з усіма. Я піду навіть на це. Правду кажучи, я готова до цього навіть зараз... Я просто не можу цього витримати... Ви *бачили*, що там, на поверхні, поки не стемніло?

— Так.

Його не так сильно засмутили напівзакинуті сади, занедбане устаткування й гори зогнилих продуктів. Він ще з освітніх плівок знав, що фронтири завжди були такими, навіть на Землі; донедавна такий самий вигляд мала Аляска, а зараз, за винятком курортних містечок, — Антарктика.

— Ось ці ваші сусіди з набором. А якби ми забрали в них Прудку Пет і розбили її на друзки? Що сталося б з ними? — запитала Енн Готорн.

— Вони продовжили б марити, — відповів Барні. Тепер уже все налаштоване; після того, як фокусування відбулося, реквізит більше не потрібен. — Але чому вам хочеться це зробити?

У цьому виразно проглядала схильність до садизму, і це його здивувало; під час знайомства він цього за дівиною не помітив.

— Іконоборство, — пояснила Енн. — Я хочу знищити їхніх ідолів, а саме ними є Прудка Пет і Волт. Я хочу зробити це, бо я... — вона помовчала. — Я їм заздрю. Це не релігійний запал. Просто дуже погана й жорстока риса. І я це знаю. Але якщо я не можу бути з ними...

— Можете. І будете. І я так само. Але не зараз.

Він подав їй чашку кави; Енн машинально її взяла; тепер, без важкого костюма, було помітно, яка вона струнка. Барні зауважив, що вона майже такого ж зросту, що й він; на підборах була б такого ж, якщо не вищого. У неї був дивний ніс. Кінчик — майже кулька, але він видавався не смішним, а радше... простацьким. Він наче пов'язував її з землею; наводив на думку про англосаксонських і норманських селян, які обробляли свої невеличкі поля.

Не дивно, що вона зненавиділа Марс; безсумнівно, її пращури любили справжню землю Терри, її запах, текстуру і понад усе — її пам'ять, трансформовані рештки численних живих істот, які ходили по ній, але врешті впали за смерть, згинули і перетворилися, але не на пил, а на родючий гумус. Що ж, вона може завести собі на Марсі город; можливо, їй вдасться зростити його там, де зазнали поразки інші колоністи. Дивно, що вона почувалася такою пригнобленою. Чи, може, для новоприбулих це нормально? Сам він чомусь нічого такого не відчував. Хтозна, можливо, десь у глибині душі його

не полишала надія на те, що він ще знайде можливість повернутися на Терру. Але в такому разі ненормальним був він, а не Енн.

— Барні, я маю трохи Цукер-К, — несподівано сказала Енн.

Порившись у кишенях виданих ООН парусинових робочих штанів, вона дістала маленький пакетик.

— Я ще раніше купила її у своєму бараці. Наш називається «Ляна коса». Сусід продав мені задешево, бо вважає, що після появи Жуй-Ц вона зовсім знеціниться. Я хотіла спробувати... навіть у рот поклала. Але врешті-решт не змогла. Хіба найжалюгідніша реальність не краща за найцікавішу ілюзію? Чи це *не* ілюзія, Барні? Я зовсім нічого не тямлю у філософії. Поясніть мені. Бо ж усе, що в мене є, — це віра, але вона не допомагає мені зрозуміти їх. Ці трансляційні наркотики.

Раптом вона розкрила пакетик і відчайдушно зашаруділа в ньому пальцями.

— Я більше не можу.

— Зачекай, — сказав він їй, поставивши чашку, підійшов до неї. Але було пізно; вона вже ковтнула Цукер-К.

— А мені? — злегка усміхнувся Барні. — Ти ж не зрозуміла самої суті. Так під час трансляції ти будеш сама.

Взявши за руку, він вивів її зі свого відсіку, поспіхом витягнув у коридор і завів до спільної зали, де лежала решта; всадовивши її серед них, Барні співчутливо проказав:

— Принаймні так ви отримаєте спільний досвід, а це, наскільки я розумію, допомагає.

— Дякую, — мляво відказала Енн. Вона заплющила очі, і її тіло поступово зм'якло.

Тепер вона — Прудка Пет, — подумав Барні. У світі без турбот.

Нахилившись, він поцілував її в губи.

— Я ще при тямі, — пробурмотіла вона.

— Але ти все одно не згадаєш, — сказав Барні.

— О ні, згадаю, — ледве вимовила Енн Готорн. І після цього відключилась; він відчув, що вона пішла. Барні опинився сам поміж сімох порожніх фізичних оболонок і негайно повернувся у свій відсік, де парували дві чашки кави.

А я міг би покохати цю дівчину, — сказав він сам собі. Не як Роні Фугате і, звісно, не як Емілі, але по-іншому, по-новому. Сильніше? Чи це лише відчай? Той самий, що й в Енн, яка щойно на моїх очах ковтнула Цукер-К, бо більше не зосталося нічого, сама лиш темрява. Або це, або порожнеча. І не на день, не на тиждень — назавжди. Тож я просто мушу покохати її.

Барні сидів наодинці серед своїх частково розпакованих речей, пив каву й думав, аж доки врешті-решт зі спільної зали не почувися стогони і шум. Його сусіди поверталися до тямі. Він поставив чашку і пішов до них.

— Чому передумав, Меєрсон? — запитав Норм Шайн, потираючи чоло й мружачись. — Боже, як же болить голова.

Після цього він помітив Енн Готорн; досі непритомна, вона лежала, сперта плечами на стіну з опущеною вперед головою.

— А це хто?

— Вона приєдналася до нас наприкінці, — невпевнено підводячись, сказала Френ. — Подруга Меєрсона. Вони познайомилися під час польоту. Доволі мила, але схиблена на релігії. Самі побачите.

Вона критично оглянула Енн.

— А на вигляд гарненька. Мені справді цікаво було на неї глянути. Я уявляла її більш... е-е... аскетичною.

— Хай лишається з тобою, Меерсон, — сказав, підійшовши до Барні, Сем Ріган. — Ми радо проголосуємо за її прийняття. У нас багато місця та й тобі потрібна, так би мовити, дружина.

Він також оглянув Енн.

— Еге ж. Вродлива. Гарне довге чорне волосся. Мені подобається.

— Подобається, невже? — уїдливо вставила Мері Ріган.

— Так, і що? — зиркнув на дружину Сем.

— Вона вже зайнята, — сказав Барні.

Всі поглянули на нього з цікавістю.

— Дивно, — мовила Гелен Морріс, — бо коли ми щойно були разом, вона нічого про це не казала, і наскільки я зрозуміла, ви з нею тільки...

— Ти ж не збираєшся жити з неохристиянкою? — перебивши її, звернулася до Барні Френ Шайн. — Ми вже мали досвід. Минулого року ми вигнали одну таку пару. Від них на Марсі самі проблеми. Май на увазі, *у нас було з нею злиття...* Вона — фанатичка з якоїсь «Високої церкви» чи чогось на кшталт цього, де дотримуються всіх цих таїнств, ритуалів та всякої іншої застарілої маячні. Вона справді в це вірить.

— Я знаю, — процідив Барні.

— Це правда, Меерсон. Чесне слово, — дружньо сказав Тод. — Ми змушені жити тісною спільнотою, і жодному ідеологічному фанатизму з Терри тут не місце. Таке вже було в інших бараках. Ми знаємо, що кажемо. Треба дотримуватися правила «живи і дозволяй жити іншим» без жодних абсолютистських кредо і догм. Барак для цього замалий.

Він закурив сигарету й опустив погляд на Енн Готорн.

— Дивно, що така вродлива дівчина на таке повелась. Що ж, від цього ніхто не застрахований.

Схоже, це збило його з пантелику.

— Як думаєш, їй сподобалася трансляція? — запитав Барні в Гелен.

— Певною мірою так. Звісно, вона трохи засмутилась... але першого разу так часто буває. Їй не вдавалося скооперуватися з нами, щоб керувати тілом. Однак вона дуже прагла навчитися. Тепер, звісно, воно повністю її, тож їй набагато простіше. Це корисний досвід.

Нахилившись, Барні узяв до рук маленьку ляльку, Прудку Пет; на ній були жовті шорти, червоно-смугаста футболка і сандалі. Зараз це Енн Готорн, — подумав він. Цього ніхто до кінця не розумів. Утім, він міг знищити цю ляльку, розтрити її, а Енн, у своєму фантазійному житті, лишиться неушкодженою.

— Я хотів би на ній одружитися, — раптом сказав він.

— На кому? — перепитав Тод. — На Прудкій Пет чи на новенькій?

— Він про Пет, — фиркнув Норм Шайн.

— Е ні, — серйозно сказала Гелен. — І я думаю, що це добре. Тепер у нас буде чотири пари замість трьох пар і одного чоловіка, тобто одного зайвого.

— А тут можна чимось напитися? — поцікавився Барні.

— Звісно, — відповів Норм. — У нас є алкоголь... Паршивий ерзац-джин, зате восьмидесятиградусний. Те, що треба.

— Дай мені трохи, — попросив Барні, дістаючи гаманець.

— Він безкоштовний. ООНівські кораблі забезпечення скидають його цистернами.

Норм підійшов до шафи, дістав ключ і відчинив її.

— Скажи, Меерсон, чому тобі закортіло напитися? — запитав Сем Ріган. — Через нас? Через барак? Через Марс загалом?

— Ні.

Ні перше, ні друге, ні третє; річ в Енн і розпаді її особистості. У тому, що вона ковтнула всю Цукер-К за раз, у тому, що не змогла повірити, впоратись, у тому, що здалась. Це був знак, який стосувався його теж; у тому, що відбулося, Барні побачив себе.

Можливо, якщо йому вдасться допомогти їй, то він зможе допомогти й собі. А якщо ні...

Інтуїція підказувала йому, що в іншому разі їм обом настане кінець. І для нього, і для Енн Марс означатиме смерть. І та, вочевидь, не забариться.

Після трансляції Енн Готорн очунилася мовчазною і засмученою. Поганий знак; мабуть, — подумав він, — тепер у неї також з'явилося схоже передчуття. Хай там як, але вона нічого про це не сказала; просто встала й одразу пішла по свій громіздкий захисний костюм.

— Маю повертатися в «Ляну косу». Дякую, що дозволили скористатися вашим набором, — сказала Енн, поки всі стояли й спостерігали, як вона одягається. — Вибач, Барні, — понуривши голову, додала вона. — Я не мала би лишати тебе самого.

Він пішки провів її через нічну пустелю до барака; ніхто з них не зронив ані слова, доки вони важко ступали по піску, остерігаючись, як їм і наказували, місцевих хижаків — шакалоподібних марсіанських тварюк, що володіли телепатією. Втім, їм не трапилося жодної.

— Ну, і як воно? — врешті поцікавився Барні.

— Бути безсоромною білявою лялечкою з цілою купою дрантя, хлопцем, машиною і... — Енн аж здригнулася. — Жахливо. Ні, не так. Просто... безглуздо. У цьому нічого нема. Наче я знову стала підлітком.

— Еге ж, — погодився він. У цьому й була вся Прудка Пет.

— Барні, — тихо проказала вона, — мені терміново треба знайти щось інше. Допоможеш мені? Як на мене, ти розумний, зрілий і досвідчений. Трансляція мені не допоможе... Жуй-Ц — також, бо я відчуваю до нього внутрішній спротив. Я його не вживатиму, розумієш? Так, я бачу, що ти все розумієш. Чорт, ти ж навіть *один єдиний раз* спробувати відмовився, а отже, ти маєш розуміти.

Вона стисла його руку і притулилася до нього в темряві.

— Барні, я знаю ще дещо. *Їм також це остогиділо*. Поки ми були там, усередині тих ляльок, вони тільки те й робили, що сварилися. Вони не відчули жодної насолоди.

— Господи.

— Прикро, — освітлюючи шлях ліхтарем, мовила Енн. — Я б хотіла, щоб було навпаки. Мені шкода їх більше, ніж...

Вона замовкла, якийсь час ішла мовчки, а тоді різко сказала:

— Барні, я змінилась. Я відчуваю це. Я хочу тут посидіти... Ось тут. Ти і я, в темряві, самі. А потім, ну ти знаєш... мені ж не треба цього казати?

— Ні, — визнав він. — Але річ у тім, що потім ти шкодуватимеш. І я також, через твою реакцію.

— Може, я помолюсь, — сказала Енн. — Молитися важко. Треба знати як. Ти молишся не за себе, а за інших. Ми називаємо це молитвою про заступництво. І молишся ти не Богу, який десь там, на небесах... а Святому Духові всередині. Це інше. Він — Параклет. Ти читав Павла?

— Якого Павла?

— Новий заповіт. Його послання до коринтян або до римлян... ну, ти знаєш. Павло каже, що наш ворог —

це смерть. Це наш останній ворог, а тому, я думаю, найголовніший. За Павлом, усі ми отруєні, й отруєні не тільки наші тіла, а й душі. І те, й інше має померти, і тоді ми зможемо возродитися в нових тілах — неплотських, нетлінних. Розумієш? А знаєш, коли я була Прудкою Пет, от щойно... у мене з'явилося дивовижне відчуття, неначе я... Звісно, про таке не можна ні говорити, ні вірити в це, але...

— Але тобі здалося, наче це — воно, — закінчив за неї Барні. — Ти на це й чекала. Ти знала про цю подібність... Ти сама згадувала про неї на кораблі.

І багато хто помітив це також.

— Так, — визнала вона. — Але я не усвідомлювала, що...

Вона розвернулася в темряві обличчям до нього, однак він ледве міг її роздивитися.

— *Трансляція — єдина крихта вічності, доступна нам по цей бік смерті. А отже, це — спокуса. Якби не ця жахлива лялька, ця Прудка Пет...*

— Жуй-Ц, — сказав Барні.

— І я про це подумала. Якби ж це було так, як Павло говорить, коли тлінна людина стає нетлінною... тоді, Барні, я не втрималася б. Я просто змушена була би спробувати Жуй-Ц. Я не змогла би чекати до кінця життя... Тут, на Марсі, це може бути років п'ятдесят... Пів століття!

Її пробрав дроз.

— Навіщо чекати, коли ти можеш отримати це *зараз*?

— Той, хто пробував Жуй-Ц, розповів мені, що то був найгірший досвід у його житті, — сказав Барні.

— У якому сенсі? — стривожилася вона.

— Він опинився в царстві людини чи істоти, яку вважав абсолютним злом і яка вселяла йому страх. Він вибрався звідти лише тому, що йому пощастило, і він про це знав.

— Барні, чому ти потрапив на Марс? — запитала Енн. — Тільки не кажи, що через повістку. Такий розумний чоловік, як ти, міг би звернутися до психіатра...

— Я тут, бо припустився помилки, — відповів Барні.

За твоєю термінологією, це називається «гріх», — подумав він. Втім, за моєю також.

— Ти завдав комусь шкоди, так? — запитала Енн.

Він стенив плечима.

— І тепер ти тут до кінця своїх днів, — сказала вона. — Барні, ти можеш дістати мені Жуй-Ц?

— Скоро зможу.

Незабаром він так чи так натрапить на одного з пушерів Палмера Елдрича; щодо цього сумнівів не було. Поклавши руку їй на плече, Барні сказав:

— Але ти запросто можеш дістати його собі й сама.

Поки вони йшли, Енн притислась до нього, і він обійняв її; вона не пручалась, насправді, навіть зітхнула з полегшенням.

— Барні, я маю тобі дещо показати. Брошуру, що її дала мені моя сусідка. Вона сказала, що днями їм скинули цілу пачку. Це від тих, хто стоїть за Жуй-Ц.

Енн порилась у кишенях об'ємистої курткі і присвітила ліхтарем; Барні побачив складений папірець.

— Прочитай. І ти зрозумієш, чому в мене таке ставлення до Жуй-Ц ... чому для мене це духовна дилема.

Піднісши брошуру до світла, він прочитав перший рядок; великими чорними літерами було написано:

БОГ
ОБІЦЯЄ ВІЧНЕ ЖИТТЯ.
МИ МОЖЕМО
ЙОГО ДАТИ.

— Бачиш?

— Бачу.

Читати далі в нього не виникло жодного бажання; склавши папірець, він з важким серцем віддав його.

— Нічогенький слоган.

— Це правда.

— Не повна брехня, — відказав Барні, — але до правди далеченько.

Цікаво, що з цього гірше? Важко сказати. В ідеальній ситуації за виказане в брошурі *богохульство* Палмер Елдрич мав би померти на місці, та цього не станеться. Злий прибулець просочився до нас з Проксими і тепер пропонує те, за що ми молилися протягом двох тисяч років, — подумав він. Чому ми відчуваємо, що це погано? Важко сказати, але це так. Можливо, тому, що це означає прив'язаність до Елдрича, яку пізнав Лео; відтепер Елдрич буде з нами постійно; він проникне в наші життя. А Той, хто оберігав нас у минулому, просто вирішив не втручатись.

Щоразу, як ми транслюватимемося, — подумав Барні, — ми бачитимемо не Бога, а Палмера Елдрича.

І вголос сказав:

— Якщо Жуй-Ц тобі не допоможе...

— Не кажи такого.

— Якщо Палмер Елдрич тобі не допоможе, то, можливо...

Він замовк. Перед ними був барак «Ляна коса»; його вхід тьмяно світився серед марсіанської темряви.

— Ти вдома.

Йому не хотілося відпустити її; Барні обійняв її за плечі і пригадав, що сказав про неї своїм сусідам.

— Повертайся зі мною, — запропонував він. — До «Вітряного рудника». Ми візьмемо шлюб. Офіційно, з усіма формальностями.

Вона витріщилася на нього і... розсміялася.

Неймовірно.

— Це означає «ні»? — дерев'яним голосом запитав Барні.

— Що таке «Вітрянковий рудник»? — перепитала Енн. — А... зрозуміла. Кодова назва твого барака. Вибач, Барні. Я ненавмисне. Але моя відповідь, звісно, «ні».

Вона відступила від нього й відчинила зовнішні двері вхідного відсіку. Аж раптом поставила ліхтар і, простягнувши руки, зробила крок назустріч Барні.

— Давай покохаємося.

— Не тут. Надто близько до входу, — перелякався він.

— Де хочеш. Веди мене, — вона обвила його шию руками. — Ну ж бо. Не гайнуй часу.

І він не став.

Підхопивши Енн на руки, Барні відніс її подальше від барака.

— Божечки, — сказала вона, коли він поклав її в темряві на пісок; Енн схопила ротом повітря, вочевидь, від раптової хвилі холоду, що накрила їх, проникаючи під важкі костюми, які тепер не так захищали, як заважали відчутти істинне тепло.

Один із законів термодинаміки, — подумав він. Теплообмін; між нами рухаються молекули, її змішуються з моїми... Це ентропія? Ні, ще ні.

— Ой бо... — скрикнула в темряві вона.

— Тобі боляче?

— Ні, вибач, будь ласка.

Від холоду в нього зааніміли спина й вуха; цей холод випромінювало небо. Він щосили намагався на нього не зважати, але в голові крутилися думки про ковдру, товсту шерстяну ковдру — дивно перейматися цим

у такий час. Барні уявляв її м'якість, відчуття дотику її шерстинок до тіла, її важкість. Замість крихкого фригідного розрідженого повітря, яке доводилося ковтати, широко розкриваючи рота, неначе ось-ось сконаєш.

— Ти... вмираєш? — спитала вона.

— Просто нема чим дихати. Це повітря...

— Бідний, бідний... Боже правий! Я забула твоє ім'я.

— Чортзна-що.

— Барні!

Він міцно стиснув її в обіймах.

— Ні! Не зупиняйся!

Вона вигнула спину дугою. У неї стукотіли зуби.

— Я й не збирався, — відказав він.

— *О-о-о-о-ох!*

Він засміявся.

— Не смійся з мене.

— Я не зі зла.

Довга мовчанка. Потім: «У-уф». Вона підскочила, немов реанімована експериментальним ударом електрошоку. Його блідошкіра й гонорова оголена власність умить перетворилася на високу й худющу знезелену нервову систему жаби, яку перевірили на життєздатність за допомогою стороннього предмета. Жертва удару струмом, а чи струменем. Хай там як, але вона не заперечувала. Світла й справжня, поступлива. На решті доступна.

— Все гаразд?

— Так, — відказала вона. — Так, Барні. Все просто пречудово. Так!

Пізніше, уже повертаючись на налитих свинцем ногах до свого барака, Барні міркував: «Можливо, я роблю

за Палмера Елдрича його роботу. Ламаю її, деморалізую... ніби до того вона була не такою. Ніби всі ми не були такими».

Щось заступило йому шлях.

Завмерши, він намацав у кишені куртки видану йому зброю; крім страшних шакалів-телепатів тут траплялися, зокрема, вночі ще й інші злісні тварюки, які жалили та кусались... Барні обережно посвітив ліхтарем, очікуючи побачити якогось химерного слизняка з купою мацаків. Натомість перед ним виявився корабель: невеличка швидкісна модель з малою вагою; його сопла досі диміли, тож, очевидно, він щойно приземлився. Певно, сідав з вимкненими двигунами, — вирішив Барні, — оскільки ніякого шуму чути не було.

З корабля виліз чоловік, обтрусився, увімкнув ліхтар, освітив Барні Меєрсона і пробурчав:

— Я Аллен Фейн. Де я вас тільки не шукав. Лео хоче, щоб ви підтримували з ним зв'язок через мене. Я вестиму зашифровані телетрансляції, а ви дивитиметеся їх у себе в бараці. Ось вам ключ до шифру.

Фейн простягнув Барні тонку книжечку.

— Ви ж знаєте, хто я, чи не так?

— Диск-жокей.

Дивні дива; ця зустріч з працівником супутника «Наборів П. П.» посеред нічної марсіанської пустелі здавалася Барні нереальною.

— Дякую, — сказав він, узявши книжку з шифром. — І що мені треба буде робити? Записувати ваші слова, а потім потайки їх розшифровувати?

— У вашому відсіку встановлять персональний телеприймач. Ми домовилися про це, наголосивши на тому, що оскільки ви на Марсі новачок, то страждатимете...

— Добре, — кивнув Барні.

— Отже, ви вже знайшли собі подружку, — сказав Фейн. — Вибачте, що скористався інфрачервоним прожектором, але...

— Не вибачу.

— Скоро ви переконаєтесь, що про такі справи таємниць на Марсі майже немає. Це як жити в маленькому містечку, до того ж усі колоністи ласі до новин, зокрема до будь-яких скандалів. Я просто зобов'язаний усе знати, адже моя робота полягає в тому, щоб тримати руку на пульсі та розголошувати те, що дозволено... Звісно ж, багато чого мені не дозволено. То хто ця дівчина?

— Навіть не знаю, — уїдливо відказав Барні. — Темно було. Не роздивився.

Після цього він рушив в обхід корабля.

— Зачекайте. Маю сказати вам ось що: у цьому районі вже працює пушер Жуй-Ц, і, за нашими розрахунками, він спробує вийти на ваш барак завтра вранці. Тож будьте готові. Купіть товар при свідках. Вони мають бачити весь процес купівлі-продажу. Потім, коли жуватимете його, переконайтеся, аби ваші сусіди мали змогу засвідчити, що саме ви вживали. Ясно? — сказав Фейн, а тоді додав: — І спробуйте розговорити пушера. Нехай дасть вам якомога більші гарантії, — усні, звісно ж. Нехай він сам продасть вам товар. Не *просіть*. Зрозуміло?

— І що я за це отримаю? — запитав Барні.

— Прошу?

— Лео так і не сказав...

— Я скажу вам ось що, — прошепотів Фейн. — Ми вивеземо вас із Марсу. Така ваша винагорода.

Помовчавши, Барні уточнив:

— Ви серйозно?

— Звісно, нелегально. Тільки ООН може законно повернути вас на Терру, але цього ніколи не станеться. Ми ж зробимо ось що: якимось уночі відвеземо вас у Маєток Вінні-Пуха.

— І я там житиму?

— Доки хірурги Лео не зроблять вам нове обличчя, відбитки пальців і стоп, малюнок цефалічної хвилі, тобто доки не зроблять з вас нову людину. Тоді, можливо, ви знову обіймете вашу стару посаду в «Наборах П. П.». Як я розумію, ви відповідали за Нью-Йорк. Два, два з половиною роки, і ви повернетесь туди знову. Тож не втрачайте надії.

— А може, я цього не хочу, — проказав Барні.

— Що? Звісно ж, хочете. Кожен колоніст хоче...

— Я подумаю над цим і повідомлю. Але, можливо, я захочу чогось іншого.

Він думав про Енн. Повернутися на Терру і знову опинитися на борту, можливо, навіть із Роні Фугате... На якомусь глибинному, інстинктивному рівні він відчував, що це не настільки приваблює його, як він очікував. Марс або ж інтимна близькість із Енн Готорн ще більше його змінили; цікаво, що саме так на нього вплинуло. І те, і те? В будь-якому разі, — подумав він, — я сам сюди зголосився; призов тут, насправді, ні до чого. І не треба про це забувати.

— Меєрсон, — сказав Аллен Фейн, — мені відомо про деякі обставини справи. Ви спокутуєте провину. Це ж так?

— І ви туди ж? — здивувався Барні. Схоже, що тут релігія проникла в усі сфери життя.

— Вам може не подобатися слово, — відказав Фейн, — але воно точне. Послухайте, Меєрсон, на той час, коли ми повеземо вас у Маєток Вінні-Пуха, ваша спокута

вже буде достатньою. Є дещо, чого ви ще не знаєте. Погляньте сюди.

Він неохоче показав маленький пластиковий тубик. Контейнер.

— Що це? — збентежено спитав Барні.

— Ваша хвороба. Порадившись із профі, Лео вирішив, що ваших свідчень у суді про шкоду для здоров'я буде недостатньо. Вони наполягатимуть на повному обстеженні.

— Скажіть мені, що всередині.

— Епілепсія, Меерсон. Форма Q. Наразі точно не відомо, чи виникнення цього різновиду хвороби спричинене органічними ушкодженнями, які неможливо виявити за допомогою ЕЕГ, а чи його природа психогенна.

— І які симптоми?

— Великі судомні напади, — відповів Фейн і, помовчавши, додав: — Вибачте.

— Зрозуміло, — сказав Барні. — І як довго вони в мене траплятимуться?

— Ми можемо застосувати антидот після судового процесу, але не раніше. Щонайдовше рік. Тепер ви розумієте, що я мав на увазі, коли казав про більш ніж достатню спокуту за відмову врятувати Лео, коли він цього потребував. Коли ми заявимо, що ця хвороба є побічним ефектом Жуй-Ц ...

— Звісно, — мовив Барні. — Епілепсія — це одне зі страшних слів. Як рак колись. Воно вселяє людям ірраціональний страх, адже вони знають, що це може трапитися з ними будь-коли, без жодного попередження.

— Зокрема, найновіша форма Q. Чорт, вона навіть теоретично не обґрунтована. Але важливо те, що відсутність органічних змін мозку під час цієї хвороби означає,

що ми можемо вас вилікувати. Ось тюбик. Це метаболічний токсин, дія якого схожа на метразол. Його дія схожа, але, на відміну від метразолу, він не припиняє викликати напади і характерне спотворення електроенцефалограми між ними, доки його не нейтралізувати, що ми й готові зробити.

— А хіба аналіз кров'яних частинок не виявить наявності токсину?

— Він виявить наявність якогось токсину, і це саме те, чого ми прагнемо. Адже ми надамо документи з результатами вашого нещодавнього обстеження на фізичне і психічне здоров'я... і доведемо, що, прибувши на Марс, ви не страждали ні на епілепсію форми Q, ні на наявність токсинів. І тоді Лео, а точніше ви самі, зможете стверджувати, що наявність токсинів у крові є побічним ефектом Жуй-Ц.

— Навіть якщо я програю суд... — сказав Барні.

— Це однаково колосально знизить продажі Жуй-Ц. Більшості колоністів не дає спокою думка про те, що довготривале вживання трансляційних наркотиків так чи так має негативний біохімічний вплив на здоров'я, — пояснив Фейн і додав: — Токсин у тюбику відносно рідкісний. Лео дістав його через дуже вузькоспеціалізовані канали. Гадаю, він походить з Іо. Один доктор...

— Віллі Денкмаль.

— Можливо, — знизав плечима Фейн. — У будь-якому разі він тепер у вас. Вживте його, щойно придбаєте Жуй-Ц. Спробуйте зробити так, аби ваш перший судомний напад стався на очах у сусідів по бараку. А не десь посеред пустелі під час сільськогосподарських робіт чи керування автономними піскокопачами. І як оклигаєте після нападу, негайно вмикайте відеофон та просіть

ООН про медичну допомогу. Нехай вас обстежать їхні неупереджені лікарі. Не запрошуйте приватних.

— Мабуть, було б добре, якби в мене стався напад, коли оонівські лікарі робили б мені енцефалографію, — припустив Барні.

— Безперечно. Тож за нагоди спробуйте потрапити у лікарню ООН. Їх на Марсі три. Ви зможете надати хороші докази, оскільки... — Фейн повагався. — Відверто кажучи, завдяки цьому токсину ваші напади будуть вкрай деструктивні як для вас, так і для навколишніх. Загалом вони будуть істеричні, агресивні та закінчуватимуться більш-менш повною втратою свідомості. Всі від самого початку розумітимуть, що відбувається, бо ж — принаймні так сказали мені — спершу у вас наставатиме типова тонічна стадія, що характеризується сильними судомами м'язів, а затим — клонічна стадія з ритмічними судомами, між якими будуть періоди розслаблення. Після цього, звісно, ви впадатимете в кому.

— Інакше кажучи, — мовив Барні, — класична судомна форма епілепсії.

— Це вас лякає?

— Не думаю, що це має якесь значення. Я винен Лео. І ви, і я, і Лео знаємо це. Мені досі не подобається слово «спокута», але підозрюю, що це саме воно.

Цікаво, як ця штучно викликана хвороба вплине на його стосунки з Енн. Імовірно, вони обірвуться. А отже, він багато чим жертвував заради Лео Булеро. Але й Лео щось для нього робив; вивести його з Марсу — це не абищо.

— Ми припускаємо, — мовив Фейн, — що коли ви попросите адвоката, вас спробують убити. Правду кажучи, вони...

— Зараз я волів би повернутися в барак, — перебив його Барні й зробив крок уперед. — Гаразд?

— Добре. Звикайте до місцевого трибу життя. Але дозвольте дати вам пораду з приводу тієї дівчини. У законі Добермана... Пам'ятаєте, він був першим, хто одружився, а згодом розлучився на Марсі? Так-от, у тому законі зазначено, що в цьому триклятому місці стосунки псуються пропорційно до емоційної прив'язаності, яку ви відчуваєте до партнера. Даю вам щонайдовше два тижні, і не тому, що ви захворієте, а тому, що такий стандарт. Марсіанське перетасування. І ООН до цього тільки заохочує, оскільки, відверто кажучи, це означає більше дітей для заселення колонії. Вловлюєте?

— ООН, — зауважив Барні, — може не санкціонувати наші з нею стосунки, оскільки вони мають дещо інше підґрунтя.

— Аж ніяк, — спокійно відказав Фейн. — Це вам може так здаватися, але я спостерігаю за всією планетою і вдень, і вночі. Я просто стверджую факт. Не подумайте, що я вас засуджую. Насправді, я співчуваю вам особисто.

— Дякую, — мовив Барні і пішов у напрямку барака, освітлюючи собі шлях ліхтарем; крихітний датчик на комірці, який повідомляв про наближення і — що важливіше — про *віддалення* від барака, запищав гучніше: заспокоїливе жаб'яче кумкання під вухом.

Я прийму токсин, — сказав він собі. І судитимусь із цими падлюками заради Лео. Бо я йому винен. Але я не повернуся на Землю; я досягну своєї мети тут або не досягну взагалі. Сподіваюсь, разом із Енн Готорн, а як ні, то з іншою; я житиму за законом Добермана,

як і передбачає Фейн. Так чи сяк, я залишуся тут, на цій жалюгідній планеті, на цій «землі обітованій».

Завтра вранці, — вирішив він, — я почну розчищати п'ятимільйонлітні піски під свій перший овочевий сад. Це стане першим кроком.

Наступного ранку Норм Шайн і Тод Морріс кілька годин учили його керувати бульдозерами, піскокопачами й екскаваторами, які перебували на різних стадіях занедбаності; більшість із цих машин, мов старих бабіїв, ще можна було спокусити востаннє взятися до справи. Однак результати були невтішні; вони надто довго стояли без діла.

До обіду він цілком виснажився. Тож зробив перерву і всівся перепочити в затінку гігантського поіржавілого трактора, запиваючи холодний ланч ледь теплим чаєм з термоса, який йому люб'язно принесла Френ Шайн.

Унизу, в бараці, решта колоністів займалися своїми звичними справами; йому було до них байдуже.

З усіх боків його оточували їхні закинуті, загнилі городи, і Барні подумав, чи не забуде він невдовзі про свій. Можливо, всі колоністи починали так, як і він, докладаючи купу зусиль. А затим їх охоплювала апатія і безнадія. І все ж, чи аж настільки все безнадійно? Насправді, ні.

Річ у ставленні, — вирішив він. І ми, всі, хто мав стосунок до «Наборів П. П.», охоче цьому сприяли. Ми дали їм вихід, простий і безболісний. А тепер з'явився Палмер Елдрич, щоб покласти цьому край. Ми самі — і я

в тому числі — проклали йому шлях, але що тепер? Невже немає можливості, як висловився Фейн, спокутати провину?

— Як успіхи? — наближаючись до нього, бадьоро гукнула Гелен Морріс.

Вона сіла поруч і розгорнула товстезний каталог насіння, на кожній сторінці якого красувався штамп ООН.

— Глянь, що вони пропонують безкоштовно. Все це насіння тут сходить, і ріпа також.

Спершись на його плече, вона гортала сторінки.

— Але пізно вночі на поверхню вилазить дрібний землерийний ссавець, схожий на мишу. Будь готовий. Він жере все. Треба буде встановити кілька самохідних пасток.

— Добре, — сказав Барні.

— Бачив би ти, як гомеостатична пастка ганяється по піску за цим марсі-маусом! А вони швидкі, дай Боже! І миші, і пастки. Цікавіше, звісно, якщо робити ставки. Я зазвичай ставлю на пастки. Обожду їх.

— Думаю, я б теж ставив на пастку.

До пасток я ставлюся з великою повагою, — подумав він. Інакше кажучи, до ситуацій, коли жодні двері не ведуть до виходу. І не важливо, що на них написано.

— А ще, — сказала Гелен, — ООН безкоштовно надасть тобі двох роботів. На строк до шести місяців. Тому краще сплануй наперед, як їх застосувати. Найліпше змусити їх будувати зрошувальні канали. Наші здебільшого вже непридатні. Іноді ці канали треба протягувати на дві сотні миль, а то й далі. Або можеш домовитись...

— Ніяких домовленостей, — відрізав Барні.

— Але це вигідно. Знайди когось із сусідніх бараків, хто вже колись почав будувати власну зрошувальну

систему, але закинув, купи її і відведи. До речі, твоя ді-
вчина з «Ляної коси» збирається переїжджати й жити
з тобою тут?

Вона зміряла його поглядом.

Барні не відповів; він спостерігав, як у чорному мар-
сіанському небі серед обідніх зірок кружляв корабель.
Невже пушер Жуй-Ц? Отже, настав час труїтися заради
порятунку економічної монополії, колосальної міжпла-
нетної імперії, з якої тепер йому не було жодної користі.

Просто диво якесь, — подумав він, — наскільки силь-
ним може бути потяг до самознищення.

— До нас гості! — мружачись, аби краще розгледіти,
сказала Гелен. — І це не ООН.

Вона одразу ж рушила до барака.

— Піду скажу їм.

Намацавши лівою рукою на дні внутрішньої кишені
куртки тубик, Барні подумав: «А мені не забракне сил?»
Це здавалося неможливим; у його минулому не було
нічого, що могло б пояснити такий вчинок. Мабуть, —
міркував він, — це все через розпач, через те, що я все
втратив. Але ні; тут було щось інше.

Коли корабель сів посеред пласкої пустелі непода-
лік, Барні спало на думку, що, можливо, це для того, щоб
розкрити Енн правду про Жуй-Ц. Навіть якщо все сфа-
бриковано. Адже якщо я вжию токсин, *вона не спробує*
Жуй-Ц. Він мав сильне передчуття, що станеться саме
так. І цього було достатньо.

З корабля вийшов Палмер Елдріч.

Його впізнав би будь-хто; після кораблетроці на
Плутоні в гомеозетах постійно з'являлися його світли-
ни. Звісно, то були світлини десятилітньої давнини, але
це точно був він. Сіроликий, худорлявий, понад шість

футів на зріст, характерна швидка хода, під час якої він розмахував руками. І обличчя. Воно здавалося попустим, виїденим; неначе, — подумав Барні, — з нього з'їли шар жиру, немовби колись Елдрич харчувався самим собою і, цілком можливо, із задоволенням пожирав зайві частини власного тіла. Він мав величезні сталеві зуби, поставлені йому чеськими дантистами ще перед мандрівкою до Проксими; вони були навечно приварені до щелеп: він забере їх із собою в могилу. А ще... замість правої руки в нього був протез. Справжню він втратив двадцять років тому в результаті нещасного випадку під час полювання на Каллісто; звісно, протез був набагато кращий, оскільки давав змогу користуватися різними змінними кистями. Зараз Елдрич пристебнув п'ятипалу кисть гуманоїда; якби не металевий блиск, її можна було би сприйняти за справжню.

Крім того, Елдрич був сліпий. Принаймні якщо говорити про його природне тіло. Але знову ж таки, він мав протези — заплатив за них стільки, скільки лиш він міг і хотів; операцію провели бразильські окулісти перед самим польотом на Проксиму. Прекрасна робота. Вставлені в очиці протези не мали зіниць і не рухалися за допомогою м'язів. Замість цього панорамний огляд забезпечували ширококутні об'єктиви, розташовані за незмінною горизонтальною щілиною, що простягалася від краю одного ока до краю другого. Зір він втратив не випадково; це трапилося в Чикаго; невідомі особи плеснули йому в обличчя кислотою; причини також невідомі... Принаймні для широкого загалу. Елдрич, вочевидь, усе чудово знав. Однак він нічого нікому не сказав, не подав скарги; натомість одразу ж звернувся до бразильських окулістів. Схоже, йому сподобалися

його штучні очі, що ховалися за щілиною; він майже одразу з'явився на церемонії відкриття нової опери в Сент-Джорджі, що у штаті Юта, і невимушено поводився в колі майже рівних. Навіть тепер, через десять років, така операція була неабиякою рідкістю, і Барні ніколи раніше не доводилося бачити ширококутні люксвідові очі фірми *Jensen*; ці очі та протез руки з неймовірно широким вибором кистей вразили Барні більше, ніж він очікував... Чи, може, крім цього, в Елдрічі було щось ще?

— Містере Меерсон, — мовив Палмер Елдріч і посміхнувся; його сталеві зуби яскраво зблиснули в слабких і холодних променях марсіанського сонця. Він простягнув руку, і Барні машинально вчинив так само.

Його голос, — подумав Барні, — долинув не з... Він закліпав очима. Вся постать була нематеріальною; крізь неї тьмяно проступав пейзаж. Це була якась штучно створена ілюзія, і Барні відчув усю іронію ситуації: в цьому чоловікові вже й до того була купа штучного, а тепер навіть його плоть і кров стали несправжніми. І це те, що повернулося з Проксими? Якщо так, то Гепберна-Гілберта ошукали; це не людина. Аж ніяк.

— Я на кораблі, — сказав Палмер Елдріч; його голос звучав із гучномовця, встановленого на корпусі. — Застережний захід, адже ви працюєте на Лео Булеро.

Ілюзорна рука торкнулася руки Барні; він відчув пронизливий холод; вочевидь, це була суто психологічна реакція, спричинена огидою, оскільки ніщо не могло викликати фізичне відчуття.

— Працював, — виправив його Барні.

Позаду нього з барака вийшли решта: Шайни, Морріси і Рігани; вони наближалися насторожені, мов діти,

один за одним упізнаючи розпливчасту постать, яка стояла навпроти Барні.

— Що тут відбувається? — стривожено запитав Норм Шайн. — Це симулякр. Він мені не подобається.

Ставши поруч із Барні, він додав:

— Меєрсон, ми живемо в пустелі. Ми бачимо міражі постійно: кораблі, людей і навіть надприродних істот. Це воно. Цей чоловік несправжній, як і його корабель.

— Радше за все, вони зараз за шість сотень миль звідси, — сказав Тод Морріс. — Це оптичний обман. Із часом звикнеш.

— Але ви мене чуєте, — зауважив Палмер Елдрич, з гучномовця долинув голос і покотилася луна. — Я тут, щоб обговорити з вами справи. Хто капітан вашого барака?

— Я, — сказав Норм Шайн.

— Моя візитівка. — Елдрич дістав маленьку білу картку, і Норм Шайн машинально простягнув по неї руку. Картка пройшла повз його пальці і впала на пісок. Елдрич посміхнувся. Холодна, порожня посмішка, імплізія; вона неначе всмоктала в цього чоловіка все, що було довкола, навіть розріджене повітря.

— Погляньте на неї, — сказав Елдрич.

Норм Шайн нахилився й прочитав напис.

— Саме так. Я тут для того, щоб підписати з вами угоду. Щоб запропонувати вам...

— Тільки без цієї маячні, мовляв, ви даєте те, що Бог лиш обіцяє, — перебив Норм Шайн. — Просто назвіть ціну.

— Одна десята від ціни на товар конкурента. І наш набагато ефективніший. Вам навіть не потрібен набір.

Здавалося, що Елдрич говорить з Барні; проте через будову очних протезів його погляд неможливо було відстежити.

— Містере Меерсон, вам подобається Марс?

— Ще й як, — відказав Барні.

— Минулої ночі зі свого нікчемного супутничка до вас спустився Аллен Фейн... — сказав Елдріч. — І що ж ви з ним обговорювали?

— Справи, — відрубав Барні. Він думав швидко, але недостатньо; з гучномовця вже звучало наступне запитання.

— Отже, ви досі працюєте на Лео. Насправді, вас навмисне прислали сюди, на Марс, перед першою поставкою Жуй-Ц. Навіщо? Невже придумали, як цьому завадити? Серед вашого багажу не було ні брошур, ні інших друкованих матеріалів, окрім звичайних книжок. Можливо, збираєтеся розпустити чутки? Сарафанне радіо? Жуй-Ц ... Що, містере Меерсон, що? Становить небезпеку за постійного вживання?

— Не знаю. Не дочекаюсь, коли спробую. І побачу сам.

— Ми всі чекаємо, — сказала Френ Шайн; вона тримала в руках пачку трюфельних шкірок.

Було ясно, що вони готові заплатити одразу.

— Ви можете передати нам товар зараз чи доведеться чекати ще?

— Я можу передати вам першу партію, — відповів Елдріч.

Шлюз корабля відкрився. Звідти виїхав маленький реактивний трактор і поспішив до них. Зупинившись за ярд від людей, він виставив картонну коробку, загорнуту у знайомий коричневий папір; коробка стояла в них під ногами, і врешті Норм Шайн нахилився й узяв її. Це був не фантазм. Норм обережно розгорнув обгортку.

— Жуй-Ц, — затамувавши подих, проказала Мері Ріган. — О, і як багато! Містере Елдріч, скільки з нас?

— За все — п'ять шкірок, — сказав Елдрич.

Трактор висунув маленьку шухлядку, призначену спеціально для шкірок.

Посперечавшись, колоністи дійшли згоди й поклали п'ять шкірок у шухлядку; та одразу ж сховалась, а трактор розвернувся й помчав назад до корабля. Палмер Елдрич лишився; нематеріальний, сіроликий, великий. Схоже, він насолоджувався цим, — подумав Барні. Його не турбувало те, що Лео Булеро мав ще якісь карти в рукаві; Елдрич мав з цього зиск.

Усвідомлення цього зіпсувало йому настрої, і він сам-один рушив до вбогої розчищеної ділянки, яка колись мала стати його городом. Розвернувшись спиною до колоністів і Елдрича, Барні завів автономний механізм; той засвистів і загудів, важко й гучно всмокуючи в себе пісок. Цікаво, чи надовго його стане. І як тут, на Марсі, щось відремонтувати? Мабуть, люди просто опускають руки; вочевидь, ніхто тут нічого не ремонтує.

З-за спини Барні почув голос Елдрича:

— Тепер, містере Меерсон, ви можете жувати до кінця ваших днів.

Він мимохіть озирнувся; це був не фантазм; нарешті справжній Елдрич.

— Так, — відказав Барні. — Що може бути краще?

Він продовжив колупатися в ковші автономного екскаватора.

— Де на Марсі можна відремонтувати обладнання? — запитав він. — ООН про це дбає?

— Звідки мені знати? — мовив Елдрич.

Шматок ковша відвалився й опинився в руках Барні; він підхопив його, зважив. Уламок, що за формою

нагадував монтувалку, був доволі важкий. Я можу вбити його цим, — подумав Барні. Просто тут, на цьому місці. Але чи вирішить це проблему? Ні токсину, ні епілептичних нападів, ні судів... Однак вони відплатять мені. Я переживу Елдрича лише на кілька годин.

Але... невже це того не варте?

Барні розвернувся. І все сталося так швидко, що він не встиг навіть усвідомити, що відбулося. Корабель вистрілив лазерним променем, і Барні відчув сильний удар, коли той торкнувся металевого уламка в його руках. Водночас Палмер Елдрич, плавно, мов у танці, відступив назад і, здолавши слабку марсіанську гравітацію, підстрибнув, наче повітряна куля, та — Барні не повірив власним очам, — скалячи величезні сталеві зуби й вимахуючи протезом руки, полетів подалі; його довготелесе тіло повільно оберталося в повітрі. Затим по синусоїдальній траєкторії він рвучко сіпнувся до корабля, немовби хтось потягнув його за прозорий трос. Зник як не було. За ним одразу ж закрився носовий люк, і Елдрич опинився всередині. В безпеці.

— Навіщо він це зробив? — здивувався Норм Шайн, стоячи поміж решти колоністів. — Заради Бога, що там між вами сталося?

Барні змовчав; він випустив із тремтячих рук рештки металевого прута на пісок. Схожі на попіл, крихкі й сухі, вони розсипалися, щойно торкнулися землі.

— Меерсон і Елдрич посварилися, — сказав Тод Морріс. — Так і не знайшли спільної мови.

— Хай там як, — відказав Норм, — але Жуй-Ц в нас. А тобі, Меерсон, на майбутнє ліпше триматися від Елдрича подалі. Купувати буду я. Якби я знав, що через твою співпрацю з Булеро...

— Колишню співпрацю, — машинально виправив Барні і продовжив лагодити поламаний ківш автономного екскаватора. Його перша спроба вбити Палмера Елдрича провалилася. Чи випадє йому така нагода ще?

І чи була вона в нього зараз?

Як на нього, відповідь на обидва питання була одна — «ні».

Пізніше мешканці «Вітрянкового рудника» зібралися разом, щоб спробувати наркотик. Усі були напружені й серйозні; один за одним вони відкривали пакетики з Жуй-Ц і мовчки передавали їх по колу.

— Уф, — скривилася Френ Шайн. — На смак — просто *жах*.

— На смак, на шмак, — нетерпляче перекривив її Норм, а тоді розжував сам і зауважив: — А й справді. Як гнилі гриби.

Він стоїчно проковтнув шматок і продовжив жувати.

— Гек...

Норм зблював.

— Та ще й без набору... — проказала Гелен Морріс. — Куди ми взагалі потрапимо? Мені страшно, — раптом зізналась вона. — Ми будемо всі разом? Норме, ти в цьому впевнений?

— Яка різниця, — жуючи, відказав Сем Ріган.

— Дивіться, — сказав Барні.

Всі зацікавлено на нього поглянули; щось у його голосі змусило їх послухатися.

— Я кладу Жуй-Ц в рот, — сказав він і зробив це. — Бачите ж? Так?

Барні почав жувати.

— А тепер я жую його.

В нього загупало серце. Господи, — подумав він. Чи я впораюсь?

— Так, бачимо, — кивнув Тод Морріс. — І що? Ти зараз надуєшся і злетиш у повітря, як Елдрич, чи що?

Тод теж відкрив свій пакетик. Вони всі жують, всі семеро, — подумав Барні. І заплющив очі.

Наступне, що він побачив, це дружину, яка схилилася над ним.

— Я кажу, ти хочеш ще один мангеттен чи ні? — сказала вона. — Бо якщо так, то мені треба наказати холодильнику приготувати більше льоду.

— Емілі, — проказав він.

— Так, любий, — уїдливо відказала вона. — Коли ти так називаєш мене на ім'я, я знаю, що ти збираєшся прочитати мені чергову лекцію. Що цього разу?

Емілі сіла на бильце крісла навпроти нього і поправила спідницю; на ній була прекрасна блакитно-біла мексиканська спідниця з запахом і ручним розписом, яку він подарував їй на Різдво.

— Я готова.

— Жодних... лекцій, — сказав Барні.

Невже я справді так роблю? Завжди виголошую тиради? Похитуючись, він звівся на ноги; у нього паморочилася голова, і щоб не впасти, він схопився рукою за торшер.

— Та ти налигався, — дивлячись на нього, сказала Емілі.

Налигався. Він не чув цього слова ще з коледжу; воно давно вийшло з моди, але Емілі, звісно ж, продовжувала його вживати.

— Зараз кажуть «наклюкався», — якомога розбірливіше проказав Барні. — Невже так важко запам'ятати? Наклюкався.

Невпевненою ходою він рушив до кухонної шафки, де стояв алкоголь.

— Наклюкався, — зітхнула Емілі.

У неї був засмучений вигляд; він помітив це, але не міг зрозуміти чому.

— Барні, — попросила вона, — не пий так багато, добре? «Налигався», «наклюкався» — називай це як хочеш, але суть однакова. Мабуть, це я винна. Ти стільки п'єш через те, що я тобі не підходжу.

Вона хутко втерла з правого ока сльозу; знову цей звичний, дратівливий, схожий на тик рух.

— Річ не в тобі, — відказав він. — Просто в мене завищені стандарти.

Мене навчили вимагати від інших більшого, — подумав Барні. Вимагати, щоб вони були такі ж поважні та надійні, як я, а не розплескувалися весь час в емоціях і не могли себе контролювати.

Але вона — мисткиня. Чи радше так звана мисткиня. Богема. Оце вже ближче. Життя мисткині без таланту. Він почав змішувати черговий коктейль; цього разу лише бурбон і вода, без льоду; він налив *Old Crow* просто з пляшки, не скориставшись чаркою.

— Коли ти так наливаєш, — зауважила Емілі, — я знаю, що ти злищся, і ми зараз посваримось. Ненавиджу це.

— То забирайся, — сказав Барні.

— На біса! *Не хочу* я нікуди йти! Невже ти не можеш просто... — вона безпорадно змахнула руками. — Просто бути добрішим, чуйнішим чи що... Навчитись не зважати на... — її голос згаснув, і вона майже нечутно закінчила: — на мої недоліки.

— Але на них неможливо не зважати, — сказав він. — Я б залюбки. Думаєш, мені хочеться жити з людиною, яка

не здатна нічого довести до кінця і не має соціального статусу? От, наприклад, коли... А, до біса!

Який сенс? Емілі неможливо перевиховати; вона просто-напросто ледарка. Її ідеальний день — це валятися, тинятися, бавитися з жирними, схожими на екскременти фарбами або годинами місити руками мокру сіру глину у великому глеку. А тим часом...

Час тікав крізь пальці. А весь світ, усі, хто працював на містера Булєро, і консультанти з пре-моди зокрема, росли, розширювалися і процвітали. Мені ніколи не стати консультантом з пре-моди в Нью-Йорку, — казав він собі. Я назавжди застрягну в цьому Детройті, де не з'являється нічого, абсолютно нічого нового.

Якби я почав працювати в Нью-Йорку, — думав він, — моє життя набуло б сенсу. Я був би щасливий, адже повністю реалізував би себе в роботі. Що мені ще, в біса, треба? Нічого. *Це все, чого я прошу.*

— Піду прогуляюсь, — сказав він Емілі і поставив склянку; підійшовши до шафи, Барні дістав свій піджак.

— Ти повернешся, доки я не вкладуся спати?

Зажурена, вона провела його до дверей конапту, розташованого в будівлі під номером 11139584 (нумерація починалася з центру Нью-Йорка), де вони жили вже два роки.

— Побачимо, — відказав він і відчинив двері.

У коридорі стояв чоловік; високий, сіроликий, із випнутими сталевими зубами, мертвими очима без зіниць і блискучим протезом, що стирчав з правого рукава.

— Вітаю, Меєрсон, — усміхнувся він, зблиснувши сталевими зубами.

— Палмер Елдріч, — проказав Барні. Він розвернувся до Емілі: — Ти ж бачила його фото в гомеозетах. Він той знаменитий промисловець.

Звісно ж, він упізнав Елдрича з першого погляду.

— Ви до мене? — несміливо запитав він; у всьому цьому було щось містичне, неначе все це вже колись було, але дещо інакше.

— Дозвольте мені хвилинку поговорити з вашим чоловіком, — характерним лагідним тоном звернувся Елдрич до Емілі; він відступив, і Барні вийшов у коридор. Емілі слухняно зачинила за ним двері. Елдрич ураз спохмурнів.

— Меерсон, — грубо і без посмішки сказав він, — ви марно витрачаєте ваш час. Ви тільки те й робите, що знову переживаєте минуле. Навіщо я продав вам Жуй-Ц? Ви збоченець. Я ще ніколи такого не бачив. Даю вам ще десять хвилин, а тоді знову поверну вас у «Вітрянковий рудник», де вам і місце. Тож краще вам швиденько як слід поміркувати і визначатись, чого ви хочете і чи бодай щось врешті-решт зрозуміли, чорт забирай!

— Який ще, в біса, Жуй-Ц?

Піднявши протез, Палмер Елдрич з надприродною силою штовхнув Барні, і той упав.

— Гей, — промимрив Барні, намагаючись опиратися неймовірній силі. — Що за...

Він лежав горілиць. Голова гуділа й боліла; доклавши зусиль, Барні вдалося розплющити очі й зосередитися на кімнаті, в якій він перебував. Він щойно прокинувся; на ньому, як він уже виявив, була піжама, але чужа: він такої не носив. Невже він справді був у чужому конапті і в чужому одязі? В одязі якогось чоловіка...

У паніці він зиркнув на ліжко, на ковдри. Поруч із ним...

Поруч з ним, легко дихаючи ротом, спала незнайомка з оголеними гладенькими плечима і білим, мов вата, розпатланим волоссям.

— Я спізнився, — сказав він, і його власний голос прозвучав спотворено й хрипко, майже невпізнавано.

— Ні, — не розплющуючи очей, пробурмотіла дівчина. — Розслабся. Звідси ми можемо дістатися на роботу за... — вона позіхнула й розплющила очі, — чверть години.

Дівчина усміхнулася; його занепокоєння її розвеселило.

— Ти щоранку так кажеш. Іди краще постав каву. Мені просто *необхідно* випити кави.

— Звісно, — сказав Барні, вилазячи з ліжка.

— Містер Кролик, — насміхаючись, мовила дівчина. — Ти так за все боїшся. За мене, за свою роботу... і постійно кудись біжиш.

— Боже мій, — сказав він. — Я від усього відвернувся.

— Від чого?

— Від Емілі.

Барні поглянув на дівчину в ліжку. Роні, як її там...

— Тепер у мене нічого нема.

— Годі вже, — саркастично сказала Роні. — А може, я зараз скажу тобі щось приємне, і тобі стане краще?

— До того ж я зробив це щойно. Не багато років тому, а просто перед тим, як прийшов Палмер Елдрич.

— Як це Палмер Елдрич міг кудись прийти? Він же у шпиталі десь біля Юпітера чи Сатурна. ООНівці забрали його туди після того, як витягнули з розбитого корабля.

Окрім насміхання, в її голосі з'явилася нотка цікавості.

— Палмер Елдрич явився мені щойно, — вперто заперечив Барні.

Я мушу повернутися до Емілі, — подумав він. Послизаючись, він згріб з підлоги свої речі, спотикаючись,

зайшов до ванної і хряснув дверима. Нашвидкуруч поголившись і вдягнувшись, він вийшов і сказав Роні, яка ще й досі не вилізла з ліжка:

— Я мушу йти. Не гнівайся. Я мушу це зробити.

За мить, не поснідавши, він уже спускався на наземний рівень, а спустившись, вийшов під антигермальний щит і почав роззиратися в пошуках таксі.

Гарна блискуча нова модель таксі майже миттєво примчала його до конапту Емілі; він хутко заплатив, поспішив усередину і за лічені секунди вже піднімався на її поверх. Йому здавалося, ніби час *стинився*, все замерло й чекало на нього; він перебував у світі нерухомих предметів, був єдиним рухомим об'єктом.

Барні натиснув на кнопку її дзвінка.

Двері відчинив чоловік.

— Так?

Чоловік був смаглявий і доволі вродливий, мав густі брови та дбайливо причесане дещо кучеряве волосся; в одній руці тримав ранкову гомеозету; позаду нього Барні побачив накритий до сніданку стіл.

— Ви — Річард Гнатт, — проказав Барні.

— Так, — збитий з пантелику, він пильно поглянув на гостя. — Ми знайомі?

На цих словах вийшла Емілі, одягнута в сірий светр із високим коміром і заплямовані джинси.

— Святий Боже! Це ж Барні, — сказала вона Гнатту. — Мій колишній. Заходь.

Вона широко відчинила для нього двері, і він зайшов до квартири. Схоже, Емілі була йому рада.

— Приємно познайомитися, — нейтральним тоном проказав Гнатт; він хотів було простягнути руку, але передумав. — Кави?

— Дякую.

Барні сів за стіл там, де не було накрито.

— Слухай, — мовив він до Емілі; Барні не міг чекати: потрібно було сказати це просто зараз, нехай і в присутності Гнатта. — Розлучившись із тобою, я припустився помилки. Я хочу одружитися з тобою знову. Хочу все повернути, як було.

Емілі залилася сміхом, і цей сміх був добре йому знайомий; ледь не зомлівши й не в змозі мовити й слова, вона пішла на кухню, щоб принести йому чашку і блюдо. Він переймався, чи відповідь вона взагалі; для такої ледачої нехлюйки, як вона, найпростіше було просто розсміятися. Господи, — подумав Барні і втупився поглядом в одну точку.

Гнатт сів навпроти і сказав:

— Ми одружені. Чи ви думали, що ми просто живемо разом?

Його обличчя спохмурніло, однак, схоже, він тримав себе в руках.

— Завжди можна розлучитися, — сказав Барні, звертаючись не до Гнатта, а до Емілі. — Ти вийдеш за мене знову?

Він встав і зробив кілька непевних кроків у її напрямку; в цю мить вона розвернулась і спокійно простягнула йому чашку на блюдці.

— О, ні, — досі усміхаючись, відповіла Емілі; в її очах з'явився проблиск співчуття. Вона розуміла, що він відчував і що це був не лише порив. Але відповідь однаково була «ні», і він знав, що це ніколи не зміниться; і не тому, що вона так вирішила — для неї просто не існувало тієї реальності, про яку він говорив. Я вже поправа з нею, — подумав він, — відкинув її, обрубав кінці,

прекрасно усвідомлюючи, що роблю, і ось результат; як то кажуть, я бачу викинутий хліб, який принесла те-чія, щоб я ним подавився, просяклий водою хліб, що застрягне в моєму горлі, і я не зможу ні проковтнути, ні відригнути його. Це саме те, на що я заслуговую, — сказав він собі, — я *сам створив* цю ситуацію.

Повернувшись до столу, він заціпеніло сів, і вона наповнила йому чашку; Барні не зводив погляду з її рук. Колись це були руки моєї дружини, — думав він. І я від них відмовився. Самознищення; я прагнув побачити власну смерть. Це єдине можливе пояснення. Чи я був настільки тупим? Ні; тупість не могла виправдати таке колосальне, таке цілковите прагнення...

— Як справи, Барні? — поцікавилась Емілі.

— Все просто чудово, чорт забирай.

Його голос тремтів.

— Я чула, що ти живеш із надзвичайно вродливою рудою крихіткою, — сказала Емілі.

Вона сіла на своє місце і продовжила снідати.

— То вже в минулому, — відказав Барні. — Все забулось.

— І хто в тебе тепер?

Вона говорила з ним невимушено. Спілкується, ніби зі старим другом або сусідом по будинку, — подумав він. Безумство! Як вона може... як вона *може*... так до мене ставитися? Це неможливо. Це гра, за цим стоїть щось глибше.

— Ти боїшся, що як зв'яжешся зі мною, то я... знову тебе кину, — сказав він. — Обпікшись на молоці, дмухаєш на воду. Але я цього не зроблю. Я більше ніколи нічого такого не зроблю.

— Мені шкода, що тобі так погано, Барні, — спокійно й безтурботно мовила Емілі. — Ти ходиш до аналітика?

Хтось мені казав, що ти носиш із собою психіатричний портфель.

— Доктор Смайл, — пригадавши, проказав він. Мабуть, я залишив його у квартирі Роні Фугате. — Мені потрібна допомога. Чи є хоч якийсь спосіб...

Барні замовк. Чи можна змінити минуле? Вочевидь, ні. Причиново-наслідковий зв'язок працює лише в один бік, зміни незворотні. Отже, що втрачено, те втрачено, а тому можна звідси йти. Він підвівся.

— Певно, мені потьмарився розум, — сказав Барні, звернувшись і до неї, і до Річарда Гнатта. — Вибачте. Я ще не прокинувся... Цього ранку я якийсь розгублений. Це почалося одразу, щойно я прокинувся.

— Чому б вам не випити кави? — запропонував Гнатт. — І як щодо печива? У нас є «ведмежа лапа».

Він більше не хмурився; тепер Річард, як і Емілі, поводився спокійно й байдуже.

— Я не розумію, — мовив Барні. — Палмер Елдрич сказав мені прийти сюди.

Точно сказав? Ну, щось на кшталт того; у цьому він був впевнений.

— Я думав, що все вийде, — безпорадно додав він.

Гнатт і Емілі обмінялися поглядами.

— Елдрич у шпиталі десь... — почала Емілі.

— Щось не так, — перебив її Барні. — Певно, Елдрич утратив контроль. Треба його знайти. Він зможе мені все пояснити.

Його охопила паніка, швидка, мов ртуть, рідка, всепроникна паніка; вона сповнила його аж до кінчиків пальців.

— Прощайте, — спромігся проказати він і ледь не навпомацки рушив до виходу.

— Зачекайте, — почувся з-за спини голос Гнатта.

Барні озирнувся. За столом із застиглою млявою посмішкою попивала каву Емілі, а навпроти неї, дивлячись на Барні, сидів Гнатт. Виделку він тримав протезом руки, а коли підніс до рота шматок яєшні, Барні побачив величезні випнуті зуби з неіржавної сталі. Шкіра у Гнатта була сіра, обличчя впале, а очі мертві й набагато більші, ніж раніше; здавалося, ніби він заповнив собою всю кімнату.

— Я не розумію, — сказав Барні, завмерши біля дверей, не в змозі ні вийти з квартири, ні повернутись; він робив саме те, що й наказав йому Гнатт: чекав.

Хіба він не схожий на Палмера Елдрича? — подумав Барні, — на фото... У нього протез кінцівки, сталеві зуби і дженсенські очі, але це не Елдрич.

— З мого боку нечесно було б не сказати вам, що ви подобаєтеся Емілі набагато більше, ніж можна здогадатися з її слів, — наче нічого й не відбулося сказав Гнатт. — Я знаю, бо вона мені про це казала. Багато разів.

Після цього він поглянув на Емілі:

— Ти керуєшся почуттям обов'язку. Ти вважаєш, що зараз, з погляду моралі, варто придушувати свої почуття до Барні. Хай там як, ти постійно так робиш. Але забудь про обов'язок. Шлюб на цьому не будується. Має бути спонтанність. Навіть якщо ти вважаєш, що неправильно... — він повів рукою, — скажімо, *відкинути мене...* в будь-якому разі ти маєш бути чесною зі своїми почуттями і не приховувати їх за фасадом самопожертви. А саме так сталося у вас із Барні. Ти дозволила йому полишити тебе, бо ж відчувала, що не маєш права перешкоджати його кар'єрі.

І додав:

— Ти й досі так поводишся, і це помилка. Не обманюй себе.

Після цього він несподівано усміхнувся до Барні, усміхнувся й блимнув мертвим оком; таке собі механічне підморгування.

Тепер це був Палмер Елдріч. Цілком і повністю.

Проте було схоже, що Емілі цього не помітила; усмішка з її обличчя зникла, його слова збили її з пантелику й засмутили; вона починала злитися.

— Годі мене бісити, — сказала вона чоловікові. — Я ж сказала, що відчуваю, і я не лицемірка. Не треба мене в цьому звинувачувати.

— У тебе лише одне життя, — мовив той, хто сидів навпроти неї. — Якщо ти хочеш прожити його не зі мною, а з Барні...

— Я не хочу цього, — зиркнула вона на нього.

— Я йду, — сказав Барні й відчинив двері в коридор. Ситуація була безнадійна.

— Зачекайте, — Палмер Елдріч підвівся й неквапливо рушив за ним. — Я проведу вас униз.

Вони вдвох попрямували коридором до сходів.

— Не здавайтесь, — сказав Елдріч. — Запам'ятайте: ви спробували Жуй-Ц вперше, але вам випаде ще не одна нагода в майбутньому. Ви можете длубати цю скелю, доки врешті не досягнете свого.

— Який ще, в біса, Жуй-Ц?

Близький дівочий голос повторював: «Барні Меєрсон. Прокинься». Хтось трусив його за плечі; він кліпнув очима і примружився. Тримаючи рукою його за плече, перед ним стояла на колінах Енн Готорн.

— Як воно? Я зайшла до вас і нікого не могла знайти, а ви тут усі лежите колом без тям. Що, як замість мене до вас прийшов би представник ООН?

— Ти мене розбудила, — сказав Барні, усвідомлюючи, що вона зробила; він відчув жаль і жахливе розчарування. Але трансляція закінчилася, і це вже не змінити. Однак він одразу ж відчув непереборне бажання зробити це знову. І якомога скоріше. Ніщо інше не мало значення, навіть дівчина, яка була поруч, і його мляві мовчазні сусіди, що лежали довкола.

— Невже це було так добре? — поцікавилась Енн, торкнувшись його куртки. — Він приходив у наш барак також, і я в нього купила. У цього сіроликого велетня з дивними зубами й очима.

— Це Елдрич. Або його симулякр.

У нього боліли суглоби, неначе він кілька годин просидів, зігнувшись у три погібелі, але, поглянувши на годинник, Барні виявив, що минуло лише кілька секунд, щонайбільше хвилина.

— Елдрич усюди, — сказав він Енн. — Дай мені свій Жуй-Ц.

— Ні.

Барні низав плечима, намагаючись приховати розчарування, гостре фізичне відчуття депривації. Що ж, Палмер Елдрич ще повернеться; йому чудово відома дія його продукту. Можливо, навіть сьогодні.

— Розкажи, — попросила Енн.

— Ти потрапляєш в ілюзорний світ, де Елдрич є богом, — пояснив Барні. — Він дає тобі шанс зробити те, що насправді тобі не під силу — зробити минуле таким, яким воно мало би бути. Але це важко навіть для нього. На це потрібен час.

Він замовк і потер лоба; у нього боліла голова.

— Тобто він, а з ним і ти не можете одним помахом руки отримати все, що забажаєте? Як це можливо вві сні?

— Це зовсім не схоже на сон.

Це гірше, — зрозумів Барні. Радше схоже на пекло, — спало йому на думку. Так, саме таким і має бути пекло: незворотне й непоступливе. Однак Елдрич вважає, що з часом завдяки достатній наполегливості й зусиллям *це можна змінити.*

— Якщо ти повернешся туди... — почала Енн.

— Якщо? — витріщився на неї він. — Я мушу повернутися. Цього разу мені нічого не вдалося.

Можливо, на це знадобляться сотні повернень, — подумав Барні.

— Послухай. Заради Бога, дай мені свою дозу. Я знаю, що зможу переконати її. На моєму боці сам Елдрич. Він докладає всіх можливих зусиль. Зараз вона розлючена, і я заскочу її зненацька...

Він замовк і подивився на Енн Готорн. Щось тут не так, — подумав Барні. Бо...

Її рука й долоня були штучні; металево-пластикові пальці завмерли лише в кількох дюймах від його обличчя. А коли він поглянув на її лице, то побачив пустку, безмежну, мов космос, порожнечу, з якої постав Елдрич. Мертві очі, у яких зяяла пустка за межами відкритих звіданих світів.

— Пізніше отримаєш ще, — спокійно проказала Енн. — Одного сеансу на день достатньо.

Вона посміхнулась.

— Інакше в тебе закінчатся шкірки, і ти більше не зможеш його собі дозволити. Що ж ти, в біса, робитимеш тоді?

Посміхнувшись, Енн зблиснула розкішними зубами з неіржавної сталі.

Довкола почали повільно, з роздратованими стогонами прокидатися решта мешканців барака; вони сідали, щось бурмотіли й намагалися зорієнтуватися. Енн кудись зникла. Він самотужки спромігся підвестися. Кава, — подумав Барні. Певно, пішла готувати каву.

— Ого, — проказав Норм Шайн.

— Де були? — ледь ворушачи язиком, поцікавився Тод Морріс; звівшись на кволі ноги, він допоміг підвестися своїй дружині Гелен. — Я, наприклад, повернувся в старші класи, на своє перше справжнє побачення... Перше успішне. Ну, ви зрозуміли.

Він знервовано поглянув на Гелен.

— Це *набагато* краще, ніж Цукер-К, — сказала Мері Ріган. — Незрівнянно. О, якби ж я тільки могла розповісти вам, що робила... — воно сором'язливо захихотіла. — Але я не можу.

Її обличчя розпашіло й почервоніло.

Зайшовши до свого відсіку, Барні Меєрсон зачинив двері і дістав тубик із токсином, який дав йому Аллен Фейн; він потримав його в руці й замислився. *Саме час*. Але... чи ми повернулися? Може, те, що я бачив, було лише залишками образу Елдрича, що наклалися на Енн? А чи все було по-справжньому, і мені відкрилася справжня, безумовна реальність, де опинився не лише він, а й усі решта?

Якщо так, то для токсину ще рано. Так підказувала йому інтуїція.

А проте він відкрутив кришечку.

З відкритого тубика почувся тоненький голос:

— Меєрсон, ми стежимо за тобою. І якщо ти щось задумав, нам доведеться втрутитися. Тебе буде суворо покарано. Нам шкода.

Тремтячими пальцями він накрив тюбик кришечкою і міцно закрутив. Тюбик був... порожній!

— Що таке? — вийшовши з кухні, запитала Енн; на ній був знайдений десь фартух. — Що це? — поцікавилась вона, помітивши у нього в руках тюбик.

— Вихід, — процідив Барні. — Звідсіля.

— Звідки саме?

Вона знову повернула собі звичний вигляд; тепер їй нічого не бракувало.

— Барні, скидається на те, що тобі зле. Справді. Це післядія Жуй-Ц?

— Відхід.

Невже там, усередині, справді Палмер Елдріч, — дивувався Барні, розглядаючи закритий тюбик і крутячи його в руці.

— Чи можна вийти на зв'язок із супутником Фейнів?

— Гадаю, що так. Просто подзвони їм з відеофона, чи як вони вирішили...

— Сходи й попроси Норма Шайна, щоб він мене з ними зв'язав, — сказав Барні.

Енн слухняно вийшла з відсіку; за нею зачинилися двері.

Він одразу ж дістав зі сховку під кухонною плитою книжку з шифром, що її дав йому Фейн. Повідомлення треба зашифрувати.

Сторінки, на яких мав бути шифр, виявилися порожніми.

Отже, не шифруватиму, — вирішив Барні, — та й по всьому. Зроблю, що зможу, і хай буде як буде.

Двері відчинилися; на порозі з'явилася Енн.

— Містер Шайн замовив для вас дзвінок, — сказала вона. — Каже, що треба постійно змінювати налаштування.

Він рушив за нею коридором і зайшов до тісної кімнатки, де за передавачем сидів Норм; щойно Барні увійшов, той розвернув до нього голову і сказав:

— На зв'язку Шарлотта. Підійде?

— Мені треба Аллена, — відказав Барні.

— Гарзд, — невдовзі сказав Норм. — На зв'язку старий баклажан Ал. Тримай.

Він передав Барні мікрофон. На крихітному екрані з'явилося веселе й професійно-усміхнене обличчя Аллена Фейна.

— З тобою хоче поговорити новоприбулий, — на мить відібравши мікрофон, пояснив Норм. — Барні Мерсон, познайомся з половиною команди, що підтримує в нас на Марсі життя і здоровий глузд.

І пробурмотів собі під ніс:

— Господи, як же в мене болить голова. Перепрошую.

Він звільнив стілець перед передавачем і, похитуючись, зник у коридорі.

— Містере Фейн, — обережно проказав Барні. — Сьогодні я спілкувався з містером Палмером Елдричем. Він згадував нашу з вами зустріч. Йому було про неї відомо, тож, як я розумію, немає...

— Яку зустріч? — холодно спитав Аллен Фейн.

На якусь мить Барні замовк.

— Вочевидь, вони встановили інфрачервону камеру, — врешті продовжив він. — Швидше за все, на супутнику, що пролітав повз. Хай там як, але схоже, що суть нашої розмови йому досі не...

— Ви з глузду з'їхали, — сказав Фейн. — Ми з вами не знайомі. І ніколи не розмовляли. Чоловіче, ви бажаєте щось замовити чи ні?

Його обличчя було байдуже, потворно відсторонене, і, схоже, він зовсім не прикидався.

— Ви не знаєте, хто я? — не вірячи своїм вухам, спитав Барні.

Фейн обірвав зв'язок, і крихітний екран згас; тепер на ньому не було нічого, крім порожнечі. Барні вимкнув передавач. Він нічого не відчував. Апатія. Він вийшов повз Енн у коридор, зупинився, дістав пачку — невже останню? — земних сигарет і закурив. Те, що Елдрич зробив з Лео на Луні, «Сигмі 14-Б» чи бозна-де, він зробив тепер зі мною також. І врешті-решт заманить у пастку нас усіх. Запросто. Ми ізольовані. Наш спільний світ припинив своє існування. Принаймні для мене; він почав з мене.

І я, — подумав Барні, — мушу якимось боротися, маючи лише порожній тюбик, який колись містив — а можливо, й ні — рідкісний дорогий токсин, що спричиняє розлад мозку, а тепер у ньому лише Палмер Елдрич, і навіть не весь. Лишень його голос.

Сірник обпik йому пальці. Але Барні було байдуже.

Звірившись зі своїми записами, Фелікс Блау сказав:

— П'ятнадцять годин тому санкціонований ООН корабель компанії «Жуй-Ц» сів на Марсі й розповсюдив першу партію в бараках Півмісяця Файнберга.

— Включно з «Вітрянковим рудником»? — склавши руки й нахилившись до екрана, уточнив Лео Булеро.

Фелікс коротко кивнув.

— Зараз він уже мав би вжити дозу цього мізкороз'їдального лайна і вийти з нами на зв'язок через систему супутників, — сказав Лео.

— Я це розумію.

— Вільям К. Кларк усе ще наготові?

Кларк був головою юридичного відділу «Наборів П. П.» на Марсі.

— Так, — відповів Фелікс, — але Меерсон досі з ним не зв'язався. Він *ні з ким* не контактував.

І відсунувши папери, додав:

— Це все. Наразі в мене більше нічого немає.

— Може, помер? — проказав Лео.

Йому стало не по собі; цей задум псував йому настрій.

— А якщо в нього виникли настільки сильні судоми, що...

— Ми знали б. Про це так чи так сповістили б якусь із трьох ООНівських лікарень.

— А де Палмер Елдрич?

— У моїй організації про це нікому не відомо, — відказав Фелікс. — Він полишив Луну і зник. Ми просто втратили його слід.

— Я віддав би свою праву руку, аби лиш дізнатися, що зараз відбувається в тому «Вітрянковому руднику», — мовив Лео.

— Летіть на Марс.

— Е ні, — одразу ж запротестував Лео. — Після того, що сталося зі мною на Луні, я з «Наборів П. П.» ані на крок. Невже ви не можете заслати туди свою людину, яка звітувала би безпосередньо нам?

— У нас там є ця дівчина, Енн Готорн. Але від неї також нічого не чути. Можливо, я сам полечу на Марс. Якщо вже ви відмовляєтесь.

— Я не полечу, — повторив Лео.

— Це дорого вам обійдеться, — сказав Фелікс Блау.

— Ясно, — відказав Лео. — І я заплачу. Але принаймні ми матимемо хоч якийсь шанс. Я до того, що поки в нас нічого немає.

І нам кінець, — подумки додав він.

— Просто налішліть мені рахунок.

— Але ви хоча б уявляєте, скільки вам це коштуватиме, якщо я загину, якщо вони схоплять мене на Марсі? Моя організація...

— Прошу, я не хочу про це говорити. Зрештою, що таке Марс? Невже це цвинтар, на якому Елдрич рие могили? Найімовірніше, Барні Меерсона він уже з'їв. Гаразд. Летіть у «Вітрянковий рудник».

Лео вимкнув зв'язок.

За його спиною сиділа Роні Фугате, чинна консультантка з пре-моди по Нью-Йорку; вона уважно слухала. І все розуміла, — подумав він.

— Усе чула? — грубо спитав Лео.

— Ви чините з ним так само, як він вчинив з вами, — сказала Роні.

— Хто? Як?

— Барні побоявся полетіти за вами, коли ви зникли на Луні. Тепер ви боїтеся...

— Це просто нерозумно, — відказав він. — Добре, визнаю: я до біса боюся Палмера, щоб вийти з цієї будівлі. Звісно ж, я не полечу на Марс. Ти кажеш правду.

— Але вас ніхто не покарає, — м'яко сказала Роні. — На відміну від того, що ви зробили з Барні.

— Я сам себе караю. Всередині. І це боляче.

— Але недостатньо, щоб змусити вас полетіти на Марс.

— Гаразд! — Він знавісніло ввімкнув відеофон і набрав номер Фелікса. — Блау, я все скасовую. Полечу сам. Навіть попри те, що це божевілля.

— Чесно кажучи, — сказав Фелікс Блау, — як на мене, ви робите саме те, чого хоче Палмер Елдріч. Усі ці питання сміливості порівняно з...

— Сила Елдріча в цьому наркотику, — урвав його Лео. — Доки він не зможе його мені ввести, зі мною все буде добре. Я візьму з собою кількох наших охоронців, які простежать, щоб ніхто мені раптом нічого не вколов, як трапилося минулого разу. Гей, Блау. Ви летите зі мною, гаразд?

Він розвернувся до Роні:

— Годиться?

— Так, — кивнула вона.

— Бачите? Вона каже, що все гаразд. То що, полетите зі мною на Марс, щоб, так би мовити, потримати мене за руку?

— Звісно, Лео, — погодився Фелікс Блау. — І якщо ви зомлієте, я приведу вас до тями. Зустрінемося у вас в офісі... — він зиркнув на наручний годинник, — за дві години. І все ретельно сплануємо. Підготуйте швидкий корабель. І я теж візьму з собою кількох людей, яким довіряю.

— Ось і все, — сказав Лео Роні після того, як обірвав зв'язок. — Бачиш, до чого ти мене змусила. Отримала посаду Барні, і якщо я не повернуся з Марсу, можливо, посядеш і моє місце.

Він не зводив з неї очей. Жінки здатні змусити чоловіка до будь-чого, — подумав Лео. Мати, дружина, навіть підлегла; вони вертять нами, мов гарячими шматочками термопластику.

— Містере Булеро, невже ви справді думаєте, що я сказала задля цього? — запитала Роні. — Ви справді так вважаєте?

Він зміряв її пильним, довгим, важким поглядом.

— Так. Це все твої ненаситні амбіції. Я справді так вважаю.

— Ви помиляєтесь.

— А якщо я не повернуся з Марсу, ти за мною полетиш?

Він чекав, але Роні не відповіла; з виразу її обличчя було видно, що вона вагається, і Лео гучно розсміявся:

— Звісно ж, ні.

— Я мушу повернутися у свій офіс. Треба оцінити нові столові прибори. Нові зразки з Кейптауна.

Підвівшись, вона вийшла з кабінету; Лео провів її поглядом. Вона справжня, — подумав він. Не така,

як Палмер Елдрич. Якщо повернусь, треба буде знайти спосіб тихенько її приборати. Мені не подобається, коли мною маніпулюють.

Палмер Елдрич, — раптом спало йому на думку, — явився мені в образі дівчинки, дитини... не кажучи вже про те, що пізніше він перетворився на пса. Можливо, це не Роні Фугате; можливо, це Елдрич.

Від цієї думки його пробрав дроз.

Ми маємо справу не з окупацією Землі проксимцями, істотами з іншої системи, — подумав він. Не з навалюю легіонів псевдолюдей. Ні. Проти нас Палмер Елдрич; він усюди; він росте й росте, мов скажений бур'ян. Але чи є межа, перетнувши яку й розрісшись надміру, він просто лусне? Й усі втілення Елдрича на Террі, Луні та Марсі надмуться і лопнуть — лоп, лоп, ЛОП! Це ж іще Шекспір казав якусь таку маячню: мовляв, запахай звичайну шпильку в щілину між латами, і прощавай, королю.

Але що в цьому разі є шпилькою? І чи є щілина, в яку ми можемо її захвати? Цього не знаю ні я, ні Фелікс, ні Барні; ставлю на те, що він не має зеленого поняття, як упоратися з Елдричем. А що, як викрасти Зої, цю його підстаркувату потворну доньку? Палмеру на неї начхати. Хіба що Зої — це теж Палмер; цілком можливо, що ніякої незалежної від нього Зої не існує взагалі. І врешті-решт це станеться з нами всіма, якщо ми не придумаємо, як його знищити, — подумав Лео. Його копії, його розширення заповонять усі три планети й шість супутників. Його протоплазма поширюватиметься, розмножуватиметься й ділитиметься, а все завдяки цьому клятому неземному лишайниковому наркотику, цьому жахливому, страшному Жуй-Ц.

Знову ввімкнувши відеофон, він викликав супутник Аллена Фейна. Невдовзі на екрані з'явилось дещо ілюзорне й нечітке, проте справжнє обличчя його головного диск-жокея.

— Так, містере Булєро.

— Ти впевнений, що Меєрсон не виходив на зв'язок? Він отримав книжку з шифром, адже так?

— Книжку отримав, але від нього досі нічого не чути. Ми стежимо за всіма передачами з «Вітрянкового рудника». Ми бачили, як корабель Елдрича сів поблизу барака, це трапилось кілька годин тому; бачили Елдрича, який вийшов з нього та спілкувався з тамтешніми мешканцями, і хоча наші камери цього не вловили, я переконаний, що тоді ж він продав їм товар. І, — додав Фейн, — серед тих, хто зустрічався з Елдричем на поверхні, був Барні Меєрсон.

— Схоже, я знаю, що трапилось, — сказав Лєо. — Добре, Але, дякую.

Він від'єднався. Отримавши Жуй-Ц, — зрозумів він, — Барні спустився в барак. І всі вони негайно його зжували; і на цьому все закінчилось, так само, як трапилось на Луні зі мною. Наш план полягав у тому, щоб Барні спробував наркотик, і таким чином ми зіграли на руку Елдричу, на його брудну напівмеханічну руку; щойно препарат потрапив до організму Барні, з нами було покінчено. Адже Елдрич якимось способом контролює всі галюцинаторні наркотичні світи; я знаю, — *точно знаю!* — що цей виродок мешкає в кожному з них.

Фантазійні світи, до яких переносить Жуй-Ц, — міркував Лєо, — існують у Палмера Елдрича в *голові*. І я дізнався про це з власного досвіду.

Але проблема в тому, що тільки-но ти потрапляєш в один із них, то вже не здатен видряпатися назад; він залишається з тобою, навіть якщо тобі здається, що ти вільний. Це двері в один бік, і, наскільки мені відомо, я *досі* там.

Утім, це видавалося неможливим. І все ж, — думав він, — це показує, наскільки сильно я його боюсь, як зазначила Роні Фугате. Боюсь настільки, що готовий (я визнаю) полишити Барні там, як він полишив мене. А Барні скористався своїми здібностями ясновидця і передбачив, тобто йому все було відомо наперед майже так само, як мені тепер заднім числом. Він завчасно дізнався те, що мені довелося пізнати на власному досвіді. Не дивно, що він відмовився мені допомогти.

То хто ж стане жертвою? — запитував себе Лео. Я, Барні, Фелікс Блау? Кого з нас зжере Палмер? Адже ось чим ми для нього є: ми — їжа, яку треба з'їсти. З Проксими повернулася ненажерлива істота, велетенська роззявлена паща, готова поглинути нас усіх.

Проте Палмер не канібал. Адже він не людина; під маскою Палмера Елдрича ховається щось інше.

Та він не мав жодного уявлення, що саме. Скільки всього могло статися на безмежних просторах між Сонячною системою і Проксимою, як на шляху туди, так і на шляху назад. Можливо, — думав він, — це трапилось, коли Палмер летів туди; можливо, за ці десять років він зжер проксимців, вилизав тарілку і відтак повернувся до нас. Уф. Лео здригнувся.

Що ж, ще дві години незалежного життя плюс час на переліт до Марсу. Можливо, мені лишилося десять годин існувати як особистість, а потім він мене поглине. На Марсі цей огидний наркотик тепер усюди; варто лиш

подумати, лиш уявити собі кількість підвладних Палмеру ілюзорних світів, усі ці розставлені ним тенета. Як там їх називають ці ООНівські буддисти на кшталт Гепберна-Гілберта? Майя. Пелена ілюзій. Бедлам та й годі, — похмуро подумав він і ввімкнув інтерком, щоб замовити швидкісний корабель. І мені потрібен хороший пілот, — згадав Лео, — останнім часом надто багато посадок на автопілоті завершувалися невдачею: щось не хочеться мені, аби мої тельбухи розкидало по всій поверхні... зокрема по поверхні *тієї* планети.

— Хто в нас найкращий міжпланетний пілот? — поцікавився він у міс Глісон.

— Дон Дейвіс, — одразу відповіла вона. — У нього бездоганна статистика... ну, ви знаєте... польотів з Венери.

Вона не стала прямо казати про їхні обладнання з Цукер-К; навіть інтерком могли прослуховувати.

Через десять хвилин до польоту все було готове.

Лео Булеро відкинувся в кріслі й закурив велику гаванську сигару з зеленим покривним листом «кларо», яка, мабуть, роками зберігалась у коробці з гелієвим зволожувачем... Коли він відкусив кінчик, сигара видалася йому сухою та крихкою; вона тріснула під натиском його зубів, і Лео відчув розчарування. Вона здавалася такою гарною, такою бездоганно збереженою у своїй труні. Що ж, ніколи не знаєш, — сказав він собі. Доки не спробуєш.

Двері офісу відчинились. Міс Глісон принесла документи, потрібні для реквізиції корабля.

Рука, якою вона притримувала папери, була штучна; він зауважив блиск неприкритого металу й одразу ж підвів голову, щоб поглянути на її лице і все решту. Зуби неандертальця, — подумав він, — ось на що схожі ці

гігантські сталеві протези. Реверсія, повернення на дві тисячі років назад; як огидно. А ще й ці люксвідові, відлюксові, чи як їх там, очі, без зіниць, лише щілини. Менше з тим, виробництво чиказької *Jensen Labs*.

— Чорти б тебе вхопили, Елдрич, — сказав Лео.

— А я ще й твій пілот, — відказав Палмер Елдрич у подобі міс Глісон. — Думав ще, чи не зустріти тебе після посадки. Але вирішив, що то вже занадто.

— Давай підпишу папери, — простягнувши руку, мовив Лео.

— Ти досі хочеш летіти на Марс? — здивувався Елдрич. Схоже, це заскочило його зненацька.

— Так, — відповів Лео, терпляче чекаючи, доки той передасть йому документи.

Бодай один раз спробуєш Жуй-Ц, і на тобі можна ставити хрест. Принаймні так сказала б вірна догматам віддана фанатичка Енн Готорн. Це як гріх, — подумав Барні Мерсон, — це — рабство. Як гріхопадіння. І спокуса.

Бракує лише можливості звільнитись. Невже по неї нам доведеться летіти на Проксиму? Та й навіть там її може не виявитись. Можливо, її не існує в усьому всесвіті.

На порозі зв'язкової кімнати з'явилася Енн Готорн.

— З тобою все добре?

— Звісно, — відказав Барні. — Знаєш, ми самі в це вплутались. Ніхто не змушував нас вживати Жуй-Ц.

Викинувши сигарету на підлогу, він урвав її життя носакон черевика.

— А ти не хочеш віддати мені свою дозу.

Проте йому відмовляла не Енн. Крізь неї промовляв Палмер Елдрич, це він його стримував.

Хай навіть так, але дозу я можу в неї відібрати, — подумав Барні.

— Зупинись, — сказала вона. Чи радше він.

— Гей, — крикнув зі зв'язкової Норм Шайн і ошелешено підскочив з місця. — Меєрсон, що ти робиш? Відпусти її...

Барні відчув удар сильної металевої руки; його схопили сталеві пальці; вони потягнулися до його шиї, швидко, зі знанням справи намагаючи місце, де найефективніше можна було заподіяти смерть. Їм майже це вдалося, однак пакетик уже опинився в нього, і він відштовхнув створіння від себе.

— Барні, — тихо проказала вона, — не треба. Надто рано після першої дози. Прошу.

Нічого не відказавши, він рушив до свого відсіку.

— Ти можеш зробити для мене одну річ? — гукнула Енн. — Розділи її навпіл, поділися зі мною. Так я зможу бути поруч.

— Навіщо?

— Можливо, моя присутність тобі допоможе.

— Сам впораюсь, — відказав Барні.

От якби зустрівся з Емілі до розлучення, ще до того, як з'явиться Річард Гнатт, — думав він, — як тоді, першого разу... Це мій єдиний реальний шанс. Треба намагатися! Знову і знову. Доки не вдасться.

Барні зачинив двері.

Ковтнувши Жуй-Ц, він подумав про Лео Булеро. Ти вибрався. Можливо, тому, що Палмер Елдрич виявився слабшим за тебе. Невже це так? Чи він просто послабив ланцюг і дозволив тобі попустувати? Ти міг би прилетіти сюди й зупинити мене; однак тепер вороття немає. Через Енн Готорн мене застерігав сам Елдрич; це занадто навіть

для нього, але що тепер? Невже я зайшов так далеко, що випав навіть з його поля зору? Невже я сягнув самого дна, куди не потрапити навіть йому, де не існує нічого?

І звідки, — подумав Барні, — на поверхню мені вже, звісно ж, не виринути.

У нього заболіла голова, і він мимоволі заплющив очі. Йому здавалося, ніби його живий переляканий мозок почав ворухитися; він відчував його тремтіння. Змінений метаболізм, — зрозумів Барні. Шок. Ти вже вибач, — сказав він своїй соматичній нервовій системі. Гаразд?

— Допоможи, — проказав Барні вголос.

— Ах, допоможіть... Хрін тобі, — процідив чоловічий голос. — Що ти хочеш? Щоб я потримав тебе за руку? Розплющ очі й забирайся звідси. За той час, що ти провів на Марсі, ти загнав себе в могилу, і мені це набридло. Ну ж бо!

— Замовкни, — сказав Барні. — Мені зле. Я надто далеко зайшов. Усе, на що ти здатен, — це виляяти мене?

Він розплющив очі й побачив перед собою Лео Булеро, який сидів за своїм великим, заваленим паперами дубовим столом.

— Послухайте, — мовив Барні, — я під дією Жуй-Ц. І я не можу це припинити. Без вашої допомоги мені кінець.

На ватних ногах він підійшов до найближчого стільця й сів.

Пахкаючи сигарою, Лео замислено на нього поглянув.

— Ти під дією Жуй-Ц *зараз*? — насупився він. — Його ж два роки тому...

— Заборонили?

— Так. Заборонили. Боже мій. Не знаю навіть, чи є якийсь сенс із тобою говорити. Що ти таке? Якийсь фантазм із минулого?

— Я ж сказав. *Я під дією Жуй-Ці.*

Барні стиснув кулаки.

— Гаразд, гаразд.

Лео схвильовано випустив цілу хмару важкого сірого диму.

— Не заводься. Чорт, я ж також бачив майбутнє, і це мене не вбило. Та в будь-якому разі, заради Бога, ти ж ясновидець — ти маєш бути до цього звиклий. У будь-якому разі...

Він відкинувся у своєму кріслі і, зробивши оберт, заклав ногу на ногу.

— Знаєш, я бачив пам'ятник. І вгадай кому. Мені.

Лео поглянув на Барні і стенив плечима.

— У цьому часі мені нічого не треба, нічого взагалі, — мовив Барні. — Я хочу повернути свою дружину. Я хочу Емілі.

Він відчував лють, щораз більшу злобу. Жовчний розпач.

— Емілі, — кивнув Лео Булеро і сказав через інтерком міс Глісон: — Зроби так, щоб якийсь час нас ніхто не турбував.

Він знову уважно поглянув на Барні:

— Цього Гнатта, чи як його там, разом із рештою працівників Елдрича заарештувала поліція ООН. Гнатт уклав угоду з торговим агентом Елдрича. Ну і його поставили перед вибором: або в'язниця — звісно, я розумію, що це несправедливо, але мене в цьому не вини — або еміграція. Він емігрував.

— А вона?

— З її гончарним бізнесом? Як, на біса, вона могла б вести його з барака під марсіанською пустелею? Звісно ж, вона покинула цього кретина. Тож, як бачиш, якби ти зачекав...

— Ви справді Лео Булеро? — запитав Барні. — Чи Палмер Елдрич? Який намагається зробити так, аби мені стало ще гірше? То як?

— Палмер Елдрич помер, — здивовано піднявши брову, відказав Лео.

— Але ж це не реальність. Це наркотична фантазія. Трансляція.

— Чорта з два, — зиркнув на нього Лео. — І хто тоді я? Послухай.

Він розлючено наставив на Барні вказівний палець.

— Я реальний. Це ти тут клятий фантазм, як ти сам говорив, з минулого. Я хочу сказати, що ти все переплутав. Чуєш?

Лео щосили грюкнув по столу.

— Це звук реальності. І я кажу тобі, що твоя колишня дружина та Гнатт розлучилися. Я знаю, бо вона постачає нам горщики для мініатюризації. Правду кажучи, минулого четверга вона заходила до Роні Фугате.

Сердито курячи сигару, він не зводив з Барні очей.

— Отже, мені потрібно лише побачитися з нею, — сказав той.

Усе було просто.

— Еге ж, — кивнув Лео. — От тільки є один нюанс. Що ти збираєшся робити з Роні Фугате? У цьому світі, який ти, схоже, вважаєш нереальним, ти з нею живеш.

— *Два роки?* — приголомшено спитав Барні.

— І Емілі знає про це, бо відколи почала продавати нам горщики через Роні, вони стали ліпшими подружками й діляться одна з одною всіма таємницями. Подивись на це з погляду Емілі. Якщо вона прийме тебе, то, швидше за все, Роні більше не братиме її горщиків. Це небезпечний ризик, і б'юсь об заклад, Ем на нього не піде.

Адже зараз ми надали Роні право остаточного рішення, як свого часу й тобі.

— Емілі ніколи не занапастила б особисте життя заради кар'єри, — зауважив Барні.

— Але так зробив *ти*. Можливо, Ем навчилася цього в тебе, засвоїла урок. Хай там як, але навіщо їй навіть за відсутності Гнатта повертатися до тебе? У неї дуже успішна кар'єра, її знає вся планета, кількість шкільних років на її рахунку постійно зростає... Хочеш, скажу тобі, як є? Вона має всіх чоловіків, яких хоче. І коли хоче. Ти їй не треба. Барні, змирись із цим. Зрештою, чим тобі Роні не вгодила? Чесно кажучи, я й сам не відмовився б...

— Я думаю, що ти Палмер Елдріч.

— Я? — ткнув себе пальцем у груди Лео. — Барні, я вбив Елдріча. Ось чому мені звели пам'ятник.

Він говорив тихим низьким голосом, але сам аж почервонів від злості.

— Ти бачиш у мене сталеві зуби? Протез руки? — Лео підняв обидві руки. — Ну? А мої очі...

Барні посунув у бік дверей.

— Ти куди? — гукнув його Лео.

— Я переконаний, — сказав Барні, відчиняючи двері, — якщо мені вдасться поговорити з Емілі бодай кілька хвилин...

— Ні, друже, нічого з того не вийде, — мовив Лео і рішуче похитав головою.

Можливо, це справді був Лео, — подумав Барні, чекаючи в коридорі на ліфт. Можливо, він казав правду.

Отже, без Елдріча мені не впоратись.

Енн мала рацію; варто було віддати половину дози їй, і тоді ми змогли б спробувати разом. Енн, Палмер... однаково, це все він, творець. Ось хто і що він таке,

зрозумів Барні. Володар цих світів. Ми ж лише їхні мешканці, але коли йому заманеться, він може жити в них теж. Він здатен перевернути краєвид з ніг на голову, виявити себе, змусити події відбуватися так, як забажає. Може навіть стати будь-ким з нас. А як схоче, то й усіма нами. Будучи безсмертним та існуючи поза часом і об'єднаними сегментами решти наявних вимірів... *він здатен потрапити навіть у той світ, де вже помер.*

Палмер Елдріч полетів на Проксиму людиною, але повернувся богом.

— Палмере Елдріч, допоможи мені. Поверни мені мою дружину, — сказав Барні вголос, стоячи біля ліфта. Він озирнувся довкола; поряд не було нікого, хто міг би його почути.

Прибув ліфт. Двері відсунулися вбік. У кабіні мовчки стояли четверо чоловіків і дві жінки.

Кожен з них був Палмером Елдрічем. І чоловіки, і жінки: штучна рука, сталеві зуби... худорляве впале обличчя, сіра шкіра, дженсенські очі.

— Меєрсон, — сказали всі шестеро майже в унісон, але немовби змагаючись між собою за першість. — Звідси ти у свій світ не повернешся. Цього разу ти зайшов надто далеко. У тебе гостре передозування. А я попереджав тебе, коли ти забирав у нас препарат у «Вітрянковому руднику».

— Хіба ти не можеш мені допомогти? — запитав Барні. — Я мушу повернути її.

— Ти не розумієш, — хором сказали Палмери Елдрічі, похитавши головами; це був той самий жест, що його щойно зробив Лео, те саме рішуче «ні». — Як ми вже казали, оскільки це твоє майбутнє, ти вже в ньому існуєш. А отже, для тебе тут місця нема. Логіка проста.

То кому ж я маю віддати Емілі? Тобі? Чи справжньому Барні Меерсону, який природним шляхом дожив до цього часу? Невже ти думаєш, що він не робив спроб повернути Емілі. Невже тобі не спадало на думку, — а вочевидь, не спадало, — що після її розлучення з Гнаттом *він не зробив свого ходу*? Тоді я зробив для нього все, що зміг. А це було багато місяців тому, одразу ж після того, як Річарда Гнатта, який усю дорогу пручався й брикався, забрали на Марс. Хоча особисто я Гнатта не виню. Це була брудна обуродка, звісно ж, повністю організована Лео. Та й поглянь на себе.

Шестеро Палмерів Елдричів презирливо вказали на нього.

— Ти фантазм, як назвав тебе Лео. Я буквально бачу крізь тебе. І я скажу тобі, хто ти, послуговуючись більш точною термінологією. Ти привид, — спокійно й байдуже мовили шестеро Елдричів.

Барні здивовано витріщився на них, і вони відповіли йому стриманими незворушними поглядами.

— Спробуй побудувати своє життя з огляду на це, — повели Елдричі далі. — Ти отримав те, що обіцяв апостол Павло і про що розводилася Енн Готорн. Ти позбувся тлінного плотського тіла і натомість здобув тіло ефірне. Як воно тобі, Меерсон?

Вони сказали це насмішкуватим тоном, однак усі шість облич виражали співчуття; воно читалося в дивних щілинах механічних очей кожного з них.

— Ти не можеш померти, тобі не потрібно їсти, пити, дихати... За бажання ти можеш пройти крізь стіну й узгалі крізь будь-який матеріальний об'єкт. Згодом ти цього навчишся. Вочевидь, на шляху до Дамаска апостол Павло мав пов'язане з цим явищем видіння. Траплялися

й інші випадки. Як бачиш, — додали Елдричі, — мене приваблюють погляди ранніх християн і неохристиян, що їх дотримується Енн. Вони багато що допомагають пояснити.

— А як щодо тебе, Елдрич? — запитав Барні. — Ти ж мертвий, два роки тому тебе вбив Лео.

І я знаю, — подумав він, — що тебе мучить те саме, що й мене; якоїсь миті це сталося і з тобою теж. Ти вжив зaveliku дозу Жуй-Ц і тепер також не можеш повернутися у свій час і світ.

— Той пам'ятник встановлено абсолютно невиправдано, — хором пробурмотіли шестеро Елдричів, і їхні голоси нагадали шум далекого вітру. — Мій корабель узяв участь у збройній сутичці з кораблем Лео неподалік від Венери. Я був, а точніше — мав бути, на борту свого корабля. Лео був на борту свого. Ми саме поверталися з наради з Гепберном-Гілбертом, і на шляху з Венери до Терри Лео вирішив скористатися нагодою й напасти на мій корабель. З цього приводу й звели пам'ятник, адже підступний Лео вчинив економічний тиск на всі причетні політичні організації. Таким способом він раз і назавжди вписав себе в підручники історії.

Коридором пройшли двоє людей — добре одягнений молодий чоловік, схожий на адміністратора, і дівчина, ймовірно, секретарка; вони зацікавлено подивилися на Барні і шістьох істот у ліфті.

Істоти припинили бути Палмерами Елдричами; зміна відбулася просто на його очах. Враз вони знову набули вигляду шістьох звичайних чоловіків і жінок. Геть не схожих між собою.

Барні відійшов від ліфта. Якийсь час він блукав коридорами, а тоді спустився рампою на наземний рівень,

де був покажчик імен працівників «Наборів П. П.». Там Барні знайшов власне ім'я і номер офісу. За іронією долі — і це вже ледь не було занадто — він обіймав посаду, яку не так давно намагався здобути силою; інспектор з пре-моди, йому підпорядковувалися всі консультанти. А отже, знову ж таки, якби він лише зачекав...

Поza сумнівом, Лео вдалося повернути його з Марсу. Він врятував його з барака. А з цього багато-чого випливало.

Спланований судовий позов — чи щось натомість — завершився успіхом. Точніше, завершиться. І вочевидь, незабаром.

Галюцинаційний туман, навіяний ловцем людських душ Палмером Елдричем, був неймовірно ефективним, проте не бездоганним. Не в довготривалій перспективі. Тож якщо б він припинив вживати Жуй-Ц після першої дози...

Можливо, те, що Енн Готорн мала дозу, було сплановано. Аби змусити його одразу ж вжити ще. Якщо це так, то її спротив був удаваний; вона прагнула, щоб Барні відібрав у неї дозу, і він, мов звір у величезному лабіринті, подався на проблиск світла. Повівшись на маніпуляції Палмера Елдрича.

І шляху назад не було.

Якщо вірити Елдричу, який промовляв устами Лео. Завдяки своїй пастві він був усюди. Але ключовим словом тут було «якщо».

Скориставшись ліфтом, він піднявся на поверх, де розташовувався його офіс.

Коли Барні відчинив двері, чоловік за столом підвів на нього погляд і сказав:

— Зачини. У нас мало часу.

Чоловік, а це був він сам, підвівся; Барні поглянув на нього й машинально зачинив двері, як йому й сказали.

— Дякую, — крижаним тоном проказав майбутній він. — І припини вже перейматися тим, чи повернешся ти у свій час. Повернешся. Здебільшого те, що робив, або, якщо тобі так зручніше, робить Елдрич, це внесення поверхових змін: він змушує речі *здаватися* такими, як йому хочеться, але це не означає, що вони справді такими є. Розумієш?

— Повірю тобі на слово.

— Я розумію, що зараз мені легко про це говорити, — сказав майбутній він, — але Елдрич досі час від часу тут з'являється, іноді навіть публічно, проте я, як і всі решта, включно з останніми невігласами, які читають найнижчої якості гомеозети, знаю, що це лише фантазм. Справжній Елдрич лежить у могилі на «Сигмі 14-Б», і це — доведений факт. Ти ж перебуваєш в іншій ситуації. Перед тобою справжній Елдрич може постати будь-якої миті. Те, що справжнє для тебе, для мене лише фантазм, і так само буде, коли ти повернешся на Марс. Ти зустрінеш справжнього живого Палмера Елдрича, і, чесно кажучи, я тобі не заздрю.

— Просто скажи мені, як повернутися, — мовив Барні.

— Емілі тебе вже не турбує?

— Мені страшно.

Він відчув на собі власний погляд, що з розумінням дивився на нього з майбутнього.

— Гаразд, — бовкнув Барні, що мені зробити, вдати, що це не так, аби справити на тебе враження? Ти в будь-якому разі все зрозумів би.

— Елдрич має перевагу над усіма, хто вжив Жуй-Ці, оскільки повернення до нормального стану відбувається

дуже повільно й поступово. Необхідно пройти низку стадій, кожна з яких характеризується меншою ілюзорністю й більшою реалістичністю. Іноді цей процес триває не один рік. *Саме тому* ООН, хоч і з запізненням, заборонили Жуй-Ці і використали проти Елдрича. Спершу Гепберн-Гідберт затвердив його, бо справді повірив, що цей препарат дає змогу людині перенестися в конкретну реальність, однак зрештою всім, хто пробував його або ж був свідком його вживання, стало очевидно, що він має абсолютно протилежну...

— Отже, я так і не очунав після своєї першої дози.

— Так. Ти не повернувся до справжньої реальності. Це відбулося б, якби ти утримався від вживання протягом доби. Фантазми Елдрича, накладені на звичну матерію, повністю зникли б. Ти став би вільним. Однак Елдрич змусив тебе вжити другу, міцнішу дозу. Він знав, що тебе відправили на Марс, аби чинити йому спротив, хоч і не знав, як саме. Він боявся тебе.

Дивно було таке чути; пазл не складався. Елдрич з усім його досвідом і можливостями... Втім, він бачив пам'ятник у майбутньому; він знав, що врешті-решт якийсь чином загине.

Двері раптом відчинились.

В офіс зазирнула Роні Фугате й побачила їх обох; вона нічого не сказала — просто витріщилася на них з відкритим від здивування ротом.

— Фантазм, — пробурмотіла Роні. — Думаю, це той, що стоїть, той, що ближче до мене.

Вона зайшла всередину й тремтячими руками зачирнула за собою двері.

— Саме так, — пильно поглянувши на неї, сказав Барні з майбутнього. — Можеш перевірити, зануливши в нього руку.

Що вона й зробила; Барні Меерсон побачив як її рука ввійшла в його тіло й зникла.

— Я вже бачила фантазми, — мовила Роні, діставши руку; тепер вона стала більш зібраною. — Але жодного разу не бачила тебе, любий. Усі, хто спробував ту гиду-ту, рано чи пізно перетворювалися на фантазми, однак останнім часом вони стали з'являтися рідше. Ще приблизно рік тому вони траплялися на кожному кроці. Врешті-решт Гепберн-Гілберт побачив самого себе. Але він на це заслужив, — додала вона.

— Розумієш, — сказав Барні з майбутнього, — він зараз під владою Елдрича, навіть попри те, що для нас цей чоловік уже помер. А тому нам треба поводитися обережно. Елдрич може будь-якої миті почати впливати на його сприйняття, і коли це трапиться, він не матиме іншого вибору й реагуватиме відповідно.

— Що ми *можемо* для тебе зробити? — запитала Роні.

— Він хоче повернутися на Марс. Вони розробили навдивовижу складний план знищення Елдрича за допомогою міжпланетних судів. Йому також потрібно буде вжити «КВ-7», препарат з Іо, що викликає епілепсію. Чи ти вже цього не пам'ятаєш?

— Але ж до суду так і не дійшло. Елдрич усе владнав. Вони відкликали позов.

— Ми можемо відвезти тебе на Марс на кораблі «Наборів П. П.», — мовив Барні з майбутнього. — Але це нічого не дасть, адже Елдрич не лише полетить за тобою й перебуватиме поряд під час польоту — він зустрине тебе після прибуття. Це його найулюбленіша розвага на свіжому повітрі. Не забувай, що фантазми здатні перебувати всюди. Вони не обмежені ні часом, ні простором. Це й робить їх фантазмами, це і відсутність

метаболізму, принаймні в нашому розумінні цього слова. Але, як не дивно, на них діє сила тяжіння. Останнім часом з'явилося багато досліджень, хоча й досі про це мало що відомо.

І багатозначно завершив:

— Зокрема, про те, як вигнати фантазм, як змусити його повернутися у свій час і простір.

— Тобі так кортить мене позбутися? — спитав Барні. Його пробрав холод.

— Авжеж, — спокійно відказав Барні з майбутнього. — Так само, як тобі кортить повернутися. Тепер ти знаєш, що припустився помилки, знаєш, що...

Поглянувши на Роні, він одразу ж замовк. Йому не хотілося говорити про Емілі за її присутності.

— Були спроби з використанням високовольтного низькоамперного електрошоку, — сказала Роні. — І магнітних полів. У Колумбійському університеті...

— Поки що найкращих результатів досягли на фізичному факультеті Каліфорнійського університету на Західному узбережжі, — мовив Барні з майбутнього. — Там фантазм опромінюють бета-частинками, які розщеплюють білкову основу для...

— Добре, — відказав Барні. — Залишу вас у спокої. Подамся краще в Каліфорнійський університет і перевірю, на що вони здатні.

Він почувався повністю зломленим; від нього відмовився навіть він сам; куди вже далі, — подумав Барні з дикою безсилою люттю. Господи!

— Дивно, — проказала Роні.

— Що дивно? — перепитав Барні з майбутнього, відкинувшись у кріслі, схрестивши руки на грудях і поглянувши на неї.

— Те, що ти згадав про Каліфорнійський університет. Наскільки мені відомо, вони ніколи не досліджували фантазми, — сказала Роні й пошепки звернулася до Барні: — Попроси його показати обидві руки.

— Руки, — сказав Барні, але в чоловікові, який сидів, уже відбулися моторошні зміни, зокрема це стосувалося його щелепи, характерну опуклість якої неможливо було не впізнати. — Облиш, — ледве ворущачи язиком проказав він; у нього запаморочилося в голові.

— Бог допомагає тим, хто допомагає собі сам, Меерсон, — насмішкувато сказав Барні з майбутнього. — Ти справді думаєш, що є бодай якийсь сенс вештатися в пошуках когось, хто б тебе пожалів? Чорт забирай, та *мені самому* тебе шкода. Я ж казав тобі не чіпати другої дози. Я звільнив би тебе, якби знав як, а мені про цей наркотик відомо більше, ніж будь-кому.

— Що з ним станеться? — запитала Роні в Барні з майбутнього, який ним уже не був; метаморфоза завершилася, і тепер за столом, злегка погойдуючись у кріслі, сидів Палмер Елдріч, високий, сіроликий, квазілюдина, майже недбало сплетена з величезного клубка позачасового павутиння. — Боже правий, невже він валандатиметься так *вічно*?

— Хороше питання, — серйозно сказав Палмер Елдріч. — Якби ж я знав. Це бентежить мене так само, як і його. Я загруз у цьому набагато глибше, ви ж пам'ятаєте.

І розвернувся до Барні:

— Ти ж зрозумів, що необов'язково зберігати свій звичний гештальт. Ти можеш стати каменем, деревом, глиномішалкою або деталлю антитермального даху. Я пробував бути всіма цими предметами й багато чим

іншим. Коли стаєш неживим, наприклад, старою колодою, то не усвідомлюєш плину часу. Цікаве рішення для тих, хто хоче втекти від фантазматичного існування. Але я цього не хочу.

Він стишив голос.

— Адже для мене повернення у свій час і простір означатиме смерть, накликаю зусиллями Лео Булєро. Я, навпаки, можу жити лише в цьому стані. Але ти...

Злегка посміхнувшись, Елдріч повів рукою.

— Тобі, Меєрсон, краще перетворитися на камінь. І чекати, доки не мине дія препарату. Скільки б не знадобилося часу. Десять років, сто. Мільйон. Або на викопну кістку в музеї.

Він дивився на Барні лагідним поглядом.

— Можливо, він має рацію, — врешті сказала Роні.

Барні підійшов до столу, взяв до рук скляне прєспап'є і поклав його на місце.

— Ми не можемо його торкнутися, — мовила Роні, — але він може...

— Здатність фантазмів оперувати матеріальними об'єктами, — сказав Палмер Елдріч, — доводить, що вони *існують* насправді і не є суто проєкціями. Згадай полтергейстів... Вони також могли жбурляти речі по всьому будинку, хоча так само не мали тіл.

На стіні офісу виблискувала почесна відзнака; нагорода, яку три роки тому за його часом отримала Емілі за керамічний виріб, що потрапив у шоу. І ось вона тут. Він досі її беріг.

— Хочу стати цією відзнакою, — вирішив Барні. Вона була виготовлена з дерева, можливо, з червоного, і міді; ця річ проживе ще довго, і він був упевнений, що Барні з майбутнього ніколи її не викине. Підійшовши до дошки

з відзнакою, він задумався над тим, як припинити бути людиною і стати предметом з дерева й міді, що висить на стіні.

— Меєрсон, тобі допомогти? — запитав Палмер Елдрич.

— Так, — відказав Барні.

Щось збило його з ніг; він виставив руки, аби втриматися, і відчув, що занурюється, лине донизу безкінечним тунелем, який робиться дедалі вужчим... відчув, як той стискається довкола нього, і зрозумів, що прогадав. Палмер Елдрич знову пошив його в дурні, показавши свою владу над усіма, хто вжив Жуй-Ц; Елдрич зробив щось, і хай Барні не розумів що саме, це точно було не те, що він сказав. Не те, що пообіцяв.

— Будь ти проклятий, Елдрич, — сказав Барні, не чуючи ні власного голосу, ні будь-яких звуків узагалі; він опускався дедалі нижче, невагомий, тепер навіть не фантазм; більше непідвладний силі тяжіння, а отже, зникла навіть вона.

Палмере, — подумав він, — залиш мені бодай щось. Прошу. Це була молитва, зрозумів Барні, яку вже відкинули; Палмер Елдрич зробив своє давним-давно — тепер, як і завжди, було вже надто пізно. В такому разі я доведу справу до суду, — подумки мовив Барні, — я знайду який-небудь спосіб повернутися на Марс, застосую токсин та проведу решту життя на засіданнях міжпланетних судів, де боротимуся з тобою... і переможу. Не заради Лео, не заради «Наборів П. П.», а заради себе.

Після цього він почув сміх. Це був сміх Палмера Елдрича, але долинув він з...

Його власного нутра.

Поглянувши на свої руки, Барні розгледів спершу ліву — рожеву, бліду, з плоті й крові, вкриту шкірою

та крихітними, ледь помітними волосинками, а тоді праву — яскраву, блискучу, механічну й бездоганну, безмежно кращу за давно втрачену справжню.

Тепер він зрозумів, що з ним трапилося. Відбулася колосальна, принаймні, на його погляд, трансляція; можливо, саме так усе й мало завершитися.

Лео Булеро вб'є мене, — усвідомив Барні. Це про мене напишуть на пам'ятнику.

Тепер я — Палмер Елдріч.

Цікаво, — подумав він, щойно довколишнє середовище набуло більш ясних і чітких обрисів, — як у нього справи з Емілі.

Сподіваюсь, не на його користь.

Розкинувши гігантські руки, він сягав ними від системи Проксими Центаври до самісінької Терри, однак людиною він не був; повернувся він чимось іншим. Він володів величезною силою. Міг побороти смерть.

Проте не відчував щастя. І причина цьому проста: він був самотній. А тому одразу ж спробував це виправити: доклав купу зусиль, аби повести за собою інших.

Одним із них був Барні Меерсон.

— Меерсон, що тобі, в біса, втрачати? — невимушено запитав він. — Сам подумай. Ти нікому не потрібний. Ти втратив кохану, шкодуєш за минулим. Ти усвідомлюєш, що припустився великої помилки у своєму житті, і *ніхто, крім тебе*, в цьому не винен. Але цього вже не виправити. Навіть якщо попереду на тебе чекатиме мільйон років, ти не зможеш повернути те, чого, так би мовити, позбавив себе сам. Розумієш мене?

Жодної відповіді.

— І ти забуваєш одну річ, — вичекавши, повів він далі. — Вона деградувала внаслідок нікудишньої еволюційної терапії того німецького доктора-нациста. Звісно, вона, а насправді її чоловік, вчасно додумався припинити сеанси, тож Емілі й досі здатна виробляти горщики, які

продаються. Вона не надто сильно деградувала. Проте... тобі вона не сподобалася б. Ти б помітив. Тепер вона трішечки обмеженіша, трішечки тупіша. Навіть якби ти повернув її, вам уже не було б так, як раніше. *Усе було б інакше.*

Він знову зачекав на відповідь. Цього разу дочекався.

— Гаразд!

— То куди ти хочеш потрапити? — продовжив він. — На Марс? Точно ні. Добре, тоді знову на Терру.

— Ні, — відказав Барні Меєрсон, який уже не був самим собою. — Я полетів добровільно. Там мені настав кінець.

— Гаразд. Отже, не на Терру. Подивимось. Гм-м-м, — замислився він. — На Проксиму? Ти ж ніколи не бачив ні проксимців, ні їхньої системи. Як ти розумієш, я — міст. Між двома системами. Вони можуть потрапити сюди, у Сонячну систему, будь-якої миті... через мене. Тільки я їм не дозволяю. Але як же їм цього хочеться, — він засміявся. — Ледь не в чергу стають. Як діти на ранковий кіносеанс.

— Зроби мене каменем.

— Навіщо?

— Щоб я нічого не відчував, — сказав Барні Меєрсон. — Мені ніде немає місця.

— Невже тобі не подобається перебувати в одному організмі зі мною?

Ані слова.

— Ти можеш розділити зі мною мої амбіції. А в мене їх вдосталь, і неабияких... Порівняно з ними плани Лео — просто нікчемні.

Хоча, звісно, — подумав він, — незабаром Лео мене вб'є. Принаймні в тому часі, що поза трансляцією.

— Я розповім тобі про один з моїх задумів. Він не надто глобальний, але, можливо, розпалить у тобі вогонь.

— Сумніваюсь, — сказав Барні.

— Я збираюся стати планетою.

Барні розсміявся.

— Думаєш, це смішно? — розлютився він.

— Думаю, що ти безумець. Байдуже, людина ти чи істота з іншої системи, так чи сяк ти з'їхав з глузду.

— Але я не пояснив, що саме маю на увазі, — з гідністю відказав він. — А маю на увазі я те, що збираюся стати всіма істотами на планеті. І ти знаєш, про яку планету я кажу.

— Про Терру?

— Ні, чорт забирай. Про Марс.

— Чому Марс?

— Він... — йому не одразу вдалося підібрати потрібні слова. — Новий. Нерозвинутий. Перспективний. Я стану всіма колоністами, які прибуватимуть туди й починатимуть там жити. Я вказуватиму напрям розвитку їхньої цивілізації. Я буду їхньою цивілізацією!

Ані слова.

— Ну ж бо. Скажи щось.

— Якщо ти можеш стати всім, ба, навіть цілою планетою, то чому ж я не маю змоги перетворитися бодай на дошку з відзнакою, що висить на стіні мого офісу в «Наборах П. П.»? — спитав Барні.

— Ем-м, — збентежено протягнув він. — Добре, добре. Можеш стати тією дошкою. Кому яка, в біса, різниця? Будь чим хочеш... Ти вжив наркотик, можеш транлюватися у що тобі заманеться. Хоча, звісно ж, це все не по-справжньому. Ось вона правда. Розповім тобі

найсокровеннішу таємницю: це — галюцинація. Вона здається реальною лише через наявність певних про- рочих рис, точнісінько як у снах. Я побував у мільйонах з так званих світів-«трансляцій», я бачив їх усі. І зна- еш, що вони таке? А ніщо. Не більше, ніж електричні ім- пульси, що знову й знову потрапляють у певні ділянки мозку білого піддослідного щура... Це огидно.

— Ясно, — сказав Барні Меерсон.

— І навіть знаючи про це, ти однаково хочеш опини- тися в одному з них?

— Саме так, — помовчавши, відповів Барні.

— Гаразд! Я зроблю тебе каменем, кину на березі моря, і кілька мільйонів років ти пролежиш там під шум хвиль. Це тобі сподобається.

Який же ти бовдур, — подумки лютував він. — Ка- менем! Господи!

— Це ти на мене так тиснеш чи що? — поцікавився Барні; у його голосі вперше помітно відчувався сумнів. — Таким був план проксимців? Для цього вони прислали тебе сюди?

— Ніхто мене не прислав. Я прилетів сюди з влас- ного бажання. Тут краще, ніж у мертвому космосі між гарячими зірками, — засміявся він. — Але ж ти слабак і хочеш стати каменем. Послухай, Меерсон, насправді ти не хочеш стати каменем. Ти прагнеш смерті.

— Смерті?

— А ти не знав? — не повірив він. — Ой, ну ж бо!

— Ні. Не знав.

— Меерсон, усе дуже просто. Я перенесу тебе у транс- льований світ, де ти будеш зогнилим трупом пса в кана- ві... Чорт забирай, лиш уяви, яке на тебе чекає полегшен- ня. Ти станеш мною. Ти будеш мною, і Лео Булеро тебе

в'є. Ось тобі й мертвий пес, Меерсон. Ось тобі й труп у канаві.

А я житиму далі, — подумав він. Це мій тобі подарунок, і запам'ятай: англійською *Gift* означає «дарунок», але німецькою — «отрута». За кілька місяців ти помреш замість мене, і на «Сигмі 14-Б» зведуть пам'ятник, однак я продовжу жити у твоєму тілі. І коли ти повернешся з Марсу на роботу в «Набори П. П.», це будеш не ти, а я. Отже, я уникну своєї долі.

Як просто.

— Гаразд, Меерсон, — втомившись від розмов, підсумував він. — Як кажуть, до справи! Вважай, що з тобою покінчено. Ми більше не один організм. У нас знову окремі долі, як ти й хотів. Ти тепер на кораблі Коннера Фрімена, що відлітає з Венери, а я — у «Вітрянковому руднику». На поверхні в мене цвіте і пахне овочевий сад, і я можу спати з Енн Готорн, коли мені заманеться... Як на мене, пречудове життя. Сподіваюсь, ти своїм задоволений так само.

Цієї ж миті він опинився на Марсі.

Стоячи на кухні свого відсіку у «Вітрянковому руднику», він смажив на сковорідці місцеві гриби... Приміщення заповнили запахи масла та спецій, у вітальні з портативного програвача грала симфонія Гайдна. Мир і спокій, — задоволено подумав він. Саме те, що я хотів; трішечки миру й спокою. Зрештою, я звик до цього у відкритому космосі. Позіхнувши, він із насолодою потягнувся й сказав:

— Вдалося.

У вітальні, відірвавшись від гомеозети з новинами, що надходили з супутника ООН, Енн Готорн глянула на нього й запитала:

— Що вдалося, Барні?

— Додати саме стільки приправ, скільки треба, — все ще радіючи, відказав він. — Я — Палмер Елдріч, і я — тут, а не там. Я виживу після нападу Лео й насолоджуватимусь цим життям, як цього не міг і не зможе зробити Барні.

Подивимось, як йому сподобається, коли винищувач Лео рознесе його торговельний корабель на друзки. В останні хвилини свого життя він гірко шкодуватиме.

Засліплений верхнім світлом, Барні Меерсон примружився. За мить він зрозумів, що перебуває на кораблі; кімната була цілком звичайною, спальня, з'єднана з їдальнею, однак він одразу звернув увагу на прикручені до підлоги меблі. Та й сила тяжіння була геть незвична; штучна гравітація відрізнялася від земної.

До того ж там був ілюмінатор. Невеличкий, насправді, не більший, ніж рамка з бджолиним стільником. А проте крізь товстий пластик зяяла порожнеча; він підійшов і уважно поглянув у вікно. Частину панорами займало сліпуче Сонце, тож він машинально потягнувся до перемикача, щоб застосувати чорний фільтр. І зробивши це, побачив власну руку. Штучну, металеву, бездоганно вправну механічну руку.

Він негайно вийшов з каюти й рушив коридором до рубки управління; постукавши у двері кісточками своїх сталевих пальців, він зачекав, і за якусь мить важкий посилений люк відчинився.

— Так, містере Елдріч, — з повагою кивнув молодий білявий пілот.

— Відправ повідомлення, — наказав він.

Пілот дістав ручку й заніс її над записником, що лежав на краєчку панелі приладів.

— Кому, сер?

— Містеру Лео Булеро.

— Лео... Булеро, — швидко записав пілот. — Мені передати його на Терру, сер? Якщо так, то...

— Ні. Лео неподалік, на власному кораблі. Скажи йому...

Думки швидко змінювали одна одну.

— Сер, ви хочете з ним поговорити?

— Я не хочу, щоб він мене вбив. Саме це я й намагаюся сказати. А заразом і тебе. Та й усіх, хто зараз на борту цього ідіотського неповороткого одоробла.

Але це все безнадійно, — зрозумів він. Якийсь заздалегідь розміщений на Венері агент Фелікса Блау побачив, що я сів на цей корабель; Лео знає, що я тут, от і все.

— Тобто конкуренція аж настільки сувора? — здивувався зблідлий пілот.

До рубки в дирндлі та пухнастих шльопанцях зайшла Зої Елдрич, його донька.

— Що сталося?

— Поблизу Лео. У нього бойовий корабель і дозвіл ООН. Ми в пастці. Не треба було нам летіти на Венеру. Гепберн-Гілберт також у змові, — відповів він і звернувся до пілота: — Спробуй вийти з ним на зв'язок. Я буду в каюті.

Тут я все одно нічим не зараджу, — подумки додав він і рушив до виходу.

— Чорт, самі з ним говоріть. Це ж ви йому треба, — відказав пілот і демонстративно звільнив крісло.

Зітхнувши, Барні Меерсон сів на його місце, увімкнув корабельний передавач, налаштував його на аварійну частоту, взяв мікрофон і проказав:

— Але ж ти й виродок, Лео. Упіймав мене. Заманив у пастку. До себе й свого клятого флоту. Ви готувалися

ще до того, як я повернувся з Проксими... У вас була перевага.

Тепер ним керувала радше лють, аніж страх.

— На нашому кораблі немає нічого. Жодної зброї, якою ми могли б себе захистити... Ти стрілятимеш по незброєних. Це вантажний корабель.

Він замовк, намагаючись придумати щось іще. А може, сказати йому, що я — Барні Меерсон і що Елдрича йому ніколи не впіймати і не вбити, бо той вічно транслюватиме себе з одного життя в інше? Що насправді він збирається зараз убити людину, яку знає і любить?

— Скажи щось, — мовила Зої.

— Лео, дозволь мені повернутися на Проксиму, — сказав він у мікрофон. — Будь ласка.

Якийсь час він чекав, дослухаючись до статичного шуму приймача, а тоді додав:

— Гарзд. Беру свої слова назад. Я ніколи не полишу Сонячної системи, і тобі ніколи мене не знищити, навіть з допомогою Гепберна-Гілберта, чи з ким ти там співпрацюєш в ООН.

Він грюкнув мікрофоном і звернувся до Зої:

— Ну як? Сподобалось? У мене все.

Перший лазерний заряд розрізав корабель майже навпіл.

Барні Меерсон лежав на підлозі рубки й слухав шум аварійних повітряних насосів, які з пронизливим брязкотом закачували всередину життя. Я отримав те, що хотів, — думав він. Чи принаймні те, що хотів, на думку Палмера Елдрича. Смерть.

Неподалік ООНівський винищувач Лео вже виходив на позицію для другого й останнього пострілу. На екрані

пілота було видно спалахи його вихлопних газів. Він був справді близько.

Барні лежав і чекав на смерть.

Аж раптом Лео Булеро, пройшовши через центральну кімнату відсіку, підійшов до нього.

Зацікавившись, Енн Готорн підвелася з крісла й промовила:

— Отже, ви — Лео Булеро. Я маю до вас кілька запитань, і всі вони стосуються вашого продукту під назвою Цукер-К...

— Я не виробляю Цукер-К, — відказав Лео. — Цю чутку я рішуче заперечую. Жодне з моїх комерційних підприємств не є незаконним. Слухай, Барні, то ти пробував чи ні цей...

Стишивши голос, він нахилився до Барні Меерсона і хрипло прошепотів:

— Ну, ти зрозумів.

— Я вийду, — з розумінням сказала Енн.

— Ні, — буркнув Лео.

Він поглянув на Фелікса Блау, і той кивнув.

— Ми знаємо, що ти працюєш на Блау, — сказав він їй і знову роздратовано зиркнув на Барні. — Не думаю, — сказав він, частково сам собі. — Я його обшукаю.

Лео обмацав кишені куртки й сорочки Меерсона.

— Ось.

Він витягнув тюбик із метаболічним токсином. Відкрутив кришечку, зазирнув усередину.

— Навіть не чіпав, — із неабиякою відразою сказав він Феліксу Блау. — Зрозуміло, чому Фейн нічого від нього не чув. Він здав назад.

— Аж ніяк, — заперечив Барні.

Я подолав довгий шлях, — подумав він. Невже ти не бачиш?

— Це все Жуй-Ц. Я був дуже далеко.

— Аякже, тебе не було близько двох хвилин, — зневажливо мовив Лео. — Ми прибули сюди, щойно ти зачинився у відсіку. Норм, чи як його там — схоже, він головний у вашому бараці — впустив нас за допомогою універсального ключа.

— Не забувайте, що під дією Жуй-Ц суб'єктивне сприйняття не відповідає плину часу, до якого звикли ми, — зауважила Енн. — Для нього могли минути години, ба навіть дні. — Вона співчутливо поглянула на Барні:

— Це так?

— Я помер, — сказав Барні. Відчувши, як підступила нудота, він сів. — Ви мене вбили.

Запала тривожна, незручна мовчанка.

— Ти маєш на увазі мене? — врешті запитав Фелікс Блау.

— Ні, — відказав Барні.

Це не мало жодного значення. Принаймні до наступної дози. Щойно він це зробить, настане кінець; Палмер Елдрич досягне своєї мети, виживе. І це було найбільш нестерпним; не його власна смерть, яка, зрештою, колись-таки настане, а безсмертя Палмера Елдрича. Де, — думав він, — смерте, твоя перемога над цією... істотою?*

— Я почуваюся ображеним, — сказав Фелікс Блау. — Меерсон, що ти маєш на увазі, коли кажеш, ніби хтось тебе вбив? Чорт забирай, та ж ми витягли тебе з коми. До того ж наша з містером Булеро, моїм клієнтом, подорож

---

* «Де, смерте, твоя перемога?» (1 Кор. 15:55, пер. Івана Огієнка).

сюди була довгою, складною і, на мою думку, доволі ризикованою. Це володіння Елдрича.

Фелікс насторожено озирнувся навкруги.

— Змусьте його вжити цей токсин, — сказав він Лео, — і летімо назад на Терру, доки нічого не сталося. Я відчуваю небезпеку.

Він рушив до виходу з відсіку.

— Барні, ти приймеш його? — запитав Лео.

— Ні.

— Чому?

За нього говорила втома. І витримка.

— Я надто ціню своє життя.

Досить з мене спокути, — подумав Барні. Нарешті досить.

— Що з тобою трапилося під час трансляції?

Барні звівся на ноги; йому ледь це вдалося.

— Він нічого не скаже, — буркнув з порогу Фелікс Блау.

— Барні, — сказав Лео. — Це все, що ми змогли придумати. Я заберу тебе з Марсу. Ти ж знаєш. А епілепсія Q-типу — це не кінець...

— Ви просто витрачаєте свій час, — мовив Фелікс і зник у коридорі, кинувши на Барні останній злий погляд. — Не варто було покладати всі надії на нього.

— Він має рацію, Лео, — сказав Барні.

— Тобі ніколи не вибратися з Марсу, — процідив Лео. — Я нізащо не допоможу тобі повернутися на Терру. Байдуже, що трапиться після нашої розмови.

— Я знаю.

— Але тобі начхати. Ти збираєшся прожити решту життя під цим наркотиком.

Збитий з пантелику Лео не зводив з нього очей.

— Аж ніяк, — відказав Барні.

— Що ж тоді?

— Я житиму тут. Як колоніст. Доглядатиму на поверхні свій город і робитиму все, чим тут займаються інші. Будуватиму зрошувальні системи тощо.

Він втомився, нудота досі не минула.

— Мені шкода.

— Як і мені, — сказав Лео. — І я цього не розумію.

Він поглянув на Енн Готорн, не знайшов відповіді, стени плечима й рушив до дверей. На порозі він почав було щось казати, але передумав; вони з Феліксом Блау пішли геть. Барні чув шум їхніх кроків по сходах до виходу з барака, але згодом вони змовкли, і запала тиша. Він підійшов до раковини й набрав собі склянку води.

— Я розумію тебе, — через деякий час мовила Енн.

— Справді?

Вода смакувала добре; вона змила рештки Жуй-Ці.

— Частина тебе стала Палмером Елдричем, — сказала вона. — А частина його стала тобою. Відтепер жоден з вас не зможе повністю відокремитися один від одного. Ви завжди будете...

— Ти з глузду з'їхала, — сказав Барні і виснажено сперся на раковину, щоб не впасти; він досі ледь тримався на ногах.

— Елдрич отримав від тебе те, що хотів.

— Ні, — заперечив він. — Бо я зарано повернувся. Я мав би пробути там ще п'ять чи десять хвилин. Коли Лео вистрілить удруге, на кораблі буду не я, а Палмер Елдрич.

Ось чому мені не потрібно змінювати метаболізм мозку відповідно до поспішного божевільного й відчай-

душного плану, — подумав Барні. Він... або радше *воно*, невдовзі загине.

— Ясно, — відказала Енн. — І ти впевнений, що майбутні події, які ти побачив під час трансляції...

— Стануться.

Адже під час дії наркотику він не був залежний від того, що йому пропонували.

До того ж він мав дар ясновидця.

— І Палмер Елдріч також знає, що вони стануться, — сказав Барні. — Він зробить — та вже робить — усе можливе, щоб цього не допустити. Але йому не вдасться. Він не зможе.

Принаймні, *імовірно*, не зможе, — подумав він. Однак у цьому й полягала природа майбутнього: сплетіння версій. Він змирився з цим давним-давно і навчився з ними працювати; Барні інтуїтивно відчував, яку часову лінію обрати. Завдяки *цьому* він працював на Лео.

— Але через це Лео не потягне за ниточки, — зауважила Енн. — Він не поверне тебе на Землю. В жодному разі. Невже ти не усвідомлюєш, наскільки це серйозно? Я все зрозуміла з виразу його обличчя. Допоки житиме, він нізащо...

— Досить з мене Землі, — сказав Барні. Він також цілком серйозно говорив про свої наміри жити тут, на Марсі.

Якщо Палмеру Елдрічу цього було достатньо, то цим задовольниться й він. Елдріч прожив багато життів; ця людина, істота, хай чим він був, володіла величезним джерелом мудрості. Злиття з Елдрічем під час трансляції залишило на ньому свій слід, клеймо вічності: це була форма абсолютного усвідомлення. Цікаво, чи Елдріч отримав від нього щось натомість.

Чи було в мені щось для нього вартісне? Інтуїція? Настрої, спогади, цінності?

Хороше запитання. І відповідь на нього: «ні», — вирішив він. Наш супротивник — це щось потворне й чуже, що, мов хвороба, проникло в одного з представників нашої раси під час довгої мандрівки від Терри до Проксими... і все ж йому було відомо набагато більше про значення наших коротких життів тут, ніж мені; воно бачило їх у перспективі. Століття безцільного валандання в очікуванні на яку-небудь форму життя, щоб захопити її, стати нею... Можливо, в цьому й полягає його знання: не в досвіді, а в безкінечних самотніх роздумах. Порівняно з ним я нічого не знав... і нічого не зробив.

На порозі з'явилися Норм і Френ Шайни.

— Привіт, Меерсон, як воно? Що думаєш про Жуй-Ц, спробувавши його вдруге?

Вони зайшли у відсік і чекали на відповідь.

— Він нізащо не продаватиметься, — сказав Барні.

— Мені здалося навпаки, — розчаровано промовив Норм. — Мені сподобалося, набагато більше, ніж Цукер-К. Хіба що...

Він завагався, насупився й занепокоєно зиркнув на дружину:

— Хіба що я відчував якусь моторошну присутність, і це все псувало, — пояснив Норм. — Взагалі-то я повернувся...

— Схоже, містер Меерсон втомився, — урвала його Френ. — Розкажеш йому подробиці пізніше.

Поглянувши на Барні, Норм Шайн сказав:

— Дивак ти, Барні. Не встиг очуняти від першого разу, як відібрав дозу в цієї міс Готорн, утік, закритися у відсіку, а тепер кажеш...

Він філософськи знизав плечима.

— Що ж, можливо, ти просто перебрав. Поміркваність — це не про тебе. Але я маю намір спробувати знову. Звісно ж, обережно. Не як ти. Так і буде. Мені все сподобалося, — запевняючи самого себе, гучно мовив Норм.

— Крім відчуття чиеїсь присутності, — зауважив Барні.

— Я теж її відчула, — тихо промовила Френ. — Я більше його не торкнулась. Воно... мене лякає. Що б то не було.

Вона здригнулась і стала ближче до чоловіка; він машинально, за давньою звичкою, обійняв її за талію.

— Не бійся його, — сказав Барні. — Воно просто намагається жити, як і всі ми.

— Але це було настільки... — почала Френ.

— Усе настільки древнє здаватиметься нам неприємним, — мовив Барні. — Нам нізащо не усвідомити такий вік. Це страшно.

— Ти говориш так, наче знаєш, що воно таке, — сказав Норм.

Знаю, — подумав Барні. Адже, як сказала Енн, частина його всередині мене. І доки за кілька місяців не помре, зберігатиме в собі частинку мене. А отже, мить, коли Лео його вб'є, навряд чи видасться для мене приємною. Цікаво, що я відчую...

— Воно, — сказав Барні, звертаючись до всіх, а зокрема до Норм Шайна та його дружини, — має ім'я, і це ім'я вам відоме. Однак саме воно ніколи себе так не називає. Це ім'я дали йому ми. З огляду на досвід, відстань, тисячі років. Утім, рано чи пізно ми мали з ним зустрітися. Безпосередньо. Віч-на-віч.

— Ти маєш на увазі Бога, — мовила Енн Готорн.

Він не вважав за потрібне відповісти і лише злегка кивнув.

— Але... *злого?* — прошепотіла Френ Шайн.

— Якоюсь мірою, — відказав Барні. — Лише в нашому розумінні. Не більше.

Невже я вас досі в цьому не переконав? Чи, може, мені розповісти вам, як воно по-своєму намагалося мені допомогти? І яким безсилим воно було перед обличчям долі, що їй підкорялося все живе і ми також.

— Господи, — розчаровано й гірко видихнув Норм; на мить він став схожим на обмануту дитину.

Пізніше, коли в нього припинили підкошуватися ноги, Барні повів Енн Готорн на поверхню й показав їй місце, де збирався виростити город.

— Знаєш, — сказала Енн, — а для того, щоб розчарувати людей, потрібна сміливість.

— Ти про Лео?

Він знав, що вона мала на увазі; те, як він щойно підвів Лео, Фелікса Блау, «Набори П. П.» й організацію, що постачала Цукер-К, неможливо було зрівняти ні з чим.

— Лео — дорослий чоловік, — сказав Барні. — Він переживе. Він зрозуміє, що йому доведеться впоратися з Елдричем самотужки, і йому це вдасться.

А судовий позов проти Елдрича не був би настільки успішним, — подумав він, — до того ж це мені підказує мій дар ясновидця.

— Буряки, — мовила Енн. Всівшись на крило автономного трактора, вона розглядала насіння. — Ненавиджу буряки. Прошу, не саджай їх, навіть отих мутованих зелених, високих і тонких, що на смак, мов стара пластикова ручка від дверей.

— Ти не думала над тим, щоб переселитися сюди? — запитав він.

— Ні.

Вона потай оглянула гомеостатичний блок управління трактором і взялася здирати потерту й частково згорілу ізоляцію одного з кабелів живлення.

— Але я сподіваюся час від часу ходити до вас на вечерю. Ви наші найближчі сусіди. Як-не-як.

— Слухай, — сказав він, — та халупа, в якій ви живете...

Барні урвав себе на півслові. Ототожнення, — подумав він, — я вже починаю ідентифікувати себе з цим нікудишнім комунальним житлом, якому не завадило би півстоліття безперервного ретельного фахового ремонту.

— Мій барак заткне за пояс твій барак у будь-який день тижня.

— Ага, а в неділю — двічі?

— В неділю нам не можна, — відказав Барні. — У неділю ми вивчаємо Святе Письмо.

— Не жартуй так, — тихо проказала Енн.

— Я й не жартую.

І він не брехав.

— Те, що ти говорив раніше про Палмера Елдрича...

— Я хотів сказати тобі лиш одну річ, — мовив Барні. — Ну, щонайбільше дві. По-перше, те, що він, — ти знаєш про кого я, — справді існує. Хоча й не такий, яким ми його собі уявляли... Можливо, не такий, яким ми взагалі здатні його уявити. І по-друге...

Він завагався.

— Та кажи вже.

— Він не надто може нам допомогти, — сказав Барні. — Можливо, на щось він і здатний. Але в нього порожні опущені руки. Він розуміє, він хоче допомогти. Намагається, але... це не так просто. І не питай мене чому. Може, навіть він цього не знає. Можливо, це також

збиває його з пантелику. Навіть попри весь той час, який він мав, щоби про це подумати.

А також увесь час, який він матиме, — спало на думку Барні, — якщо втече від Лео Булеро. Від людини, від Лео, який є одним із нас. Чи знає Лео, проти чого він повстав? А якби знав... то чи однаково спробував би втілити свій задум?

Лео не відступився б. Як ясновидець, він бачив те, що вже було визначено наперед.

— Те, що натрапило на Елдрича й увійшло в нього, — відказала Енн, — те, з чим ми маємо справу, — це вища істота, порівняно з нами, і, як ти вже казав, ми не здатні ні судити її, ні зрозуміти її дії чи бажання. Для нас це загадка. Але ти помиляєшся, Барні. Істота з порожніми опущеними руками не є Богом. Це лиш істота, створена чимось вищим за неї саму, як і ми. Бога ніхто не створював, і Він аж ніяк не збитий з пантелику.

— Я відчув у ньому щось божественне, — сказав Барні. — В ньому це було.

Зокрема, тієї миті, — подумав він, — коли Елдрич штовхнув мене, коли намагався змусити мене спробувати.

— Звісно, — погодилася Енн. — Я думала, що ти це зрозумів. Він присутній усередині кожного з нас, а в такій вищій формі життя, про яку ми зараз говоримо, Він ще більш помітний. Але... дозволь, я розповім тобі жарт про kota. Він дуже короткий і простий. Господиня влаштувала вечірку і виклала на кухонний стіл гарний п'ятифунтовий стейк. Вона вирішила його приготувати, але поки що спілкується з гістьми у вітальні... Вони випивають і таке інше. Аж раптом вона йде на кухню, щоб приготувати стейк, але... той зник. Натомість у кутку сидить домашній кіт і спокійно вмиває лапами морду.

— Кіт з'їв стейк, — сказав Барні.

— Невже? В кухню покликали гостей. Вони сперечаються. П'ятифунтовий стейк зник. У кутку сидить кіт, на вигляд ситий і задоволений. «Зважмо kota», — пропонує хтось. Усі вже трохи випили. Це здається їм слушною ідеєю. Тож вони йдуть у ванну і ставлять kota на ваги. Ваги показують рівно п'ять фунтів. Усі це бачать, і один з гостей каже: «Гаразд. Ось наш стейк». Усі радіють тому, що врешті дізналися, що трапилося, і тепер мають емпіричний доказ. Аж раптом у когось виникає сумнів, і він спантеличено питає: «Але де тоді кіт?»

— Я вже чув цей жарт, — відказав Барні. — Але все ж не розумію, до чого він.

— Цей жарт демонструє саму квінтесенцію онтологічної проблеми, — пояснила Енн. — Якщо над цим подумати...

— Чорт, — розізлився він. — Кіт важить п'ять фунтів. Це якась маячня... Якщо ваги показують п'ять фунтів, стейка немає.

— Згадай про вино й облатку, — тихо промовила Енн.

Барні здивовано поглянув на неї. В мить він начебто все зрозумів.

— Так, — сказала вона. — Кіт — не стейк. Але він міг бути тимчасовим втіленням стейка. Ключове слово: «є». А тому, Барні, не треба казати, що істота, яка увійшла в Палмера Елдріча, є Богом, адже так багато тобі про Нього невідомо. Нікому це невідомо. Однак та жива істота з міжсистемного простору, як і ми, теж може бути створеною за Його подобою. За тим образом, у якому Він вирішив показатися нам. Якщо карта не є територією, то й *горщик не є гончарем*. Тож не варто говорити про онтологію, Барні. Не варто казати: «є».

Енн усміхнулась йому, сподіваючись, що Барні її зрозумів.

— Можливо, колись ми поклонятимемося тому пам'ятнику, — зауважив він. І не вчинку Лео Булеро, — подумав Барні, — хай яким чудовим він був, а якщо точніше, буде, — ні. Всі ми, вся наша культура, зробимо так, як я прагну робити вже: ми перетворимо його на жалюгідне, нікчемне втілення безмежної сили в нашому розумінні. І матимемо рацію, оскільки ця сила справді там присутня. Але, як каже Енн, стосовно справжньої природи...

— Бачу, ти хочеш побути на городі сам, — сказала Енн. — Думаю, мені краще піти до свого барака. Щасти. І, Барні...

Вона взяла його за руку й сердечно її стисла.

— Ніколи не падай ниць. Бог, чи хай ким є та вища істота, з якою нам випало зустрітися... не хотіла б цього від тебе, а навіть якби й хотіла, то однаково робити цього не варто.

Нахилившись, вона поцілувала його й рушила геть.

— Думаєш, я маю рацію? — гукнув її Барні. — Є сенс облаштовувати тут город?

Чи ми також закінчимо, як і всі решта... — подумав він.

— Мене можеш не питати. Я на цьому не знаюсь.

— Тебе турбує лише спасіння душі, — розлючено кинув він.

— Тепер мене не турбує навіть це, — відказала Енн. — Я страшенно, страшенно збентежена, і мене все це дуже непокоїть. Слухай.

Вона повернулась до нього; її очі були темні, на них падала тінь і жодного світла.

— Знаєш, що я побачила, коли ти схопив мене, щоб забрати дозу Жуй-Ц? І мені не здалося, я справді це бачила.

— Штучну руку. Викривлену щелепу. І мої очі...

— Так, — процідила вона. — Механічні очі-щілини. Що це значить?

— Те, що ти побачила абсолютну реальність, — сказав Барні. — Суть, що ховається за ілюзорною зовнішністю.

За твоєю термінологією, — подумав він, — те, що ти бачила, називається... «стигмати».

Якийсь час вона не зводила з нього погляду.

— Тобто насправді ти такий? — спитала Енн і з відразою на обличчі відсторонилася від Барні. — Чому ти не той, ким здаєшся? Ти ж зараз не такий. Я не розумію. Краще б я не розповідала той жарт про kota, — тремтячим голосом додала вона.

— Люба, я бачив те саме в тобі, — відказав він. — Тієї ж миті. Ти боролася зі мною аж ніяк не тими пальцями, з якими народилася.

І це запросто могло трапитися знову. Його Присутність зоставалася з нами, якщо й не по-справжньому, то бодай потенційно.

— Це прокляття? — запитала Енн. — Я до того, що на нас уже лежить прокляття первородного гріха. Невже це все повторюється знову?

— Тобі видніше. Ти пам'ятаєш, що бачила. Всі три стигмати: мертву штучну руку, дженсенські очі та докорінно спотворену щелепу.

Символи його присутності, — подумав він. Поміж нас. Непроханої. Не прикликаної зумисне. І... нам не доступні жодні опосередковані таїнства, за допомогою яких ми могли б себе захистити; наші обережні, виплекані часом,

розумні, кропіткі ритуали не змусять його обмежитися такими конкретними речами, як хліб і вода або хліб і вино. Він просто перед нами, він усюди і скрізь. Він дивиться нам прямо в очі; і водночас дивиться *нашими* очима.

— Це ціна, яку ми мусимо заплатити. Ціна за наше бажання спробувати наркотик під назвою Жуй-Ц. Як колись яблуко, — з неочікуваною злістю проказала Енн.

— Так, — погодився він. — Але, як на мене, я вже її заплатив.

Або майже заплатив, — подумки вирішив Барні. Ця істота, яку ми знаємо лише в її земному тілі, хотіла помінятися зі мною місцями у мить смерті; замість того, щоб Бог помер за людину, як було колись, тепер вища, *цілком конкретна* вища сила хоче, щоб ми загинули заради *неї*.

Та чи це робить її злою? Чи вірю я в те, що сам сказав Норму Шайну? Що ж, це точно вказує на її нижчість порівняно з тим, що приходило до нас дві тисячі років тому. Як каже Енн, це радше схоже на прагнення організму, що постав з пилу, до увічнення; це властиве всім нам, ми всі погодилися б, аби замість нас розрізали на шматки і спалили козла або ягня. Жертвопринесення необхідні. Але ми не хочемо бути жертвами. Насправді, на цьому принципі будується все наше життя. І його теж.

— Бувай, — сказала Енн. — Лишаю тебе самого. Можеш засісти в цьому піскокопачі й копати скільки душі завгодно. Можливо, коли ми зустрінемось знову, ти тут уже й водопостачання проведеш.

Вона ще раз коротко усміхнулась і рушила в напрямку свого барака.

Невдовзі він здерся сходами до кабіни піскокопача, яким користувався раніше, і завів скрипучий,

просякнутий піском механізм. Той скорботно завив на знак протесту. Щасливіший уві сні, — подумав він, — щойно для машини немовби прозвучала остання оглушлива труба Апокаліпсиса, проте до такого піскокопач виявився ще не готовим.

Барні вже викопав нерівну й поки що безводну канаву завдовжки приблизно з пів милі, коли помітив, що до нього підкрадається якийсь представник місцевої фауни. Він одразу ж зупинив піскокопач і спробував роздивитися тварину в сліпучому світлі холодного марсіанського сонця.

Тварюка скидалася на сухоребру зголоднілу стару, яка пересувалася навкарачки, і Барні зрозумів, що це, ймовірно, був той шакалоподібний звір, про якого його неодноразово попереджали. Хай там як, було очевидно, що тварина не їла вже кілька днів; вона не зводила з нього голодних очей, проте зберігала дистанцію... Аж раптом до нього долинули її думки. Отже, він не помилився. Це був шакал-телепат.

«Можна я тебе з'їм?» — запитав звір, важко відхекуючись жадібно роззявленою пащею.

— Господи, ні, — відказав Барні. Він пошукав у кабіні піскокопача щось, що можна було б застосувати як зброю; намацавши важкий гайковий ключ, Барні показав його марсіанському хижаку, вирішивши, що це буде дієвіше, ніж слова; ключ і те, як він його тримав, говорили самі за себе.

«Злазь із цієї штуки, — зі сподіванням і надією подумав марсіанський хижак. — Там я тебе не дістану».

Остання думка, звісно, не мала би бути переданою, однак якимось чином Барні вловив її також. Звіру бракувало хитрості.

«Я зачекаю, — вирішив він. — Рано чи пізно він спуститься».

Барні розвернув піскокопач і поїхав у напрямку «Вігрянкового рудника». Машина стогнала і сунула страшенно повільно; кожен наступний ярд давався їй дедалі важче. Інтуїція підказувала Барні, що він не доїде. Можливо, тварюка має рацію, — подумав він, — і мені доведеться злізти й зустрітися з нею віч-на-віч.

Мене пощадила вища форма життя, що вселилася в Палмера Елдрича і прибула до нашої системи невідомо звідки... а тепер з'їсть цей недорозвинутий шакал, — зі злістю подумав Барні. Кінець тривалого польоту. Остання точка прибуття, яку я, попри свій дар ясновидця, не зміг передбачити. Можливо, я просто не хотів... як переможно пропищав би доктор Смайл, якби йому випало бути тут.

Піскокопач захрипів, рвучко сіпнувся і, болісно здригнувшись, завмер; спалахнувши на коротку мить, його життя скінчилось.

Якийсь час Барні сидів мовчки. Старий марсіанський шакалоподібний хижак стояв навпроти й свердлов його поглядом.

— Гарзд, — мовив Барні. — Ось і я.

Він вистрибнув з кабіни, вимахуючи ключем.

Звір кинувся на нього.

Майже добігши, за п'ять футів від Барні, він раптом дзвякнув, ухилився й пробіг повз, не зачепивши його. Барні розвернувся й побачив, що хижак тікав подалі.

«Нечистий», — подумав звір; він зупинився на безпечній відстані й, висолопивши язик, із острахом поглянув на Барні. «Ти нечистий», — зловісно повідомив шакал.

Нечистий? — подумав Барні. — Як так? Чому?

«Бо так є, — відповів хижак. — Поглянь на себе. Я не можу тебе з'їсти. Мені буде зле». Занепалий духом, звір не сходив з місця, дивлячись на нього з розчаруванням і... відразою. Барні його налякав.

— Може, ми всі для тебе нечисті, — припустив він. — Усі земляни, всі, хто чужі в цьому світі. Незнайомці.

«Тільки ти, — рішуче заперечив звір. — Поглянь лиш... уф!.. на свою праву руку, на свою долоню. З тобою щось точно негаразд. Як ти тільки можеш так жити? Невже не можна якось очиститися?»

На руку Барні навіть не глянув; у цьому не було жодної потреби.

Спокійно, з усією гідністю, на яку був здатен, він рушив сипким піском до барака.

Вночі, коли Барні саме готувався до сну у «Вітрянковому руднику», хтось постукав у двері його відсіку.

— Гей, Меерсон. Відчини.

Накинувши халат, він відчинив двері.

— Корабель із товаром повернувся, — схопивши його за лацкан, у захваті проказав Норм Шайн. — І вони привезли Жуй-Ці. У тебе ще лишилися шкірки? Якщо так, то...

— Якщо вони хочуть мене бачити, — сказав Барні, прибираючи руку Норма зі свого одягу, — їм доведеться спуститися сюди. Так їм і передай.

Після цього він зачинив двері.

Норм гучно покрокував геть.

Барні сів за стіл, за яким їв, дістав із щухляди останню пачку земних сигарет і закурив; він курих, думав і дослухався до звуків метушні колоністів, що долинали звідусіль. Великі миші, що зачули приманку, — подумалося йому.

Двері його відсіку відчинилися. Він не підвів погляду; просто продовжував дивитися на поверхню столу, попільничку, сірники й пачку «кемела».

— Містере Меєрсон.

— Я знаю, що ти скажеш, — мовив Барні.

Зайшовши до відсіку, Палмер Елдріч зачинив за собою двері й сів навпроти нього.

— Саме так, мій друже. Я відпустив тебе просто перед тим, як це сталося, перед тим, як Лео вистрілив удруге. І це було ретельно виважене рішення. Я довгий час над цим міркував. Трохи більше трьох століть. Але я не скажу тобі нічого.

— Мені начхати, — не зводячи погляду зі столу, проказав Барні.

— Ти не можеш подивитися мені в очі? — запитав Палмер Елдріч.

— Я нечистий.

— ХТО ТОБІ ТАКЕ СКАЗАВ?

— Звір у пустелі. І він ніколи не бачив мене до того. Він зрозумів це, лише коли наблизився до мене.

Втім, зрозумів за цілих п'ять футів, — подумав Барні. А це досить далеко.

— Гм-м. Можливо, він мав намір...

— Та не мав він ніякого наміру, чорт забирай. Насправді, навпаки... він був напівдохлий від голоду і хотів мене з'їсти. А отже, це правда.

— Примітивний розум плутає нечисте і святе, — сказав Елдріч. — Для них це просто табу. Ритуал для них...

— О, чорт, — розізлився Барні. — Це правда, і тобі це відомо. Я живий, я не помру на тому кораблі, але на мені скверна.

— Через мене?

— Сам здогадайся.

Помовчавши, Елдрич знизав плечима й сказав:

— Гаразд. Мене вигнали з однієї зоряної системи, називати не буду, бо для тебе це однаково нічого не означатиме, і тоді, коли на мене натрапив цей спраглий до швидкої наживи безумець із вашої системи, я оселився всередині нього. Дещо від мене передалося й тобі. Але небагато. Поступово, з роками, ти відновишся. Воно ставатиме дедалі менш помітним, доки не зникне взагалі. Твої сусіди-колоністи нічого не помітять, адже їх це торкнулося теж. Щойно вони вжили те, що ми їм продали.

— Я хотів би знати, навіщо ти познайомив наших людей з Жуй-Ц, — сказав Барні.

— Щоб увічнити себе, — тихо відповіла істота, що сиділа навпроти нього.

Він підвів погляд.

— Це що, такий тип розмноження?

— Так, єдиний доступний мені.

— Боже мій, — з шаленою відразою мовив Барні. — То ми всі стали б твоїми дітьми.

— Тепер щодо цього можеш не турбуватися, — відказала істота й добродушно, по-людськи розсміялася. — Просто доглядай свій маленький город нагорі і піклуйся про зрошувальну систему. Чесно кажучи, я й сам хочу померти. Я зрадію, коли Лео Булеро зробить те, що обдумує вже... Він почав планувати це, щойно ти відмовився від метаболічного токсину. Так чи так, я бажаю тобі щастя на Марсі. Я й сам насолоджувався би тутешнім життям, але мій план не спрацював, та й по всьому.

Після цього Елдрич підвівся.

— Ти міг би повернутися, — сказав Барні. — Знову набути тієї форми, у якій був, коли перестрів Палмера.

Ти ж не зобов'язаний бути тут, у цьому тілі, коли Лео відкриє вогонь по твоєму кораблю.

— Невже? — насмішкувато перепитала істота. — А що, як на мене чекає щось жахливіше, якщо я не з'явлюся на тому кораблі? Але тобі цього не зрозуміти. Ти — створіння з відносно коротким життєвим циклом, а за такий короткий час набагато менше...

Істота замовкла й замислилась.

— Не кажи. Я не хочу цього знати, — сказав Барні.

Коли він підвів погляд знову, Палмера Елдрича вже не було.

Він закурив ще одну сигарету. Який бедлам. Ось як поводимося ми, коли нам врешті-решт випало сконтактувати з іншою розумною расою в галактиці. І ось як поводить *вона*, так само кепсько, як і ми, а іноді й набагато гірше. І ніщо не може врятувати ситуацію. Тільки не тепер.

А Лео думав, що мав шанс впоратися з Елдричем за допомогою тюбика з токсином. Сміх та й годі.

Однак я тепер, навіть не вживши тієї жалюгідної отрути, щоб постати перед судом, став фізично, докорінно нечистим.

Можливо, Енн зможе чимось зарадити, — раптом спало йому на думку. Може, існують якісь методи відновлення першопочаткового стану — нехай тепер навіть напівзабутого, — доки зараза не загострилася. Він спробував пригадати, але про неохристиянство йому було відомо надто мало. Хай там як, спробувати варто; воно обіцяло надію, а в наступні роки саме це йому й знадобиться.

Зрештою, істота з глибин космосу, яка набула подоби Палмера Елдрича, мала певний стосунок до Бога; якщо вона й не була Богом, як він собі вирішив, то принаймні

була частиною Божого Творіння. А отже, частина відповідальності лежала на Ньому. І, як здавалося Барні, цілком імовірно, Він був уже достатньо дорослим, щоб це усвідомити.

Але як змусити Його це визнати? Оце вже інше питання.

Утім, однаково варто було поговорити з Енн Готорн; раптом їй відомі техніки, за допомогою яких можна домогтися навіть цього.

Хоча щодо цього він сумнівався. У нього з'явилося жахливе передчуття; воно було просте; його легко було усвідомити й висловити, і, швидше за все, воно стосувалося саме його, тих, хто був поруч із ним, і самої ситуації загалом.

Спасіння існувало. Але...

Не для всіх.

На шляху до Терри після провальної місії на Марсі Лео Булеро без упину радився зі своїм колегою Феліксом Блау й не лишав його у спокої. Їхні подальші дії були очевидні для обох.

— Він постійно літає від свого головного супутника до Венери, інших планет та свого маєтку на Луні, — підсумував Фелікс Блау. — А всім нам добре відомо, наскільки вразливим є корабель у відкритому космосі. Навіть маленької пробоїни достатньо, щоб...

Він зробив красномовний жест.

— Нам знадобиться підтримка ООН, — похмуρο сказав Лео. Адже він і його організація мали дозвіл лише на особисту зброю. Жодного озброєння для кораблів.

— Щодо цього в мене є цікава інформація, — зауважив Фелікс, риючись у своєму портфелі. — Знаєте ви про

це чи ні, наші люди в ООН уже говорили з Гепберном-Гілбертом. У нас немає можливості ні до чого його *змусити*, однак принаймні можемо винести це на обговорення.

Він дістав документ.

— Генерального секретаря непокоїть постійна поява Палмера Елдрича в кожній з так званих «реінкарнацій», що їх переживають споживачі Жуй-Ці. І йому не забракне клепки зрозуміти, що це означає. Тож якщо так триватиме й надалі, ми, безсумнівно, зможемо схилити його на наш бік, щонайменше таємно. Наприклад...

— Феліксе, — перебив його Лео, — я хочу дещо спитати. Відколи це в тебе протез руки?

Опустивши погляд, Фелікс здивовано гмикнув. А тоді поглянув на Лео Булеро і сказав:

— І у вас такий самий. А ще у вас щось із зубами. Відкрийте рота — я гляну.

Не відповівши, Лео підвівся й рушив до чоловічої вбиральні, щоб оглянути себе в дзеркалі на повен зріст.

Жодних сумнівів. Навіть очі теж. Він покійно повернувся до свого крісла поряд із Феліксом Блау. Якийсь час вони обоє мовчали; Фелікс машинально перебирав папери... о Боже, — подумав Лео, — машинально в *буквальному* сенсі слова!.. Час від часу відволікаючись від спостереження за ним, Лео кидав нудний погляд за вікно на чорну порожнечу міжпланетного простору й зірки.

— Спершу таке враження, ніби тебе поклали на лопатки, чи не так? — врешті промовив Фелікс.

— Еге ж, — хрипло погодився Лео. — Але, Феліксе... що нам тепер робити?

— Прийняти це, — відказав той. Він не зводив пильного погляду з ряду людей на сусідніх місцях. Лео зиркнув на них і побачив також. Ті самі спотворені щелепи.

Ті самі блискучі нетлінні правиці, в одній — гомеозета, в другій — книжка, третя просто неспокійно стукає пальцями по бильцю. І так до самого кінця ряду, де розташовувалася кабіна пілота. А в ній те саме, усвідомив він. Це трапилося з нами всіма.

— От я лише не зовсім розумію, що це означає, — безпорадно мовив Лео. — Ми що, тепер у... ну, ти зрозумів. У трансляції під дією цього гидкого наркотику, і все це... — Він повів рукою. — Ми обоє поїхали дахом, так?

— Ви вживали Жуй-Ц? — поцікавився Фелікс Блау.

— Ні. Після першої внутрішньовенної ін'єкції на Луїні, ні.

— Я теж ні, — сказав Фелікс. — Ніколи взагалі. Отже, воно поширюється. Безвідносно до вживання. Він скрізь. Або радше *воно*. Але це добре. Це точно змусить Гепберна-Гілберта переглянути позицію ООН. Йому доведеться віч-на-віч зустрітися з тим, чого прагне ця істота. Думаю, Палмер Елдріч припустився помилки. Він зайшов занадто далеко.

— Може, воно просто не могло цьому зарадити, — припустив Лео. Можливо, цей клятий організм — як протоплазма; йому треба пожирати й рости... інстинктивно простиратися далі й далі. Доки не знищити його джерела. І це зробимо ми, бо ж особисто я — *Homo sapiens evolvens*, я — людина майбутнього, що сидить у цьому кріслі сьогодні, — подумав Лео. Звісно, *якщо* нам вдасться заручитися допомогою ООН.

Я — Захисник нашої раси, — подумки сказав він собі.

Цікаво, чи ця чума вже досягла Терри. Цивілізація Палмерів Елдрічів: сірі впалі обличчя, всі сутулі і надзвичайно високі, всі зі штучними руками, випнутими зубами і механічними очима-щілинами. Неприємна

картина. Його самого, Захисника, від однієї думки про це пробрав дрож. А якщо це дістанеться й наших умів? Якщо це торкнеться не лише нашої анатомії, а й нашого розуму?.. Що тоді станеться з нашими планами щодо знищення цієї істоти?

Скажімо, все це відбувається не насправді, — міркував Лео. Я знаю, що маю рацію, а Фелікс — ні; я досі під впливом тієї єдиної дози; я так і не очуняв... Ось у чому річ. Ці думки дозволили йому розслабитися, адже справжньої Терри це не торкнулося; це вплинуло лише на нього самого. І не варто було зважати на те, якими реальними здавалися Фелікс, що сидів поруч, корабель і спогади про візит на Марс до Барні Меерсона.

— Гей, Феліксе, — штурхнувши колегу, проказав він. — Ти фікція. Ясно тобі? Це мій особистий світ. І я, звісно, можу це довести, але...

— Мені шкода, але ви помиляєтесь, — лаконічно відказав Фелікс.

— Годі тобі! Колись я таки прокинусь, чи що там відбувається, коли цей нікудишній дурман врешті виходить з твого організму. Я питиму багато рідини, ну, знаєш, щоб промити вени.

Він махнув рукою.

— Стюардесо, — рішуче покликав Лео. — Негайно принесіть нам випивку. Мені бурбон з водою.

Він зацікавлено поглянув на Фелікса.

— Мені те саме, — пробурмотів той. — Тільки додайте трохи льоду. Але небагато, бо я не люблю, коли він тане у склянці.

Стюардеса підійшла до них з тацею.

— Вам із льодом? — запитала вона Фелікса; дівчина була вродливою, мала біляве волосся, зелені очі, що

нагадували добре ограноване дорогоцінне каміння, а коли вона нахилилася, частково оголилися її випнуті округлі груди. Лео помітив, і йому це сподобалося; втім, спотворена щелепа все псувала, і через це він почувався розчарованим і обманутим. А тоді навіть зникли й гарні очі з довгими віями. Їх немов замінили. Незадоволений і пригнічений, він відвернувся й не розвертався, доки вона не відійшла. Особливо складно буде з жінками, — подумав Лео; зокрема, тепер він не надто чекав на першу зустріч із Роні Фугате.

— Бачили? — попиваючи напій, запитав Фелікс.

— Так, і це лише доводить, наскільки швидко нам треба діяти, — сказав Лео. — Щойно ми приземлимося в Нью-Йорку, треба буде одразу ж вийти на цього хитрого придурка Гепберна-Гілберта.

— Навіщо?

Лео здивовано на нього вирячився і вказав на штучні блискучі пальці Фелікса, якими той тримав свою склянку.

— Тепер вони мені вже навіть подобаються, — замислено проказав Фелікс.

Як я і думав. Як я й очікував, — міркував Лео. Але я досі вірю, що зможу впоратися з цією істотою; як не цього тижня, то наступного. Як не цього місяця, то пізніше. Я знаю це; тепер я знаю, хто я і на що здатен. Усе залежить від мене. І це на краще. Я побачив достатньо майбутнього, щоб ніколи не опускати рук, навіть якщо з тих, хто не поступиться, хто все ще житиме по-старому, так, як жили до Палмера Елдріча, зостануся тільки я один. Це лише віра у власні сили, дані мені від початку, сили, завдяки яким я зможу його поборолювати. Тож у певному розумінні це навіть не я; це щось у мені, до чого не дістатися навіть Палмеру Елдрічу,

щось, чого йому не поглинути, оскільки це не я, воно не моє, і я не можу його втратити. Я відчуваю, як воно росте. Попри несуттєві зовнішні зміни: руку, очі, зуби... на нього не впливає жоден елемент цієї паскудної і лихотрійці відчуження, розмитої реальності й відчаю, що їх Елдріч приніс із собою з Проксими. Чи радше з простору між системами.

Ми тисячі років жили зі старим прокляттям, яке частково псувало й руйнувало нашу святість, але його джерелом було щось вище, ніж Елдріч, — подумав він. І якщо воно не змогло повністю знищити наш дух, то куди вже йому? Чи може, воно вирішило довести справу до кінця? Але якщо це так... якщо Палмер Елдріч вірить, що прибув сюди задля цього... то він помиляється. Бо ж на силу, якою наділено мене без мого відома... *не влинуло навіть те древнє первородне прокляття*. Як тобі таке?

Усе це підказує мені мій еволюціонований розум, — подумав він. Не дарма я відвідував усі ці сеанси Е-терапії... З одного боку, можливо, я й не прожив стільки, скільки Елдріч, але з іншого боку — навпаки; завдяки прискореному процесу еволюції я прожив сотні тисяч років і відтак став дуже мудрим; воно того вартувало. Тепер мені все зрозуміло. На курортах Антарктики я об'єднаюся з такими, як я; ми заснуємо гільдію Захисників. Ми врятуємо решту.

— Гей, Блау, — мовив він, штурхаючи своїм справжнім ліктем напівістоту в сусідньому кріслі. — Я твій потомок. Елдріч з'явився з іншого простору, натомість я прибув з іншого часу. Ясно тобі?

— Гм-м, — пробурмотів Фелікс Блау.

— Поглянь на мій подвійний купол, на моє величезне чоло. Я ж булькоголовий, так? А ця ороговіла шкіра. Вона

не лише зверху, вона в мене всюди. У моєму випадку терапія спрацювала, як треба. Тож поки що не здавайся. Повір у мене.

— Добре, Лео.

— І нікуди не тікай. Буде гаряче. Можливо, я дивитимуся на тебе парою люксвідових дженсенських очей, але всередині я все ще буду собою. Гаразд?

— Гаразд, — відказав Фелікс Блау. — Як скажете, Лео.

— «Лео»? Чому ти й досі називаєш мене «Лео»?

Сівши рівно й спершись на обидва бильця, Фелікс благально поглянув на нього.

— Думай, Лео. Заради Бога, *думай*.

— О, так, — протверезівши, кивнув він і відчув себе присоромленим. — Вибач. Це тимчасове. Я знаю, про що ти. І знаю, чого ти боїшся. Але це нічого не означає, — запевнив Лео і додав: — Я думатиму, як ти й порадив. І більше ніколи не забуду.

Він серйозно кивнув на знак даної обіцянки.

Їхній корабель мчав уперед, все ближче й ближче до Землі.

Видавництво «Комубук»
висловлює щирю подяку
Артему Долотову
за щедрю фінансову
підтримку цього
видання.

ПРО АВТОРА

Філіп Кіндред Дік (англ. Philip Kindred Dick) — відомий американський письменник-фантаст.

Народився 16 грудня 1928 року в Чикаго, Іллінойс, однак невдовзі родина Діків перебралася в район затоки Сан-Франциско. Коли батька хлопчика перевели на посаду в штат Невада, матір відмовилася переїжджати разом із ним, і батьки розлучилися. З того часу Філіп Дік зростав у неповній родині. Ще один трагічний епізод його дитинства — смерть сестри-близнючки Джейн, яка померла у півторамісячному віці. До кінця свого життя письменник так і не зумів оговтатись від цієї втрати, хоч знав про неї лише з розповідей матері. Деякі дослідники творчості Філіпа Діка вважають, що саме ця травма зумовила неодноразову появу в його творах мотиву «фантомного близнюка».

Після закінчення школи майбутній письменник вступив до Каліфорнійського університету в Берклі, однак, провчившись там усього один семестр, вирішив кинути навчання і певний час працював у магазині, що продавав вінілові платівки. Філіп Дік був кілька разів одружений, переважно невдало. Щоб підсилити творчі імпульси та погамувати гостроту психічних розладів, які дошкуляли йому дедалі більше, став вживати синтетичні наркотичні препарати. Тож періоди плідної праці часто чергувалися у нього з періодами депресії і нападами параної. Майже все своє життя письменник провів у Каліфорнії, де й помер 2 березня 1982 року.

У жанрі наукової фантастики Філіп Дік дебютував на початку 1950-х. У 1955 році було опубліковано його перший роман «Сонячна лотерея». 1950-ті та ранні 1960-ті були дуже продуктивним періодом у творчості письменника. У 1963 році він отримав найвищу нагороду у світі наукової фантастики — премію *Hugo* за роман «Людина у високому замку». За наступні півтора десятиліття написав більшість своїх найвідоміших творів.

У своїх текстах за фасадом розважальних науково-фантастичних сюжетів Філіп Дік досліджував складні філософські та метафізичні теми, що й принесло йому славу серйозного романіста. Дія його творів часто відбувається у похмурих техногенних світах майбутнього, де панують корпорації-монополісти та авторитарні режими. Також для цього автора характерне зацікавлення штучним інтелектом, зміненими станами свідомості та симбіозом між людиною і машиною. У більш пізніх роботах письменника («Валіс», «Божественне

вторгнення», «Трансміграція Тімоті Арчера») чітко відобразився його інтерес до метафізики та теології.

Філіп Дік часто моделював персонажів та сюжети своїх текстів з власного досвіду, досліджуючи природу наркоманії, параної, шизофренії та трансцендентних практик.

До найвідоміших творів Філіпа Діка належать «Звихнутий час» (1959), «Людина у високому замку» (1962), «Чи мріють андроїди про електричних овець?» (1968), «Убік» (1969), «Затьмарення» (1977) та деякі інші. Кілька реалістичних романів, які Дік створив ще на початку своєї кар'єри, були опубліковані лише після його смерті й отримали схвальні відгуки критиків. Багато творів Філіпа Діка було екранізовано. Його роман «Чи мріють андроїди про електричних овець?» став літературною основою культового фільму режисера Рідлі Скотта «Той, що біжить по лезу» (1982), а за антиутопією «Людина у високому замку» кінокомпанія *Amazon Studios* зняла однойменний телесеріал. Загалом творчий доробок Філіпа Діка налічує більш ніж 30 романів і 110 оповідань.

Завдяки зусиллям спільноти небайдужих читачів та платформи краудпаблішингу «Комубук» українською мовою вже опубліковано сім романів Філіпа Діка: «Затьмарення» (2016), «Чи мріють андроїди про електричних овець?» (2016), «Людина у високому замку» (2017), «Убік» (2018), «Лийтеся, сльози, сказав полісмен» (2019), «Валіс» (2020) та «Три стигмати Палмера Елдріча» (2020).

Літературно-художнє видання

ФІЛІП К. ДІК

ТРИ СТИГМАТИ ПАЛМЕРА ЕЛДРИЧА

РОМАН

Переклад з англійської *Гєника Бєлякова*

Головний редактор *Павло Швед*
Літературна редакторка *Віталія Станкевич*
Коректорка *Алла Костовська*
Дизайн обкладинки *Олександр Приймак*
Верстальник *Михайло Федишак*

Підписано до друку 01.12.2020. Формат 84 × 108/32.
Умовн. друк. арк. 15,54. Наклад 1000 прим.
Зам. № 191/12

Видавництво «Комубук»

вул. Богдана Хмельницького, 16-22, м. Київ, 01030
тел. (067) 352 58 77
e-mail: kb@komubook.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4860 від 10.03.2015 р.

Надруковано у ПП «Юнісофт»
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б
www.unisoft.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5747 від 06.11.2017 р.

Кінець XXI століття. Земля перенаселена та перегріта настільки, що людям небезпечно перебувати на її поверхні без спеціальних охолоджувальних пристроїв, а в поселеннях-колоніях на інших планетах панують спартанські, майже первісні умови життя. Щоб краще зносити нудне монотонне існування у цьому похмурому технологічному світі, люди призвичаїлися до вживання загадкового наркотику Цукер-К, який дає їм змогу поринати у спільний ілюзорний, радісний світ. Коли промисловець Палмер Елдріч повертається з міжзоряної подорожі, він привозить з собою новий наркотик Жуй-Ц, який є значно потужнішим за попередній і загрожує занурити світ у перманентний стан наркотичного марення, яке, як починає підозрювати головний герой роману, насправді контролюється таємничим Елдрічем.

«Три стигмати Палмера Елдріча» (1965) – це один із найвідоміших та найхарактерніших романів Філіпа К. Діка (1928–1982), де його повсякчасне творче зацікавлення крихкою природою реальності досягає нового, досі не баченого рівня.

ISBN 9786177438310

9 786177 438310

90000 >

ПЕРША
УКРАЇНСЬКА
ПЛАТФОРМА
КРАУДПАБЛІШИНГУ

www.komubook.com.ua

